

Copy I.
The author was Esteban de Ortega
Medina, No. 1164.
This copy lacks half title. See the variant Copy II, which has half title and 20 leaves at the beginning headed "Noticia".

LUGARES SELECTOS
De los
AUTORES LATINOS DE PROSA
Mas Excelentes
PARA EXERCICIO DE LA TRADUCCION,
Con Notas
QUE LA FACILITAN,

Por

El Autor de la *Instruccion de la Lengua Latina*.

EN LIMA.

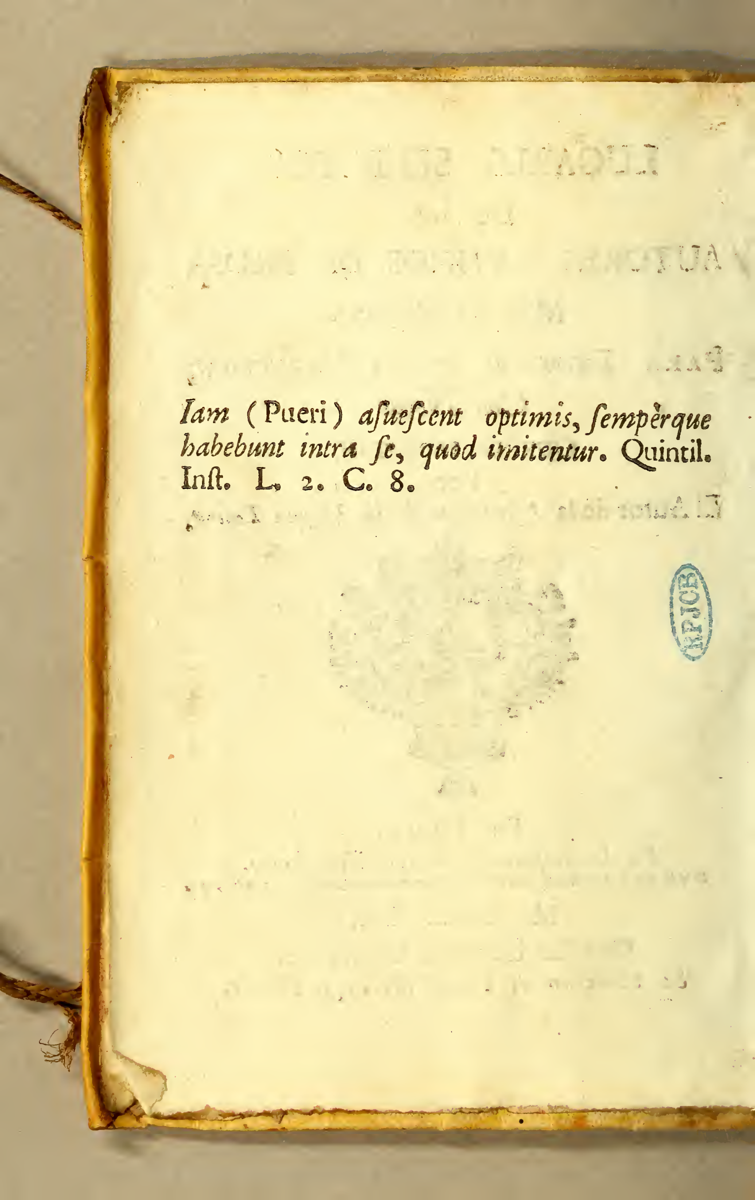
En la Imprenta de los Huerphanos.

****

M. DCC. LX.

Con las Licencias Ordinarias.

Se vende en el Caxon del Papel Sellado.

Iam (Pueri) *asuescent optimis, semperque habebunt intra se, quod imitentur.* Quintil. Inst. L. 2. C. 8.

PROLOGO.

Del P.e Fr. Narciso Palma

LECTOR mio. La *Traduccion* es el medio unico, facil, breve, guſtoſo, è infalible de aprender Latin. Eſta verdad te ſe ha demoſtrado por razon, por experiencia, y por autoridad en el Prologo de la *Inſtruccion de la Lengua Latina*, que ſalio à luz el año antecedente. Tan clara ſe propuſo, que neceſſitas cerrar los ojos para no verla: tan eficaz, que ſi hablas de buena fè, no puedes dexar de confeſſarla. El rapido progreſſo de los Niños, que eſtudian por aquel Methodo dentro y fuera de Lima, la acredita cada dia, y es mayor de lo que ſe eſperaba. Ya la conocen los mas, y la confieſſan muchos. No es natural que la conozcan, y confieſſen todos, forzados de la repeticion de deſengaños, y de felizes exemplos de aprovechamiento? No es natural, que hagan eſcrupulo, que tengan laſtima de los trabajos y perjuicios de los Eſtudiantes? Pero eſto no es obra de un dia, ni de un año. La razon, la experiencia, y la piedad van labrando poco à poco; y lo que no pueden tan reſpetables nombres, haze el tiempo, que ſolo es ca-

capaz de vencer una coſtumbre tan vieja, tan universal, y tan autorizada.

En el inter ſi la Traduccion no es unico medio, à lo menos es uno de los medios. Eſto baſta por ahora, y eſto nadie puede negarlo: porque generalmente, los que enſeñan, y los que aprenden, por qualquier Methodo, que ſea, todos la practican; y aùn los miſmos que ſiguen el Antiguo, la practican ya mucho mas, que antes, deſde que ſe publicò la obra citada. Conque todos ſe intereſſan en tener buenos Libros, que conſtruir.

Y quales ſeràn eſtos? Seranlo el *Concilio*, el *Breviario*, el *Evangelio*? No por cierto: porque eſſos Libros aunque tan buenos, tan Santos, tan Sagrados, no ſon al propoſito para aprender Latin: y eſto ſe ha dicho, y ſe ha probado tantas vezes, que ya es cantilena el repetirlo. Seranlo acaſo las *Fabulas de Eſopo*, que corren en proſa de Latin moderno? Por ſu materia ſon admirables, porque meſclan la utilidad con la dulzura; pero aquella ultima ſeña las haze impropias de las Aulas. En efecto los Libros oportunos para conſtruir, ſon unicamente los Antiguos, los *Autores Claſsicos*, que eſcribieron en el buen tiempo de la Lengua, quando ſe hablaba con pureza, y elegancia: para que en ſu repetida converſacion la aprendan perfectamente los Eſtudiantes. Eſto no

eſtà

eſtà ſugeto à opiniones. Todos convienen en ello, y nadie puede atreverſe à decir lo contrario.

Mas donde eſtan eſſos Autores? Eſta Ciudad, aunque rica de Libros, tanto como de los precioſos metales, y acaſo mas que otra alguna del Mundo de poblacion igual; es tan pobre de los de eſta eſpecie, que no ſolo no tenemos muchos para todos, como parece neceſſario; pero ni aun uno miſmo para cada Niño, como es indiſpenſable. Qual podrà traer á *Terencio*, otro à *Suetonio*, alguno à *Quintiliano*, algunos à *Q. Curcio*. Pero el Preceptor como ha de tener tiempo, fuerzas, ni paciencia, para dar à cada Niño conſtruccion diſtinta? Es forzoſo, que de una vez, y de una voz, conſtruya à todos, y para eſſo neceſsitan todos tener un miſmo Libro. Lo qual no ſolo es comodidad del Maeſtro, ſino principalmente utilidad de los Diſcipulos: porque de eſſa ſuerte ſe ayudan, y confieren ſobre la conſtruccion comun; beneficio, que no pueden lograr, ſugetos, cada uno à ſu tarea particular.

La eſperanza de que venga de Europa una gran copia de aquellos Libros, es mui bien fundada, en viſta de la aficion, que ſe và propagando à la verdadera Latinidad. Pero eſte remedio futuro, dexa intacta la neceſ-

cefsidad prefente. Con que es precifo fo corrernos por acà, como fe pueda. Reimprimir uno de aquellos Libros, ya que mucho no puede fer, por lo coftofas, que fon aqu las ediciones: es mui corto alivio, afsi po que en breve tiempo fe concluye fu traduc cion, como principalmente porque fiendo uno folo, no fe extiende la actuacion à variedad de eftilos de diverfos Autores; lo que es mui importante, para que adquieran lo Niños facilidad en traducir, y les pierdan el miedo à todos ellos. Pues que remedio *Selectas.* Tomar un poco de muchos, y de los muchos pocos hazer un Libro, que aun que uno en el volumen, fea muchos en la virtud: muchas almas en un cuerpo, ò uno que valga por muchos. Vès aqui Lector mio el origen de efte Libro.

En el tienes un Ramillete de exquifitas flores, tomadas con eleccion, y gufto en los mas deliciofos jardines de la pura Latinidad. Lugares efcogidos de treinta Autores los mas excelentes, que efcribieron en profa, fin contar los dos primeros, por quienes parecio conveniente empezar la Traduccion, como fe dirà defpues. Si los paffages, que fe han tomado de cada uno, no fon muchos, y mui largos, como fe ha defeado, y no permite el fubido precio de las prenfas; à lo menos fon de numero, y magni-

nitud baſtantes al deſignio de actuarſe, y no extrañar ſus eſtilos.

En la materia, ſe ha procurado, que ſean utiles, curioſos, y ſiempre agradables por el aſſunto, por el eſtilo, y por la variedad de phraſes, y locuciones diſtintas: y finalmente mui proprios à excitar el apetito de eſtudiar, y conocer la ſabia Antiguedad, que tan neceſſaria es en todos los eſtudios. He omitido de intento algunos, cuyo lenguage no es mui puro: otros, cuya materia es de dificil inteligencia para Niños: y otros finalmente, que aunque de eſtilo excelente, y de materia facil, y entretenida, tienen otra impureza que los haze abominables. Tales ſon *Petronio*, y *Apuleyo*, de los quales aunque ſe pudieran eſcoger algunos paſſages limpios enteramente de toda obſcenidad, pero no conviene darlos á conocer à la Juventud, ni es licito ſervirſe de ellos.

Van colocados los AA. no por el orden de ſus tiempos, porque no ſe trata de enſeñar Chronologia, ſino ſegun el de doctrina, para que empieze la Traduccion por los mas faciles, y paſſe por grados ſuavemente à los mas, y mas dificiles. Se ponen *Notas* breves, y claras, que expliquen las dificultades de *Gramatica*, y de *Hiſtoria*. No ſe ha procedido tan avaramente en ellas, como hizo *Monſ. Chompre* en ſus *Se-*

lec-

cessidad presente. Con que es precisso socorrernos por acà, como se pueda. Reimprimir uno de aquellos Libros, ya que muchos no puede ser, por lo costosas, que son aqui las ediciones: es mui corto alivio, assi porque en breve tiempo se concluye su traduccion, como principalmente porque siendo uno solo, no se extiende la actuacion à variedad de estilos de diversos Autores; lo que es mui importante, para que adquieran los Niños facilidad en traducir, y les pierdan el miedo à todos ellos. Pues que remedio? *Selectas.* Tomar un poco de muchos, y de los muchos pocos hazer un Libro, que aunque uno en el volumen, sea muchos en la virtud: muchas almas en un cuerpo, ò uno que valga por muchos. Vès aqui Lector mio el origen de este Libro.

En el tienes un Ramillete de exquisitas flores, tomadas con eleccion, y gusto en los mas deliciosos jardines de la pura Latinidad. Lugares escogidos de treinta Autores los mas excelentes, que escribieron en prosa, sin contar los dos primeros, por quienes parecio conveniente empezar la Traduccion, como se dirà despues. Si los passages, que se han tomado de cada uno, no son muchos, y mui largos, como se ha deseado, y no permite el subido precio de las prensas; à lo menos son de numero, y magni-

nitud baſtantes al deſignio de actuarſe, y no extrañar ſus eſtilos.

En la materia, ſe ha procurado, que ſean utiles, curioſos, y ſiempre agradables por el aſſunto, por el eſtilo, y por la variedad de phraſes, y locuciones diſtintas: y finalmente mui proprios à excitar el apetito de eſtudiar, y conocer la ſabia Antiguedad, que tan neceſſaria es en todos los eſtudios. He omitido de intento algunos, cuyo lenguage no es mui puro: otros, cuya materia es de dificil inteligencia para Niños: y otros finalmente, que aunque de eſtilo excelente, y de materia facil, y entretenida, tienen otra impureza que los haze abominables. Tales ſon *Petronio*, y *Apuleyo*, de los quales aunque ſe pudieran eſcoger algunos paſſages limpios enteramente de toda obſcenidad, pero no conviene darlos á conocer à la Juventud, ni es licito ſervirſe de ellos.

Van colocados los AA. no por el orden de ſus tiempos, porque no ſe trata de enſeñar Chronologia, ſino ſegun el de doctrina, para que empieze la Traduccion por los mas faciles, y paſſe por grados ſuavemente à los mas, y mas dificiles. Se ponen *Notas* breves, y claras, que expliquen las dificultades de *Gramatica*, y de *Hiſtoria*. No ſe ha procedido tan avaramente en ellas, como hizo *Monſ. Chompre* en ſus *Se-*

lec-

lectas, que dexò intactos muchifsimos lugares mui obſcuros; ni tan prodigamente, que no quede alguna materia à los Eſtudiantes, en que exercitar ſu aplicacion *Juan Minelio* es famoſo en eſte genero, por las Notas cortas, y oportunas, que puſo à *Saluſtio*, *Virgilio*, *Valerio Maximo*, y otros Autores: y aun ſe dice que el *P. Jouvency*, lo tomó por modelo para los precioſos *Eſcolios*, que hizo á *Terencio*, *Horacio*, *Ovidio*, y *Marcial*.

En efecto mui pocas notas, hazen el Libro enteramente inutil para los Niños, y mui enfadoſo para los Preceptores, que han de trabajar demaſiado en entenderlo, y explicarlo bien: y muchas vezes por la falta de Libros, que comunmente padecen, ſe les pide un impoſsible: porque hai dificultades, que neceſsitan revolver muchos volumenes: y entonzes por no averſe pueſto dos palabritas, ſe obliga à algunos, à que los entiendan mal, y los expliquen peor. Tampoco es conveniente, que ſean muchas las Notas: porque eſſo apaga el fervor de los aplicados, fomenta la deſidia de los perezoſos, y quita à unos, y otros aquel incentivo, que produce ſiempre el guſto de deſcubrir por ſi miſmos las coſas, que es el fiador mas ſeguro de ſu conſtancia, y de ſu aprovechamiento.

Aſsi ſe ha procurado tomar un medio, à favor del qual el Preceptor trabaje

poco

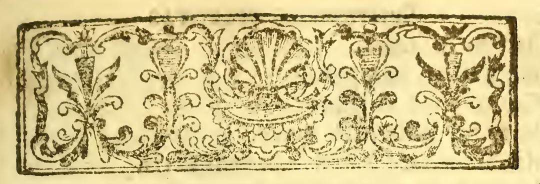
poco, ò nada en la inteligencia, pues harto le queda que trabajar despues en la enseñanza: y qualquiera otro de razon formada, sin mas auxilio, que el de la pequeña *Gramatica* citada, y un *Vocabulario*, pueda hacer sus construcciones sin especial tropiezo. Se dà razon de todos los XXXII Autores, y sus obras, para que conociendolos desde la primera edad, les tomen los Niños aficion, y en la siguiente hagan de ellos sus delicias, con lo que se assegura, que se formen grandes hombres. En quanto à las *Ediciones*, se apuntan las mas correctas, modernas, y excelentes al juicio principalmente de los *RR. PP. Jesuitas de Trevoux*, cuyas *Memorias* he reconocido à este fin, en cantidad de 220 Tomos, hasta el año de 54.

Que falta? Con tales auxilios, el importante exercicio de la *Traduccion*, serà commodo à los Maestros: y gustoso, y util à los Niños. Se conoceràn comunmente muchos *AA. Latinos*, que sino à mui pocos, son bien desconocidos. Se les perderà el miedo, se les cobrarà cariño, se haràn venir de Europa muchos Exemplares. Y que sabemos, si de tan debil principio nacerà el restablecimiento de la Latinidad, del buen gusto, y de las *Bellas Letras*: que cultivadas no ha muchos años con esmero, emulacion, y grande honor; yacen

hoi

hoi poco atendidas, y casi abandonadas en nuestro Pays? A la verdad, si amas al publico, y te interessas, como hace todo hombre de bien, en el decoro de la Patria: no puede ser otro en este asunto tu deseo, y tal ha sido todo mi cuidado. *Vale.*

SENTENCIAS SELECTAS

DE CATON.

DEO ſupplica.
Parentes ama.
Cognatos cole.
Magiſtratum metue.
Cum bonis ambula.
Mundus eſto.
Saluta libenter.
Maiori cede.
Minori parce.
Rem tuam cuſtodi.
Diligentiam adhibe.
Blandus eſto.
Miſerum ne irriſeris.
Convivare raro.
Familiam cura.
Quod ſatis eſt, dormi.
Nil temerè credideris.
Tu te conſule.
Nil mentiri velis.
Bonis benefacito.
Maledicus nè eſto.

Datum (a) ſerva.
Iracundiam tempera.
Æquum (b) judica.
Parentes patientiâ vince.
Minorem te (c) non contempſeris.
Patere legem, quam ipſe tuleris.
Pauca (d) in convívio loquere.
Sibi ipſi conveniendum.
Amicus ſibi quiſque primus. (e)
Fides aliena non promittenda.
Iudex quiſque ſui.
Mors alterius non ſperanda.
Nota ignotis non commutanda.
Dies quiſque ſupremus putandus.
Patientiâ vincere.
De omnibus benè merendum.
Reconciliatis (f) lis non refricanda.
Te ipſum neque lauda, neque culpa.
Loquaci, parùm credendum.
Verba attendenda, non os loquentis.
Præſenti utendum fortunâ.
Vxor ſpe dotis non ducenda.

NOTAS

[a] Datum *ſupl.* depoſitum.
[b] Æquum *ſupl.* iuxta, *ſegun la equidad.*
[c] Minorem te *ſupl.* præ te.
[d] Pauca *ſupl.* Verba.
[e] Primus *ſupl.* eſt. *El miſmo verbo ſe ſuple en las 5. ſentencias ſiguientes, y otras ſemejantes.*
(f) Reconſiliatis *ſupl.* amicis.

Alieno ſapere (*a*) exemplo.
Feras, (*b*) quæ tuâ culpà pateris.
Amicus (*c*) cordis medicus.
Parcè laudandum.
Diſcere non pudeat.
Rebus utendum ad ſobrietatem.
Ab amico quid (*d*) ferendum.
A potentioribus læſus, diſsimula.
Amicus mutatus non vituperandus.
Sapientum utere conſuetudine.
Ne cui invidias.
Diutinam amicitiam cuſtodi.
Sperato tanquàm mortalis.
Parcito tanquàm immortalis.
Nç efferaris gloriâ.
Audito multa, loquere pauca.
Prius intellige, & deinde ad opus accede.
Perſuaſione cape, non vi.
Ne lingua præcurrat mentem.
Inter amicos nè fueris judex.
Lapis auri index, aurum hominum.
Suſurronem ex ædibus ejice.

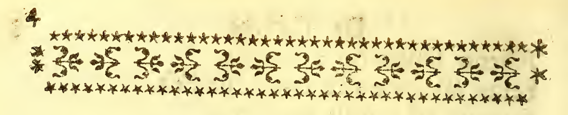
(*a*) ſapere *ſupl*, oportet.

(*b*) Feras ſ*upl*. moneo ut, *ó bien* feras *por* feres, *ó* fert. *preſ. de ſubj. por futuro*, *ò imperativo*, ſufre.

(*c*) Amicus *ſupl*. eſt.

[*d*] quid, *eſto es* quodlibet *ſupl*. damnum.

SENTENCIAS SELECTAS

DE PUBLIO SYRO.

De Amore.

AMor animi arbitrio ſumitur, non ponitur. (a)
Amor extorqueri (b) non poteſt, elabi poteſt.
Amãs quid cupiat ſcit, quid ſapiat (c) non videt.
Amans, quod ſuſpicatur, vigilans ſomniat. (d)
Amans iratus multa mentitur ſibi. (e)
Formoſa facies muta commendatio eſt.
Aut amat, aut odit mulier, nihil eſt tertiũ. (f)
Apertè quum eſt mala mulier, tum demum eſt bona. (g)
Mulier quum ſola cogitat, malè cogitat.
Malo in conſilio (h) fœminæ vincunt viros.
Dediſcere flere (i) fœminam, eſt mendacium,

(a) non ponitur *no ſe dexa.*

(b) extorqueri *arrancarſe.* elabi *huirſe.*

(c) quid ſapiat *lo que ſea mejor, lo que convenga.*

(d) ſomniat. *Sueña deſpierto, lo que ſoſpecha.*

(e) mentitur ſibi, *ſe finge.*

(f) nihil eſt tertium, *no hai medio.*

[g] eſt bona, *eſto es, no haze daño.*

(h) Malo in conſilio *en malos deſignios.* vincunt *exceden.*

(i) Dediſcere flere, *Que deſaprenda á llorár.*

Fœ-

Fœminæ naturam (*a*) regere, desperare est omnium.

Anus cum ludit, morti delicias facit. (*b*)

De Amicitia, & Concordiâ.

Benevoli conjunctio animi, (*c*) maxima est cognatio.

Amicos res opimæ parant, adversæ probant.

Ita crede (*d*) amico, ne sit inimico locus.

Ita amicum habeas, posse ut fieri inimicum putes.

Cum inimico nemo in gratiam tutò redit.

Discordiâ fit carior concordia.

Nimium altercando veritas amittitur.

Amici vitia si feras, (*e*) facis tua.

Ames parentem, si æquus est; (*f*) si aliter feras.

Auxilia humilia, (*g*) firma consensus facit.

[*a*] Naturam *el natural, el genio.* desperare est omnium *sup.* rerum, *es desesperarse.*

[*b*] delicias facere *es bufonear, entretener.*

[*c*] Benevoli conjunctio animi *la amistad.*

[*d*] crede *supl.* te, *fia te.* ne sit locus *supl.* amico, *que no tenga el amigo ocasion.* inimico *supl.* esse *de ser enemigo. Assi se dice* Licet esse bonis, *supl.* nobis. Non vacat esse quieto, *supl.* mihi: *el mismo caso despues, que antes del Infinitivo de verbo de union. Esta concordancia no es Latina, sino tomada de la Lengua Griega, pero muy usada, y elegante.*

[*e*] si feras *si dices, si quentas.*

[*f*] æquus *bueno racional.* feras, *sufrelo.*

(*g*) humilia *debiles.* consensus *la union.*

Co-

Comes facundus in viâ, (a) pro vehiculo est.

De Fortunâ, & rebus adversis.

Ex hominum quæstu facta fortuna est Dea. (b)
Fortunam citius (c) reperias, quam retineas.
Excelsis multo faciliùs casus nocet.
Fortuna quum blanditur, captatum (d) venit.
Malè geritur, quidquid geritur fortunæ fide.
Fortuna nimium quem fovet, stultum facit.
Facit gratum (e) fortuna, quem nemo videt.
Nulla tam bona est fortuna, de quâ nihil possis quæri.
Legem nocens veretur, fortunam innocens.
Fortuna ad omne, plusquàm consilum valet.
Fortuna obesse nulli (f) contenta est semel.
Nescis quid optes, aut quid fugias; ita ludit dies. (g)
Bona nemini hora est, ut non alicui sit mala.
Bonorum crimen est (h) officios[us] miser.

[a] pro vehiculo est, *vale por coche.*

[b] Dea. *Los hombres por su conveniencia, han hecho Diosa á la fortuna.*

[c] citius, *mas facilmente.*

[d] captatum, *á engañar.*

[e] gratum *supl.* opus, *un beneficio.*

[f] obesse nulli, *con no dañar á alguno.* semel *casi nunca. Es tambien de Ciceron.*

[g] ludit dies, *burla el tiempo.*

[h] crimen est, *es acusacion de los hombres de bien.* officiosus miser, *supl.* qui est, *el hombre oficioso, que es pobre.*

Fe-

Felix improbitas, optimorum calamitas.
Miſerrima fortuna (*a*) eſt, quæ inimico caret.
Nil proprium ducas. (*b*) quod mutari poſsit.
Citò improborum læta (*c*) in perniciem cadũt.
In miſeri vitâ (*d*) nulla contumelia eſt.
Gravius nocet quodcunque inexpertum (*e*) accidit.
Heu quàm pœnitenda (*f*) incurrunt homines vivendo dìu!
Et deeſt, & ſupereſt miſeris cogitatio.
Cui nuſquam domus eſt, ſinè ſepulchro eſt mortuus. (*g*)

De rerum viciſsitudine.

Quotidie eſt deterior, poſterior dies.
Lucrum ſine damno alterius fieri non poteſt.
Jucundum nihil eſt, niſi quod reficit varietas.

De Morte & Vita.

Dum vita grata eſt, mortis conditio (*h*) optima eſt.

(*a*) fortuna *la ſuerte, la condicion.*
(*b*) proprium ducas, *juſgues tuyo.*
(*c*) læta *ſupl.* negotia, *las alegrias, las dichas.*
(*d*) in miſeri vitâ, *en ſer pobre.* nulla contumelia eſt, *no hai afrenta.*
(*e*) inexpertum *ſupl.* damnum.
(*f*) quàm pœnitenda! *ſupl.* in mala.
(*g*) eſt mortuus, *es un muerto ſin ſepulturá.*
(*h*) conditio, *la ſalſa, la preparacion.*

Ho-

Homo vitæ commodatus, (*a*) non donatus est.
Lex universi est, quæ jubet nasci, & mori.
Crimen relinquit (*b*) vitæ, qui mortẽ appetit.
Mori necesse est, sed non quoties volueris.
Bis interimitur, qui suis armis perit.
Male vivunt, qui se semper victuros putant.
O vita misero longa, felici brevis!
Bona mors est, quæ extinguit vitæ mala.
Heu quam est timendus, qui mori, tutum (*c*) putat!
Bis mori est, alterius arbitrio mori.
Homo toties moritur, quoties amittit suos.(*d*)
Hæredem scire (*e*) utilius est, quam quærere.

De Otio & inertiâ.

Arcum intensio (*f*) frangit, animum remissio.
Se denegare patriæ, exilium est pati.
Nihil agere, semper infelici est optimum.

De beneficentiâ, & largitate.

Frustra rogatur, qui misereri non potest.
Ingenuitatem lædis, quum indignum rogas.

(*a*) commodatus *prestado.*

(*b*) relinquit *dexa, quando muera.* crimen vitæ, *una acusacion, una nota de aver vivido.*

(*c*) tutum *supl.* negotium *cosa segura, no temible.*

(*d*) suos, *supl.* natos, cognatos, amicos.

(*e*) Hæredem scire, *saber uno quien ha de ser su heredero: tener hijo, que lo sea.*

(*f*) intensio *la tension, el estar tirante.* animum *supl.* frangit *abate.*

Bona

Bona comparat præſidia miſericordia.
Habet in adverſis auxilia, qui in ſecundis commodat.
Benignus, etiam dandi cauſam cogitat.
Bis eſt gratum, quod opus eſt, (*a*) ultrò ſi offeras.
Inopi beneficium bis dat, qui dat celeriter.
Minus decipitur, cui negatur celeriter.
Pars beneficij eſt, quod petitur, ſi benè neges.
Beneficium dando accepit, qui digno dedit.
Beneficium dignis ubi das, omnes obligas.
Bonus animus numquam erranti obſequium accommodat.
Eodem animo beneficium debetur, quo datur.
Beneficium dare qui neſcit, injuſtè petit.
Fraus eſt accipere, quod non poſsis reddere.
Beneficium accipere, libertatem vendere eſt.
Beneficia plura recipit, qui ſcit reddere.
Beneficium ſe dediſſe, qui dicit, petit.
Beneficium ſæpè dare, docere eſt reddere.
Dives quod donat, timeas: citò raptum (*b*) venit.
Nihil prodeſt didiciſſe benefacere, ſi ceſſas.
Cui ſemper dederis, ubi neges, rapere imperas.
Damnare eſt objurgare, quum auxilio opus eſt.

(*a*) quod opus eſt, *lo que ſe neceſsita.*
(*b*) raptum *á arrebat rlo.*

Crudelis in re adversâ eſt objurgatio.
Ingratus unus miſeris omnibus nocet.
Malignos (a) fieri maximè ingrati docent.

De Æquitate, fide, & bona conſcientiâ.

Ab alio exſpectes, alteri quod feceris.
Fidem nemo unquam perdit, (b) niſi qui non habet.
Fidem (c) qui perdit, nihil poteſt ultrà perdere.
Fidem (d) qui perdit, quò ſe ſervet in reliquum?
Fides, (e) ut anima, unde abiit, nunquam redit.
Magis hæres fidus naſcitur (f) quam ſcribitur.
Mala cauſa eſt, quæ requirit miſericordiam.
Judex damnatur, quum nocens abſolvitur.
In malis ſperare bonum, niſi innocens, nemo ſolet.

De injuriâ & ſuperbiâ.

Etiam qui faciunt, odio habent (g) injuriam.
Multis minatur, qui uni facit injuriam.
Mutat ſe bonitas, quum irrites (h) injuriâ.

(a) Malignos, *eſto es, no beneficos.*
(b) Fidem perdit, *dà prodigamente la palabra.*
(c) Fidem *la ſinceridad, la buena fee.*
(d) fidem *la conciencia.*
(e) Fides *la reputacion, el credito.*
(f) hæres naſcitur *ſupl.* qui, *el hijo.* quàm ſcribitur, *ſupl.* qui, *el que ſe inſtituye, el extraño.*
(g) odio habent *ſupl.* in, *la aborrecen.*
(h) quum irrites, *ſi la irritas.*

Ma-

Malefacere qui vult, nunquam non causam invenit.
Malevolus semper suâ naturâ (*a*) vescitur.
Grave crimen, etiam quum dictum est leviter, nocet.
Illo nocens se damnat, quo peccat die.
Aleator quanto in arte est melior, tanto est nequior. (*b*)
Mala est medicina, ubi aliquit naturæ perit.
Citò ignominia fit superbi gloria,
Heu quàm miserum est ab eo lædi, de quo non possis queri!
Miserum est tacere cogi, quod cupias loqui.
Inferior discit, quidquid peccat superior.

De dissimulatione, fictione, & mendacio.

Malus ubi bonus se simulat, tunc est pessimus.
Timidus vocat se cautum, parcum sordidus.
Ficta citò ad naturam reciderint (*c*) suam.
Grave est malum omne, quod sub aspectu latet.
Gravior inimicus, qui latet sub pectore. Hæredis fletus sub personâ (*d*) risus est.

[*a*] suâ naturâ *supl.* de, *se alimenta de su natural.*

(*b*] Nequior, *mas malvado.*

(*c*) reciderint, *por* recident, *bolverán. Las permutaciones de tiempos aun en modos diversos son muy usadas en Latin, y tambien en Castellano.*

(*d*) sub personâ, *debajo de la mascara.*

Cu-

Cujus mortem amici expectant, vitam oderant.
Nihil peccent oculi, si animus oculis imperet.
Astutè dum cælatur, se ætas indicat.
Invitat culpam, qui pecatum præterit.
Bis peccas, quum peccanti obsequium accommodas.
Bonis nocet quisquis pepercit malis.
Maledictum interpretando, (a) facies àcrius.

De Suspicione.

Ad tristem partem strenua suspicio.
In calamitoso risus etiam injuria est.

De consuetudine, & experientiâ.

Discipulus est prioris posterior dies.
Hominem experiri multa, paupertas jubet.
Miseriam nescire est, sinè periculo vivere.
Mala est voluptas, alienis assuescere.
Gravissimum est imperium consuetudinis.

De prudentiâ, & sagacitate in rebus agendis.

Bonum est, fugienda aspicere alieno in malo.
Ex vitio alterius sapiens emendat suum.
Deliberandum est diu, quod statuendum est semel.
Diu apparandum est bellum, ut vincas celeriùs.
Ducis in consilio posita est virtus militum.
Mora omnis odio est, sed facit sapientiam.
Animus vereri qui scit, scit tutò aggredi.
Aspicere oportet quæ possis deperdere.

(a) interpretando, *explicando la injuria.*

Ca-

Cavendi nulla est, dimittenda ocasio.
Honestè servit, qui succumbit tempori.
Quum vitia prosunt, peccat (*a*) qui rectè facit.
Etiam oblivisci quod scis, interdum expedit.
Futura pugnant, (*b*) ut se superare sinant.
Habet suum venenum blanda oratio.
Difficilem oportet aurem habere (*c*) ad crimina.
De inimico ne loquare malum, sed cogites.

De temeritate, & stultitiâ.

Ad pœnitendum properat, citò qui judicat.
Ridiculum est odio nocentis, perdere innocentiam.
Malum consilium est quod mutari non potest.
Contemni est levius (*d*) quàm stultitiâ percuti.
Facilitas animi (*e*) ad partem stultitiæ (*h*) rapit.
Mortuo qui mittit munus, nihil dat illi, adimit sibi.
Absentem lædit, qui cum ebrio litigat.
Frustrà quum ad senectam ventum est, repetas adolescentiam.
Malè secum agit æger, medicum qui hæredem facit.

(*a*) peccar, *se jusga, que yerra.*

(*b*) pugnant, *se oponen, combaten entre si, se debilitan.*

(*c*) Difficilem aurem habere, *no dar oydo, ser sordo.*

(*d*) levius *supl.* malum *menos mal.*

(*e*) Facilitas animi, *la docilidad de genio.*

(*h*) ad partem stultitiæ, *al partido de la necedad*

Im-

Improbè Neptunum accuſat, qui iterum naufragium facit.
Invitum quum retineas, exire invitas.
Mala naturæ nunquam doctrinâ indigent.

De ambitione, & cupiditate.

Alienum nobis, noſtrum plus alijs placet.
Etiam celeritas in deſiderio, mora eſt.
Cui plus licet quàm par eſt, (a) plus vult quam licet.
Inſtructa [b] inopia eſt in divitijs cupiditas.

De avaritiâ.

Inopiæ pauca deſunt, avaritiæ omnia.
Tam deſt avaro quod habet, quam quod non habet.
Avaro quid mali [c] optes, nî ut vivat diu?
In nullum avarus bonus, in ſe peſsimus. [d]
Avarus niſi cum moritur, nihil rectè facit.
Avarus ipſe miſeriæ cauſſa eſt ſuæ.
Avarum facilè capias, ubi [e] non ſis idem. [f]
Negandi cauſſa avaro nunquam deficit.

De fortitudine animi.

In rebus dubijs [g] plurimi eſt audacia.

(a) pluſquã par eſt, *mas de lo que le correſpõde.*
(b) inſtructa, *guarnecida, diſsimulada.*
(c) quid mali, *eſto es* quod negotium mali, *que eſpecie de mal.* nî, *por* niſi.
(d) in *por* erga.
(e) ubi *por* cum [f] Idem *el miſmo: como él.*
(g) In rebus dubijs *en los peligros.* plurimi *ſupl.* prætij res.

Nun-

Nunquam priculum ſine periculo vincitur.
Contumeliam non fortis (*a*) poteſt, nec ingenuus pati.
Invidiam ferre aut fortis, aut felix poteſt.
Alienũ æs [*b*] homini ingenuo acerba ſervitus.
Veterem ferendo injuriàm, invitas novam.

De iracundiâ.

Iracundiam qui vincit, hoſtem ſuperat maximum.
Graviſsima eſt probi hominis iracundia.
Bonum apud virum citò moritur iracundia.
Conſilio melius vincas, quàm iracundiâ.
Iratus etiam facinus, conſilium putat.
Iratum breviter vites, inimicum diu.
Furor fit læſa ſæpius patientia.
Fulmen eſt,ubi cum poteſtate habitat iracũdia.
Eripere telum, non dare irato decet.
Iuvidia tacitè, ſed minutè [*c*] iraſcitur.

De ſeveritate.

Bono juſtititiæ proxima eſt ſeveritas.
Crudelem medicum intemperans æger facit.

De clementiâ, & patientiâ.

Injuriarum remedium eſt oblivio.
Id agas, ne quis tuo te merito oderit.
Ignoſcere humanum, (*d*) ubi pudet, cui ignoſcitur.

(*a*) non fortis *no el valiente*, nec ingenuus, *ni el noble, ù honrado.*

(*b*) Alieuum æs *la deuda, el deber.*

(*c*) minutè *por menor, continuamente.*

(*d*) humanũ *ſupl.* eſt,*es piedad.* cui *ſupl.*is cui.

Vide si adhuc malus es, & similibus parce.
Bis vincit, qui se vincit in victoriâ.
Fer dificilia, ut facilia levius feras.
Feras, non culpes, quod mutari non potest.
Dimissum quod nescitur, non amittitur.
Benè cogitata si excidunt [a] non occidunt.

De metu.

Quotidie damnatur, qui semper timet.
Minus est quàm servus, dominus qui servos timet.
Eheu quàm miserum est fieri metuendo senem!
Metus quum venit, rarum (b) habet somnus locum.
Multos timere debet, quem multi timent.
Stultum est timere, quod vitari non potest.
Non citò ruinâ perit vir, qui ruinam timet.
Inimicum quamvis humilem docti est (c) metuere.
Etiam capillus unus habet umbram suam.
Magno cum periculo custoditur, quod multis placet.
Fatetur facinus is, qui judicium fugit.

De dolore.

Animo dolenti nihil oportet credere.
Cuivis dolori remedium est patientia.
Etiam innocentes cogit mentiri dolor.

(a) si excidunt *si caen, si no se estiman.* non occidunt, *no mueren, algun dia se aprecian.*
(b) rarum *ralo, no tupìdo, ó seguido.*
(c) docti est *supl.* sententia.

Heu

Heu dolor! quàm miser eſt, qui in tormento vocem non habet.

Homo neſcit, ſi dolore (*a*) fortunam invenit.

Læſo, doloris remedium, inimici dolor.

De famâ, & gloriâ.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Damnum appellandum eſt, cum malâ famâ lucrum.

Frugalitas miſeria eſt rumoris boni. [*b*]

Laus nova niſi oritur, etiam vetus amittitur.

Loco ignominiæ eſt, apud indignum dignitas.

Bona opinio homini tutior pecuniâ eſt.

Honeſtus rumor alterum eſt patrimonium.

Heu quàm difficile [*c*] eſt, gloriæ cuſtodia!

(*a*) dolore *ſupl.* in, *en padecer.*

[*b*] miſeria eſt rumoris boni, *deſdicha de buen nombre.*

(*c*) difficile *ſupl.* negotium. gloriæ *de la reputacion.*

LUGARES SELECTOS
DE CICERON.

EX EPISTOL. AD FAMILIARES. [*Libr. XIV.*]

M.T.C. [*a*] *Terentiæ* [*b*] *S.D.* (*d*) [*Epist. IX.*]

AD cæteras meas miserias accessit dolor, & è Dolabellæ [*d*] valitudine, & è Tulliæ. Omnino de omnibus rebus nec, quid consilij capiam, nec quid faciam, scio. Tu [*e*] velim (*f*) tuam, & Tulliæ valetudinem cures. Vale.

(*a*) M. T. C. *Marcus Tullius Cicero.*
(*b*) Terentiæ *su muger.*
(*c*) S. *Salutem.* D. *deprecatur.*
(*d*) Dolabellæ *su yerno, tercer marido de Tulia.*
(*e*) Tu *supl.* ut. (*f*) velim *por* volo, *ó* vellem.

M. T. C. TERENTIÆ S. D. [*Epist. VII.*]

SI vales, benè est: ego valeo. Valetudinem tuam velim cures diligentissimè. Nam mihi & scriptum, & nuntiatum est, te in febrim subitò incidisse. Quod celeriter me fecisti de Cæsaris literis certiorem, fecisti mihi gratum. Item posthac, si quid opus erit, si quid acciderit novi, facias ut sciam. Cura ut valeas. Vale. IV Nonas Junias.

M. T. C. TERENTIÆ SUÆ S. D. (*Epist. XXIII.*)

SI vales, bene est: valeo. Redditæ mihi tandem sunt à Cæsare [*a*] literæ satis liberales: & ipse opinione celeriùs venturus esse dicitur. Cui utrum obviam procedam, an hìc eum expectem, cùm constituero, faciam te certiorem. Tabellarios mihi velim quàm primùm remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale Pridie Idus Sext. (*b*)

(*a*) á Cæsare *de parte de Julio Cesar.*

(*b*) Sext. Sextilis. *de Agosto, que es el sexto mes, empezando á contar por Marzo, como hazian los Romanos.*

TULIUS TERENTIAE, ET TULIOLAE, ET CICERONI SUIS (*a*) S. D. [*Ep. III.*]

ACCEPI ab Aristocrito tres epistolas, quas ego lacrymis propè delevi. Conficior enim mœrore, mea Terentia: nec meæ me miseriæ magis excruciant, quàm tuæ, vestræque. Ego autem hoc miserior sum, quàm tu, quæ es miserrima, quòd ipsa calamitas communis est utriusque nostrum, sed culpa mea propria est. Meum fuit officium, vel legatione, (*b*) vitare periclum, vel diligentiâ,

[*a*] SUIS *supl.* filijs.

(*b*) legatione *con el empleo que Cesar le ofrecio de Theniente suyo en las Galias.*

&

& copijs (*a*) resistere, vel cadere fortiter. Hoc miserius, turpius, indignius nobis nihil fuit. Quare cùm dolore conficiar, tum etiam pudore. Pudet enim me uxori meæ optimæ, suavissimis liberis, virtutem & diligentiam non præstitisse. (*b*) Nam mihi ante oculos dies noctésque (*c*) versatur squalor vester, & mœror, & infirmitas valetudinis tuæ: spes autem salutis pertenuis ostenditur. Inimici sunt multi: invidi penè omnes. Eijcere nos magnum fuit, excludere facile est. Sed tamen, quandiù vos eritis in spe, non deficiam, ne omnia meâ culpâ cecidisse videantur. Ut tutò sim, quod laboras, id mihi nunc facillimum est: quem etiam inimici volunt vivere in his tantis miserijs. Ego tamen faciam, quæ præcipis.

Amicis quibus voluisti, egi gratias, & eas literas Dexippo dedi, méque de eorum officio scripsi à te certiorem esse factum. Pisonem nostrum mirifico esse studio in nos, & officio, & ego pespicio, & omnes prædicant. Dij faxint, ut tali genero (*d*) mihi præsenti, tecum simul, & cum liberis nostris frui liceat.

(*a*) copijs *con tropas. El Senado, y los Cavalleros estaban prontos à defenderlo á todo tranze.*

(*b*) non præstitisse. *Cicerō considerando el poder de sus enemigos, no les hizo oposicion, sino se desterrò voluntariamente de Roma, antes que lo desterrassen.*

[*c*] dies noctésque *supl.* per.

(*d*) genero. *Pison que fue primer Marido de Tulia.*

Nunc

Nunc ſpes reliqua eſt in novis Tribunis plebis, & in primis quidem diebus. Nam ſi inveterârit, actum eſt. (*a*) Eâ re ad te ſtatim Ariſtocritum miſi, ut ad me continuò initia rerum & rationem totius negotij poſſes ſcribere: etſi Dexippo quoque ita imperavi, ſtatim ut recurreret: & ad fratrem miſi, ut crebrò tabellarios mitteret. Nam ego eo nomine ſum Dyrrachij (*b*) hoc tempore, ut quàm celerrimè, quid agatur, audiã; & ſum tutò. Civitas enim hæc ſemper á me defenſa eſt. Cúm inimici noſtri venire dicentur, tum in Epirum [*c*] ibo.

Quod ſcribis, te, ſi vèlim ad me venturam: ego verò, cùm ſciam magnam partem iſtius oneris abs te, ſuſtineri, te iſtic eſſe volo. Si perficitis, quod agitis, me ad vos venire oportet: ſin autem . . . ſed nihil opus eſt reliqua ſcribere. Ex primis, aut ſummúm ſecundis literis tuis conſtituere poterimus, quid nobis faciendum ſit. Tu modò ad me velim omnia diligentiſsimè perſcribas: etſi magis jam rem, quàm literas, debeo expectare. Cura, ut valeas, & ita tibi perſuadeas, mihi te carius nihil eſſe, nec unquam fuiſſe. Vale, mea Tetentia, quam ego videre videor: itaque debilitor lacrymis. Vale. Pridie Kalendas Decembr. Dyrrachij.

(*a*) actum eſt. *eſto es hecho, ſoi perdido.*

(*b*) Dyrrachij *en Durazo, Capital de Macedonia.*

(*c*) in Epirum *á Epiro, à las tierras de ſu Amigo Atico.*

Ex Epiſtolis ad Atticum.

CICERO ATTICO SAL. [*Epiſt. XVIII. Libr. I.*]

NIHIL mihi nunc ſcito tam deeſſe, quàm hominem eum, qui-cum omnia, quæ me curâ aliquâ afficiunt, unà communicem: qui me amet, qui ſapiat, qui-cum ego colloquar, nihil fingam, nihil diſsimulem, nihil obtegam. Abeſt enim frater (*a*) apheléſtatos, [*b*] & amantiſsimus: Metellus non homo, (*c*) ſed littus, atque aër, & ſolitudo mera: tu autem, qui ſæpiſsimè curam, & angorem animi mei ſermone, & conſilio levaſti tuo; qui mihi & in publicâ re ſocius, & in privatis omnibus conſcius, & omnium meorum ſermonum, & conſiliorum particeps eſſe ſoles, ubinam es? Ita ſum ab omnibus deſtitutus, ut tantum requietis habeam, quantum cum uxore, & filiola, & mellito Cicerone conſumitur. Nam illæ ambitioſæ noſtræ, fucoſæque amicitiæ ſunt in quodam ſplendore forenſi; fructum dome-

(*a*) frater. *Q. Ciceron, que avia paſſado à la Aſia.*

(*b*) aphelèſtatos *mui ſenſillo, mui bueno.*

[*c*] Metellus non homo, *ſupl.* mihi videtur. *En la Academia de las Inſcripciones [Tom. 9. pag. 34.] ſe explica aſsi eſte lugar:* Me tellus *ſupl.* tenet, non homo *ſupl.* adeſt, ſed littus &c.

ticum

ſticum non habent. Itaque, cùm bene complèta domus eſt, tempore matutino, cum ad forum ſtipati gregibus amicorum deſcendimus, reperire ex magna turba neminem poſſumus, quocum aut jocari liberè, aut ſuſpirare familiariter poſsimus. Quare te expectamus, te deſideramus, te jam etiam arceſſimus. Multa enim ſunt, quæ me ſollicitant anguntque, quæ mihi videor, aures nactus tuas, unius ambulationis ſermone exhaurire poſſe. Ac domeſticarum quidem ſollicitudinum aculeos omnes, & ſcrupulos occultabo: neque ego huic epiſtolæ, atque ignoto tabellario committam. Atque hi (nolo enim te permoveri) non ſunt permoleſti, ſed tamen inſident, & urgent, & nullius amantis conſilio, aut ſermone requieſcunt....

De Natura Deorum. *Lib. III. Cap. XXXIV.*

Dionysius cum fanum Proſerpinæ Locris expilaviſſet, navigabat Syracuſas: iſque cum ſecundiſſimo vento curſum teneret, ridens; *videtiſne*, inquit, *amici*, *quam bona á dijs immortalibus navigatio ſacrilegis detur*? Atque homo acutus cum benè planèque proceſsiſſet, in eâdem ſententiâ perſeverabat: qui, cum ad Peloponneſſum, Claſſem appuliſſet, & in fanum veniſset Jovis Olympij, aureum ei detraxit amiculum, grandi pondere, quo

Jo-

Jovem ornârat ex manubijs Kartaginensium tyranus Hiero: atque in eo etiam cavillatus est, æstate grave esse aureum amiculum, hieme frigidum: eique laneum pallium injecit, cum id esse ad omne anni tempus diceret. Idemque Æsculapij Epidauri barbam auream demi jussit: neque enim convenire, barbatum esse filium, cum in omnibus fanis pater imberbis (*a*) esset.

Iam mensas argenteas de omnibus delubris jussit auferri: in quibus, quod more veteris Græciæ inscriptum esset, BONORUM DEORUM, uti se eorum bonitate velle dicebat. Idem Victoriolas (*b*) aureas, & pateras coronasque, quæ simulacrorum porrectis manibus sustinebantur, sine dubitatione tollebat: eaque se accipere, non auferre dicebat; esse enim stultitiam, à quibus bona precaremur, ab ijs porrigentibus, & dantibus nolle sumere. Eundemque, ferunt, hæc, quæ dixi, sublata de fanis in forum protulisse, & per præconem vendidisse; exactâque pecuniâ (*c*) edixisse, ut, quod quisque à sacris [*d*] haberet, id ante diem certam in suum quidque fanum referret: ità ad impietatem in Deos, in homines adjunxit injuriam.

(*a*) pater imberbis, *esto es Apolo.*

(*b*) victoriolas, *Estatuas pequeñas de la Diosa Victoria.*

(*c*) exactâ pecuniâ *supl.* à *despues de.*

[*d*] à sacris *supl.* locis ablatum.

Tuscul. Disputat. Libr. V. Cap. XX.

DUODEQUADRAGINTA annos (*a*) tyrannus Syracusanorum fuit Dionysius, cum v. & xx. natus annos (*b*) dominatum occupavisset. Quâ pulcritudine urbem, quibus autem opibus præditam, servitute oppressam tenuit civitatem! Atqui de hoc homine à bonis auctoribus sic scriptum accepimus, summam fuisse ejus in victu temperantiam, in rebusque gerendis virum acrem [*c*] & industrium, eundem tamen maleficum naturâ & injustum. Ex quo, omnibus benè veritatem intuentibus, videri necesse est miserrimum: (*d*) ea enim ipsa quæ concupiêrat, ne tum quidem, cum omnia se posse censebat, consequebatur.

Qui cum esset bonis parentibus atque honesto loco natus [etsi id quidem alius alio modo tradidit] abundaretque æqualium familiaritatibus & consuetudine propinquorum; haberet etiam more Græciæ quosdam adolescentes amore conjunctos: credebat eorum nemini; sed ijs, (*e*) quos ex familijs locuple-

(*a*) Duodequadraginta annos *supl.* per, *per* 38. *años.*

(*b*) natus annos *supl.* ante, *nacido* 25. *años ãtes.*

(*c*) acrem *penetránte.*

(*d*) miserrimum *supl.* fuisse.

(*e*) sed ijs *supl.* servis, quos servos.

tum ſervos delegerat, quibus nomen ſervitutis ipſe detraxerat, & quibusdam convenis, & feris barbaris, corporis cuſtodiam committebat. Ita propter injuſtam dominatus cupiditatem in carcerem quodammodo ipſe ſe incluſerat. Quin etiam, ne tonſori collum committeret, tondere filiâs ſuas docuit. Ita ſordido ancillarique artificio regiæ virgines, ut tonſtriculæ, tondebant barbam & capillum patris. Et tamen ab ijs ipſis, cum jam eſſent adultæ, ferrum removit, inſtituitque, ut candentibus juglandium putaminibus barbam ſibi, & capillum adurerent.

Cumque duas uxores haberet, Ariſtomachen, civem ſuam, Doridem autem, Locrenſem: ſic noctu ad eas ventitabat, ut omnia ſpecularetur, & perſcrutaretur antè. Et, cum foſſam latam cubiculari lecto circumdediſſet, ejusque foſſæ tranſitum ponticulo ligneo conjunxiſſet: eum ipſum, cum forem cubiculi clauſerat, detorquebat. Idemque cum in communibus ſuggeſtis conſiſtere non auderet, concionari ex turri altâ ſolebat.

Atque is cum pilâ ludere vellet (ſtudioſè enim id factitabat) tunicamque poneret, adoleſcentulo, quem amabat, tradidiſſe gladiũ dicitur. Hic (*a*) cum quidam familiaris jocans dixiſſet: Huic quidem certe vitam tuam committis: arriſiſſetque adoleſcens: utrumque juſsit interfici: alterum, quia viam demonſ-

(*a*) Hîc *entonzes.*

monſtraviſſet interimendi ſui : alterum, quia id dictum riſu approbaviſſet. Atque eo facto ſic doluit, ut nihil gravius tulerit in vitâ; quem enim vehementer amârat, occiderat. Sic diſtrahuntur in contrarias partes impotentium cupiditates. Cum huic obſecutus ſis, illi eſt repugnandum. Quamquam hîc (a) quidem tyrannus ipſe judicavit, quam eſſet beatus.

XXI. Nam cum quidam ex ejus aſſentatoribus Damocles commemoraret in ſermone copias ejus, opes, majeſtatem, dominatus, rerum abundantiam, magnificenciam ædium regiarum: negaretque umquam beatiorem quēquam fuiſſe: Visne igitur, inquit, Damocle, quoniam hæc te vita delectat, ipſe eandem deguſtare & fortunam experiri meam? cum ſe ille cupere dixiſſet, collocari juſsit hominem in aureo lecto, ſtrato pulcerrimo, textili ſtragulo, magnificis operibus picto: abacoſque complures ornavit argento auroque cælato. Tum ad menſam eximiâ formâ pueros delectos juſsit conſiſtere; eosque nutum ejus intuentis diligenter miniſtrare.

Aderant unguenta, coronæ: incendebantur odores: menſæ conquiſitiſsimis epulis exſtruebantur. Fortunatus ſibi Damocles videbatur. In hoc medio apparatu fulgentem gladium, lacunari ſeta equina aptum, demitti juſsit, ut impenderet illius beati cervicibus. Itaque nec pulcros illos miniſtratores ad-

(a) hîc *en eſto.*

adſpiciebat, nec plenum artis argentum, nec manum porrigebat in menſam: jam ipſæ defluebant coronæ: denique exoravit tyrannum, ut abire liceret, quod jam beatus nollet eſſe. Satisne videtur declaraſse Dionyſius, nihil eſſe ei beatum, cui ſemper aliquid terroris impendeat? Atque ei ne integrum quidem erat, [a] ut ad juſtitiam remigraret, civibus libertatem & jura redderet; ijs enim ſe adoleſcens improvidâ ætate irretierat erratis, eaque commiſerat, ut ſalvus eſſe non poſſet, ſi ſanus eſſe [b] cœpiſſet.

XXII. QUANTOPERE vero amicitias deſideraret, quarum infidelitatem extimeſcebat, declaravit in Pythagoreis duobus illis: (c) quorum cum alterum vadem mortis accepiſſet: alter, ut vadem ſuum liberaret, præſto fuiſſet ad horam morti deſtinatam: Utinam ego, inquit, tertius vobis amicus adſcriberer! Quam huic erat miſerum, carere conſuetudine amicorum, ſocietate victus, ſermone omnino familiari! homini præſertim docto à puero (d) & artibus ingenuis erudito. Muſicorum vero perſtudioſum, poetam etiam tra-

(a) ei ne integrū erat, *ni el podia ya remediar.*

(b) ſalvus eſſe *vivir.* ſanus eſſe *ſer juicioſo, ò juſto.*

(c) duobus illis, *Damon, y Phintias diſcipulos de Pytagoras.*

[d] docto à puero, *inſtruido deſde niño.*

gi-

gicum quam bonum, [a] nihil ad rem: in hoc enim genere, nescio quo pacto, magis quam in alijs, suum cuique pulcrum est. Adhuc neminem cognovi poetam [& mihi fuit cum Aquino (b) amicitia) qui sibi non optimus videretur. Sic se res habet. Te tua, me delectant mea. Sed, ut ad Dionysium redeamus; omni cultu & victu humano [c] carebat: vivebat cum fugitivis, (d) cum facinorosis, cum barbaris: neminem, qui aut libertate dignus esset, aut vellet omnino liber esse,(e] sibi amicum arbitrabatur. Non ego jam cum hujus vitâ, quâ tetrius, miserius, detestabiliús excogitare nihil possum, Platonis aut Archytæ vitam comparabo, doctorum hominum & planè sapientium.

XXIII. Ex eâdem urbe humilem (f) homun-

(a) quam bonum, *que tal.* nihil ad rem, *no es del caso.*

(b) Aquino. *Este era un malissimo Poeta.*

(c) victu humano *de vida racional.*

(d) cum fugitivis *con bandidos.*

(e) liber esse *supl.* à vitijs.

[f] homunculum. *Llama* hombrecillo *al insigne Archimedes por deprimir mas á Dionysio, con quien lo compara. Mons. Fraguier censura esta expression.* [*Acad. de las Inscript. tom. 2. pag.* 321.]

culum á pulvere & radio [a] excitabo, qui multis annis post fuit, Archimedem: Cujus [b] ego Quæstor, ignoratum ab Syracusanis, cum esse omnino negarent, septum undiquè & vestitum vepribus & dumetis, indagavi sepulcrum: tenebam enim quosdam senariolos, (c) quos in ejus monumento esse inscriptos, acceperam: qui declarabant, in summo sepulcro sphæram esse positam cum cylindro.

Ego autem, cum omnia collustrarem oculis (est enim ad portas Agragianas [d] magna frequentia sepulcrorum) animadverti columellam non multum è dumis eminentem; in quâ inerat sphæræ figura, & cylindri. Atque ego statim Syracusanis [erant autem principes mecum] dixi, me illud ipsum arbitrari esse, quod quærerem. Immissi cum falcibus multi purgarunt & aperuerunt locum.

Quo cum patefactus esset, [e] aditus ad

(a) à pulvere, & radio, *del polvo, y de la vara. Archimedes, y los Mathematicos antiguos trazaban con una varita las figuras geometricas en el polvo, para poder borrarlas, y formar otras alli mismo.*

(b] Cujus *supl.* Civitatis. Quæstor *siendo yo Questor, ó Comissario de guerra.*

(c) senariolos *supl.* versus. *me acordaba de unos versitos Jambicos, ó de seis pies.*

(d) Agragianas, *cerca de la puerta de Syracusa, por donde se iba para la Ciudad de Agrigento.*

ad-

adversam basim (a] accessimus; apparebat epigramma exesis posterioribus partibus versiculorum, dimidiatis ferè. Ita nobilissima Græciæ civitas, quondam vero etiam doctissima, sui civis, unius acutissimi (b) monumentum ignorasset, nisi ab homine Arpinate (c) didicisset. Sed redeat unde aberravit oratio. . . .

(e) Ad adversam basim, *á la columna frontera.*

(f) unius acutissimi *el mas ingenioso de todos.*

(g) ab homine Arpinate, *por un hombre de Arpino, esto es por Ciceron, que nació en este lugar.*

LUGARES SELECTOS
DE JULIO CESAR.
De Bello Gallico. [*Libr. II.*]

ATuatici(*a*)de quibus suprà scripsimus, cúm omnibus copijs auxilio Nervijs (*b*) venirent, hac pugnâ (*c*) nuntiatâ, ex itinere domum reverterunt: cunctis oppidis, castelisque desertis, sua omnia in unum oppidum egregiè naturâ munitum contulerunt. Quod cúm ex omnibus in circuitu partibus altissimas rupes, despectus (*d*) que haberet, unâ ex parte leniter acclivis aditus, in latitudinem non ampliús cc. pedum relinquebatur: quem locum duplici altissimo muro munierant. Tũ magni ponderis saxa, & præacutas trabes in muro collocârant. Ipsi erant (*e*) ex Cimbris,

(*a*) Atuatici, *Pueblos de la antigua Galia, que habitaban lo que oy es el Condado de Namur.*

(*b*) Nervijs, *otra Nacion feròz de los Paysses baxos.*

(*c*) hâc pugnâ. *En ella perecieron casi todos los Barbaros.*

(*d*) despectus *es la mirada azia abajo, como prospectus azia arriba.*

(*e*) ex Cimbris Teutonisque. *Pueblos de Alemania.*

Teu-

Teutoniſque prognati; qui cùm iter in Provinciam noſtram (*a*) atque Italiam facerent, his impedimentis, (*b*) quæ ſecum agere ac portare non poterant, citra flumen Rhenum depoſitis, cuſtodiæ ex ſuis (*c*) ac præſidio VI. millia hominum unà reliquerunt. Hi poſt eorum obitum multos annos á finitimis exagitati, cùm aliàs bellum inferrent, aliàs illatum defenderent, conſenſu eorum omnium pace factâ, hunc ſibi domicilio locum delegerunt. Ac primò adventu exercitûs noſtri crebras ex oppido excurſiones faciebant, parvuliſque prælijs cum noſtris contendebant. Poſteà vallo pedum XII. [*d*] in circuitu XV. millium, (*e*) crebriſque caſtellis (*f*) circummuniti, oppido ſeſe continebant. Ubi vineis (*g*) actis, aggere exſtructo, turrim (*h*) conſtitui procul viderunt, primùm irridere ex muro,

(*a*) in provinciam noſtram, *á las Galias.*

(*b*) his impedimentis, *el bagage.*

(*c*) ex ſuis, *eſto es* Atuaticis.

[*d*] vallo pedum XII, *con una circumvalacion de doze pies de altura.*

(*e*) milliũ *ſupl.* paſſuũ, *de* 15. *millas en cõtorno.*

[*f*] caſtellis, *torrecillas de madera.*

[*g*] vineis. *Eran unas maquinas de palos, y cueros, para acercarſe, y batir las murallas á cubierto.*

(*h*) turrim, *una torre de muchos cuerpos, para dominar las murallas.*

atque increpitare vocibus, quod tanta machinatio ab tanto ſpatio inſtitueretur. Quibuſnam manibus, aut quibus viribus, præſertim homines tantulæ ſtaturæ, [nam pleriſque hominibus Gallis, pro magnitudine corporum ſuorum, brevitas noſtra contemptui eſt) tanti oneris turrim in muros ſeſe colocare confiderent? vbi verò moveri & appropinquare mœnibus viderunt, novâ atque inuſitatâ ſpecie commoti, legatos ad Cæſarem de pace miſerunt, qui ad hunc modum locuti: Non ſe exiſtimare, Romanos ſine ope Deorum bellum gerere, qui tantæ altitudinis machinationes tantâ celeritate promovere, & ex propinquitate pugnare poſsent: è ſuaque, omnia eorum poteſtati permittere (*a*) dixerunt. Unum petere, ac deprecari; ſi forte pro ſuâ clementiâ ac manſuetudine, quam ipſi ab alijs audiſsent, ſtatuiſſet, Atuaticos eſſe conſervandos, ne ſe (*b*) armis deſpoliaret. Sibi omnes ferè finitimos eſſe inimicos, ac ſuæ virtuti invidere; à quibus ſe defendere, traditis armis non poſſent. Sibi præſtare, ſi in eum caſum deducerentur, quamvis fortunam à populo R. pati, quam ab his per cruciatum interfici, inter quos dominari conſueſcent. Ad hæc Cæſar reſpondit. Se magis conſuetudine ſuâ, quàm merito eorum civitatem conſer-

(*a*) permittere, *que abandonaban.*
[*b*] ne ſe, *no los.*

va-

vaturum; si priús quàm aries (*a*) murum attigisset, se dedidissent; sed deditionis nullam esse conditionem, nisi armis traditis: se id quod in Nervios fecisset, (*b*) facturum; finitimisque imperaturum, ne quam dedititijs populi R. injuriam inferrent. Re nunciatâ ad suos, illi se, quæ imperarentur, facere dixerunt. Armorum magnâ multitudine de muro in fossam, quæ erat ante oppidum, jactâ, sic, ut prope summam muri, aggerisque altitudinem acervi armorum adæquarent: & tamen circiter parte tertià (ut posteà perspectum est) celatâ, atque in oppido retentâ, portis patefactis, eo die pace sunt usi. Sub vesperum [*c*] Cæsar portas claudi, militesque ex opido exire jussit, ne quam noctu oppidani à militibus injuriam acciperent. Illi antè inito (ut intellectum est) consilio, quòd deditione factà, nostros præsidia deducturos, aut denique indiligentiùs servaturos crediderant, partim cum his, quæ retinuerant & celaverant armis, partim scutis ex cortice factis, aut viminibus intextis, quæ subitò (ut temporis exiguitas postulabat,] pellibus in-

[*a*] aries *el ariete, maquina para batir los muros.*
(*b*) fecisset. *Cesar perdonó á los Nervios, que se entregaron, que fueron solamente los viejos, niños, y mugeres.*
(*c*) Sub vesperum, *al anochecer.*

duxe-

duxerant: tertiâ vigiliâ [*a*] quâ minimè arduus ad noſtras munitiones adſcenſus videbatur, omnibus copijs repentè ex oppido eruptionem fecerunt. Celeriter, ut antè Cæſar imperaverat, ignibus ſignificatione factâ, ex proximis caſtellis eó concurſum eſt; pugnatumque ab hoſtibus ita acriter, ut à viris fortibus in extrema ſpe ſalutis, iniquo loco contra eos, qui ex vallo turribuſque tela jacerent, pugnari debuit, cùm unâ in virtute omnis ſpes ſalutis conſiſteret. Occiſis ad (*b*) hominum millibus IV. reliqui in oppidum rejecti ſunt. Poſtridie ejus diei, refractis portis, cùm jam deſcenderet nemo, atque intromiſsis militibus noſtris, ſectionem ejus oppidi univerſam (*c*) Cæſar vendidit. Ab his qui emerant, capitũ numerus ad eum relatus eſt millium LIII. . . .

(*a*) tertiâ vigiliâ, *de las* 12. *á las* 3. *de la mañana. Eran* 4. *las vigilias, cada una de* 3. *horas, y empezaban à las* 6. *de la tarde.*

(*b*) ad *ſupl.* negotium, *en cantidad.* hominum millibus, *por* millibus hominibus: *eſto es, muertos, haſta el numero de* 4. *millares de hombres.*

(*c*) ſectionem univerſam, *la confiſcacion de perſonas, y bienes.*

DE BELLO GALLICO (*Libr. V.*)

ERANT in ea legione (*a*) fortiſsimi viri cen-

(*a*) legione. *Regimiento, que ſe componia por entonzes de* 4200. *hombres de Infanteria, y* 300. *Caballos.*

tu-

turiones qui jam primis ordinibus appropinquarent, T. Pulfio, & L. Varenus. Ii perpetuas controverſias inter ſe habebant, uter alteri anteferretur, omnibuſque annis de loco ſummis ſimultatibus contendebant. Ex ijs Pulfio, cùm acerrimè ad munitiones pugnaretur; Quid dubitas, inquit, Varene? aut quem locum probandæ virtutis tuæ ſpectas? Hic dies de noſtris controverſijs judicabit. Hæc cùm dixiſset, procedit extra munitiones; & quæ pars hoſtium conſertiſsima viſa eſt, in eam irrumpit. Ne Varenus quidem tum vallo ſeſe continet, ſed omnium veritus exiſtimationem, ſubſequitur mediocri ſpatio relicto. Pulfio pilum in hoſtes mittit, atque unum ex multitudine procurrentem transjicit; quo percuſso, & exanimato, hunc ſcutis protegunt hoſtes, & in illum univerſi tela conjiciunt; neque dant regrediendi facultatem. Transfigitur ſcutum Pulfioni, & verutum in balteo defigitur: avertit hic caſus vaginam; (a) & gladium educere conantis dextram moratur manum, impeditumque hoſtes circumſiſtunt. Sucurrit inimicus illi Varenus, & laboranti ſubvenit. Ad huuc ſe confeſtim à Pulfione omnis multitudo convertit: illum veruto transfixum arbitrantur. Illic verò occurſat ocius gladio, cominuſque rem gerit Varenus, atque uno interfecto reliquos

(a) avertit vaginam, *tuerze, ò ladéa la vayna.*

pau

paululùm propellit. Dum cupidiùs instat, (a) in locum inferiorem dejectus concidit. Huic rursùs circumvento fert subsidium Pulsio, atque ambo incolumes, compluribus interfectis, summa cùm laude sese intra munitiones recipiunt. Sic fortuna in contentione, & certamine utrumque versavit, ut alter alteri inimicus auxilio, salutique esset; neque dijudicari posset, uter utri anteferendus videretur. . . . .

(a) cupidius instat, *mas vivamente los persigue.*

LUGARES SELECTOS
DE EUTROPIO.
Breviar. Histor. Rom. (*Lib. VI.*)

HINC iam BELLUM CIVILE succeſsit exſecrandum, & lacrymabile: quo præter calamitates, quæ prælis acciderunt, etiam Romani nominis fortuna mutata eſt. Cæſar enim rediens é Galliâ victor, cœpit depoſcere alterum Conſulatum: atque, cum ſine dubietate aliquâ deferretur, contradictum eſt à Marcello Conſule, à Bibulo, à Pompejo, à Catone: juſſuſque dimiſsis exercitibus ad Urbem redire: propter quam injuriam ab Arimino, (*a*) ubi milites congregatos habebat, adverſum patriam cum exercitu venit. Coſſ. (*b*) cum Pompejo, Senatus que omnis, atque univerſa nobilitas ex vrbe fugit, & in Græciam tranſivit: apud Epirum, Macedoniam, Achajam, Pompejo duce, contra Cæſarem bellum paravit. Cæſar vacuam Urbem ingreſſus, Dictatorem (*c*) ſe fecit, inde Hiſpanias petiјt. Ibi Pompeiј exercitus validiſsimos, & fortiſsimos, cum tribus ducibus, L. Afranio, M. Petrejo, M. Varrone ſuperavit. Inde reverſus, in

[*a*] ab Arimino *de la Ciudad de Rimini.*

(*b*) Coſſ. *Conſules.*

[*c*] Dictatorem, *Magiſtrado ſupremo de Roma.*

Græ-

Græciam transivit, adversum Pompejum dimicavit; primo prælio victus est, & fugatus, evasit tamen: quia nocte interveniente, Pompejus sequi noluit: dixitque Cæsar, nec Pompejum scire vincere, & illo tantum die se potuisse superari. Deinde in Thesaliâ apud Palæopharsalum (a) productis utrimque ingentibus copijs dimicaverunt. Pompeij acies habuit XL. millia peditum; equitum in sinistro cornu VII. millia, in dextro D: præterea totius Orientis auxilia, totamque nobilitatem, innumeros Senatores, Prætorios, Consulares, & qui magnorum jam populorum victores fuissent. Cæsar in acie suâ habuit peditum non integra XXX. millia, equites mille.

Numquam adhuc Romanæ copiæ in unum neque majores, neque melioribus ducibus convenerant, totum terrarum orbem facilè subacturæ, si contrà Barbaros ducerentur; pugnatum tamen est ingenti contentione: victusque ad postremum Pompejus, & castra ejus direpta sunt. Ipse fugatus, Alexandriam petijt ut à Rege Ægypti, cui tutor, à Senatu datus fuerat, propter juvenilem ejus ætatem, acciperet auxilia: qui fortunam magis quam amicitiam sequutus, occidit Pompejum, caput ejus, & annulum Cæsari misit: quo conspecto, Cæsar etiam lacrymas fudisse dicitur, tanti viri intuens caput, & gene-

(a) apud Palæopharsalum, *cerca de la antigua Ciudad de Pharsalia.*

generi (*a*) quondam sui.

Mox Cæsar Alexandriam venit. Ipsi quoque Ptolemæus parare voluit insidias:quâ caussâ Regi bellum illatum est;uictus in Nilo perijt, inventumque est corpus ejus cum loricâ aureâ. Cæsar Alexandriâ potitus, regnum Cleopatræ dedit, Ptolemæi sorori, cum quâ consuetudinem habuerat. Rediens inde Cæsar, Pharnacem Mithridatis magni filium, qui Pompejo in auxilium apud Thessaliam fuerat, rebellantem in Ponto, & multas Pop. Rom. provincias occupantem, vicit acie: posteà ad mortem coëgit. Inde Romam regressus, tertio se Consulem (*b*) fecit cum M. Æmilio Lepido, qui ei Magister equitum Dictatori, ante annum fuerat. Inde in Africam profectus est, ubi infinita nobilitas cum Iuba Mauritaniæ Rege bellum reparaverat. Duces autem Romani erant P. Cornelius Scipio ex genere antiquìssimo Scipionis Africani (hic etiam socer (*c*) magni Pompeij fuerat) M. Petrejus, Q. Varus, M. Porcius Cato, L. Cornelius Faustus. Contra hos commisso prælio,

(*a*) & generi: *por el casamiento con Julia, hija de Cesar.*

(*b*) tertio Consulem, *Consul por tercera véz. Tambien se dice* tertium Consul , *supl.* ad annum. *Vease á Gelio. N. A. Lib.* 10. *Cap.* 1.

(*c*) hic etiam socer. *por muerte de Julia, casó Pompeyo con Cornelia, hija de Pio Scipion.*

poſt multas dimicationes victor fuit. Cato, Scipio, Petrejus, Iuba, ipſi ſe occiderunt: Fauſtus Syllæ quondam Dictatoris filius, à Cæſare interſectus eſt.

Poſt annum Cæſar Romam regreſſus, quarto ſe Conſulem fecit, & ſtatim ad Hiſpanias eſt profectus, ubi Pompeij filij Cnæus & Sextus ingens bellum reparaverant. Multa prælia fuerunt; ultimum prælium apud Mundam Civitatem, in quo adeò Cæſar pænè victus eſt, ut fugientibus ſuis, ſe voluerit occidere: nè poſt tantam rei militaris gloriam, in poteſtatem adoleſcentium, natus annos ſex & quinquaginta, veniret. Denique reparatis ſuis, vicit, & Pompeij filius major occiſus eſt, minor fugit. Inde Cæſar bellis civilibus toto orbe compoſitis, Romam redijt, agere inſolentius cœpit, & contra conſuetudinem Romanæ libertatis. Cum ergo & honores ex ſuâ voluntate præſtaret, qui à populo anteà deferebantur; nec Senatui ad ſe venienti aſſurgeret; aliàque Regia, ac penè tyrannica faceret, conjuratum eſt in eum à LX. vel amplius Senatoribus, equitubúſque Romanis. Præcipui fuerunt inter conjuratos duo Bruti, ex eo genere Bruti, qui primus Romæ Conſul eſt factus, & Reges expulerat, C. Caſsius, & Servilius Caſca. Ergo Cæſar cum Senatus die quâdam, inter cæteros veniſſet ad Curiam, tribus & viginti vulneribus confoſſus eſt.

DE CORNELIO NEPOTE.

TITI POMPONIJ ATTICI VITA.

I. POMPONIUS Atticus, ab origine ultimâ ſtirpis Romanæ generatus, perpetuò à majoribus acceptam equeſtrem obtinuit dignitatem. Patre uſus eſt (*a*) diligente, indulgente, &, ut tum erant tempora, diti, in primíſque ſtudioſo litterarum. Hic, (*b*) prout ipſe amabat litteras, omnibus doctrinis, quibus puerilis ætas impertiri debet, filium erudivit. Erat autem in puero, præter docilitatem ingenij, ſumma ſuavitas oris, ac vocis: ut non ſolum celeriter arriperet, quæ tradebantur; ſed etiam excellenter pronuntiaret. Qua ex re, in pueritia, nobilis inter æquales ferebatur, clariúſque explendeſcebat, quam generoſi condiſcipuli animo æquo ferre poſſent. Itaque incitabat omnes ſtudio ſuo: quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marius Caij filius, M. Cicero; quos conſuetudine ſuâ ſic ſibi devinxit, ut nemo ijs perpetuò fuerit carior. Pater maturè deceſsit.

II. Ipſe adoleſcentulus, propter affinitatem

[*a*] uſus eſt, *gozé.* [*b*] Hic, *pater.*

P.

P. Sulpicij, qui Tribunus plebis interfectus est, non expers fuit illius periculi. Namque Anicia Pomponij consobrina, nupserat M. Servio, fratri Sulpicij. Itaque interfecto Sulpicio, posteaquam vidit Cinnano (*a*) tumultu civitatem esse perturbatam, neque sibi dari facultatem pro dignitate vivendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis civivm, cum alij Sullanis, [*b*] alij Cinnanis faverent partibus; idoneum tempus ratus studijs obsequendi suis, Athenas se contulit: neque eo secius, adolescentem Marium, hostem judicatum, juvit opibus suis: cujus fugam pecuniâ sublevavit. Ac ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei familiari, eodem magnam partem fortunarum trajecit suarum. Hìc ita vixit, ut universis Atheniensibus merito esset carissimus. Nam, præter gratiam, quæ jam adolescentulo magna erat, sæpe suis opibus inopiam eorum publicam levavit. Cum enim versuram facere (*c*) publicè (*d*) necesse esset, neque ejus (*e*) conditionem æquam (*f*) haberent [*g*]. semper se

[*a*] Cinnano, *esto es* Cinnæ, *de Cinna.*

(*b*) Sullanis, *esto es* Sullæ, *de Syla.*

[*c*] versuram facere, *es tomár prestado á uno, para pagar á otro.*

(*d*) pùblicè *comunmente, todos, ó los mas.*

[*e*] ejus *supl.* versuræ *de aquel contrato.*

(*f*) conditionem æquam, *partido commodo.*

(*g*) haberent *supl.* Athenienses.

interposuit, atque ita, ut neque usuram unquam ab ijs acceperit, neque longius quam dictum esset, eos debere passus sit. Quod utrumque erat ijs salutare: nam neque indulgendo inveterascere eorum æs alienum patiebatur, neque multiplicandis usuris crescere. Auxit hoc officium aliâ quoque liberalitate. Nam universos frumento donavit, ita ut singulis sex modij (*a*) tritici darentur: qui modus mensuræ, medimnus Athenis appellatur.

III. Hìc autem sic se gerebat, ut communis infimis, par principibus videretur. Quo factum est, ut huic omnes honores, quos possent, [*b*] publicè haberent, civemque facere studerent: quo beneficio ille uti noluit: quod nonnulli ita interpretantur, amitti civitatem Romanam [*c*] aliâ adscitâ. Quamdiu adfuit, nè qua sibi statua poneretur, restitit: absens prohibere non potuit. Itaque aliquot ipsi, & Piliæ, (*d*) locis sanctissimis posuerunt. Hunc enim in omni procuratione Reipub. actorem, auctoremque habebant. Igitur primum illud munus [*f*] fortunæ, quod in ea potissimum

(*a*) sex modij, 6. *almudes, ò media hanega.* medimnus, *es un almud, ò celemin.*

(*b*) possent *supl.* Athenienses.

[*c*] Civitatem Romanam, *los derechos de Ciudadano Romano.* [*d*] Piliæ, *á Pilia su muger.*

[*e*] munus *supl.* fuit.

imum urbe natus est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperij, ut eandem & patriam haberet,& dominam:hoc specimen prudentiæ, quod cùm in eam se civitatem contulisset, quæ antiquitate, humanitate, doctrinâ præstaret omnes, ei (*a*) unus ante alios fuerit carissimus.

IV. Huc ex Asiâ Sulla decedens cum venisset, quamdiu ibi fuit, secum habuit Pomponium, captus adolescentis humanitate, & doctrinâ. Sic enim Græcè loquebatur, ut Athenis natus videretur. (*b*) Tanta autem erat suavitas sermonis latini, ut appareret in eo nativum quendam leporem esse non adscitum. Idem poemata pronunciabat & Græcè & Latinè sic, ut suprà nihil posset. Quibus rebus factum est, ut Sulla nunquam eum a se dimitteret, cuperetque secum deducere: qui cum persuadere tentaret; *Noli, oro te,* inquit Pomponius, *adversum eos me velle ducere, cum quibus, ne contra te arma ferrem, Italiam reliqui.* At Sulla adolescentis officio collaudato, omnia munera ei, quæ Athenis acceperat, proficiscens jussit deferri. Hìc complures annos moratus, cum & rei familiari tantum operæ daret, quantum non indiligens deberet paterfamilias, & omnia reliqua tempora aut litteris, aut Atheniensium Reipublicæ tribueret, nihilo minus amicis urbana officia præstitit. Nam

[*a*] ei, *supl.* Civitati.

(*b*) videretur: *por esso se llamò Atico.* &

& ad comitia eorum ventitavit, & si qua res major acta est, non defuit: sicut Ciceroni in omnibus ejus periculis singularem fidem præbuit: cui ex patria fugienti, IIS. [a] ducenta & quinquaginta millia donavit. Tranquillatis autem rebus Romanis, remigravit Romam, ut opinor, L Cotta & L. Torquato Coss. quem diem sic universa civitas Atheniensium prosecuta est, ut lacrymis desiderij futuri dolorem indicaret.

V. Habebat avunculum Q. Cæcilium, equitem Romanum, familiarem L. Luculli, divitem, difficillimâ naturâ: (b) cujus sic asperitatem veritus est, ut quem nemo ferre posset, hujus sine offensione ad summam senectutem retinuerit benevolentiam. Quo facto tulit pietatis fructum. Cæcilius enim moriens, testamento adoptavit eum: heredemque fecit ex dodrante: (c) ex qua hereditate accepit circiter centies IIS. (d) Erat nupta soror

(a) IIS. *sestertium, por* sestertiorum. ducenta &c. 4882 *pes.* 6. *reales y medio. Cada sestercio es dos quartos, y medio: y cada quarto es la octava parte de medio real.*

[b) dificillimâ naturâ, *de natural muy penoso.*

(c)] ex dodrante, *de* 9. *partes de las* 12. *en que se divide la herencia: esto es de las* 3. *quartas partes de sus bienes.*

[d] centies IIS. *supl.* centena millia. *Cien vezes cien mil, ó* 10 *millones de sestercios: esto es* 195312 *pes.* 4. *real.*

At-

Attici Q. Tullio Ciceroni, easque nuptias M. Cicero conciliârat, cum quo à condiscipulatu vivebat conjunctissimè, multo etiam familiarius, quam cum Quincto; ut judicari posit, plus in amicitia valere similitudinem morum, quam affinitatem. Utebatur autem intimè Q. Hortensio, qui ijs temporibus principatum eloquentiæ tenebat, ut intelligi non posset, uter eum plus diligeret, Cicero, an Hortensius: & id quod erat difficillimum, efficiebat, ut inter quos tantæ laudis esset æmulatio, nulla intercederet obtrectatio, essetque talium virorum copula.

VI. In Republica ita est versatus, ut semper optimarum partium (*a*) & esset, & existimaretur; neque tamen se civilibus fluctibus committeret, quod non magis eos in sua potestate existimabat esse, qui se ijs dedissent, quam qui maritimis (*b*) jactarentur. Honores non petijt, cum ei paterent propter (*c*) vel gratiam, vel dignitatem; quod neque peti more majorum, neque capi possent conservatis legibùs, in tam effusis ambitus largitionibus; neque retineri sine periculo, corruptis civitatis moribus. Ad hastam publi-

(*a*) partium, *partidos.*

(*b*) maritimis *supl.* fluctibus.

(*c*) propter *à causa*, vel gratiam *yà del favor, que tenia*, vel dignitatem *yá de su calidad.*

cam

eam (*a*) nunquam accesit. Nullius rei neque præs, neque manceps factus est. Neminem suo nomine, neque subscribens [*b*] accusavit. In jus (*c*) de sua re (*d*) nunquam ijt: judicium (*e*) nullum habuit. Multorum Consulum, Prætorumque præfecturas (*f*) delatas sic accepit, ut neminem in provinciam sit secutus, honore fuerit contentus, rei familiaris despexerit fructum: qui ne cum Q. quidem Cicerone voluerit ire in Asiam, cum apud eum, legati locum obtinere posset. Non enim decere se arbitrabatur, cum præturam gerere noluisset, asseclam esse Prætoris. Qua in re non solum dignitati serviebat, sed etiam tranquilitati, cum suspiciones quoque vitaret criminum. Quo fiebat ut ejus observantia (*g*) omnibus esset carior, cum eam officio, non timori, neque spei tribui viderent.

VII. Incidit Cæsarianum [*h*] civile bellum, cum haberet annos circiter sexaginta. Usus

(*a*) ad hastam publicam, *al lugar donde se hazian los remates publicos. Poniase alli una Pica en señal de la proteccion, y seguridad, que daba la Republica à los postores.*

[*b*] subscribens, *ayudando al acusado.*

(*c*) in jus *al Tribunál.* [*d*] de suâ re, *por su provecho.* (*e*) judicium. *pleyto.*

(*f*) præfecturas, *los goviernos.*

[*g*] ejus observantia, *su atencion.*

(*h*) Cæsarianum, *de J. Cesar.*

 est

eſt ætatis vacatione, neque ſe quòquam movit ex vrbe. Quæ amicis ſuis opus fuerant ad Pompejum proficiſcentibus, omnia ex ſua re familiari dedit. Ipſum Pompejum conjunctum (*a*) non offendit. (*b*) Nullum enim ab eo habebat ornamentum, ut cæteri, qui per eum, aut honores, aut divitias ceperant; quorum partim invitiſsimi caſtra ſunt ſecuti, partim ſummâ cum ejus offenſione domi remanſerunt. Attici autem quies tantopere Cæſari fuit grata, ut victor, cùm privatis pecunias (*c*) per epiſtolas imperaret, huic non ſolum moleſtus non fuerit, ſed etiam ſororis filium & Q. Ciceronem ex Pompeij caſtris conceſserit. [*d*) Sic vetere inſtituto vitæ, effugit nova pericula.

VIII. Secutum eſt illud, (*e*) occiſo Cæſare, cum Reſpublica penes Brutos (*f*] videretur eſse & Caſsium, ac tota civitas ſe ad eum convertiſſe videretur: ſic M. Bruto uſus eſt, ut nullo ille adoleſcens æquali familarius, quam hoc ſene; neque ſolum eum principem conſilij haberet, ſed etiam in convictu. Excogitatum eſt à quibuſdam, ut priva-

(*a*) conjunctum *amicitiâ.*

[*b*] non offendit, *no diſguſtó con quedarſe.*

[*c*)imperare pecunias,*es imponer cõtribuciones.*

(*d*) conceſserit, *ſupl.* tranſire ad ſua.

(*e*] illud, *ſupl.* periculum.

(*f*) Brutos, *Marcum, & Decium.*

tum

tum ærarium (a) Cæsaris interfectoribus ab equitibus Romanis constitueretur. Id facile effici posse arbitrati sunt, si & principes illius ordinis pecunias contulissent. Itaque appellatus est à C. Flavio Bruti familiari Atticus, ut ejus rei princeps esse vellet. At ille, qui officia amicis præstanda sine factione existimaret, semperque à talibus se consilijs removisset, respondit, si quid Brutus de suis facultatibus uti voluisset, usurum quantum eæ paterentur: se neque cum quoquam de ea re collocuturum, neque coiturum. Sic ille consensionis globus, (b) hujus unius dissensione disjectus est. Neque multo post superior esse cœpit Antonius, ita ut Brutus & Cassius provinciarum quæ ijs, dicis caussâ (c) datæ erant à Consulibus, desperatis rebus, in exilium (d) proficiscerentur. Atticus, qui pecuniam simul cum cæteris, conferre noluerat florenti illi parti, [e] abjecto Bruto, Italiâque cedenti: (f) HS. centum millia muneri misit: eidem in Epiro absens, trecenta (g) jus-

[a] privatum ærarium, *una renta.*

(b) ille consensionis globus, *aquella conspiracion.*

(c) dicis caussâ, *por cumplimiento, ò ceremonia.*

[d] in exilium, *và con* provinciarum.

(e) illi parti, *à aquel partido.*

(f) cedenti, *que se iba.*

(g) trecenta, *supl.* millia sestertium.

sit

ſit dari. Neque eò magis potenti adulatus eſt Antonio, neque deſperatos reliquit.

IX. Secutum eſt bellum geſtum apud Mutinam. [a] In quo ſi tantum eum prudentem dicam, minus quam debeam, prædicem: cum ille potius divinus fuerit; ſi divinatio appellanda eſt perpetua naturalis bonitas, quæ nullis caſibus augetur, neque minuitur. Hoſtis Antonius judicatus Italiâ ceſſerat: ſpes reſtituendi nulla erat: non ſolum ejus inimici, qui tum erant potentiſsimi, & plurimi, ſed etiam amici, adverſarijs ejus ſe dabant, & in eo lædendo ſe aliquam conſecuturos ſperabant commoditatem: familiares inſequebantur, uxorem Fulviam omnibus rebus ſpoliare cupiebant, liberos etiam exſtinguere parabant. Atticus, cum Ciceronis intimâ familiaritate uteretur, amiciſſimus eſſet Bruto: non modo nihil ijs indulſit ad Antonium violandum, ſed è contrario familiares ejus ex urbe profugientes, quantum potuit, texit: quibus rebus indiguerunt, adjuvit. P. (b) verò Volumnio ea tribuit, ut plura à parente proficiſci non potuerint. Ipſi autem Fulviæ, cum litibus diſtineretur, magniſque terroribus vexaretur, tantâ diligentiâ officium ſuum præſtitit, ut nullum illa ſteterit vadimonium [c] ſine At-

[a] apud Mutinam, *en Mòdena.* [b] P. *Publio.*
[c] ſiſtere vadimonium, *es comparecer en juicio el dia ſeñalado.*

tico,

tico, ſponſor omnium rerum fuerit. Quin etiam, cum illa fundum ſecundâ fortunâ emiſſet in diem, neque poſt calamitatem verſuram facere potuiſset; ille ſe interpoſuit, pecuniàmque ſine fœnore, ſineque ullâ ſtipulatione credidit, maximum exiſtimans quæſtum, memorem gratúmque cognoſci, ſimulque aperire ſe non fortunæ, ſed hominibus ſolere eſſe amicum: quæ cum faciebat, nemo eum temporis cauſsâ facere poterat exiſtimare. Nemini enim in opinionem veniebat, Antonium rerum [a] potiturum. Sed ſenſus ejus (b) à nonnullis optimatibus reprehendebatur, quod parum odiſſe malos cives videretur. Ille autem ſui judicij, [c] potius quid ſe facere par eſſet, intuebatur, quam quid illi laudaturi forent.

X. Converſa ſubitò fortuna eſt. Ut Antonius redijt in Italiam, nemo non magno in periculo Atticum futurum putarat, propter intimam familiaritatem Ciceronis, & Bruti. Itaque ad adventum Imperatorū [d] de foro [e] deceſſerat, timens proſcriptionem: latebatque apud P. Volumnium, cui, ut oſtendimus paulo ante, opem [f] tulerat. Tan-

(a) rerum, *ſupl.* imperio. [b] ſenſus ejus, *ſu opinion.* (c) ſui juditij, *ſupl.* homo, *hombre de dictamen proprio.*

(d] Imperatorum, *de los Generales Lepido, Antonio, y Octaviano.* [e] de foro, *de la Corte.*

[f] opem ferre, *es ſoccorrer.* ta

ta varietas in his temporibus fuit fortunæ, ut modo hi, modo illi in ſummo eſſent aut faſtigio, aut periculo. Habebat ſecum Q. Gellium Canium, æqualem, ſimillimumque ſui. Hoc quoque ſit Attici bonitatis exemplum, quod cum eo, quem puerum in ludo cognoverat, adeo conjunctè vixit, ut ad extremam ætatem amicitia eorum creverit. Antonius autem, etſi tanto odio ferebatur in Ciceronem, ut non ſolum ei, ſed omnibus ſuis amicis eſſet inimicus, eoſque vellet proſcribere; multis hortantibus tamen, Attici memor fuit officij, & ei, cum requiſiſſet ubinam eſſet, ſua manu ſcripſit ne timeret, ſtatimque ad ſe veniret: ſe eum & Gellium Canium de proſcriptorum numero exemiſſe: ac, ne quod (a) in periculum incideret, quod noctu fiebat, (b) præſidium [c] ei miſit. Sic Atticus in ſummo timore non ſolum ſibi, ſed etiam ei, quem cariſsimum habebat, præſidio fuit. (d) Neque enim ſuæ ſolum à quoquam auxilium petijt ſalutis, ſed conjunctim: ut appareret, nullam ſejunctam ſibi ab eo velle fortunam. Quod ſi gubernator præcipuâ laude fertur, qui navem ex hieme maríque ſcopuloſo ſervat; cur non ſingularis ejus exiſtimetur prudentia, qui ex tot, tám-

(a) ne quod, *eſto es* aliquod.
(b) fiebat, *ſucedia.* [c] præſidium, *eſcolta.*
(d) præſidio fuit, *ſirvio de proteccion.*

que

que gravibus procellis civilibus ad incolumitatem pervenit? Quibus ex malis ut[a] se emersit, nihil aliud egit, quam ut plurimis, quibus rebus posset, esset auxilio.

XI. Cum proscriptos præmijs Imperatorum vulgus conquireret, nemo in Epirum [b] venit, cui res ulla defuerit: nemini non ibi perpetuò manendi potestas facta est. Quin etiam post prælium Philippense,(c) interitumque C. Casij & M. Bruti, L. Julium Mocillam prætorium, & filium ejus, Aulumque Torquatum, cæterosque pari fortunâ perculsos, instíterit tueri: atque ex Epiro his omnibus Samothraciam supportari jussit. Difficile enim est omnia persequi, & non necessaria. (d) Illud unum intelligi volumus, illius liberalitatem neque temporariam, [e] neque callidam fuisse. Id ex ipsis rebus ac temporibus judicari potest, quod non florentibus se venditavit, sed afflictis semper succurrit: qui quidem Serviliam, Bruti matrem, non minus post mortem ejus, quam florentem coluerit. Sic liberalitate utens; nullas inimicitias gessit, quod neque lædebat quemquam; neque, si quam injuriam acceperat,

(a) ut *en quanto.*

[b] Epirum. *Alli tenia Atico muchas rentas.*

(c) Philippense, *la guerra de Philipis Ciudad de Thesalia.* (d) necessaria *supl.* sunt.

(e) temporariam, *acomodada al tiempo.*

non

non malebat oblivisci, quam ulcisci. Idem immortali memoriâ præcepta [a] retinebat beneficia: quæ autem ipse tribuerat tamdiu meminerat, quoad ille gratus erat qui acceperat. Itaque hic fecit, ut vere dictum videatur: SUI CUIQUE MORES FINGUNT (b) FORTUNAM. Neque tamen prius ille fortunam, quam se, ipse finxit, qui cavit, ne quâ in re plecteretur.

XII. His igitur rebus effecit, ut M. Vipsanius Agrippa, intimâ familiaritate conjunctus adolescenti Cæsari, (c) cum propter suam gratiam, & Cæsaris potentiam, nullius conditionis (d) non haberet potestatem, potissimũ ejus diligeret affinitatem præoptaretque equitis Romani [e] filiam generosam nuptijs. Atque harum nuptiarum conciliator fuit (non enim est celandum) M. Antonius Triũvir (f) Reipublicæ constituendæ;(g) cujus gratiâ [h] cum augere possessiones pos-

(a) præcepta, *recibidos antes.*

(b) fingunt, *hazen, labran.*

[c] Cæsari, *à Octaviano, sobrino de J. Cesar.*

[d] nullius conditionis &c. *pudiendo casarse con quien quisiese.*

(e) equitis Romani, *esto es Attici.* generosam, *noble.* (f) Triumvir, *uno de los tres: los otros eran Lepido, y Octaviano.*

(g) Reip. constituendæ, *para reglar la Republica, supl.* creatus.

(h) cujus gratiâ, *por cuyo favor.*

ses-

ſet ſuas, tantùm afuit (*a*) à cupiditate pecuniæ, ut nulla in re uſus ſit eâ, [*b*] niſi in deprecandis [*c*] amicorum aut periculis, aut incommodis. Quod quidem (*d*) ſub ipſa proſcriptione (*e*) perilluſtre fuit. Nam cum L. Saufeij, equitis Romani, æqualis ſui, qui complures annos ſtudio ductus philoſophiæ, Athenis habitabat, habebatque in Italia pretioſas poſſeſsiones, Triumviri bona vindidiſſent; [*f*]conſuetudine eâ, quâ tum res gerebãtur, Attici labore, atque induſtriâ factum eſt, ut eodem nuntio Saufejus fieret certior, ſe patrimonium amiſiſſe, & recuperâſſe. Idem L. Julium Calidium, quem poſt Lucretij, Catullique mortem, multo elegantiſsimum [*g*] poetam noſtram tuliſſe ætatem verè videor poſſe contendere, neque minus virum bonum, optimíſque artibus eruditum, poſt proſcriptionẽ equitum, propter magnas ejus Africanas poſſeſsiones in proſcriptorum numerum à P. Volumnio, prefecto fabrûm [*h*] Antonij, abſentem rela-

[*a*] afuit, *por* abſuit. (*b*) eâ *ſupl.* gratiâ.
(*c*) in deprecandis, *en apartar por ruegos.*
(*d*) quod quidem, *ſupl.* beneficium.
(*e*) ſub ipſa proſcriptione, *en el tiempo miſmo de las confiſcaciones, y deſtierros.*
(*f*] vindidiſſent, *por* vendidiſſent.
(*g*] multò elegantiſsimum, *el mas pulido.*
[*h*] præfecto fabrûm, *por* fabrorum, *Intendente de los Oficiales mecánicos.*

tum (a) expedivit. [b] Quod in præſenti utrum ei laborioſius, an glorioſius fuerit, difficile fuit judicare, quod in eorum periculis, non ſecus abſentes, quam præſentes amicos, Attico eſse curæ, cognitum eſt.

XIII. Neque vero minus ille vir, bonus paterfamilias habitus eſt, quam civis. Nam cum eſſet pecunioſus, nemo illo minus fuit emax, minus ædificator. Neque tamen non in primis benè habitavit, omnibuſque optimis rebus uſus eſt. Nam domum habuit in colle Quirinali (c) Cæcilianam, (d) ab avunculo hereditate relictam; cujus amœnitas non ædificio, ſed ſilva conſtabat: ipſum enim tectum, antiquitus conſtitutum, plus ſalis (e) quam ſumptus habebat, in quo nihil commutavit, niſi ſi quid vetuſtate coactus eſt. Uſus eſt familiâ, ſi utilitate judicandum eſt, optimâ: ſi formâ, (f) vix mediocri. Namque in ea erant pueri (g) litterattiſsimi, (h) anag-

(a) relatum *ſupl.* fuiſſe, *que fueſſe reſtablecido.*

(b) expedivit, *facilitó.*

(c) in colle Quirinali, *en el monte Quirinal.*

(d) Cæcilianam, *de Cecilio.*

(e) plus ſalis, *mas de arte.*

(f) ſi formâ, *ſi por la belleza.*

(g) pueri, *criados.* [h] literatiſsimi, *mui hombres de letras. Ciceron haze mencion de muchos de ellos en ſus Cartas á Atico. Tales ſon Pharnàces, Anteo, Salvio, y otros. El Secretario de Atico ſe llamaba Alexio.*

noſ-

nostæ (a) optimi, & plurimi librarij (b) ut ne pedisequus quidem quisquam esset, qui non utrumque horum pulchrè facere posset. Pari modo artifices [c] cæteri, quos cultus [d] domesticus desiderat, apprime boni. Neque tamen horum quemquam, nisi domi natum, domìque factum (e) habuit. Quod est signum non solum continentiæ, (f) sed etiam diligentiæ. (g) Nam & non intemperanter concupiscere quod à pluribus videas, [h] continẽtis [i] debet duci: (k) & potius diligentiâ quam pretio parare, non mediocris est industriæ. Elegans, non magnificus; splendidus, non sumptuosus; omni diligentiâ munditiam non affluentem affectabat. Supellex modica, non multa; ut (l) in neutram partem (m) conspici posset. (n) Nec hoc prætcribo, (quamquam nonnullis leve visum iri putem) cum in primis lautus esset eques

(a) anagnostæ, *Letores.* (b) librarij, *Copistas.*
(c) artifices, *supl.* servi, *los demas Criados de otros exercicios.* (d) cultus, *el aseo, el adorno.*
(e) factum, *instruido, formado.*
(f) continentiæ, *de moderacion.*
(g) diligentiæ, *de economia.*
[h] videas *supl.* concupitum.
(i) continentis *supl.* signum.
[k] duci, *jusgarse.* (l) ut, *demodo que.*
(m) in neutrã partem, *de luxo. ó mezquindad.*
(n) conspici posset, *pudiesse ser notada.*

Ro-

Romanus, & non parum liberaliter domum ſuam omnium ordinum homines invitaret, ſcimus, non amplius quam terdena millia (*a*) æris, peræque in ſingulos menſes, ex ephemeride (*b*) eum expenſum ſumtui ferri ſolitum: atque hoc non auditum, ſed cognitum prædicamus; ſæpe enim, propter familiaritatem, domeſticis rebus interſuimus.

XIV. Nemo in convivio ejus aliud ecroama (*c*) audivit, quam anagnoſten: quod nos quidem jucundiſsimum arbitramur. Neque unquã ſine aliqua lectione apud eum cœnatũ eſt:(*d*)ut non minus animo, quam ventre, convivæ delectarentur. Namque eos vocabat quorum mores à ſuis non abhorrerent. Cùm tanta pecuniæ facta eſset acceſsio, nihil de quotidiano cultu mutavit, nihil de vitæ conſuetudine: tantâque uſus eſt moderatione, ut neque in ſeſtertio (*e*) vicies, quod à patre acce-

(*a*) terdena millia, *ſupl.* ſeſtertia. æris, *de moneda, eſto es en plata. Hazen 585. ps. 7. rs. y medio.*

[*b*] ex ephemeride, *por el Libro diario.* eum ſolitum *ſupl.* eſſe, *que èl acoſtumbraba.* expenſum ferri, *ſupl.* in expenſum, *que ſe cargaſſe à la quenta.* ſumptui, *para el gaſto.*

[*c*] acroama, *coſa agradable al oydo.*

(*d*) apud eum cænatum eſt, *ſe comía en ſu caſa.* [*e*] in ſeſtertio, *por* in nummis *ſupl.* habens, *teniendo en plata.* vicies *ſupl.* centena millia ſeſtertiûm, *dos millones de ſeſtercios.* quod *ſupl.* patrimonium.

perat

perat, parum ſe ſplendide geſſerit; neque in ſeſtertio cẽties, affluentius vixerit, quam inſtituerat, parique faſtigio ſteterit in utraque fortuna. Nullos habuit hortos, nullam ſuburbanam, aut maritimam ſumptuoſam villam; neque in Italia, præter Ardeatinum, (a) & Nomentanum ruſticum predium: omniſque ejus pecuniæ reditus conſtabat in Epiroticis, [b] & urbanis (c) poſſeſsionibus. Ex quo cognoſci poteſt, eum, uſum pecuniæ non magnitudine, ſed ratione metiri ſolitum. [d]

XV. Mendacium neque dicebat, neque pati poterat, Itaque ejus comitas non ſine ſeveritate erat, neque gravitas ſine facilitate: ut difficile eſſet intellectu, utrum eum amici magis vererentur, an amarent. Quidquid rogabatur, religioſe [e] promittebat; quod non liberalis, ſed levis arbitrabatur, polliceri, quod præſtare non poſſet. Idem in nitendo (f) quod ſemel admiſiſſet, tantâ erat curâ, ut non mandatam, (g) ſed ſuam rem

(a) præter Ardeatinum, *fuera de la heredad, que tenia en Ardéa.* & Nomentanum, *y la de Nomente: Ciudades ambas immediatas à Roma.*

(b) Epiroticis, *de la Provincia de Epiro.*

[c] urbanis, *de la Ciudad, eſto es de Roma.*

(d) ſolitum *ſupl.* fuiſſe.

[e] religiosè, *eſcrupuloſamente, con tiento.*

(f) in nitendo, *en emprender con esfuerzo.*

[g] mandatam, *recomendada.*

vide-

videretur agere. Nunquam ſuſcepti negotij eum pertæſum eſt. Suam enim exiſtimationē in ea re agi putabat, quâ nihil habebat carius. Quo ſiebat, ut omnia M. & Q. Ciceronum, (*a*) Catonis, Marij, Q. Hortenſij, Auli Torquati, multorum præterea equitum Romanorum negotía procuraret. Ex quo judicari poterat, non inertiá, ſed judicio, fugiſſe Republicæ procurationem. (*b*)

XVI. Humanitatis vero nullum afferre majus teſtimonium poſſum, quam quod adoleſcens idem ſeni Sullæ fuerit jucundiſsimus, ſenex adoleſcenti M. Bruto: cum æqualibus autem ſuis, Q. Hortenſio, & M. Cicerone, ſic vixerit, ut judicare difficile ſit, cui ætati fuerit aptiſsimus: quamquam eum præcipuè dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quinctus carior fuerit, aut familiarior. Ei rei ſunt indicio, præter eos libros in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus ſunt editi, ſexdeciem volumnia epiſtolarum, ab Conſulatu ejus, uſque ad extremum tempus, ad Atticum miſſarum, Quæ qui legat, non multum deſideret hiſtoriam contextam eorum temporum. Sic enim omnia de ſtudijs (*c*) principum, vitis ducum, ac mutationibus

(*a*) M. & Q. Ciceronum, *de los hermanos Cicerones: Marco, y Quinto.*

(*b*) procurationem, *cargo, oficio.*

(*c*) ſtudijs, *exercicios, cuidados.*

Rei-

Reipublicæ perſcripta ſunt, ut nihil in ijs non appareat: & facile exiſtimari poſsit, prudentiam quodammodo eſſe divinationem. Non enim Cicero ea ſolum quæ vivo ſe acciderunt, futura prædixit, ſed etiam quæ nunc uſu veniunt, cecinit ut vates.

XVII. De pietate autem Attici quid plura commemorem? cum hoc ipſum verè gloriantem audierim in funere matris ſuæ, quam extulit (*a*) annorum nonaginta, cùm eſſet ſeptem & ſexaginta, ſe numquam cum matre in gratiam rediiſſe, numquam cum ſorore fuiſſe in ſimultate, quam prope æqualem (*b*) habebat. Quod eſt ſignum, aut nullam umquam inter eos querimoniam interceſſiſſe, aut hunc eâ fuiſſe in ſuos indulgentiâ, ut quos amare deberet, iraſci eis nefas duceret. Neque id fecit natura ſolum, (quamquam omnes ei paremus) (*c*) ſed etiam doctrinâ. Nam & principum philoſophorum ita percepta habuit præcepta, ut ijs ad vitam agendam, non ad oſtentationẽ, uteretur.

XVIII. Moris etiam majorum ſummus

[*a*] quam extulit, *que cargò ſobre ſus hombros, eſto es que llevò à enterrar, ſegun la coſtumbre que havia, de que los Parientes immediatos cargaſſen las andillas del difunto.*

(*b*) æqualem, *ſupl.* ætate.

[*c*] ei paremus, *la obedecemos, ſeguimos ſus primeros movimientos.*

imitator fuit, antiquitatìſque amator: quam adeo diligenter habuit cognitam, ut eam to tam in eo volumine expoſuerit,quo magiſtratus ornavit. (*a*) Nulla enim lex, neque pax, neque bellum, neque res illuſtris eſt populi Romani, quæ non in eo, [*b*] ſuo tempore ſit notata: & quod difficillimum fuit, ſic familiarum originem ſubtexuit, ut ex eo clarorum virorum propagines poſsimus cognoſcere. Fecit hoc idem ſeparatim in alijs libris; ut M. Bruti rogatu Juniam familiam à ſtirpe ad hanc ætatem, ordine enumeravit, notans qui, à quo ortus, quos honores, quibùſque temporibus cepiſſet: pari modo, Marcelli Claudij, (*c*) de Marcellorum: Scipionis Cornelij, & Fabij Maximi, de Corneliorum, Fabiorum, & Æmiliorum quoque: quibus libris nihil poteſt eſſe dulcius ijs, qui aliquam cupiditatem habent notitiæ clarorum virorum. Attigit quoque poeticen; credimus, ne ejus expers eſſet ſuavitatis. Namque verſibus, qui (*d*) honore rerumque geſtarum amplitudine ceteros Romani populi præſtiterunt, expoſuit: ita ut ſub ſingulorum

[*a*] magiſtratus ornavit, *arreglò, ó expuſo los oficios publicos de Roma.* Ornare *ſe toma á vezes por* inſtruere, *ú* ordinare.

[*b*] iu eo, *ſupl.* volumine.

(*c*) Marcellij Claudij, *ſupl.* rogatu.

(*d*) qui, *ſupl.* eos homines.

ima-

imaginibus facta, magistratùsque eorum non amplius quaternis, quinisve versibus descripserit: quòd vix credēdum sit, tantas res tam breviter potuisse declarari. Est etiam unus liber Græcè confectus de consulatu Ciceronis.

XIX. Hactenus Attico vivo, edita à nobis sunt. Nunc, quoniam fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua persequemur: & quantum poterimus, rerum exemplis lectores docebimus, sicut supra significavimus; SUOS CUIQUE MORES PLERUMQUE CONCILIARE FORTUNAM. Namque hic contentus ordine equestri, quo erat ortus, in affinitatem pervenit Imperatoris Divi Julij filij, (*a*) cum jam antè, familiaritatem ejus esset consecutus, nullâ aliâ re, quàm elegantiâ vitæ,[*b*] quâ ceteros ceperat principes civitatis, dignitate pari, fortunâ humiliore. Tanta enim prosperitas Cæsarem est consecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam antè detulerit: & conciliàrit, quod civis Romanus quivit consequi. Nata est autem Attico neptis ex Agrippa, cui virginem filiam collocârat. Hanc Cæsar vix an-

[*a*] filij, *del hijo del Emperador J. Cesar, esto es de Augusto su hijo adoptivo.* Divi, *Dios, ò divino. Assi llamaban los Gentiles Romanos à sus Emperadores por adulacion, ò vana creencia.*

(*b*) elegantiâ vitæ, *por la bondad de vida, ó por la hombria de bien.*

anniculam, Tiberio Claudio Neroni Drusillâ nato, privigno suo, despondit. Quæ conjunctio necessitudinem eorum sanxit, familiaritatem reddidit frequentiorem.

XX. Quamvis ante hæc sponsalia, non solum cum ab urbe abesset, numquam ad suorum quemquam literas misit, quin Attico mitteret (a) quid ageret; in primis quid legeret, quibúsque in locis, & quandiu esset moraturus: sed & cum esset in urbe, &, propter suas infinitas ocupationes, minus sæpe quam vellet, Attico frueretur, nullus dies temerè [b] intercessit, quo non ad eum scriberet, quo nón aliquid de antiquitate ab eo requireret: modò aliquam quæstionem poeticam ei proponeret, interdum jocans, ejus verbosiores (c) eliceret epistolas. Ex quo accidit, cùm ædes Jovis Feretrij in Capitolio ab Romulo constituta, vetustate atque incuriâ detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Cæsar eam reficiendam curaret. Neque vero a M. Antonio minus absens litteris colebatur: adeo ut accuraté ille exsul, tum his terris quid ageret, quid curæ sibi haberet, certiorem faceret Atticum. Hoc quale sit, facilius existimabit is, qui judicare poterit, quantæ sit sapientiæ, eorum retinere

[a) mitteret, *avisasse.*

(b) temerè, *inconsideradamente.*

(c) verbosiores, *mas largas.*

usum

usum, benivolentiamque, inter quos maximarum rerum non solum æmulatio, sed obtrectatio tanta intercedebat, quantam fuit incidere necesse inter Cæsarem, atque Antonium: cum se uterque principem non solum urbis Romanæ, sed orbis terrarum esse cuperet.

XXI. Tali modo cum VII. & LXX. annos complêsset, atque ad extremam senectutem non minus dignitate, quam gratiâ, fortunâque crevisset, (multas enim hereditates nullà aliâ re, quam bonitate est consecutus) tantâque prosperitate usus esset valetudinis, ut annos triginta medicinâ non indiguisset; nactus est morbum, quem initio & ipse, & medici contempserunt: nam putarunt esse tenesmon: (a) cui remedia celeria, faciliâque proponebantur. In hoc cùm tres menses sine ullis doloribus, præterquam quos ex curatione capiebat, consumsisset; subito tanta vis morbi in unum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistula putris eruperit. Atque hoc priusquam ei accideret, postquam in dies dolores accrescere, febrèique accesisse sensit; Agrippam generum ad se arcesiri jusit, & cum eo L. Cornelium Balbum, Sextumque Peducæum. Hos ut venisse vidit, in cubitum in-

(a) tenesmon, *enfermedad de pujos.*

nixus, *Quantam* inquit, *curam diligentiámqu in valetudine mea tuenda, hoc tempore adhibue rim, cum vos testes habeam, nihil necesse* (a) *pluribus verbis commemorare. Quibus quoniam, ut spero, satisfeci, nihilque reliqui feci* [b] *quod ad sanandum me pertineret, reliquum est* [c] *ut egomet mihi consulam. Id vos ignorare nolui. Nam mihi stat,* (d) *alere morbum desinere. Namque his diebus quidquid cibi sumpsi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores sine spe salutis. Quare á vobis peto primùm, ut consilium probetis meum: deinde, ne frustra dehortando conemini.*

XXII. Hac oratione habitâ, tantâ constantiâ vocis atque vultus, ut non ex vita, sed ex domo in domum videretur migrare; cum quidem Agrippa eum, flens atque osculans oraret atque obsecraret, *ne ad id quod natura cogeret, ipse quoque sibi accelleraret: & quoniam tum quoque posset temporibus superesse,* [e] *se sibi suisque reservaret*; preces ejus taciturnâ suâ obstinatione compressit. Sic cum biduum cibo se abstinuisset, subito febris decessit, leviòrque morbus esse cœpit; tamẽ propositum nihilo secius peregit. Itaque die quin-

(a) necesse, *supl.* habeo.

(b) nihil reliqui feci, *nada hize de falta, lo hize todo, nada me ha quedado por hazer.*

[c] reliquum est, *lo que resta, ò falta es.*

(d) mihi stat, *he resuelto.*

[e] temporibus superesse, *sobrevivir.*

to, poſtquam id conſilium iniêrat, pridie Kal. April. Cn. Domitio, C. Soſio Coss. deceſsit. Elatus eſt (a) in lecticula, ut ipſe præſcripſerat, ſine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maximà vulgi frequentiâ. (b] Sepultus eſt juxta viam Appiam, ad quintum lapidem, (c) in monumento Q. Cæcilij avunculi ſui.

(a) Elatus eſt, *fue llevado á enterrar.*

(b) frequentiâ, *con concurſo.*

(c) ad quintum lapidem, *á cinco millas de Roma. En cada milla avia una columna de piedra, para indicar la diviſion de los caminos, y el numero de millas, que ſe contaban haſta alli deſde Roma.*

LUGARES SELECTOS
DE SULPICIO SEVERO.
SACR. HISTOR. LIBR. I. CAP. LII.

Eâ tempeſtate [a] *Samſon* natus traditur. (b) Hujus mater diu ſterilis Angelum vidit: dictùmque (c) ei eſt: *vino & ſicerâ,* (d) *atque immundis* (e) *abſtineret,* (f) *fore uti puerum ederet, libertatis* (g) *vindicem, & hoſtium ultorem.* Ità mulier enixa puerum, Samſon nomen ei indidit, Is intonſo capite, [h] mi-

(a) Eâ tempeſtate. *Durante la cautividad de los Iſraelitas á los Philiſteos.*

(b) traditur, *En la Sagrada Eſcritura.* Libr. Iudicum Cap. XIII.

[c] dictùmque, *eſto es* ab Angelo.

[d] Sicera *es qualquier licor, que embriaga. Tal era el ſumo de dàtiles en aquella Region.*

(e) immundis *ſupl.* cibis, *de las comidas prohibidas por la Ley.*

(f) abſtineret, *ſupl.* ſi ſe.

(g) libertatis, *oppreſſæ.*

(h) intonſo capite, *no quitandoſe el cabello. A eſta condicion, que Samſon debia guardar, como Nazareno que era: avia Dios ligado el don milagroſo de la fortaleza.*

ræ virtutis traditur: adeo ut leonem in via obvium, manu discerperet. Uxorem ex Allophylis (*a*) habuit: quæ cùm absente viro, in alterius matrimonium convenisset, dolore ereptæ conjugis, perniciem genti (*b*) molitus est: fretus Domino & viribus, palam (*c*) victores clade afficiebat. CCC (*d*) siquidem vulpibus captis, ardentes lampades earum illigavit caudis, atque eas (*e*) agris hostium immisit. Ac tum fortè maturis messibus, facile incendium fuit, vineæque & olivarum arbores exustæ. (*f*)

Grandi Allophylorum exitio abreptæ uxoris injuriam ultus videbatur. Quo dolore Allophyli permoti, mulierem tanti mali causam, cum domo, & patre, incendio consumpserunt. Sed Samson parum se vindicantem ratus, urgere omnibus incommodis profanam (*g*) gentem non desinebat. Tum compulsi Iudæi, vinctum eum Allophylis tradiderunt. Sed traditus, ruptis vinculis, arre-

(*a*) ex Allophylis, *de los Estrangeros, esto es de los Philisteos.* [*b*] genti, *á la Naeion de ella.*

(*c*) palam, *con* afficiebat.

[*d*] CCC. *Avia muchas en aquel pays.*

(*e*) eas, *amarradas de dos en dos.* 150. *pares.*

[*f*] exustæ. *Una sola en otro tiempo, llevando un poco de paja inflammada.* [*Ovid.*]

Qua fugit, incendit vestitos messibus agros.

(*g*) profanam, *idolatra,*

pro osse asini, quod (a) casus telum dederat, mille ex hostibus prostravit. Ingravescente autem æstu, cùm siti affectus esset, invocato Domino: ex osse, quod manu tenebat, aqua fluxit. (b)

Eà tempestate Samson Hebræis præerat, Allophylis unius (c) virtute domitis. Igitur insidiantes vitæ ejus, nec palam eum tentare audentes, Uxorem ejus, quam ille postea acceperat, pecuniâ corrumpunt, virtutem viri uti proderet. Illa eum blandimento muliebri aggressa, diu eludentem, & multum cunctantem perpulit, ut indicaret, in crinibus capitis virtutem suam subsistere. Mox dormienti insidiata, crinem ejus abstulit, atque ità eum Allophylis tradidit. Nam sæpe prius traditum, comprehendere nequiverant. Tum illi effosis oculis [d] vinctum compedibus, in carcerem conjecerunt. Sed spacio temporis accisos crines crescere, & cum eis virtus redire occæperat. Iam-

[a] quod, *con* telum.

(b) fluxit. *Miguel Glycas Autor del siglo XII, dice que en su tiempo se veia esta fuente en un arrabal de Eleutheropolis, y se llamaba todavia la fuente de la* Quixada. (c) unius, *Samsonis.*

(d) effosis oculis, *Los Antiguos sacaban los ojos á los delinquentes condenados á prision perpetua, paraque sin estorvo de bahidos, moliessen en la atahona, que havia en la Carcel. Assi se hizo con Samson.*

que

que Samſon, conſcius recepti roboris, tempus modò juſtæ ultionis operiebatur. Erat Allophylis moris, [a] cùm dies feſtos agerent, Samſon [b] quaſi in pompam publicam producere, capto (c) inſultantes. Ità die quodam, cùm publicum epulum in honorem idoli dediſſent, Samſon exiberi jubent. Templum autem in quo omnis populus, omnésque Allophylorum principes epulabantur, duabus ſubnixum columnis miræ magnitudinis erat. Productus Samſon, inter columnas ſtatuitur. Tum ille tempore arrepto, invocato prius Domino, columnas dejecit: turbáque omnis ruinâ domus obruta, (d) ipſe cum hoſtibus, non inultus occubuit, cùm xx. annis Hebræis præfuiſſet....

[a] moris, *ſupl.* negotium.
(b) Samſon, *en acuſativo. Los nombres Hebreos ſon indeclinables, á menos que ſe latinizen*
(c) capto, *ſupl.* Samſoni, *al preſſo.*
[d] obruta, *ſupl.* fuit.

SACR. HISTOR. LIBR. II. CAP. XLIII.

IGitur poſt exceſſum Neronis, *Galba* imperium rapuit: mox *Otho*, Galba interfecto, occupavit. Tunc *Vitellius* ex Gallijs, fretus exercitibus, quibus præerat, urbem ingreſſus, Othone interfecto, ſummam rerum uſurpavit. Quæ poſteaquam ad *Veſpaſianum* de-

delata, licet malo exemplo, bono tamen affectu Reip. ab improbis vindicandæ, cum Hierosolymam obsideret, sumit imperium: (*a*) &, ut mos est, diademate capiti imposito, ab exercitu Imperator consalutatus, *Titum* filium, Cæsarem (*b*) facit; eidem pars copiarum, & obsidendæ Hierosolymæ negotium datum. Vespasianus Romam profectus, summo favore Senatus, & populi receptus, cùm se Vitellius interfecisset, imperium confirmavit.

XLIV. Interea Judæi obsidione clausi, quia nulla, neque pacis, neque deditionis copia dabatur, ad extremum, fame interibant, passimque viæ oppleri cadaveribus cœpere, victo jam officio humandi. Quin omnia nefanda (*c*) insuper ausi, ne humanis quidem corporibus pepercerunt, nisi quæ ejusmodi alimentis tabes præri-

[*a*] sumit imperium, *supl.* ipse.

[*b*] Cæsarem. *Despues que se extinguiò en Neron la familia de* Cesar, *se diò este nombre al heredero del Imperio, assi como el de* Augusto *al Emperador.*

[*c*] nefanda. *Una Madre matò, cozinò, y se comiò à su hijo de pecho. Otros comian estiercol, y excrementos. En cada casa se daba una batalla: los Amigos, y los hermanos se mataban rabiosos, por quitarse el alimento [Joseph de B. I. libr. 7. cap. 7. y 8.]*

pue-

puerat. [a] Igitur defessis defensoribus, irrupere Romani. Ac tum fortè in diem Paschæ, omnis ex agris, alijsque Iudææ Oppidis, multitudo convenerat. Nimirum *ita Deo placitum, ut eo tempore, quo Dominum cruci affixerat, gens impia internecioni daretur.* Pharisæi aliquantisper, pro templo acerrimè restiterunt: donec obstinatis ad mortem animis, ultro se subjectis ignibus intulerunt. Numerus peremptorum (b) ad undecies centena millia refertur: capta vero C millia, ac venundata. Fertur Titus, adhibito consilio, prius deliberasse, *an templum tanti operis everteret.* Etenim nonnullis videbatur, *ædem sacratam ultra omnia mortalia illustrem, non debere deleri: quæ servata, modestiæ Romanæ testimonium, diruta perennem crudelitatis notam præberet.* At contrà alij, & Titus ipse, *evertendum Templum* imprimis censebant: *quo plenius Judæorum, & Christianorum religio tolleretur: Quippe has religiones, licet contrarias sibi, iisdem tamen auctoribus profectas. Christianos ex Judæis extitisse: radice sublatâ, stirpem facilè perituram.* Ita Dei nutu, accensis omnium animis, templum dirutum, abhinc annos trecentos triginta &

[a] præripuerat. *Por sola una puerta de la Ciudad se arrojaron* 115800. *Cadaveres: por todas las puertas,* 600 *mil.* [*Id. libr.* 6. *Cap. fin.*

[b] peremptorum, *de todos los que perecieron por el hambre, y por la espada.*

unum

unum. Atque hæc ultima templi everſio, & poſtrema Iudæorum captivitas, quâ, extorres patriâ, per orbem terrarũ diſperſi cernuntur, quotidie mundo teſtimonio ſunt, non ob aliud eos, quàm ob illatas Chriſto impias manus, fuiſſe punitos. Nam ſæpè aliàs cùm propter peccata captivitatibus traderentur, nunquam tamen ultra ſeptuaginta annos ſervitutis pœnam pependerunt.....

LUGARES SELECTOS
DE QUINTILIANO.
INSTIT. ORAT. LIB. I. CAP. III.

DANDA est omnibus pueris aliqua remissio: non solùm quia nulla res est quæ perferre possit continuum laborem; atque ea quoque, quæ sensu & animâ carent, ut servare vim suam possint, velut alternâ quiete, retenduntur: [*a*] sed quòd studium discendi, voluntate, quæ cogi non potest, constat. Itaque & virium plus afferunt ad discendum renovati, ac recentes, & alacriorem animum, qui ferè necessitatibus repugnat. Nec me offenderit lusus in pueris: est & hoc signum alacritatis: neque illum tristem, semperque demissum, sperare possim erectæ circa studia mentis fore, cùm in hoc quoque maximè naturali ætatibus illis impetu jaceat. Modus tamen sit remissionibus, ne aut odium studiorum faciant negatæ, aut otij consuetudinem nimiæ. Sunt etiam nonnulli acuendis puerorum ingenis non inutiles lusus cùm positis invicem cujuscumque generis quæstiun-

(*a*) retenduntur, *se aflexan, descansan.*

culis

culis, æmulantur. Mores quoque se inter ludendum simplicius detegunt: modò nulla videatur ætas tam infirma, quæ non protinus quid rectum, pravùmque sit, discat; tum vel maximè formanda, cum simulandi nescia est, & præcipientibus facilimè cedit. Frangas enim citiùs, quàm corrigas, quæ in pravum induruerunt. Protinus ergo ne quid cupidè, ne quid improbè, ne quid inpotenter faciat, monendus est puer: habendúmque in animo semper illud Virgilianum; *Adeo in teneris consuescere multum est.* (*Georg.* 2.)

Cædi verò discentes quanquam & receptum sit, & Chrysipus non improbet, minime velim. Primum, quia deforme, atque servile est, & certe, quod convenit, (*a*) si ætatem mutes, injuria. Deinde, quòd si cui tam est mens illiberalis, ut objurgatione non corrigarur, is etiàm ad plagas, ut pessima quæque màncipia, durabitur. Postremò, quòd ne opus erit quidem hâc castigatione, si assiduus studiorum exactor adstiterit. Nunc ferè negligentia Pædagogorum [*b*] sic emendari videtur, ut pueri non facere quæ recta sunt cogantur, sed cur non fecerint puniantur. Denique cum parvulum verberibus coegeris, quid juveni facias, cui nec adhiberi potest hic me-

(*a*) quod convenit, *esto es* inter omnes: *en que todos convienen.*

[*b*] pædagogi; *eran los pages, que acompañaban á los Niños.*

ris

tus, & (*a*) majora diſcenda ſunt? Adde, quòd multa vapulantibus dictu deformia, & mox verecundiæ futura, ſæpe dolore, vel metu accidunt: qui pudor refringit animum, & abjicit, atque ipſius lucis fugam, & tædium dictat. Iam ſi minor in deligendis cuſtodum, & præceptorum moribus fuit cura, pudet dicere in quæ probra nefandi homines iſto cædendi jure abutantur; quàm (*b*) det alijs quoque nonnunquam occaſionem hic miſerorum metus. Non morabor in parte hac: nimium eſt quod intelligitur. Quare hoc dixiſſe ſatis eſt: in ætatem infirmam, & injuriæ obnoxiam, nemini debere nimiúm licere. . . .

[*a*] et, *por* etſi. [*b*) quam *por* quantum.

LIBR. I. CAP. IV.

PRIMUS in eo qui legendi ſcribendique adeptus erit facultatem, grammaticis eſt locus. Nec refert de Græco, an de Latino loquar: quanquam Græcum eſſe priorem placet. Utrique eadem via eſt. Hæc igitur profeſsio cum breviſsimè in duas partes dividatur, rectè loquendi ſcientiam, & poetarum enarrationem, plus habet in receſſu, quàm fronte promittit. Nam ſcribendi ratio conjuncta cum loquendo eſt, & enarrationem præcedit emendata lectio, & miſtum his omnibus judicium eſt. . . . Quo minùs ſunt ferendi, qui

qui hanc artem ut tenuem ac jejunam cavillantur: quæ nisi oratori futuro fundamenta fideliter jecerit, quicquid superstruxeris, corruet: necessaria pueris, jucunda senibus, dulcis secretorum (*a*] comes, & quæ vel sola omni studiorum genere, plus habet operis, quàm ostentationis . . .

Redit autem illa cogitatio, quosdam fore, qui hæc quæ diximus, parva nimium, & impedimenta quoque majus aliquid agentibus putent. Nec ipse ad extremam usque anxietatem, & ineptas cavillationes descendendum, atque his ingenia concidi, & comminui credo. Sed nihil ex grammaticâ nocuerit, nisi quod supervacuum est. An ideo minor est M. Tullius Orator, quòd idem artis hujus dilegentissimus fuit, & in filio, ut in epistolis apparet, rectè loquendi asper quoque exactor? Aut vim C. Cæsaris fregerunt editi de analogia libri? (*b*] Aut ideo minùs Messala [*c*] nitidus, quia quosdam totos libellos non de verbis modo singulis, sed etiam literis dedit? Non obstant hæ discipilinæ per illas euntibus, sed circa illas hærētibus.

[*a*] secretorum, *supl.* locorum.

[*b*] libri. *Eran 2. dedicados á M. Tulio Ciceron, y se han perdido, como otras obras de Cesar.*

[*c*] Messala, *Valerio Corvino, Autor del tiempo de Augusto. Sus Libros tambien se perdieron. Uno era todo sobre la letra S.*

LIBR.

LIBR. I. CAP. XI.

Quæri ſolet, an etiam ſi diſcenda ſint hæc, eodem tempore tamen tradi omnia, & percipi poſsint. Negant enim quidam, quia confundatur animus, ac fatigetur, tot diſciplinis in diverſum tendentibus, ad quas nec mens, nec corpus, nec dies ipſe ſufficiat: & ſi maximè patiatur hæc ætas robuſtior, tamen pueriles annos onerari non oporteat.

Sed non ſatis perſpiciunt quantum natura humani ingenij valeat; quæ ità eſt agilis, & velox: ſic in omnem partem, ut ità dixerim, ſpectat, ut nè poſsit quidem aliquid agere tantùm unum; in plura verò, non eodem die modò, ſed eodem temporis momento vim ſuam impendat. An verò Citharædi non ſimul & memoriæ, & ſono vocis, & pluribus flexibus ſerviunt, cùm interim alios nervos dextrà percutiunt, alios levâ trahunt, (a) continent, probant? Ne pes quidem otioſus, certam legem (b) temporum ſervat: & hæc pariter omnia. Quid? nos agendi ſubitâ neceſsitare deprehenſi,

(a) trahunt, *tiran*, continent *ſugetan*, probant *examinan*, ó *tiemplan*.

(b) legem, *el compàz*.

nonnè alia dicimus, alia providemus: cùm pariter inventio rerum, electio verborum, compositio gestus, pronuntiatio, vultus, motusque desiderentur? Quæ si velut sub uno conatu tam diversa parent simul, cur non pluribus horis diversa partiamur, cùm præsertim reficiat animos, ac reparet varietas ipsa, contràque sit aliquantò difficilius in labore uno perseverare? Ideo & stylus (*a*) lectione requiescit, & ipsius lectionis tædium vicibus (*b*) levatur. Quàmlibet multa egerimus, quodam tamen modo recentes sumus ad id quod incipimus. Quis non obtundi possit, si per totum diem cujuscumque artis unum magistrum ferat? Mutatione recreabitur: sicut in cibis, quorum diversitate reficitur stomachus, & pluribus minore fastidio alitur.

Aut dicant isti mihi, quæ sit alia ratio discendi? Grammatico soli deserviamus, deinde Geometræ tantùm, omittamus interim quod didicimus, mox transeamus ad Musicum: excidant priora? Et cùm Latinis studebimus literis, non respiciamus ad Græcas? & ut semel finiam, nihil faciamus nisi novissimum? Cur non idem suademus agricolis, nè arva simul, & vineta, & oleas,

[*a*] stylus, *la pluma.*

[*b*] vicibus, *con la alternacion ò variedad.*

& arbuſtum colant? nè pratis, & pecoribus, & hortis, & alvearibus accommodent, curam? Cur ipſi aliquid forenſibus negotijs, aliquid deſiderijs amicorum, aliquid rationibus domeſticis, aliquid curæ corporis, nonnihil voluptatibus quotidie damus? quarum nos una res quælibet nihil intermittentes fatigaret. Adeo facilius eſt multa facere, quàm diu. (*a*)

Illud quidem minimè verendum eſt, nè laborem ſtudiorum pueri difficiliùs tolerent. Neque enim ulla ætas minus fatigatur. Mirum ſit forſitan, ſed experimentis deprehendas. Nam & dociliora ſunt ingenia, priuſquam obduruerunt. Id, vel hoc argumento patet, quod intra biennium, quam verba rectè formare potuerunt, quamvis nullo inſtante, omnia ferè loquuntur. At novitijs noſtris, (*b*) per quot annos ſermo Latinus repugnat? Magis ſcias, ſi quem jam robuſtum inſtituere literis cœperis, non ſine cauſa dici *pædomathîs* (*c*) eos, qui in ſua quidque arte optimè faciant. Et patientior eſt laboris natura pueris, quàm ju-

[*a*] diu, *ſupl.* unum negotium.

[*b*] novitijs noſtris, *à nueſtros eſclavos recien comprados.*

[*c*] pædomathîs. *voz griega, que ſignifica los que aprenden deſde niños.*

veni-

venibus. Videlicet ut corpora infantium, nec casus (*a*) quo in terram toties deferuntur, tam graviter affligit, nec illa per manus & genua reptatio, nec post breve tempus continui lusus, & totius diei discursus: (*b*) quia pondus illis abest, nec se ipsi gravant: sic animi quoque, credo, quia minore conatu moventur, nec suo nisu studijs insistunt, sed formandos se tantummodo præstant, non similiter fatigantur. Præterea secundum aliam ætatis illius facilitatem, velut simpliciùs docentes sequuntur: nec quæ iam egerint, metiuntur. Abest illis etiam adhuc laboris judicium. Porrò, ut frequenter experti sumus, minus afficit sensus fatigatio, quàm cogitatio.

(*a*) casus *la caida.* (*b*) discursus *las carreras.*

LIBR. II. CAP. II.

SUMAT igitur ante omnia Præceptor parentis erga discipulos suos animum, ac succedere se in eorum locum, á quibus sibi liberi traduntur, existimet. Ipse nec habeat vitia, nec ferat. Non austeritas ejus tristis, non dissoluta (*a*) sit comitas; nè inde odium, hinc contemptus oriatur. Plurimus ei de honesto, ac bono sit ser-

(*a*) dissoluta *demasiada.* comitas *la complacencia.*

mo-

mo. Nam quò sæpius monuerit, hoc rarius castigabit. Minimè iracundus, nec tamen eorum, quæ emendanda erunt, dissimulator: simplex in docendo, patiens laboris, assiduus potius, quàm immodicus. Interrogantibus libenter respondeat, non interrogantes percontetur ultro. In laudandis discipulorum dictionibus nec malignus (*a*) nec effusus: quia res altera tædium laboris, altera securitatem parit. In emendando quæ corrigenda erunt, non acerbus, minimèque contumeliosus. Nam id quidem multos à proposito studendi fugat, quod quidam sic objurgant, quasi oderint. Ipse aliquid, imò multa quotidie dicat, quæ secum audita referant. Licet enim satis exemplorum ad imitandum ex lectione suppeditet, tamen viva illa, ut dicitur vox alit plenius, præcipuèque præceptoris: quem discipuli, si modò rectè sunt instituti, & amant, & verentur. Vix autem dici potest, quantò libentius imitemur eos, quibus favemus.

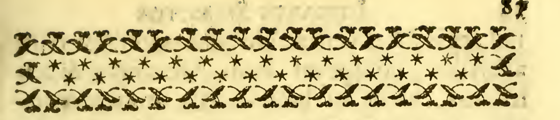
[a] malignus, *mezquino.* effusus, *prodigo.*

LIBR. II. CAP. X.

PLURA de officijs docentium locutus, discipulos id unum interim moneo, ut præceptores suos non minus quàm ipsa stu-

ſtudia ament: & parentes eſſe non quidem corporum, ſed mentium credant. Multum hæc pietas confert ſtudio. Nam & ita libenter audient, & dictis credent, & eſſe ſimiles concupiſcent: in ipſos denique cœtus ſcholarum læti, & alacres convenient. Emendati non iraſcentur, laudati gaudebunt: ut ſint chariſsimi, ſtudio merebuntur. Nam ut illorum officium eſt docere, ſic horum præbere ſe dociles. Alioqui neutrum ſine altero ſufficiet. Et ſicut hominis ortus ex utroque gignentium confertur; & fruſtrà ſparſeris ſemina, niſi illa præmollitus foverit ſulcus: ità eloquentia coaleſcere nequit, niſi ſociata tradentis, accipientiſque concordia.

LUGARES SELECTOS
DE M. VIRTUVIO.
De Architectura Libr. II. præfat.

Dinocrates (a) Architectus cogitationibus & ſolertiâ fretus, cùm Alexander rerum potiretur, profectus eſt à Macedoniâ ad exercitum, regiæ cupidus commendationis. Is è patriâ à propinquis & amicis tulit ad primos ordines, & purpuratos literas, ut aditus haberet faciliores, ab eiſque exceptus humanè, petijt vti quàm primum ad Alexandrum perduceretur. Cùm polliciti eſſent, tardiores fuerunt, idoneum tempus expectantes. Itaque Dinocrates ab ijs ſe exiſtimans illudi, ab ſe petijt præſidium. Fuerat enim ampliſsimâ ſtaturâ, facie gratâ, formâ, dignitatéque ſummâ. His igitur naturæ muneribus confiſus, veſtimenta poſuit in hoſpitio, & oleo corpus perunxit, capútque coronavit populeâ fronde, lævum humerum pelle leoninâ texit, dextráque clavam tenens, inceſsit contra tri-

[a] Dinocrates, *Plutarco le llama Eſteſicrates* [*In vitâ Alex.*]

bunal

nal regis ius dicentis. Novitas populum cùm avertisset, conspexit eum Alexander & admirans, iussit ei locum dari ut accederet, interrogavítque quis esset. At ille, Dinocrates inquit Architectus Macedo, qui ad te cogitationes (a) & formas affero dignas tuâ claritate. Namque Athon (b) montem formavi in (c) statuæ virilis figuram, cuius manu lævâ designavi civitatis amplissimæ [d] mœnia, dextrâ pateram, quæ exciperet omnium fluminum, quæ sunt in eo monte, aquam, ut inde in mare profunderetur. Delectatus Alexander ratione formæ, statim quæsivit, si essent agri circà, qui possent frumentariâ ratione eam civitatem tueri. Cùm iuvenisset, non posse nisi transmarinis subvectionibus. Dinocrates, inquit, attendo egregiam formæ compositionem, & eâ delector: sed animadverto, si quis deduxerit eo loci coloniam, fore ut iudicium eius vituperetur. Ut enim natus infans sine nutricis lacte non potest

(a) cogitationes *ideas*, & formas *y dibuxos, ó diseños.*

(b) Athon, *Montaña de Macedonia.*

(c) statuæ virilis. *Plutarco dize, que la promesa era hazer del Monte una estatua de Alexandro.*

(d) amplissimæ. *capàz de mil personas (Id. Ib.)*

ali,

ali, neque ad vitæ creſcentis gradus perduci: ſic civitas ſine agris & eorum fructibus in mœnibus affluentibus, non poteſt creſcere: nec ſine abundantiâ cibi, frequentiam habere, populúmque ſine copiâ tueri. Itaque quemadmodum formationem puto probandam, ſic iudico locum improbandum, teque volo eſſe mecum, quòd tuâ operâ ſum uſurus. Ex eo Dinocrates ab rege non diſceſsit, & in Aegyptum eſt eum proſecutus. Ibi Alexander cùm animadvertiſset portum naturaliter tutum, emporium egregium, campos circa totam Aegyptum frumentarios, immanis fluminis Nili magnas utilitates: iuſsit eum ſuo nomine civitatem Alexandriam conſtituere. Itaque Dinocrates à facie dignitatéque corporis commendatus, ad eam nobilitatem pervenit. Mihi autem, Imperator, ſtaturam non tribuit natura, faciem deformavit ætas, valetudo detraxit vires. Itaque quoniam ab ijs præſidijs ſum deſertus, per auxilia ſcientiæ, ſcriptáque [ut ſpero] perveniam ad commendationem.

LIBR. VI. PRÆFAT.

ARISTIPPUS Philoſophus Socraticus, naufragio cùm eiectus ad Rhodienſium

ſum litus animadvertiſſet Geometria ſchemata deſcripta, exclamaviſſe ad comites ita dicitur. Bene ſperemus, hominum enim veſtigia video: ſtatímque in oppidum Rhodum contendit, & rectà gymnaſium devenit, ibíque de philoſophiâ diſputans, muneribus eſt donatus, ut non tantùm ſe ornaret, ſed etiam eis, qui unà fuerant, veſtitum, & cætera, quæ opus eſſent ad victum, præſtaret. Cum autem eius comites in patriam reverti voluiſſent, interrogaréntque eum, quidnam vellet domum renuntiari, tunc ita mandavit dicere. Ejuſmodi poſſeſsiones & viatica (*a*) liberis oportere parari, quæ etiam è naufragio unà poſſent enatare. Namque ea vera præſidia ſunt vitæ, quibus neque fortunæ tempeſtas iniquã, neque publicarum rerum mutatio, neque belli vaſtatio poteſt nocere.

Non minus eam ſententiam augendo, Theophraſtus hortandos(*b*)doctos potius eſſe quàm pecuniæ confidentes, ita ponit: Doctum ex omnibus ſolum, neque in alienis locis peregrinum, neque amiſsis familiaribus & neceſſarijs, inopem amicorum: ſed in omni civitate eſſe civem, difficiléſque fortunæ

(*a*) Ejuſmodi poſſeſsiones, & viatica, *eſto es la Ciencia.*

(*b*) hortandos *ſupl.* liberos.

fine

ſine timore, poſſe deſpicere caſus. At qui non doctrinarum, ſed felicitatis præſidijs putaret ſe eſſe vallatum, labidis itineribus vadentem, non ſtabili, ſed infirma conflictari vitâ. Epicurus verò non diſsimiliter ait: Pauca ſapientibus fortunam tribuere; quæ autem maxima & neceſſaria ſunt, animi mentíſque cogitationibus gubernari. Hæc ita eſſe plures Philoſophi dixerunt, non minus etiam Poetæ, qui antiquas Comœdias Græcè ſcripſerunt, & eaſdem ſententias verſibus in ſcena pronunciaverunt, Euchrates, Chionides, Ariſtophanes, maximè etiam cum his Alexis, qui Athenienſes, ait, ideo oportere laudari, quòd omnium Græcorum leges cogunt parentes ali à liberis; Athenienſium non omnes, niſi eos qui liberos artibus erudiſſent. Omnia enim munera fortunæ, cùm dantur, ab eâ facillime adimuntur: diſciplinæ verò coniunctæ cum animis, nullo tempore deficiunt, ſed permanent ſtabiliter ad ſummum exitum vitæ. Itaque ego maximas infinitáſque parentibus ago, atque habeo gratias, quòd Athenienſium legem probantes, me arte erudiendum curaverunt, & eâ quæ non poteſt eſſe probata ſine litteraturâ, encyclióque doctrinarum omnium diſciplinâ. (*a*) Cùm ergo & parentum curâ,

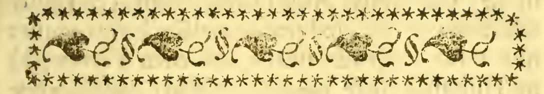
(*a*) eâ diſciplinâ, *la Arquitectura.*

&

& præceptorum doctrinis auctas haberem copias disciplinarum, philologis & philotechnis rebus, commentariorúmque scripturis me delectans, eas possessiones animo paravi, è quibus hæc est fructuum summa: nullam plus habendi necessitatem, eámque esse proprietatem divitiarum maximè, nihil desiderare. Sed forte nonnulli hæc levia judicantes, putant eos esse tantùm sapientes, qui pecuniâ sunt copiosi. Itaque plerique ad id propositum contendentes, audaciâ adhibitâ cum divitijs etiam notitiam sunt consecuti. Ego autem, Cæsar, non ad pecuniam parandam ex arte, dedi studium, sed potius tenuitatem cum bonâ famâ, quàm abundantiam cum infamiâ sequendam probavi: ideo notities parum est(a) adsecuta, sed tamen his voluminibus editis, (ut spero) posteris etiam ero notus.

(a) parum est *supl.* mihi.

LUGARES SELECTOS
DE LUCIO FLORO.
RER. ROM. LIBR. II. CAP. XVII.

UT Carthaginem Corinthus, ita Corinthum Numantia sequuta est. Nec deinde toto orbe quicquam intactum armis fuit. Post illa duo clarissima vrbium incendia, late atque passim, nec per vices, sed simul pariter, quasi unum undique bellum fuit: *prorsus ut illæ urbes, quasi agitantibus ventis, diffudisse quædam belli incendia toto orbe viderentur.* HISPANIÆ *nunquam animus fuit* adversus nos universæ consurgere: nunquam *conferre vires* suas libuit, neque aut *imperium experiri*, aut *libertatem tueri* suam publicè. Alióquin ita undique mari Pyrenæóque vallata est, ut *ingenio situs* (a) *nec adiri quidem potuerit*. Sed ánte à Romanis obsessa est, *quàm se ipsa cognosceret*. Sola omnium provinciarum *vires suas, postquàm victa est, intellexit*. In hac prope ducentos per annos dimicatum est, à primis Scipionibus in

(a) ingenio situs *por la naturaleza de la situacion.*

in [a] Cæſarem Auguſtum, non continuò nec cohærenter, ſed prout cauſſæ laceſsierant: nec cum Hiſpanis initio, ſed cum Pœnis [b] in Hiſpaniâ. *Inde contagio & ſeries cauſáque bellorum.* Prima per Pyrenæum iugum ſigna (c) Romana Publius, & Cnæus Scipiones intulerunt: prœlijſque ingentibus Annonem & [d] Aſdrúbalem fratrem Annibalis ceciderunt: raptáque erat impetu Hiſpania, niſi *fortiſſimi viri* [e] *in ipſâ ſuâ victoriâ opreſsi Punicâ fraude* (f) *cecidiſſent, terra marique victo res.* Igitur quaſi novam integrámque provinciam ultor patris & patrui Scipio ille, mox Africanus, [g] invaſit: iſque ſtatim captâ Carthagine, & alijs vrbibus, non contentus Pœnos expuliſſe, ſtipendiariam nobis provinciam fecit: (h) omnem citrà ultráque Ibêrũ (i)

[a] in, *haſta.*

(b) cum Pœnis *con los Carthagineſes.*

[c] Signa, *las inſignias, ò eſtandartes.*

[d] Annonem &c. *Generales de Carthago.*

[e] fortiſsimi viri *los Scipiones.*

[f] Punicâ fraude, *por el engaño Carthaginés. Era proverbio en Roma la mala fé de aquella Nacion.* Punica fides, *por* mala fides.

[g] mox Africanus; *ſupl.* dictus.

[h] fecit *ſupl.* Hiſpaniam.

[i] citrà ultráque Ibêrum, *de una, y otra parte del rio Ebro.*

ſub-

subiecit imperio:primúsque Romanorum ducum, victor ad Gades & Oceani ora pervênit. PLUS EST PROVINCIAM RETINERE, QUAM FACERE: itaque *per partes iam huc, iam illuc missi duces*, qui ferocissimas, & ad id temporis *liberas gentes*, *ideo impatientes iugi*, multo labore, nec incruentis certaminibus servire docuerunt. Cato ille Censorius CELTIBEROS, [a] id est robur Hispaniæ, aliquot prœlijs fregit. Gracchus pater ille Gracchorum, (b) eosdem centum & quinquaginta urbium eversione mulctavit. Metellus ille, qui ex Macedoniâ cognomen meruit, quum & Contrebiam (c) memorabili cepisset exemplo, & Nertobriges, (d) *maiori gloriâ pepercit*. Lucullus Turdulos, [e] atque Vaccæos, de quibus Scipio ille posterior, singulari certamine, quum à rege fuisset provocatus, opîma [f] retulerat. Decimus Brutus aliquanto latius, Celticos, Lusitanósque, &

(a) CELTIBEROS, *á los Aragoneses.*

(b) Gracchorum, *de Tiberio Graco, y Cayo Graco insignes Oradores.*

(c) Contrebiam *à Consuegra.*

[d] Nertobriges, *à los de Nertobriga, hoi Valdenébro.*

(e) Turdulos, *pueblos de Andalucia.* Vaccæos *pueblos de Castilla la vieja.*

[f] opîma *supl.* spolia.

omni-

omneis Gallæciæ populos, *formidatúmque militibus flumen Oblivionis:* [a] peragratóque, victor Oceani littore, non prius ſigna convertit, [b] quàm cadentem in maria ſolem, obrutúmque aquis ignem, non ſine quodam ſacrilegij metu, & horrore deprehendit. Sed *tota certaminum moles cum Luſitanis fuit, & Numantinis, nec immeritó, quippe ſolis gentium Hiſpaniæ, duces contigerunt.* Fuiſſet & cum omnibus Celtiberis, niſi dux illius motus, initio belli oppreſſus eſſet, *ſummus vir aſtu & audaciâ, ſi res ceſsiſſet,* [c] Salondicus, qui haſtam argenteam quatiens velut cœlo miſſam, *vaticinanti ſimilis, omnium in ſe mentes converterat.* Sed quum pari temeritate ſub nocte caſtra conſulis adijſſet, iuxta tentorium ipſum pilo vigilis exceptus eſt. Ceterum Luſitanos VIRIATUS erexit, vir *calliditatis acerrimæ:* qui ex venatore latro, ex latrone ſubitò dux, atque imperator, &, *ſi fortuna ceſsiſſet, Hiſpaniæ Romulus*, non contentus libertatem ſuorum defendere, per quatuordecim annos omnia citrà, ultráque Ibêrum & Tagum, igni,

(a) flumen oblivionis: *el rio Limia que ſe llamaba* Lethe, *y equivocaron con el* Letheo, *que creian los Gentiles era un rio del Infierno, que cauſaba olvido à los que paſſaban por él.*

[b] ſigna convertit, *hizo retroceder el exercito.*

(c) ſi res ceſsiſſet, *ſi el ſuceſſo huviera correſpondido.*

fer-

ferróque populatus, castra etiam Prætorum, & Præsidum aggressus, Claudium Unimanum pænè ad internecionem exercitus cecidisset, insignita trabeis, (a) & fascibus (b) nostris, quæ ceperat, in montibus suis trophæa fixisset: tandem etiam Fabius Maximus consul oppresserat: [c] sed à successore Pompilio *violata victoria est*, quippe qui conficiendæ rei cupidus, fractum ducem, & extrema deditionis agitantem, *per fraudem, & insidias, & domesticos percusores aggressus*, hanc hosti gloriam dedit, *ut videretur aliter vinci non potuisse.*

(a) trabea, *era una vestidura casi toda de purpura, semejante à la Toga; la qual ponian à las Estatuas de sus Dioses, y usaban tambien en ciertos dias los Consules, y Caballeros Romanos.*

(b) Fasces *eran unos manojos de varas, con una hacha, ò segur en medio, que llevaban los Alguaziles delante del Magistrado, como insignia de su authoridad.*

[c] oppresserat *supl.* Viriatum.

BELLUM NUMANTINUM. CAP. XVIII.

NUmantia, quantum Carthaginis, Capuæ, Corinthi opibus inferior, ita virtutis nomine, & honore par omnibus, *summúmque, si viros æstimes, Hispaniæ decus*, quippe quæ sine muro, sine turribus, modicè edito in tu-

mulo, apud flumen DURIUM sita, quatuor millibus Celtiberorum, quadraginta millium exercitum, *per annos quatuordecim sola sustinuit:* nec sustinuit modò, sed sævius aliquantò perculit, *pudendisque fœderibus* affecit. Novissimè quum invictam esse constaret, opus quoque eo fuit, qui Carthaginem everterat. *Non temere, (a) si fateri licet, ullius causa belli iniustior.* Sedigenses (*b*) socios, & consanguineos, Romanorum manibus elapsos exceperant, habita pro eis *deprecatio nihil valuit*; quum se ab omni bellorum contagione removerent, in legitimi fœderis pretium, *ussi arma deponere: hoc sic à barbaris (c) acceptum, quasi manus abscinderentur.* Itaque statim, Megarâ viro fortissimo duce, ad arma conversi, Pompejum prœlio aggressi. *Fœdus tamen maluerunt, quum debellare potuissent.* Hostilum deinde Mancinum. Hunc quoque assiduis cædibus ita subegerunt, *ut ne oculos quidem, aut vocem Numantini viri, quisquam sustineret.* Tamen *cum hoc quoque fœdus maluêre,* contenti armorum manubijs, *quum ad internecionem sævire potuissent.* Sed non minus Nu-

[*a*] Non temerè, *supl.* dicam.

(*b*) Sedigenses *à los de Segéda.*

(*c*) à barbaris *de los Numantinos. Los Griegos, y Romanos llamaban barbaros à todos los Estrangeros.*

man-

mantini, quàm Caudini illius fœderis (a) *flagrans ignominia ac pudore* populus Romanus, dedecus quidem præsentis flagitij, deditione Mancini expiavit. Cæterum duce Scipione, *Carthaginis incendijs ad excidia urbium imbuto*, tandem etiam in ultionem excanduit, Sed tunc acrius in castris, quàm in campo: nostro cum milite, quám cum Numantino prœliandum fuit. Quippe assiduis & iniustis & servilibus maxime operibus attriti, ferre plenius vallum, (b) qui arma nescirent; luto inquinari, qui sanguine nollent, iubebantur. Ad hoc *scorta, calónes*, (c) *sarcinæ nisi ad usum necessariæ*, amputantur. TANTI ESSE EXERCITUM, QUANTI IMPERATOREM, verè próditum est. Sic redacto in disciplinam milite, commissa acies: *quódque nemo visurum se unquam speraverat, factum est, ut fugientes Numantinos quisquam videret.* Dédere etiam sese volebant, *si toleranda viris imperarentur.* Sed quum Scipio veram vellet & sine exceptione victoriam, *eó necessitatum compulsi*, primum, ut *destinatâ morte in prœlium ruerent*, quum sese prius epulis (d)

(a) Caudini fœderis, *de la Capitulacion Caudina, ó de Caudium en Napoles, donde los Samnites hicieron passar á los Romanos por el yugo, esto es por una horca hecha de 3 picas.*

(b) plenius vallum, *la estaca mas gruessa.*

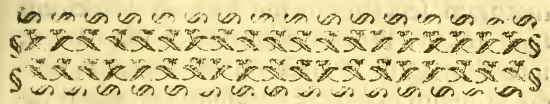
[c] calónes, *los mochileros, ó criados de los Soldados* (d) epulis *supl.* in.

qua-

quasi inferijs [a] implevissent, carnis semicrudæ, & celiæ: sic vocant indigenæ ex frumento potionem. Intellectum ab Imperatore consilium: itaque *non est permissa pugna morituris.* Quum fossâ, atque loricâ, quatuórque castris circúmdatos, fames premeret; *ab duce orantes prœlium, ut tanquam viros occideret*, ubi non impetrabant, placuit eruptio, sic confertâ manu plurimi occisi: & *quum urgere fames, aliquantisper inde vixere.* Novissime consilium fugæ sedit: sed hoc quoque ruptis equorum cingulis, uxores ademêre, *summo scelere per amorem.* Itaque etiam *éxitu deplorato in ultimam rabiem furorémque conversi*, postremo mori hoc genere destinarunt. Duces suos, séque, patriámque, ferro & veneno, subiectóque undique igne peremerunt. *Mactè (b) esse fortissimam, & meo iudicio beatissimam in ipsis malis civitatem asseruit, quum fide socios, populum orbis terrarum viribus fultum, sua manu, ætate tam longa, sustinuit.* Novissime maximo duce oppressa civitas, *nullum de se gaudium hosti reliquit.* Unus enim vir Numantinus non fuit, qui in catenis duceretur. Præda, ut de pauperibus, nulla: arma ipsi cremaverant. *Triumphus fuit tantùm de nomine.*

[a] quasi inferijs *como funerales.*
(b) Mactè *mui sobre manera.*

LUGA-

LUGARES SELECTOS
DE CORN. CELSO.
DE RE MEDICA LIBR. I. CAP. I.

Quemadmodum Sanos agere conveniat.

SANUS homo, qui & benè valet, [a] & suæ spontis est, (b) nullis obligare se legibus (c) debet, ac nec medico, neque aliptâ (d) egere. Hunc oportet varium habere vitæ genus, modo ruri (e) esse, modo in urbe, sæpiúsque in agro, navigare, venari, quiescere interdum, sed frequentius se exercere. Siquidem ignavia corpus hebetat, labor firmat: illa

(a) & benè valet, *no solo está robusto.*

(b) & suæ spontis est, *sino se maneja á su voluntad.*

(c) legibus, *preceptos de Medicina.*

(d) neque aliptâ, *ni de Untador. Assi como el Medico cuida de dar salud al enfermo, assi el Alipta cuidaba de dar al sano fuerzas, y buen color, mediante el baño, las unturas, y el exercicio. Este oficio se ha perdido.*

(e) ruri *supl.* in rure, *ó* ruri.

matu-

maturam senectutem; hic longam adolescentiam reddit. Prodest etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis uti: modo ungi, modo id ipsum negligere; nullum cibi genus fugere, quo populus utatur; interdum in convivio esse, interdum ab eo se retrahere: modo plus justo, modo non amplius assumere: bis die potiùs, quàm semel cibum capere, & semper quàm plurimum, dummodò hunc concoquat. Sed ut huius generis exercitationes, cibique necessarij sunt: sic athletici, [a] supervacui. Nam & intermissus propter civiles aliquas necessitates ordo exercitationis, corpus affligit, & ea corpora, quæ more eorum (b) repleta sunt, celerrimè, & senescunt, & ægrotant. . . . . Hæc firmis servanda sunt, cavendúmque nè in secundâ valitudine, adversæ præsidia consumantur.

[a] athletici *supl.* cibi. *Los Athletas, ò combatientes en los juegos publicos eran grandes comedores, y sus comidas eran, por lo regular, carnes secas, sin condimento alguno.*

(b) eorum *supl.* Athletarum.

CAP. II. *QUÆ STOMACHO IMBECILLI servanda sunt.*

ET imbecillis stomacho (quo in numero magna pars urbanorum, omnèsque penè cupidi literarum sunt) observatio maior ne-

necessaria est, ut quod, vel corporis, vel loci, vel studij ratio detrahit, cura restituat. Ex his igitur, qui benè concoxit, manè tutò surget; qui parum, quiescere debet: & si manè surgendi necessitas fuerit, redormire. Qui non concoxit, ex toto conquiescere, ac neque labori se, neque exercitationi, neque negotio credere. Qui crudum sine præcordiorum dolore ructat, is ex intervallo aquam frigidam bibere, & se nihilominus continere. Habitare verò ædificio lucido, perflatum æstivum, [a] hybernum solem habente: cavere meridianum solem, matutinum & vespertinum frigus, itemque auras fluminum, atque stagnorum: minimèque nubilo cœlo, soli aperienti se committere, nè modo frigus, modo calor moveat, Quæ res maximè gravedines, distilationèsque concitat. Magis verò gravibus locis (b) ista servanda sunt, in quibus etiam pestilentiam faciunt. Scire autem licet, integrum corpus esse, cùm quotidie manè urina alba, dein ruffa est. Illud concoquere, hoc concoxisse significat. Ubi experrectus est aliquis, paulum intermittere, deinde (nisi hyems est) fovere os multâ aquâ frigidâ debet: longis diebus [c] meri-

(a) perflatum æstivum. . . . habente, *que goze de viento en el Verano, y de Sol en el Invierno.*
(b) gravibus locis *en los lugares nebulosos, ò de ayre gruesso.* (c) longis diebus *en tiempo de verano.*

dia-

diari [a] potius ante cibum; ſin minus, poſt eum: per hyemem potiſsimum totis noctibus [b] conquieſcere. Sin lucubrandum eſt, non poſt cibum id facere, ſed poſt concoctionem. Quem interdiu vel domeſtica, vel civilia officia tenuerunt, huic tempus aliquod ſervandum curationi corporis ſui eſt. Prima autem eius curatio exercitatio eſt, quæ ſemper antecedere cibum debet: in eo, qui minus laboravit, & benè concoxit amplior; in eo qui fatigatus eſt, & minùs concoxit, remiſsior. Commodè vero exercent clara lectio, (c) arma, pila, curſus, ambulatio. Atque hæc non utique plana commodior eſt. Siquidem melius aſcenſus, quoque & deſcenſus cùm quadam varietate corpus moveat; niſi tamen id perquàm imbecillum eſt. Melior autem eſt ſub divo, [d] quám in porticu, melior [ſi caput patitur] in ſole, quàm in umbrâ; melior in umbrâ, quam parietes, & viridaria efficiunt, quàm quæ tecto ſubeſt: melior recta quàm flexuoſa. Exercitationis autem plerumque finis eſſe debet ſudor, aut certè laſsitudo, quæ citra fatigationem ſit, idque ipſum, modò minùs, modò magis faciendum

[a] meridiari *dormir la ſieſta.*

(b) totis noctibus *la noche entera.*

[c] clara lectio *el lér en vóz alta.*

(d) ſub divo *ſupl.* cœlo, *al deſcubierto.*

eſt,

est. Ac ne his quidem Athletarum exemplo, (a) vel certa esse lex, vel immodicus esse labor debet. . . .

Ubi ad cibum ventum est, nunquam utilis est nimia satietas. Sæpè inutilis nimia abstinentia. Sæpè si qua intemperantia subest, durior (b) est in potione, quàm in escâ. Cibus à salsamentis, oleribus, similibúsque rebus meliùs incipit. Tum caro assumenda est, quæ assa optima, aut elixa est. Condita (c) omnia duabus de causis inutilia (d) sunt, quoniam & plus propter dulcedinem [e] assumitur, & quod modo par est,(f) tamen ægrius concoquitur. Secunda mensa (g) bono stomacho nihil nocet, in imbecillo coacescit. Si quis itaque hoc parum valet, palmulas pomàque, & similia meliùs primo cibo assumit. Post multas potiones, quæ aliquantum sitim excesserunt, nihil edendum est, post satietatem nihil agendum. Ubi expletus est aliquis, facilius

(a) Athletarum exemplo. *El exercicio era la unica ocupacion de los Athletas; pero determinado à su profession, y sugeto à las reglas de su arte.*

(b) durior *mas nociva.*

[c] Condita *los guizados:*

[d] inutilia *perjudiciales:*

[e] propter dulcedinem, *por el buen sabor.*

[f] & quod modo par est, *y lo que es arreglado, ò no excede.* [g] Secunda mensa *los postres.*

concoquit, si quicquid assumpsit, potione a quæ frigidæ includit: tum paulisper invigilat deinde bene dormit. Si quis interdiu se implevit post cibum, neque frigori, neque æstui neque labori se debet committere. Neque enim tam facilè hæc inani corpore, quam repleto nocent. Si quibus de causis futura inedia est, labor omnis vitandus est.

LIBR. II. CAP. I.

QUÆ anni tempora, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora vel tuta, vel morbis opportuna sunt, &c.

Igitur saluberrimum ver est, proxima deinde ab hoc hyems, periculosior æstas, autumnus longè periculosissimus. Ex tempestatibus verò optimè æquales sunt, sive frigidæ, sive calidæ; pessimæ, quæ variant maximè. Quo fit, ut autumnus plurimos opprimat. Nam ferè meridianis temporibus calor: nocturnis atque matutinis, simulque etiam vespertinis frigus est. Corpus ergo & æstate, & subinde meridianis caloribus relaxatum, subito frigore excipitur; sed ut eo tempore id maximè fit, sic quandocumque evenit, noxium est. Ubi æqualitas autem est, tamen saluberrimi sunt sereni dies, meliores pluvij, quàm tantùm nebulosi, aut nubili, optimique hyeme, qui omni vento vacant: æstate,

qui-

quibus favonij perflant. Si genus aliud ventorum est, salubriores septentrionales, quàm subsolani, vel austri sunt. Sic tamen ut hæc interdum regionum sorte mutentur. Nam ferè ventus ubique à mediterraneis regionibus veniens, salubris; à mari, gravis est. Neque solum in bono tempestatum habitu certior valetudo est, sed priores morbi quoque (si qui inciderunt) leviores sunt, & promptius finiuntur. Pessimum ergo cœlum est, quod ægrum fecit, adeo ut in id quoque genus, quod naturâ pejus est, in hoc statu, salubris mutatio sit. At ætas media tutissima est, quæ neque juventæ calore, neque senectutis frigore infestatur. Longis morbis senectus, acutis adolescentia magis patet. Corpus autem habilissimum (*a*) quadratum (*b*) est, neque gracile, neque obesum. Nam longa statura, ut in juventâ, decora est, sic maturâ senectute conficitur. (*c*) Gracile corpus infirmum, obesum hebes est. . . .

(*a*) habilissimum *el mas conveniente.*
(*b*) quadratum *de media, ó regular estatura.*
(*c*) conficitur *se abate, se dobla.*

LIBR. II. CAP. VI.

De indicijs mortis.

. . . . Illud interrogari me posse ab aliquo scio: Si certa futuræ mortis indicia sunt,

quo-

quomodo interdum deſerti à medicis convaleſcent, quoſdàmque fama prodiderit in ipſis funeribus revixiſſe? Quin etiam vir, jure magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ, ſatis certas notas eſſe propoſuit, quibus medici credidiſſent: adeo illud non reliquit, ut certa aliqua ſigna futuræ mortis eſſent. Adverſus quos, ne illud quidem dicam, quod in vicino ſæpè quædam notæ poſitæ, non bonos, ſed imperitos medicos decipiunt: quod Aſclepiades funeri obvius intellexit, eum vivere, qui efferebatur: nè protinus crimen artis eſſet, ſi quod profeſſoris ſit. Illa tamen moderatius ſubijciam. Conjecturalem artem eſſe medicinam, rationémque conjecturæ talem eſſe, ut cùm ſæpius aliquando reſponderit, interdum tamen fallat nos. Si quid itaque vix in milleſimo corpore aliquando decipit, id notam non habet, cum per innumerabiles homines reſpondeat. Idque non in his tantum, quæ peſtifera ſunt, dico, ſed in his quoquè ſalutaria. Siquidem etiam ſpes interdum fruſtratur, & moritur aliquis de quo medicus ſecurus primo fuit. Quæque medendi causâ reperta ſunt, nonnunquam in pejus aliquid convertunt. Neque id evitare, humana imbecillitas in tantâ varietate corporum poteſt. Sed eſt tamen medicinæ fides, quæ multo ſæpius, perque multo plures æ-

gros prodeſt. Neque tamen ignorare oportet, in acutis morbis fallaces magis notas eſſe, & ſalutis, & mortis.

LIBR. II. CAP. XV.

De Geſtatione.

GESTATIO quoque longis etiam & inclinatis (*a*) morbis aptiſsima eſt, utiliſque eſt, & his corporibus, quæ jam ex toto, febre carent, ſed adhuc excerceri per ſe non poſſunt, & his, quibus lentæ morborum reliquiæ remanent, neque aliter eliduntur. Aſclepiades etiam in recenti vehementíque febre, præcipuéque ardente, ad diſcutíendam eam, geſtatione dixit utendum eſſe. Sed id periculosè fit, meliùſque quiete ejuſmodi impetus ſuſtinetur. Si quis tamen experiri volet, ſic experiatur; ſi lingua non erit aſpera, ſi nullus tumor, nulla durities, nullus dolor viſceribus, aut capiti, aut precordijs ſuberit. Et ex eo toto, nunquam geſtari corpus dolens debet, ſive id in toto, ſive in parte eſt; niſi tamen ſolis nervis dolentibus, neque unquam in recenti febre, ſed in remiſsione ejus. Genera autem geſtationis plura ſunt adhibenda, quæ ſunt & pro viribus cujuſque, & pro opibus, ne aut imbecillum hominem nimis digerant, aut humili obſint. Geſtatio-

[*a*] inclinatis, *que ya declinan.*

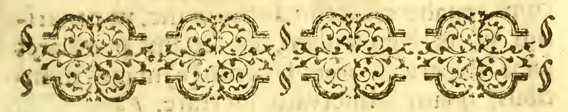
num

num lenissima est navi, vel in portu, vel in flumine: vehementrior in alto mari, vel lecticâ, aut scamno: acrior vehiculo. Atque hæc ipsa, & intendi, & leniri possunt: si nihil horum est, suspendi lectus debet, & moveri: (a) si ne id quidem est, at certè uni pedi lecti [b] funiculus subijciendus est, atque ita lectus huc, & illuc manu impellendus. Et levia quidem genera exercitationis, infirmissimis conveniunt; valentiora vero his, qui gravium morborum initia sic sentiunt, ut adhuc febre vacent. Quod & in tabe, & in stomachi vitijs, & cum aqua cutem subijt, & interdum in morbo regio fit. Aut ubi quidam morbi, qualis comitialis, qualis insania est, sine febre quamvis diu manent. In quibus affectibus ea quoque genera exercitationum necessaria sunt, quæ compræhendimus eo loco, quo quemadmodum sani, neque firmi homines se gererent, præcepimus.

[a] & moveri, *á manera de la Hamaca, que usan los Indios.*

[b] uni pedi lecti, *á uno de los dos pies de la cama; habla de la cuna, que usaban los Antiguos, no solo para los niños, sino para los hombres, principalmente enfermos.*

LUGARES SELECTOS
De C. Plinio *el Menor*.
Ex Epistolis.
C. Plinius Corn. Tacito Suo S.

LIBR. I. EPIST. VI.

Ridebis, & licet rideas. Ego Plinius ille, quem nosti, apros treis, & quidem pulcherrimos, cepi. Ipse inquis? Ipse, non tamen, ut omnino ab inertiâ meâ, & quiete discederem. Ad retia sedebam. Erant in proximo non venabulum, aut lancea, sed stylus, & pugillares. (*a*) Meditabar aliquid, enotabámque: ut si manus vacuas, plenas tamen ceras reportarem. Non est, quod contemnas hoc studendi genus. Mirum est, ut (*b*) animus hac agitatione, motúque corporis exitetur. Iam undique sylvæ, & solitudo, ipsúmque illud silentium, quod venationi datur, magna cogitationis incitamenta sunt. Proinde,

(*a*) pugillares, *las tablitas bañadas de cera, en que escribian los Antiguos.* [*b*] ut, *quanto.*

cum

cum venabere, licebit authore me, ut panarium (a) & lagunculam, sic etiam pugillares feras. Experieris non Dianam [b] magis montibus, quam Minervam inerrare. *Vale.*

[a] panarium *la alforja.* lagunculam *la botella.* [b] Diana *es Diosa de la Cazeria,* Minerva *de las Ciencias.*

C. PLINIUS MINUTIO FUNDANO SUO S.

LIB. I. EPIST. IX.

MIRUM est, quàm (a) singulis diebus in urbe ratio aut constet (b) aut constare videatur, pluribus cunctísque non constet. Nam si quem interrogas, *hodie quid egisti? respondeat, officio* [c] *togæ* [d] *virilis interfui: sponsalia, aut*

[a] quàm, *como.*

(b) ratio constet, *subsista el juicio.*

[c] officio *á la funcion, ó ceremonia.*

[d] *La Toga, trage antiguo de los Romanos, era un vestido talar sin mangas, á manera de los Ponchos de los Indios. La abertura no caia sobre el pecho, como ellos usan; sino sobre el hombro derecho, para poder sacar por ella el brazo. Era de lana: entretexida de purpura para los Niños, y se decia* Prætexta; *pero blanca toda para los que cumplian* 17. *años, y se llamaba* Toga viril, *cuya possession se celebraba mucho entre Amigos, y Parientes.*

nup-

nuptias frequentavi: ille me ad signandum (a) *testamentum, ille in advocationem,* (b) *ille in consilium rogavit.* Hæc quo die feceris, necessaria; eadem, si quotidie fecisse te reputes, inania videntur: multo magis, cùm secesseris. Tunc enim subit recordatio, quot dies, quàm frigidis rebus absumseris? Quod evenit mihi postquam in Laurentino meo, (c) aut lego aliquid, aut scribo, aut etiam corpori vaco, cujus fulturis animus sustinetur. Nihil audio, quod audisse, nihil dico, quod dixisse pœniteat. Nemo apud me quemquam sinistris sermonibus carpit: neminem ipse reprehendo, nisi unum me, cùm parùm commodè scribo: nullà spe, nullo timore sollicitor, nullis rumoribus inquietor, mecum tantum, & cum libellis loquor. O rectam, sincerámque vitam! O dulce ocium, honestúmque, ac penè omni negotio pulchrius! O mare! O littus, verum, secretúmque Museum, (d) quàm multa invenitis, quàm multa dictatis? Proinde tu quoque strepitum istum, inanémque discursum;

(a) ad signandum, *para firmar un testamento, esto es para ser testigo en él.*

(b) in advocationem, *para socorro, ó proteccion en el Tribunal.*

[c] in Laurentino meo *supl.* rure, *en mi casa de Campaña llamada Laurentina.*

[d] Museum, *lugar de las Musas, ó Estudio.*

& multùm ineptos labores, ut primum fuerit occasio relinque, teque studijs, vel ocio trade. Satius est enim, ut Attilius noster eruditissimè simul, & facetissimè dixit, ociosum esse, quàm nihil agere. [a] *Vale*

(a) quàm nihil agere, *que emplearse en bagatelas.*

C. PLIN. POMPONIO BASSO SUO S.

LIBR. IV. EPIST. XXIII.

MAGNAM cepi voluptatem, cùm ex communibus amicis cognovi, te, ut sapientiâ tuâ dignum est, & disponere ocium, & ferre: habitare amœnissimè, & nunc terrâ, nunc mari corpus agitare: multum disputare, multum audire, multum lectitare: quumque plurimum scias, quotidie tamen aliquid addiscere. Itaque senescere oportet virum, qui magistratus amplissimos gesserit, exercitus rexerit, totùmque se Reip. quamdiu decebat, obtulerit. Nam & prima vitæ tempora, & media patriæ, extrema nobis impertire debemus, ut ipsæ leges monent, quæ majorem annis LX ocio reddunt. Quando mihi licebit? quando per ætatem honestum erit, imitari istud pulcherrimæ quietis exemplum? quando secessus mei, non desidiæ nomen, sed tranquilitatis accipient? *Vale.*

C. PLIN.

C. Plin. Romano Suo S.

Libr. VI. Epist. XV.

Mirificæ rei non interfuisti: ne ego quidem, sed me recens fabula (*a*) excepit. Passienus Paulus, splendidus eques Romanus, & in primis eruditus, scribit elegos. gentilium (*b*) hoc illi. Est enim municeps [*c*] Propertij, atque etiam inter majores suos Propertium numerat. Is cùm recitaret, ita cœpit dicere: *Prisce jubes?* Ad hoc Iabolenus Priscus [aderat enim, ut Paulo amicissimus) *Ego verò non jubeo.* Cogita qui risus hominum, qui joci. Est omnino Priscus dubiæ sanitatis: (*d*) interest tamen officijs, adhibetur consilijs, atque etiam jus civile publicè respondet: quo magis, quod tunc fecit, & ridiculum, & notabile fuit. Interim Paulo aliena deliratio aliquantū frigoris attulit. Tam solicitè recitaturis providendum est, non solum, ut sint ipsi sani, verùm etiam, ut sanos adhibeant. *Vale.*

(*a*) fabula, *quento, ó suceso.*
(*b*) gentilium hoc illi, *esto le viene de casta.*
[*c*] municeps, *paysano.*
[*d*) dubiæ sanitatis, *de poco entendimiento.*

C. Plin. Restituto Suo S.

Libr. VI. Epist. XVII.

Indignatiunculam, quam in cujusdam amici

ci auditorio cepi, non possum mihi temperare, quominus apud te, quia non contigit coram, per epistolam effundam. Recitabatur liber absolutissimus: hunc duo, aut tres, (ut sibi, & paucis videntur,) diserti, surdis, mutisque similes audiebant. Non labra diduxerunt, non moverunt manum, non denique assurrexerunt saltem lassitudine sedendi. Quæ tanta gravitas? quæ tanta sapientia? quæ immò pigritia, arrogantia, sinisteritas, ac potius amentia? in hoc totum diem impendere, ut offendas, ut inimicum relinquas, ad quem tanquam amicissimus veneris? Disertior ipse es? tanto magis ne invideris. Nam qui invidet, minor est. Denique sivè plus, sivè minus, sivè idem præstas: lauda vel superiorem, vel inferiorem, vel parem. Superiorem, quia nisi laudandus ille non est, non potest ipse laudari: inferiorem, aut parem, quia pertinet ad tuam gloriam, quàm maximum videri, quem præcedis, vel exæquas. Equidem omnes qui aliquid in studijs faciunt, venerari etiam mirarique soleo. Est enim res dificilis, ardua, fastidiosa, & quæ eos, à quibus contemnitur, dedignatur. Nisi forte aliud judicas tu: quamquam, quis uno te reverentior hujus operis, quis benignior æstimator? Qua ratione ductus, tibi potissimùm indignationem meam, prodidi, quem habere socium maximè poteram. *Vale.*

G.

C. Plinius Septitio Suo S.

LIBR. VII. EPIST. XXVIII.

AIS quoſdam apud te reprehendiſſe, tanquam amicos meos ex omni occaſione ultra modum laudem. Agnoſco crimen, amplector etiam. Quid enim honeſtius culpâ benignitatis? qui ſunt tamen iſti, qui amicos meos melius norint? Sed ut norint, quid invident mihi feliciſsimum errorem? ut enim non ſint tales, quales à me prædicantur, ego tamen beatus, quod mihi videntur. Igitur ad alios hanc ſiniſtram diligentiam conferant: nec ſunt parum multi, qui carpere amicos ſuos judicium vocant: mihi nunquam perſuadebunt, ut meos amari á me nimium putem. *Vale.*

LUGARES SELECTOS
DE C. JULIO SOLINO.
POLYHIST. CAP. VI.

PRIMAM palmam velocitatis Ladas quidam adeptus eſt, qui ità ſupra cavum pulverem(*a*) curſitavit, ut arenis pendentibus (*b*) nulla indicia relinqueret veſtigiorum. Polymneſtor Mileſius puer, cum à matre locatus eſſet ad caprarios paſtus, ludicro leporem conſecutus eſt, (*c*) & ob id ſtatim productus à gregis domino, Olympiade [*d*] VI. & XL, ut Boethus autor eſt, victor in ſta-

(*a*) ſupra cavum pulverem *en un ſuelo foſo.*

(*b*) arenis pendentibus *en la inclinacion del arenal* [*c*] conſecutus eſt *alcanzò.*

[*d*] Olympiade. *Cerca de la Ciudad de Olympias en Grecia ſe celebraban cada 4. años en honor de Hercules unos juegos famoſos, que ſe llamaban Olympicos, y por eſſo ſe dize Olympiada el eſpacio de 4. años. La primera empezó el año de 3228. de la Creacion del Mundo: 776. años antes de la Era Chriſtiana: uno de aquellos juegos era la carrera á pie, para la qual fue producido, ò preſentado eſte niño.*

dio

dio meruit coronam. Philippides biduo, mille ducenta quadraginta stadia [a] ab Athenis Lacedemonem decurrit. Anistius Lacon, & Philonides Alexandri magni cursores à Sicyone Elin usque, mille ducenta stadia (b) unâ die transierunt. Fonteio, Vipsanóque Coss. in Italiâ octo annos puer natus, V. & XL. millia passuum (c) à meridie transivit ad vesperum. Visu deinde plurimum potuit Strabo nomine, quem perspexisse per centum triginta millia passuum [d] Varro significat, solitumque à Carthagine exeuntem classem Punicam, numerúmque navium manifestissimè è Lilybetanâ speculâ (e) denotare. Cicero tradit Iliada Homeri ita subtilitèr in membranis descriptam, ut testâ nucis clauderetur. Callicrates formicas ex ebore ita sculpsit, ut portio earum à cæteris secerni nequieverit.

Prævaluisse fortitudine apud Romanos L. Sicinium Dentatum titulorum numerus ostendit. Tribunus hic plebis fuit non multo post

(a) stadia. *Cerca de 46. leguas Españolas, de 3400. passos.*

(b) stadia. *poco mas de 44. leguas.*

(c) passuum. *mas de 13. leguas.*

(d) passuum. *mas de 38. leguas.*

(e) speculâ, *desde la atalaya del Lilybeo. Este es un promontorio de Sicilia, el mas vezino á Carthago.*

exac-

exactos reges, Spurio Tarpejo, A. Termo Coss. Idem ex provocacione octies victor, XL. & V. habuit adversas (a) cicatrices, in tergo nullam notam. Spolia ex hoste tricies & quater cepit. In phaleris, hastis puris (b) armillis, coronis, trecenta XII. dona meruit. Novem Imperatores, qui operâ ejus vicerant, triumphanteis prosecutus est. Post hunc M. Sergius duobus stipendijs, (c) primo, adverso corpore ter & vicies vulneratus: secundo stipendio, in prælio dextram perdidit. Qua de causâ ferream sibi manum fecit: & cùm neutra penê idonea ad præliandum valeret, unâ die quater pugnavit, & vicit sinistrâ, duobus equis eo insidente confossis. Ab Annibale bis captus refugit, cùm viginti mensibus, quibus captivitatis sortem perferebat, nullo momento sine compedibus fuerit, & catenis. Omnibus asperrimis prælijs, quæ tempestate illâ Romani experti sunt, insignitus donis militaribus à Thrasymeno, Trebia, Ticinòque coronas civicas (d) retulit. Cannensi quoqûe prælio, de

(a) adversas. *delanteras, ò por delante.*

(b) hastis puris, *picas sin fierro. Era uno de los premios, que se daban à los Soldados.*

[c] duabus stipendijs *en dos Campañas.*

[d] *Eran regularmente de ojas de encina, y se daban por premio de aver librado à algun Romano, matando à un Enemigo.*

quo

quo refugisse eximium opus virtutis fuit, solus accepit coronam. Beatus profecto tot suffragijs gloriarum, ni hæres in posteritatis ejus succeisione, Catilina, tantas adoreas odio damnati nominis obumbraiset. Quantum inter milites Sicinius, aut Sergius, tantum inter duces, imo, ut veriùs dicam, inter omnes homines Cæsar dictator enituit. Hujus ductibus undecies centum, & nonaginta duo millia cæsa sunt hostium. Nam quantum bellis civilibus fuderit, noluit annotari: signis collatis quinquagies, & bis dimicavit: M. Marcellum solus supergressus, qui novies, & tricies pari modo fuerat præliatus. Ad hæc nullus celeriùs scripsit. Nemo velocius legit. Quaternas etiam epistolas simul dictasse perhibetur: benignitate adeò præditus, ut quos armis subegerat, clementiâ magis vicerit.

CAP. VII.

CYRUS memoriæ bono claruit, qui in exercitu, cui numerosissimo præfuit, nominatim singulos alloquebatur. Fecit hoc idem in populo Romano L. Scipio. Sed & Cyrum, & Scipionem consuetudine credamus profecisse. Cyneas Pyrrhi legatus posterâ die, quam ingressus Romam fuerat, & equestrem ordinem, & Senatum proprijs nominibus salutavit. Rex Ponticus Mithridates duabus, & vi-

ginti gentibus, (*a*) quibus imperitabat, ſine interprete jura dixit. Memoriam ex arte fieri, palam factum eſt: ſicut Metrodorus philoſophus, qui temporibus Diogenis Cynici fuit, in tantum ſe meditatione (*b*) aſsiduâ provexit, ut à multis ſimul dicta, non modo ſenſuum, ſed etiam verborum ordinibus retineret. Nihil tamen in homine aut metu, aut caſu, aut morbo facilius intercipi, ſæpè perſpectum eſt. Qui lapide ictus fuerat, accepimus oblitum literarum. Meſſalam certè Corvinum poſt egritudinem, quam pertulerat, percuſſum proprij nominis oblivione, quàmlibet aliàs ei ſenſus vigeret. Memoriam metus perimit. Invicem timor, vocis eſt incitamentum, quam non ſolum acuit, ſed etiam ſi nunquam fuerit, extorquet. Denique cùm Olympiade octavâ, & quinquageſimâ victor Cyrus intraſſet Aſiæ oppidum Sardas, ubi tunc Crœſus latebat, Athis filius Regis, mutus ad id uſque temporis, in vocem erupit vi timoris. Exclamaſſe enim dicitur: parce patri meo, Cyre, & te hominem eſſe, vel caſibus diſce noſtris.

Tractare de moribus ſupereſt quorum excelentia maximè in duobus enituit. Cato

[*a*] gentibus *naciones: eſto es en 22. lenguas.*
[*b*] meditatione *con el exercicio.*

Prin-

Princeps Porciæ gentis (a) senator optimus, optimus Imperator, orator optimus, causam tamen quadragies, & quater dixit, diversis odiorum simultatibus appetitus, semper absolutus. Verum Scipionis Æmiliani laus propensior, (b) qui præter bona, quibus Cato clarus fuit, etiam publico amore præcessit. . . Plurimi inter Romanos eloquentiâ floruerunt, sed hoc bonum hæreditarium nunquam fuit, nisi in familiâ Curionum, in quâ tres serie continuâ oratores fuêre. Magnum hoc habitum est. . . .

Perfectam prudentiam soli Socrati Oraculum Delphicum adjudicavit. Pietatis documentum nobilius quidem in Metellorum domo effulsit, sed eminentissimum in plebejâ puerperâ reperitur: humilis hæc, atque ideò famæ obscurioris, cùm ad patrem, qui supplicij causâ claustris pœnalibus continebatur, ægrè obtinuisset ingressum, exquisita sæpius, à janitoribus, ne fortè parenti cibum subministraret, alere eum uberibus suis deprehensa est. Quæ res & factum, & locum consecravit. Nam qui morti destinabatur, donatus filiæ, in memoriam tanti præconij [c] reservatus est. Locus dicatus suo numini, Pie-

(a) gentis *de la familia, ó estirpe.*

[b] propensior *mas de inclinacion.*

(c) tanti præconij *de tanta celebridad, de accion tan gloriosa.*

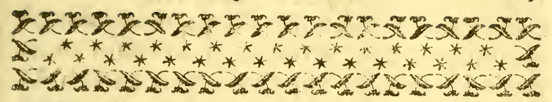
ta-

tatis ſacellum fuit... Qui attingat ad titulum felicitatis, (a) necdum repertus eſt, & qui felix cenſeri jure debuerit. Namque Cornelius Sulla dictus potius eſt, quàm fuerit felix. Solum certè beatum, Cortina (b) Aglaum judicavit, qui in anguſtiſsimo Arcadiæ angulo, pauperis ſoli dominus, nunquam egreſſus paterni ceſpitis terminos invenitur.

(a) ad titulum felicitatis *al renombre de feliz.*

(b) Cortina *el Oraculo de Apolo en Delphos.*

LUGARES SELECTOS
DE JUSTINO.
Historiar. Libr. I.

CAP. IV. Post multos deinde reges, per ordinem sucessionis regnum (*a*) ad Astyagen descendit. Hic per somnum vidit ex naturalibus (*b*) filiæ, [*c*] quam unicam habebat, vitem enatam, cujus palmite omnis Asia obumbraretur. Consulti harioli, ex eâdem filiâ nepotem ei futurum, cujus magnitudo prænuntietur, regnique ei amissionem portendi, responderunt. Hoc responso exterritus, neque claro viro, neque civi filiam, nè paterna maternáque nobilitas nepoti animos extolleret; sed ex gente, obscurâ tunc temporis, Persarum, Cambysi mediocri viro in matrimonium tradidit. Ac ne sic quidem somni metu deposito, gravidam ad se filiam arcessit, ut sub avi potissimum oculis partus necaretur. Natus in-

(*a*) regnum *de Media, ó de los Medos.*

(*b*) ex naturalibus *supl.* partibus, *de las partes vergonzosas.*

[*c*] filiæ *llamada Mandane.*

fans

ſans datur occidendus Harpago, regis arcanorum participi. Is veritus, ſi ad filiam mortuo rege veniſſet imperium, quia nullum Aſtyages virilis ſexus genuerat, ne illa necati infantis ultionem, quam à patre non potuiſſet, à miniſtro exigeret; paſtori [a] regij pecoris puerum exponendum tradit. Forte eodem tempore, & ipſi paſtori filius natus erat. Ejus igitur uxor, auditâ regij infantis expoſitione, ſummis precibus rogat, ſibi afferri, oſtendíque puerum. Cujus precibus fatigatus paſtor, reverſus in ſilvam, invenit juxta infantem, canem fœminam, parvulo ubera præbentem, & à feris, alitibúſque defendentem. Motus & ipſe miſericordiâ, quâ motam etiam canem viderat, puerum defert ad ſtabula, eâdem cane anxie proſequente, quem ubi in manum mulier accepit, veluti ad notam puer alluſit: (b) tantúſque in illo vigor, & dulcis quidam blandientis infantis riſus apparuit, ut paſtorem uxor ultrò rogaret, quò (c) ſuum partum pro illo exponeret (d) permitterétque ſibi, ſive fortunæ ipſius, [e]

[a] paſtori *que ſe llamaba, Mitradates.*

[b] veluti ad notam alluſit, *la acarició, como ſi la conociera.*

[c] quò *para que.*

[d] exponeret. *Herodoto dice, que el hijo del Paſtor nació muerto.* (e) ipſius *ſupl.* pueri.

ſi-

ſive ſpei ſuæ (a) puerum nutrire. Atque ita permutatà ſorte parvulorum: hic pro filio paſtoris educatur, ille pro nepote regis exponitur. Nutrici Spacos poſtea nomen fuit, quia canem Perſæ ſic vocant.

(a) ſuæ *de ella.*

CAP. V. Puer deinde cum inter paſtores eſſet, Cyri nomen accepit. Mox, rex inter ludentes ſorte delectus, cùm per laſciviam (a) contumaces flagellis cecidiſſet, à parentibus puerorum querela eſt regi delata, indignantibus à ſervo regio ingenuos homines ſervilibus verberibus affectos. Ille arceſsito puero & interrogato, cum, nihil mutato vultu, feciſſe ſe ut regem reſpondiſſet; admiratus conſtantiam, in memoriam ſomnij, reſponsíque revocatur. Atque ità cùm & vultus ſimilitudo, & expoſitionis tempora, & paſtoris confeſsio convenirent, nepotem agnovit. Et quoniam defunctus (b) ſibi ſomnio (c) videretur, agitato [d] inter paſtores regno; animum minacem dumtaxat in illo fregit. (e) Cæterum Harpago amico ſuo infeſtus, in ultionem ſer-

[a] per laſciviam *por juego.*
[b] defunctus *libertado, ſalido con bien.*
[c] ſomnio *ſupl.* ex.
[d] agitato *de que ſe ha hablado.* regno *ſupl.* da *por* (e) fregit, *reprehendió, reprimiò.*

vati

vati nepotis, filium ejus interfecit, epulandúmque patri tradidit. [a] Sed Harpagus ad præsens tempus (b) dissimulato dolore, odium regis in vindictæ occasionem distulit. Interjecto deinde tempore, cum adolevisset Cyrus, dolore orbitatis admonitus, (c) scribit ei, ut ablegatus in Persas ab avo fuerit: ut occidi eum parvulum avus jusserit: ut beneficio suo servatus sit: ut regem ofenderit: ut filium amiserit. Hortatur, exercitum paret, & pronam ad regnum viam ingrediatur, Medorum transitionem (d) pollicitus. Epistola, quia palam ferri nequibat, regis custodibus omnes aditus obsidentibus, exinterato lepori inseritur, lepúsque in Persas Cyro ferendus, fido servo traditur: addita retia, ut sub specie venatoris dolus lateret.

[a] tradidit: *sin que él lo supiera, hasta despues de averlo comido. (Herod.)*

(b) ad præsens tempus *por entonzes.*

(c) admonitus *supl.* Harpagus,

(d) transitionem *la mudanza, esto es, que passarian á su partido.*

CAP. VI. Lectis ille epistolis, eadẽ somnio aggredi jussus est: sed præmonitus, ut quem primum posterâ die obvium habuisset, socium cœptis assumeret. Igitur antelucano tempore ruri iter ingressus, obvium habuit servum

de

de ergastulo (*a*) cujusdam Medi, nomine Sybarem. Hujus requisitâ origine, ut in Persis genitum audivit, demptis compedibus, assumptoque comite, Persepolim regreditur. Ibi convocato populo, jubet (*b*) omnes præsto cùm securibus adesse, & silvam viæ circumdatam excidere. Quod cum strenuè fecissent, eosdem postero die, apparatis epulis invitat: deinde cùm alacriores ipso convivio factos videret, rogat, si conditio proponatur, utrius vitæ sortem legant, hesterni laboris, an præsentium epularum: præsentium, ut acclamavêre omnes; ait: Hesterno similem labori omnem vitam acturos, quoad Medis pareant: se secutos, hodiernis epulis. Lætis omnibus, Medis bellum infert. Astyages meriti sui in Harpagum oblitus, summam (*c*) belli eidem committit: qui exercitum acceptum statim Cyro per deditionem tradidit, regisque crudelitatem perfidiâ defectionis ulciscitur. Quod ubi Astiages audivit, contractis undique au-

(*a*) de ergastulo, *de la carcel rustica. En las Casas de Campo, avia una prision subterranea, donde se aseguraban los esclavos destinados al cultivo de la Hazienda: que corresponde en algun modo á los Galpones de nuestras Chacras.*

[*b*] jubet, *fingiendo, que era su Xefe, designado por Astyages.* (*Herod.*)

(*c*) summam *supl.* potestatem, *el Comando.*

xilijs, ipſe in Perſas proficiſcitur: & repetitò alacriùs certamine, pugnantibus ſuis, partem exercitus à tergo ponit, & tergiverſantes ferro agi in hoſtes jubet, ac denuntiat ſuis, ni vincerent, non minus fortes etiam poſt terga inventuros, quàm à frontibus viros: proinde videant, fugientibus hæc, an illa pugnantibus acies rumpenda ſit. Ingens, poſt neceſsitatem pugnandi, animus exercitui ejus acceſsit. Pulſa itaque cùm Perſarum acies paulatim cederet, matres & uxores eorum obviam occurrunt: orant in prælium revertantur: cunctantibus, ſublatâ veſte, obſcœna corporis oſtendunt, rogantes num in uteros matrum vel uxorum velint refugere. Hac repreſsi caſtigatione, in prælium redeunt: & factâ impreſsione, quos fugiebant, fugere compellunt. In eo prælio Aſtyages capitur: cui Cyrus nihil aliud, quam regnum abſtulit: nepotèmque in illo magis, quàm victorem egit: eúmque maximæ genti Hyrcanorum præpoſuit. Nam in Medos reverti ipſe noluit. Hic finis Medorum imperij fuit. Regnaverunt annos CCCL. . . .

CAP. VIII. Cyrus ſubactâ Aſiâ, & univerſo Oriente in poteſtatem redacto, Scythis bellum infert. Erat eo tempore Scytharum regina Tamyris, quæ non muliebriter adventu ho-

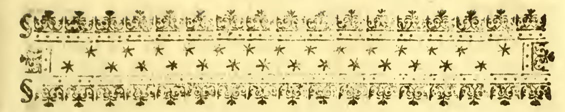
ſtinm

stium territa, cùm prohibere eos transitu Araxis fluminis posset, transire permisit, & sibi faciliorem pugnam intrà regni sui terminos rata, & hostibus objectu fluminis fugam difficiliorem. Itaque Cyrus, trajectis copijs, cùm aliquantisper in Scythiam processisset, castra metatus est. Dein posterâ die, simulato metu, quasi refugiens castra deseruisset, ita vini affatim, & ea quæ epulis erant necessaria, reliquit. Quod cùm nuntiatum reginæ esset, adolescentulum filium, ad insequendum eum cum tertiâ parte copiarum mittit. Cùm ventum ad Cyri castra esset, ignarus rei militaris adolescens, veluti ad epulas, non ad prœlium venisset, omissis hostibus, insuetos barbaros, vino se onerare patitur: priusque Scythæ ebrietate, quam bello vincuntur. Nam cognitis his, Cyrus reversus per noctem, saucios (a) opprimit, omnésque Scythas cum reginæ filio interficit. Amisso tanto exercitu, & quod gravius dolendum, unico filio, Tamyris orbitatis dolorem non in lacrymas effudit: sed in ultionis solatia intendit: hostésque recenti victoriâ exultantes, pari insidiarum fraude circumvenit. Quippe simulatâ diffidentiâ propter vulnus acceptum refugiens, Cyrum ad angustias usque perduxit. Ibi compositis in montibus insidijs, ducen-

[a] saucios, *esto es, mero saucios.*

ta millia Persarum cum ipso rege trucidavit. In qua victoria etiam illud memorabile fuit, quod ne nuntius quidem tantæ cladis superfuit. Caput Cyri amputatum, in utrem humano sanguine repletum, conjici regina jubet, cum hac exprobratione crudelitatis: Satia te inquit, sanguine quem sitisti, cuiusque insatiabilis semper fuisti. Cyrus regnavit annos XXX. non initio tantum regni, sed continuo totius temporis successu, admirabiliter insignis.

LUGARES SELECTOS
DE AURELIO UICTOR.
PROCA REX ALBANORUM.

PRoca Rex Albanorum Amulium, & Numitorem filios habuit, quibus regnum annuis (*a*) vicibus habendum reliquit, & ut alternis (*b*) imperarent: ſed Amulius fratri imperium non dedit, & ut eum ſubole (*c*) privaret, Rheam Silviam filiam ejus, Veſtæ ſacerdotem præfecit, ut virginitate perpetuâ (*d*) teneretur: quæ [*e*] à Marte [*f*] compreſſa, Ro-

[*a*] annuis vicibus. *ſupl.* pro, *por turno annual, un año cada uno.*

[*b*] alternis *ſupl.* in annis.

[*c*] ſubole *por* ſobole, u *por* o.

[*d*] virginitate perpetuâ teneretur. *Las Veſtales, eſto es las Doncellas conſagradas al culto de la Dioſa Veſta, conſervaban la virginidad, pena de la vida.*

[*e*] quæ *ſupl.* Rhea, compreſſa *forzada.*

[*f*] à Marte *por el Dios Marte. Eſto lo fingió ella por evitar la pena.*

mu-

mulum, & Remum edidit. Amulius ipsam in vincula compegit: parvulos in Tiberim abjecit, quos aqua in sicco reliquit. Ad vagitum Lupa accurrit, eósque uberibus suis aluit: mox Faustulus Pastor, collectos Accæ Laurentiæ conjugi educandos dedit. Qui (*a*) postea, Amulio interfecto, Numitori avo regnum restituerunt: ipsi pastoribus adunatis, civitatem condiderunt: quam Romulus augurio [*b*] victor, quòd ipse XII, Romulus VI. vultures videret, Romam [*c*] vocavit, & ut eam prius legibus, quàm mœnibus muniret; edixit ne quis vallum transiliret: quod Remus irridens, transilivit, & à Fabio Celere Centurione rutro fertur occisus. (*d*)

(*a*) qui *supl.* Romulus, & Remus.

(*b*) augurio, *en el aguero, esto es, por el vuelo de las aves.*

(*c*) Romam vocavit, *la llamò Roma, le puso su nombre. El caso es, que disputando los dos hermanos, qual havia de reinar, y dar su nombre á la Ciudad, convinieron en que apostados en diversos lugares, triumpharia el que mas buitres viesse.*

[*d*] fertur occisus *supl.* fuisse.

MU-

MUTIUS SCÆVULA. (a)

CUM Porsenna Rex urbem [b] obsideret, Mutius Cordus, vir Romanæ constantiæ, Senatum adijt, & veniam transfugiendi petijt, necem Regis repromittens. Acceptâ potestate, in castra Porsennæ venit, ibique purpuratum (c) pro Rege deceptus occidit. Apprehensus, & ad Regem pertractus, dexteram aris (d) imposuit: hoc (e) supplicij à reâ exigens, quòd in cæde peccasset. (f) Unde cùm misericordiâ Regis abstraheretur, quasi beneficium referens (g) ait, trecentos adversus eum simileis (h)conjurasse. Qua re ille

(a) Scevula *por* Scevola, *que quiere decir surdo: porque quando se quemó la mano derecha, haviendo recibido con la isquierda el puñal, que le bolviò el Rey, le pusieron este nombre, que le fue siempre mui honroso.*

(b) Urbem *à Roma.*

(c) purpuratum, *al primer Ministro.*

(d) aris *en el fuego, que allì havia prevenido para el Sacrificio.*

(e) hoc *supl.* genus. à rea *supl.* manu.

(f) peccasset *havía errado.*

[g] referens, *retornando.* ait *le hizo confianza, le fingio.*

(h) simileis, *por* similes.

ter-

territus, bellum acceptis obsidibus deposuit. Mutio prata trans Tiberim data, ab eo Mutia appellata. Statua quoque ei honoris gratiâ constituta est.

L. VIRGINIUS CENTURIO.

POpulus Romanus cùm seditiosos magistratus ferre non posset, Decemviros legibus scribendis creavit, qui eas ex libris Solonis tralatas, [a] duodecim tabulis exposuerunt. Sed cùm pacto dominationis Magistratum (b) sibi prorrogarent; unus ex ipsis, Appius Claudius, Virginiam Virginij Centurionis filiam, in Algido militantis adamavit: quam cùm corrumpere non posset, Clientem (c) subornavit, qui eam in servitutem deposceret: (d) facilè victurus, cùm ipse esset, & accusator, & judex. Pater, re cognitâ, cùm ipso die judicijs supervenisset, & filiam jam addictam (e) videret, ultimo ejus adloquio impetrato, eam in secretum [f] abduxit, &

(a) tralatas *por* translatas.

[b] Magistratum *el cargo, el oficio.*

(c) Clientem, *Marco Claudio.*

(d) in servitutem deposceret, *que la pidiesse por esclava suya.*

[e] addictam *adjudicada à Marco, por sentencia de Apio.*

[f] in secretum *supl.* locum.

co-

occidit: corpus ejus humeris gerens, ad exercitum profugit, & milites ad vindicandum facinus accendit: qui creatis decem Tribunis, Aventinum occuparunt, (a) Decem-viros abdicare se magistratu (b) coëgerunt, eósque omnes aut morte, aut exsilio punierunt. Appius Cladius in carcere necatus est.

(a) Aventinum occuparunt, *se retiraron al monte Aventino.*

(b) abdicare se magistratu *supl.* à magistratu *separarse del cargo, renunciarlo.*

M. FURIUS CAMILLUS.

FUrius Camillus cùm Faliscos obsideret, ac ludi litterarij magister, (a) Principum filios ad eum adduxisset, vinctum cum iisdem pueris in urbem redigendum, & verberandum tradidit. Statim Falisci se ei ob tantam justitiam dediderunt. Vejos decenni obsidio domuit, de que his triumphavit. Postmodum est crimini datum, [b] quod albis equis triumphasset, & prædam iniquè divisisset: die dictâ (c) ab L. Appulejo Tribuno

[a] ludi literarij magister, *un Maestro de niños.*

(b) est crimini datum, *se le culpó.*

[c] die dictâ, *haviendose le citado á comparecer en juicio en determinado dia.*

plebis damnatus, Ardeam concefsit. (*a*) Mox cùm Galli Senones relictis ob fterilitatem agris fuis, Clufium Etruriæ opidum obfiderent, miffi funt Romà tres legati, qui Gallos mònerent, ut ab oppugnatione defifterent. Ex his unus contra jus gentium, in aciem procefsit, & ducem Senonem interfecit. Quo commoti Galli, petitis in deditionem Legatis, nec impetratis, Romam petierunt, & exercitum Romanum apud Aliam fluvium ceciderunt die XVI. Kalen. Augufti: qui dies inter nefaftos (*b*) relatus, Alienfis dictus. Victores Galli urbem intraverunt, ubi nobiliffimos fenum in curulibus, & honorum infignibus, primò ut deos venerati, deinde ut homines defpicati, interfecêre. Reliqua juventus cum Manlio in Capitolium fugit, ubi obfeffa, Camilli virtute liberata eft: qui abfens Dictator dictus, collectis reliquis, Gallos improvifos, internecione occidit. (*c*] Populum Romanum migrare Vejos volentem retinuit. Sic & oppidum civibus, & civeis oppido reddidit.

(*a*) concefsit, *fe retirò à Ardea.*

(*b*) inter nefaftos, *triftes, infauftos, aziagos. Entonces no havia Tribunales. El mas nefafto era efte dia Alienfe.*

(*c*] internecione occidere, *es hazer una gran matanza, matarlos à todos.*

C. DUI-

C. DUILIUS.

CAJUS Duilius primo Punico bello Dux contra Carthaginenses missus, cum videret eos multum mari posse, classem validam fabrefecit: & [quas *Corvos* vocavêre,] manus ferreas (*a*) cùm irrisu hostium primus instituit, quibus inter pugnandum, hostium naveis XXX. apprehendit, XIII. mersit, qui victi, capti sunt. Annibal Dux classis, Carthaginem fugit, & à Senatu quæsivit [*b*] quid faciendum censerent. Omnibus, ut pugnaret, ac lamantibus: feci, (*c*) inquit, & victus sum: sic pœnam crucis effugit. Nam apud Pœnos, Dux malè (*d*) re gestâ puniebatur. Duilio concessum est, (*e*) ut prælucente funali, [*f*] &

(*a*) manus ferreas, *una maquina puesta en la proa de las Galeras, para sujetar los Vajeles enemigos, y hacer con facilidad el abordage, en que eran mas fuertes los Romanos.*

[*b*] quæsivit, *consultó la novedad de aquel instrumento, que daba cuidado, y ocultó lo que havia sucedido.*

[*c*] feci, *refirió entonces que havia hecho lo mismo, que queria el Senado, y sin embargo quedó vencido.*

(*d*) malè *esto es, por imprudencia ó timides.*

(*e*) concessum est, *esto fue por toda su vida.*

(*f*) prælucente funali, *precedido de hachas de sogas, que le iban alumbrando.*

præ-

præcinente tibicine, (a) à cœnâ (b) publicè (c) rediret (d)

(a) & præcinente tibicine, *y de musicos, que le iban tocando flautas.*

(b) à cœna, *despues de cenar.*

(c) publicè *como si fuesse en triumpho.*

(d) rediret *bolviesse á su casa. Ciceron dice, que siendo niño, lo viò de esta suerte muchas vezes.*

MARCUS ANTONIUS.

Marcus Antonius in omnibus expeditionibus Iulio Cæsari comes, Lupercalibus (a) diadema ei imponere tentavit: mortuo, divinos honores decrevit. Augustum perfidiosè tractavit, à quo apud Mutinam victus, Perusij fame domitus, in Galliam fugit: ibi Lepidum sibi collegam adjunxit: Brutum, exercitu ejus corrupto, occidit. Reparatis viribus in Italiam regressus, cum Cæsare (b) in gratiam redijt. Triumvir factus proscritionem

(a) Lupercalibus, *en las fiestas indecentes, que se hazian al Dios Pan, el dia 15. de Febrero.*

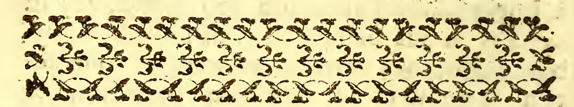
(b) cùm Cæsare *con Augusto Cesar.*

à

à Lucio Cæsare avunculo suo cœpit. [c] In Syriam missus bellum Parthis intulit, à quibus victus, vix tertiam partem de quindecim legionibus in Egyptum perduxit; ibi Cleopatræ amore devinctus, in Actiatico litore ab Augusto victus est. In Alexandriam regressus, cùm habitu regio in solio regali sedisset, necem sibi conscivit.

(c) cœpit. *El caso fue, que Antonio ponia por primera condicion del Triumvirato, que se le entregasse la cabeza de Ciceron. Lepido convino, pero Augusto defendia la vida de su Protector. La contestacion duró dos dias. Al tercero pensando Augusto eludir el intento de Antonio, pidio por su parte la muerte de Lucio; pero èl le tomo la palabra, y sacrificó desde luego à su Tio, por vengarse de su Enemigo.*

LUGARES SELECTOS

DE AULO GELIO.

NOCT. ATTIC. LIBR. I. CAP. XXIII.

HISTORIA de Papirio Prætextato dicta scriptáque est à M. Catone in oratione, qua usus est ad milites contra Galbam, cum multâ quidem venustate, atque luce, atque munditiâ verborum. Ea Catonis verba huic prorsus commentario indidissem, si libri copia fuisset id temporis, cùm hæc dictavi; quod si non virtutes, dignitatésque verborum, sed rem ipsam scire quæris, fermè ad hunc modum est. Mos antea senatoribus Romæ fuit, in Curiam [a] cùm prætextatis filijs introire. Quum in senatu res major quæpiam consultata, eáque in diem posterum prolata est, placuítque ut hanc rem, super qua tractavissent, ne quis enunciaret, priusquam decreta esset: mater Papirii pueri, qui cum parente suo in curiâ fuerat, percunctatur filium, quidnam in senatu Patres egissent. Puer

(a) in Curiam *à la sala donde se formaba el Senado.*

respondit tacendum esse, neque id dici licere: mulier sit audiendi cupidior; secretum rei, & silentium deberi puer affirmans, animum ejus ad inquirendum, everberat. Quærit igitur compressius, violentiúsque: tum puer, matre urgente, lepidi, atque festivi mendacij consilium capit: actum in senatu, dixit, utrum videretur utilius, magísque è republicà esse, unus ne, ut duas uxores haberet, an ut una apud duos nupta esset. Hoc illa ut audivit, animo compavescit, domo trepidans egreditur, ad ceteras matronas defert, quod audierat: perveniunt ad senatum posterâ die matrumfamilas caterva, (a) lacrimantes, atque obsecrantes orant, una potius, ut dobus nupta fieret, quàm ut uni duæ. Senatores ingredientes in curiam, quæ illa mulierum intemperies, & quid sibi postulatio isthæc vellet, mirabantur. Puer Papirius in medium Curiæ progressus, quid mater audire institisset, quid ipse matri dixisset, rem sicuti fuerat, denarrat. Senatus fidem, atque ingenium pueri deosculatus,[b] consultum (c) facit, uti post-

(a) perveniunt caterva. *figura Sylepsis, en que se haze la concordancia, no con la vòz, sino con la idea: esto es, con lo que se concibe, no con lo que se profiere: como* turba ruunt, absente nobis. &c.

[b] de osculatus. *aviendo aplaudido con caricias.*

(c) consultum *un decreto, un Auto.*

hac pueri cum patribus in curiam nè introeant, nisi ille unus Papirius: eique puero postea cognomentum, honoris gratiâ, inditum *Prætextatus*, ob loquendi, tacendique in ætate prætextatâ prudentiam.

LIBR. VI. CAP. XVII.

LIbros Athenis disciplinarum liberalium publicè ad legendum præbendos, primus posuisse dicitur Pisistratus tyrannus: (a) deinceps studiosius, accuratiúsque ipsi Athenienses auxerunt: sed omnem illam postea librorum copiam Xerxes Athenarum potitus, urbe ipsà præter arcem incensâ, abstulit, asportavítque in Persas. Hos porro libros universos multis (b) post (c) tempestatibus, Seleucus Rex, qui Nicanor appellatus, referendos Athenas curavit. Ingens postea numerus librorum in Ægypto à Ptolemæis regibus, vel conquisitus, vel confectus [d] est, ad millia fermè voluminum septingenta; sed ea omnia [e] bello priore Alexandrino, (f) dum diripitur, ea

(a) tyrannus, *esto es de Athenas.*

(b) multis *supl.* in. (c) post *adverbio, En muchos tiempos despues, esto es, despues de muchos tiempos.* [d] confectus *completado.*

(e) omnia. *Seneca dize, que se quemaron 400 mil Libros.* (f) Alexandrino. *En la guerra, que J. Cesar hizo à Alexandria, donde estaba esta Bibliotheca.*

Ci-

ea civitas, non spontè, neque operâ consultâ, (a) sed à militibus fortè auxiliarijs incensa sunt.

(b) neque operâ consultâ, *ni de intento: porque el animo era, quemar solamente los Navios.*

LIBR. XIII. CAP. XI.

LEpidissimus liber est M. Varronis ex satyris Menippæis, (a) qui inscribitur, *Nescis*, (b) *quid vesper serus vehat*, in quo disserit de apto convivarum numero, de que ipsius convivij habitu, cultúque. Dicit autem, convivarum numerum incipere oportere à Gratiarum numero, & progredi ad Musarum; id est proficisci à tribus, consistere in novem: ut cùm paucissimi convivæ sunt, non pauciores sint, quam tres; quum plurimi, non plures, quam novem. *Nam multos*, inquit, *esse non convenit, quod turba plerumque est turbulenta. . . Ipsum deinde convivium constat*, inquit, *ex rebus quatuor, & tum denique omnibus suis numeris absolutum est. Si belli homunculi collecti sunt, si lectus locus, si tempus lectum, si apparatus non neglectus, nec loquaces autem, inquit, convivas, nec*

(a) Menippæis. *hechas á imitacion de las que compuso el Philosopho Menippo, esto es burlescas, y picantes.*

[b] Nescis &c. *Adagio, conque se significaba la instabilidad de las cosas humanas.*

mutos legere oportet. Quia eloquentia in foro, & apud subsellia; [a] silentium vero non in convivio, sed in cubiculo esse debet. Sermones igitur id temporis habendos, censet, non super rebus anxijs, aut tortuosis, sed jucundos, atque invitabiles, (*b*) & cum quadam illecebrâ, & voluptate utiles, ex quibus ingenium nostrum venustius fiat, & amœnius. *Quod profectò, inquit, eveniet, si de id genus rebus, ad communem vitæ usum pertinentibus confabulemur, de quibus in foro, atque in negotijs agendis, loqui non est otium. Dominum autem, inquit, convivij, esse oportet non tam lautum, quàm sine sordibus: & in convivio legi (c) non omnia debent, sed ea potissimum, quæ simul sint vitæ utilitatibus conducentia & delectent. . .*

(*a*) apud subselia. *en los Estrados, en los Tribunales.* (*b*) invitabiles, *que tengan atractivo.*

[*c*] legi. *Los Antiguos hazian leer algun Poeta, ò Historiador, durante la comida.*

LIBR. XV. CAP. X.

PLutarchus in librorum, quos *de animâ* inscripsit primo, quum de morbis dissereret in animos hominum incidentibus: Virgines dixit Milesij nominis, (*a*) ferè quot tum in eâ civitate erant, repentè, sine ullâ evi-

(*a*) Milesij nominis, *esto es de la Cindad de Mileto.*

denti

denti causâ (a) voluntatem cœpisse obeundæ mortis, ac deinde plurimas, vitam suspendio amisisse. Id quum accideret in dies crebrius, neque animis earum mori perseverantium, medicina adhiberi quiret; decrevisse Milesios, ut Virgines, quæ corporibus suspensis demortuæ forent, eæ omnes nudæ, cum eodem laqueo, qui essent prævinctæ, efferrentur: post id decretum, Virgines voluntariam mortem non petisse, pudore solo deterritas tam inhonesti funeris.

(a) causâ. *La que se presume, es el furor uterino, originado de alguna qualidad venenosa del ayre.*

LIBR. XV. CAP. XVI.

MILO Crotoniensis, athleta illustris, quem in chronicis scriptum est, Olympiade quinquagesimâ coronatum esse, exitum habuit vitæ miserandum, & mirandum. Quum jam natu grandis artem athleticam desîsset, itérque faceret fortè solus in locis Italiæ silvestribus: quercum vidit proximè viam, patulis in parte mediâ rimis hiantem. Tum experiri, credo, etiam tunc volens, an ullæ sibi reliquæ vires adessent: immissis in cavernas arboris digitis, diducere, & rescindere quercum conatus est, ac mediam quidem partem discidit, divellítque. Quercus autem in

in duas diducta partes, quum ille, quasi per fecto [a] quod erat connixus, manus laxasset, cessante vi, redijt in naturam; manibúsque ejus retentis, inclusísque, stricta denuo, & cohæsa, dilacerandum hominem feris præbuit.

(a) perfecto. *supl.* opere.

LIBR. XV. CAP. XVII.

ALcibiades Atheniensis quum apud avunculum Periclem, puer artibus, ac disciplinis liberalibus erudiretur, & arcessi Pericles Antigenidam tibicinem jussisset, ut eum canere tibijs, quod honestissimum tum videbatur, doceret: traditas sibi tibias, (a) cum ad os adhibuisset, inflassétque, pudefactus oris deformitate, abjecit, infregítque. Ea res cum percrebuisset, omnium tum Atheniensium consensu, disciplina tibijs canendi desita est; Scriptum hoc est in commentario Pamphilæ (b) nono & vicesimo.

(a) tibias. *Los Antiguos tocaban á un tiempo dos flautas, una con cada mano.*

(b) Pamphilæ. *Esta era una Muger Egypcia, que florecio en tiempo de Neron, y escribio varios Libros de Historia.*

LUGARES SELECTOS
DE COLUMELA.
DE RE RUST. LIBR. I. CAP. I.

QUi ſtudium agricolationi dederit, antiquiſsima (*a*) ſciat hæc ſibi advocanda, prudentiam rei, facultatem impendendi, voluntatem agendi. Nam is demum cultiſſimum rus habebit, ut ait Tremellius, qui & colere ſciet, & poterit, & volet: neque enim ſcire aut velle, cuiquam ſatis fuerit ſine ſumptibus, quos exigunt opera: nec rurſus faciendi, aut impendendi voluntas profuerit ſine arte: quia caput eſt in omni negotio, noſſe quid agendum ſit, maximèque in agriculturâ in qua voluntas, facultáſque citrà ſcientiam, ſæpe magnam dominis afferunt jacturam, cùm imprudēter facta opera fruſtrantur impenſas. Itaque diligens Paterfamilias, cui cordi eſt ex agri cultu, certam ſequi rationem rei familiaris augendæ, maximè curabit, ut ætatis ſuæ prudentiſſimos agricolas de quaque re conſulat, & commentarios antiquorum ſedulò ſcrutetur, at-

(*a*) antiquiſsima *ſupl.* præcepta.

que æſtimet, quid eorum quiſque ſenſerit, quid præceperit: an univerſa, quæ majores prodiderunt, hujus temporis culturæ reſpondeant, aut aliqua diſſonent? ....

Ac ne iſta quidem præſidia, ut diximus, non aſsiduus labor, & experientia villici, non facultates, ac voluntas impendendi tantum pollent, quantum vel una præſentia domini: quæ niſi frequens operibus intervenerit, (ut in exercitu, cùm abeſt Imperator,) cuncta ceſſant officia: maximèque reor (a) hoc ſignificantem Pœnum Magonem, ſuorum ſcriptorum primordium, talibus auſpicatum ſententijs: *Qui agrum paravit, domum vendat, ne malit urbanum, quám ruſticum larem colere; cui magis cordi fuerit urbanum domicilium, ruſtico prædio non erit opus.* Quod ego præceptum, ſi poſſet his temporibus obſervari, non immutarem. Nunc quoniam pleróſque noſtrûm, civilis ambitio ſæpè evocat, ac ſæpius detinet evocatos, ſequitur ut ſuburbanum prædium commodiſsimum eſſe putem, quò ut ocupato, quotidianus excurſus facilè poſt negotia fori contingat. Nam qui longinqua, ne dicam tranſmarina rura mercantur, velut hæredibus patrimonio ſuo, & quod gravius eſt, vivi cedunt ſervis ſuis: quoniam quidem, & illi tam longâ dominorum di-

(a) reor *eſtimo.*

ſtan-

ſtantiâ corrumpuntur, & corrupti poſt flagitia, quæ commiſerunt, ſub expectatione ſucceſſorum, rapinis magis, quàm culturæ ſtudent. . .

CAP. II. Cenſeo igitur in propinquo agrum mercari, quo & frequenter dominus veniat, & frequentius ſe venturum, quam ſit venturus, denuntiet: ſub hoc enim metu, cum familiâ villicus erit in officio. Quicquid vero dabitur occaſionis, ruri moretur, quæ non ſit mora ſegnis, nec umbratilis. Nam diligentem Patremfamilias decet, agri ſui particulas omnes, & omni tempore anni frequentius circumire, quò prudentius naturam ſoli, ſive in frondibus, & herbis, ſive iam maturis frugibus contempletur: nec ignoret quidquid in eo rectè fieri poterit. Nam illud vetus eſt, & Catonis: Agrum peſsimè multari, cuius dominus, quid in eo faciendum ſit, non docet, ſed audit villicum. . . .,

Cap. VII. Præcipua cura domini requiritur, cùm in cæteris rebus, tum maximè in hominibus. Atque hi vel coloni, vel ſervi ſunt, ſoluti, aut vincti. Comiter agat cum colonis, facilèmque ſe præbeat, & avariùs, opus exigat, quàm penſiones: quoniam & minus id offendit, & tamen in univerſum magis prodeſt. Nam ubi ſedulò colitur ager, plerumque compendium, nunquam [niſi cœli major

jor vis, aut prædonis incesit) detrimentum affert, eoque remissionem colonis petere non audet. Sed nec dominus in unaquaque re, cui colonum obligaverit, tenax esse juris sui debet, sicut in diebus pecuniarum, ut lignis, & cæteris parvis accessionibus exigendis, quarum cura majorem molestiam, quàm impensam rusticis affert. Nec sanè est vindicandum nobis, quidquid licet. Nam summum jus, antiqui summam putabant crucem. Nec rursus in totum remittendum: quoniam vel optima nomina (*a*) non appellando [*b*] fieri mala, fænerator Alphius (*c*) dixisse verissimè fertur. Sed & ipse nostrâ memoriâ veterem consularem, virúmque opulentissimum. L. Volusium asseverantem audivi: patrisfamilias felicissimum fundum esse, qui colonos indigenas haberet, & tanquam in paternâ possessione natos, jam inde à cunabulis longâ familiaritate retineret. Ità certè mea fert opinio, rem malam esse frequentem locationem fundi: pejorem tamen urbanum colonum, qui per familiam mavult agrum, quam per se colere. Saserna dicebat, ab ejusmodi homine ferè pro mercede litem

(*a*) nomina *dependencias, creditos.*

(*b*) non appellando, *no reconviniendo.*

(*c*) Alphius. *Este era un celebre Usurero, de quien haze mencion Horacio.* (*Lib. 5. Od. 1.*]

re-

redi, propter quod operam dandam esse, ut & rusticos, & eosdem asiduos colonos retineamus, cùm aut nobismet ipsis non licuerit, aut per domesticos colere non expedierit: quod tamen non evenit, nisi in his regionibus, quæ gravitate cœli, solique sterilitate vastantur. . . . .

CAP. VIII. Proxima est cura de Servis, cui quemque officio præponere conveniat, quosque, & qualibus operibus destinare. Igitur præmoneo, ne villicum ex eo genere servorum, qui corpore [a] placuerunt, instituamus: ne ex eo quidem ordine, qui urbanas, ac dilicatas arteis excercuerit. Socors, & somniculosum genus id mancipiorum, otijs, campo, circo, theatris, aleæ, popinæ, lupanaribus consuetum, nunquam non easdem ineptias somniat, quas cùm in agriculturam transtulit, non tantum in ipso servo, quantum in universâ re detrimenti dominus capit. Eligendus est rusticis operibus ab infante duratus, & inspectus experimentis. Si tamen is non erit, de ijs præficiatur, qui servitutem laboriosam toleraverunt. Iamque is transcenderit ætatem primæ juventæ, nec dum senectutis attigerit: illa, ne & auctoritatem detrahat ad imperium, cum majores dedignentur parere ado-

(a) corpore *por el volumen, esto es por la gordura, ò corpulencia.*

lescentulo: hæc, ne laboriosissimo succumbat operi. Mediæ igitur sit ætatis, & firmi roboris, peritus rerum rusticarum, aut certè maximæ curæ, quò celerius addiscat. Nam non est nostri negotij alterum imperare, & alterum docere. Neque enim rectè opus exigere valet, qui, quid, aut qualiter faciendum sit, ab subjecto discit.....

Cultam vestitámque familiam magis utiliter, quàm delicatè habeat, munitámque diligenter à vento, frigore, pluviâque, quæ cuncta prohibentur pellibus manicatis, (*a*) centonibus [*b*] confectis, (*c*) vel sagis cucullis. [*d*] Id si fiat nullus dies tam intolerabilis est, quo non sub divo moliri aliquid possit. Nec tantum operis agrestis sit artifex; sed & animi quantum servile patitur ingenium: virtutibus instructus, ut neque remissè, neque crudeliter imperet. Sempérque aliquos ex melioribus foveat, parcat tamen etiam minus bonis: ita ut potius timeant ejus severitatem, quàm crudelitatem detestentur. Id contingere poterit, si maluerit custodire subjectos, ne peccent, quàm negligentiâ suâ committere, ut puniat delinquentes. Nulla

(*a*) pellibus manicatis, *sayos de cuero con mangas.* [*b*] centonibus, *esclavinas talares.*

(*c*) confectis. *Hazianse de varios retazos, ó trapos unidos.* [*d*] sagis cucullis, *sayos con capucho, ó caperuza.*

est

est autem major vel nequissimi hominis custodia, quàm operis exactio: ut justa reddantur, ut villicus semper se repræsentet. Sic enim & magistri singulorum officiorum sedulo munia sua exequentur, & cæteri post fatigationem operis, quieti, ac somno potius, quam delicijs operam dabunt. . . .

In cæteris servis hæc ferè præcepta servanda sunt, quæ me custodisse non pœnitet: ut rusticos, qui modo non incommodè se gessissent, sæpius quàm urbanos, familiarúsque alloquerer; & cùm comitate domini levari perpetuum laborem eorum intelligerem, nonnumquam etiam jocarer, & plus ipsis jocari permitterem. Iam illud sæpè facio, ut quasi cum peritioribus de aliquibus operibus novis deliberem, & per hoc cognoscam cujusque ingenium, quale, quamque sit prudens. Tum etiam libentius eos id opus aggredi video, de quo secum deliberatum, & consilio ipsorum suiceptum putant. . .

Itaque diligens dominus, cùm & ab ipsis, tum & ab solutis, quibus major est fides, quærat an ex suâ constitutione justa percipiant. Atque ipse panis potionísque bonitatem gustu suo exploret, vestem, manicas, pedúmque tegmina recognoscat. Sæpè etiam querendi potestatem faciat de ijs, qui aut crudeliter eos, aut fradulenter infestent. Nos qui-

dem

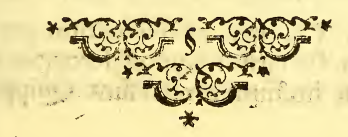
dem aliquanto justè dolentes, tam vindicamus, quàm animadvertimus in eos, qui seditionibus familiam concitant, qui calumniantur magistros suos; ac rursus præmio prosequimur eos, qui strenuè, ac industriè se gerunt....

LIBR. VII. CAP. XII.

Villæ custos eligendus est amplissimi corporis, vasti latratus, canorique, ut prius auditu maleficum, deinde etiam conspectu terreat: & tamen nonnunquam, ne visus quidem, horribili fremitu suo fuget insidiantem. Sit autem coloris unius, isque magis eligatur albus in pastorali, niger in villatico: nam varius in neutro est laudabilis: pastor album probat, quoniam est feræ dissimilis, magnóque opus interdum discrimine est, in propulsandis lupis sub obscuro mane, vel etiam crepusculo, ne si non sit albo colore conspicuus, pro lupo canem feriat. Villaticus, qui hominum maleficijs opponitur, sive luce clarâ fur advenerit, terribilior niger cospicitur: sive nocte, ne conspicitur quidem propter umbræ similitudinem, quamobrem tectus tenebris, canis, tutiorem accessum habeat ad insidiantem. Probatur quadratus potius, quàm longus, aut brevis: capite tam magno, ut corporis videatur pars maxima: dejectis, & propen-

pendentibus auribus: nigris, vel glaucis oculis, acri lumine radiantibus: amplo, villosóque pectore: latis armis, cruribus crassis, & hirtis: caudâ brevi, vestigiorum articulis, & unguibus amplissimis, qui Græcè *Drakæ* [a] appellantur Hic erit villatici canis status præcipuè laudandus. Mores autem neque mitissimi, neque rursus truces, atque crudeles: quod illi furem quoque adulantur, hi etiam domesticos invadunt; satis est, severos esse, nec blandos, ut nonnumquam etiam conservos iratius intueantur, semper excandescant in exteros. Maximè autem debent in custodiâ vigilaces conspici, nec erronei, sed assidui, & circunspecti magis, quàm temerarij: nam illi nisi quod certum compererunt, non indicant: hi vano strepitu, & falsâ suspicione concitantur. Hæc idcirco memoranda credidi, quia non natura tantum, sed etiam disciplina mores facit, ut cùm emendi potestas fuerit, ejusmodi probemus; & cùm educabimus domi natos, talibus institutis formemus.

(a) drakæ. *en Latin* plauti, *esto es* chatos de patas. *No son estos, los que comunmente llaman* bracos.

LUGARES SELECTOS

DE Q. CURCIO.

HISTOR. LIBR. III. CAP. XIX.

JAM in conſpectu, ſed extra teli jactum utraque acies erat, cum priores Perſæ inconditum, & trucem ſuſtulere clamorem. Redditur & à Macedonibus major, exercitu impari [a] numero, ſed jugis montium, vaſtiſque ſaltibus repercuſſus. Quippe ſemper circumjecta nemora, petræque, quantamcunque accepère vocem, multiplicato ſono referunt. Alexander ante prima ſigna ibat, identidem manu ſuos inhibens, ne impenſius ob nimiam feſtinationem concitato ſpiritu, capeſſerent prælium. Cùmque agmen obequitaret, variâ oratione, ut cujuſque animis aptum erat, milites alloquebatur. . .

[a] impari, *deſigual, eſto es menor.*

CAP. XX. JAM ad teli jactum pervenerant, cum Perſarum equites ferociter in lævum cornu hoſtium invecti ſunt. Quippe Darius

rius equestri prælio decernere (*a*) optabat, phalangem Macedonici exercitus robur esse conjectans. Iamque etiam dextrum Alexandri cornu circuibatur. Quod ubi Macedo conspexit, duabus alis equitum ad jugum montis jussis subsistere, cæteros in medium belli discrimen strenuè transfert. Subductis deinde ex acie Thessalis equitibus, Præfectum eorum occultè circuire tergum suorum jubet, Parmenionique conjungi, & quod is imperasset, impigre exequi. Jamque ipsi in medium Persarum undique circumfusi, egregiè se tuebantur. Sed conferti, & quasi cohærentes; tela vibrare non poterant. Simul ut erant emissa, in eosdem concurrentia implicabantur, levique, & vano ictu pauca in hostem, plura in humum innoxia cadebant. Ergo cominus pugnam coacti conferere, gladios impigrè stringunt. Tum verò multum sanguinis fusum est. Duæ quippe acies ita cohærebant, ut armis arma pulsarent, mucrones in ora dirigerent. Non timido, non ignavo cessare tum licuit. Collato pede, (*b*) quasi singuli intet se dimicarent, in eodem vestigio stabant, donec vincendo, locum sibi facerent. Tum demum ergo promovebant gradum, cum hostem prostraverant. At illos

(*a*) decernere *decidir la batalla.*

(*b*) collato pede, *mano à mano.*

novus excipiebat adversarius fatigatos; nec vulnerati, ut alias solent, acie [a] poterant excedere, cùm hostis instaret à fronte, à tergo sui urgerent.

(a) acie, excedere. *retirarse del combate.*

LIBR. IV. CAP. II.

IPSE (a) in Phœnicem deinde descendit, & oppidum Biblon traditum recepit. Inde ad Sidona ventum est, urbem vetustate, famáque conditorum inclytam. Regnabat in eâ Strato, Darij opibus adjutus: sed quia deditionem magis popularium, [b] quàm suâ sponte fecerat, Regno visus indignus, Hephæstioníque permissum, ut, quem eo fastigio Sidones dignissimum arbitrarentur, constitueret Regem. Erant Hephæstioni hospites, clari inter suos juvenes, qui factâ ipsi potestate regnandi, negaverunt quemquam patrio more in id fastigium recipi, nisi Regiâ stirpe ortum. Admiratus Hephæstio magnitudinem animi spernentis, quod alij per ignes, ferrúmque peterent: *Vos quidem macti virtute,* inquit, *stote,* [c] *qui primi intellexistis, quanto majus esset Regnum fastidire, quàm*

[a] Ipse, *Alexander.*

[b] popularium *es regido del substantivo* sponte. [c] macti virtute stote. *sea para bien. el Cielo augmente vuestra virtud.*

accipere. Cæterum date aliquem Regiæ stirpis, qui meminerit, à vobis acceptum habere se Regnum. At illi cùm multos imminere tantæ spei [a] cernerent, singulis amicorum Alexandri ob nimiam Regni cupiditatem adulantes, statuunt, neminem esse potiorem, quàm Abdolonymum quendam, longâ quidem cognatione stirpi Regiæ annexum, sed ob inopiam, suburbanum hortum exiguâ colentem stipe. (b) Causa ei paupertatis, sicut plerisque, probitas erat. Intentùsque operi diurno, strepitum armorum, qui totam Asiam concusserat, non exaudiebat. Subito deinde, de quibus (c) antè dictum est, cum Regiæ vestis insignibus hortum intrant, quem fortè steriles herbas elinens Abdolonymus repurgabat. Tunc, Rege eo salutato, alter ex his: *Habitus,* inquit, *hic, quem cernis in meis manibus, cum isto squalore permutandus tibi est. Ablue corpus illuvie, externisque sordibus squalidum. Cape Regis animum, & in eam fortunam qua dignus es, istam continentiam profer. Et cum in Regali solio residebis, vitæ, necisque omnium civium dominus: cave obliviscaris hujus status, in quo accipis Regnum, imo hercule, propter quem.* [d] Somnio similis res, Abdolo-

[a] imminere spei, *es buscar la ocasion de lograr la esperanza.* [b] exiguâ stipe. *con poca plata.*
[c] de quibus, *supl.* Iuvenes.
(d) propter quem *supl.* statim.

 ny-

nymo videbatur. Interdum, satis nè sani essent, (a) qui tam protervè sibi illuderent, percontabatur. Sed, ut cunctanti squalor ablutus est, & injecta vestis, purpurâ, auróque distincta, & fides á jurantibus facta serio, jam Rex, iisdem comitantibus in Regiam pervenit. Fama, ut solet, strenuè totas urbes discurrit. Aliorum studium, aliorum indignatio eminebat. Ditissimus quisque humilitatem, inopiámque ejus apud amicos Alexandri criminabatur. Admitti eum, Rex protinus jussit, diúque contemplatus, *Corporis*, inquit, *habitus famæ generis non repugnat. Sed libet scire, inopiam, qua patientiâ tuleris*. Tum ille. *Utinam*, inquit, *eodem animo Regnum pati possim. Hæ manus suffecêre desiderio meo. Nihil habenti, nihil defuit*. Magnæ indolis specimen ex hoc sermone Abdolonymi cepit. Itaque non Stratonis modo Regiam supellectilem atribui ei jussit, sed pleraque etiam ex Persicâ prædâ. Regionem quoque urbi appositam, ditioni ejus adjecit.

(a) satis nè sani essent, *si acaso estaban en su entero juicio.*

LIBR. VIII. CAP. IX.

HIS ita compositis, tertio mense ex hybernis (a) movit exercitum, regionem,

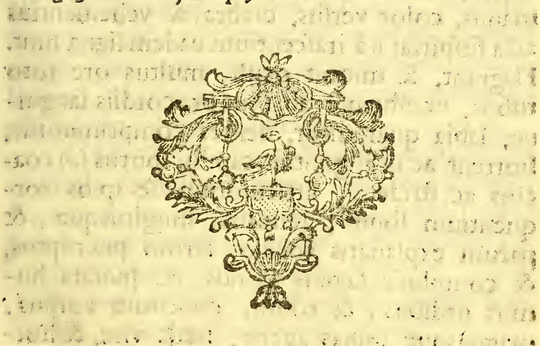
[a] ex hybernis, *de los quarteles de Invierno.*

quæ Gabaza appellatur, aditurus. Primus dies quietum iter præbuit: proximus ei nondum quidem procellosus, & tristis, obscurior tamen pristino, non sine minis crescentis mali præterijt: tertio, ab omni parte cœli emicare fulgura, & nunc internitente luce, nunc conditâ, non oculos modo meantis exercitus, sed etiam animos terrere cœperunt. Erat propè continuus cœli fragor, & passim cadentium fulminum species videbatur, attonitisque auribus, stupens agmen, nec progredi, nec consistere audebat: cum repente imber grandinem incutiens, torrentis modo effunditur. Ac primo quidem armis suis tecti exceperant: sed jam nec retinere arma lubrica rigentes manus poterant, nec ipsi destinare, in quam regionem obverterent corpora, cùm undique tempestatis violentia major, quàm vitabatur, ocurreret. Ergo ordinibus solutis, per totum saltum errabundum agmen ferebatur. Multique prius metu, quàm labore defatigati, prostraverant humi corpora, quamquam imbrem vis frigoris, concreto gelu astrinxerat. Alij se stipitibus arborum admoverant: id plurimis & adminiculum, & suffugium erat. Nec fallebat ipsos, morti locum eligere, cùm immobiles vitalis calor inqueret. Sed grata erat pigritia corporum, fatigatis, nec recusabant extingui quiescen-

do. Quippe non vehemens modo, ſed etiam pertinax vis mali inſiſtebat: lucémque, naturale ſolatium, præter tempeſtatem haud diſparem nocti, ſylvarum quoque umbræ ſuppreſſerant. Rex unus tanti mali patiens, circuire milites, contrahere diſperſos, allevare proſtratos, oſtendere procul evolutum ex tugurijs fumum, hortaríque, ut proxima quæque ſuffugia occuparent. Nec ulla res magis ſaluti fuit, quàm quod multiplicato labore, ſufficientem malis, quibus ipſi ceſſerant, Regem deſerere erubeſcebant. Cæterum efficacior in adverſis neceſsitas, quàm ratio, frigoris remedium invenit. Dolabris enim ſylvas ſternere aggreſsi, paſsim acervos, ſtruéſque accenderunt. Continenti incendio ardere crederes ſaltum, & vix inter flammas agminibus relictum locum. Hic calor ſtupentia membra commovit, paulatímque ſpiritus, quem continuerat rigor, meare liberè cœpit. Excepêre alios tecta Barbarorum, quæ in ultimo ſaltu abdita, neceſsitas inveſtigaverat: alios caſtra, quæ in humido quidem, ſed jam cœli miteſcente ſævitiâ, locaverunt. Mille militum, atque lixarum, calonúmque, peſtis illa conſumpſit. Memoriæ proditum eſt, quoſdam applicatos arborum truncis, & non ſolum viventibus, ſed etiam inter ſe colloquentibus ſimiles, eſſe conſpectos, durante adhuc

huc habitu, (*a*) in quo mors quemque deprehenderat. Forte Macedo gregarius miles, seque, & arma sustentans, tandem in castra pervenerat. Quo viso, Rex, quamquam ipse tunc maxime admoto igne refovebat artus, sellà suà exsiluit, torpentémque militem, & vix compotem mentis, demptis armis, in suà sede jussit considere. Ille diu, nec ubi quiesceret, nec à quo esset exceptus, agnovit. Tandem recepto calore vitali, ut Regiam sedem, Regémque vidit, territus surgit, quem intuens Alexander: *Ecquid intelligis miles*, inquit, *quanto meliore sorte, quàm Persæ, sub Rege vivatis? Illis enim in sellà Regis consedisse, capitale foret; tibi saluti fuit.*

[*a*] habitu, *la postura.*

LUGARES SELECTOS

DE SENECA el Philosopho.

DE IRA LIBR. I. CAP. I.

QUidam è ſapientibus viris iram dixerunt brevem inſaniam . . . Ut autem ſcias non eſſe ſanos, quos ira poſſedit, ipſum illorum habitum intuere. Nam ut furentium certa inditia ſunt, audax, & minax vultus, triſtis frons, torva facies, citatus gradus, inquietæ manus, color verſus, crebra, & vehementius acta ſuſpiria: ità iraſcentium eadem ſigna ſunt. Flagrant, & micant oculi, multus ore toto rubor, exæſtuante ab imis præcordijs ſanguine, labia quatiuntur, dentes comprimuntur, horrent ac ſubriguntur capilli, ſpirtus (a) coactus ac ſtridens, articulorum ſe ipſos torquentium ſonus, gemitus, mugitusque, & parum explanatis vocibus ſermo præruptus, & comploſæ ſæpius manus, & pulſata humus pedibus, & totum concitum corpus, magnàſque minas agens, fœda viſu, & hor-

(a) ſpiritus *la reſpiracion.*

ren-

renda facies depravantium se, atque intumescentium. Nescias, utrum magis detestabile vitium sit, an deforme. Cætera (*a*) licet abscondere, & in abdito alere; ira se profert, & in faciem exit: quantóque major est, hoc effervescit manifestius.

LIBR. II. CAP. XIV.

Tollenda ex animo suspitio & conjectura, fallacissima irritamenta. Ille me parum humanè salutavit, ille osculo meo non adhæsit, (*b*) ille inchoatum sermonem citò abrupit, ille ad cœnam non vocavit, illius vultus aversior visus est. Non deerit suspitioni argumentatio: simplicitate opus est, & benignâ rerum æstimatione. Nihil nisi quod in oculos incurret, manifestùmque erit, credamus: & quoties suspitio nostra vana apparuerit, objurgemus credulitatem. Hæc enim castigatio, consuetudinem efficiet non facilè credendi.

CAP. XXV. Inde & illud sequitur, ut minimis sordidisque rebus non exacerbemur. Parum agilis est puer, aut tepidior (*c*) aqua potui, aut turbatus torus, aut mensa ne-

(*a*) Cætera *supl.* vitia.

(*b*) non adhæsit, *no se arrimó, quando lo besè. Era costumbre saludar con osculos.*

(*c*) tepidior *usabase entonzes beber agua caliente en la comida.*

gli-

gligentius posita. Ad ista concitari, insania est: æger, & infelicis valetudinis est, quem levis aura contraxit: affecti oculi, quos candida vestis obturbat, dissolutus delicijs, cujus latus alieno labore condoluit. Mindyridem, (a) ajunt, fuisse ex Sybaritarum civitate: qui cùm vidisset fodientem, & altiùs rastrum allevantem, lassum se fieri questus, vetuit illum, opus in conspectu suo facere. Idem sæpius questus est, quòd folijs rosæ duplicatis (b) incubuisset. Ubi animum simul & corpus voluptates corrupêre, nihil tolerabile videtur; non quia dura, sed quia molles patimur. Quid enim est, cur tussis alicujus, aut sternutamentum, aut musca parum curiosè fugata, nos in rabiem agat, aut obversatus canis, aut clavis negligentis servi manibus elapsa? Feret iste æquo animo civile convicium, & ingesta in concione curiave, maledicta, cujus aures tracti subsellij stridor (d) offendit? Perpetietur hic famem, & æstivæ expeditionis sitim, qui puero malè diluenti nivem, irascitur?

(a) Mindyridem. *Es famoso por su luxo, y su pereza. Nunca vió nacer al Sol, ni ponerse.*

(b) duplicatis, *dobladas, arrugadas.*

[c] tracti subsellij stridor, *el ruido de arrastrar un escaño.*

DE

De Tranquillitate animi.

CAP. IV. Inſpicere autem debemus primum noſmetipſos, deinde quæ aggredimur negotia, deinde eos quorum cauſsâ, aut cum quibus agendum eſt. Ante omnia neceſſe eſt ſe ipſum æſtimare: quia ferè plus nobis videmur poſſe, quam poſſumus. Alius eloquentiæ fiduciâ prolabitur, alius patrimonio ſuo plus imperavit, quàm ferre poſsit: alius infirmum corpus laborioſo oppreſsit officio. Quorundam parum idonea eſt verecundia rebus civilibus, quæ firmam frontem [a] deſiderant: quorundam contumacia non facit ad aulam: quidam non habent iram in poteſtate, & illos ad temeraria verba, quælibet indignatio effert: quidam urbanitatem (b) neſciunt continere, nec periculoſis abſtinent ſalibus. Omnibus his utilior negotio, quies eſt: ferox impatiénsque natura, irritamenta nocituræ libertatis evitet.

CAP. V. Æſtimanda ſunt deinde ipſa, quæ aggredimur, & vires noſtræ cum rebus, quas tentaturi ſumus, comparandæ. Debet enim ſemper plus eſſe virium in vectore,

(a) firmam frontem; *cara de vaquéra.*
(b) urbanitatem, *el gracejo cortezano.*

quàm in onere: necesse est opprimant onera, quæ ferente majora sunt. Quædam prætere non tam magna sunt negotia, quàm fœcunda, multúmque negotiorum ferunt: & hæc refugienda sunt, ex quibus nova occupatio multipléxque nascetur. . . .

CAP. VI. Hóminum utique delectus habendus est: an digni sint, quibus partem vitæ nostræ impendamus, an ad illos temporis nostri jactura perveniat. Quidam enim ultro (*a*) officia nostra nobis imputant. (*b*) *Athenodorus* ait nè ad cœnam quidem se iturum ad eum, qui sibi [*c*] nil pro hoc debiturus sit. Puto intelligis, multo minus ad eos iturum, qui cum amicorum officijs parem mensam faciunt, [*d*] qui fercula pro congiarijs (*e*) numerant: quasi in alienum honorem [*f*] intemperan-

[*a*] ultrò *supl.* invitantes.

(*b*) nobis imputant. *nos cargan à la quenta, como si fuera dita. Esto es, convidandonos ellos, por su gusto, quieren que les quedemos obligados, de lo que es obsequio nuestro.*

[*c*] qui sibi &c. *esto es, que no se lo estime.*

(*d*) faciunt, *esto es, que jusgan corresponder los obsequios con el convite, que les hazen.*

(*e*) pro congiarijs *como regalos de un Principe á particulares.*

[*f*] in alienum honorem, *á costa del respeto, ó estimacion agena.*

peran-

perantes (*a*) fiunt. Deme illis teſtes, ſpectatoreſque, non delectabit popina ſecreta. . . .

CAP. VII. Nihil tamen æquè oblectaverit animum, quàm amicitia fidelis, & dulcis. Quantum bonum eſt, ubi ſunt præparata pectora, in quæ tutò ſecretum omne deſcendat, quorum conſcientiam minus, quàm tuam timeas, quorum ſermo ſolicitudinem leniat, ſententia conſilium expediat, hilaritas triſtitiam diſsipet, conſpectus ipſe delectet! Quos ſcilicet, vacuos, quantum fieri poterit à cupiditatibus, eligemus. Serpunt enim vitia, & in proximum quemque tranſiliunt, & contactu nocent. Itaque ut in peſtilentiâ curandum eſt, ne corruptis jam corporibus, & morbo flagrantibus aſsideamus, quia pericula trahemus, aflatúque ipſo laborabimus: ita in amicorum legendis ingenijs dabimus operam, ut quàm minimè inquinatos aſſumamus. Initium morbi eſt, ægris ſana miſcere...

CAP. XII. Circumcidenda eſt concurſatio, qualis eſt magnæ parti hominum, domos, & theatra, & fora pererrantium. Alienis ſe negotijs offerunt, ſemper aliquid agentibus ſimiles. Horum, ſi aliquem exeuntem de domo interrogaveris: Quò tu? quid cogitas? reſpondebit tibi: Non, me hercule, ſcio; ſed aliquos videbo, aliquid agam. Sine pro-

(*a*) intemperantes, *oſtentoſos.*

po-

posito vagantur, quærentes negotia: nec quæ destinaverunt, agunt, sed in quæ incurrerunt. Inconsultus illis, vanúsque cursus est, qualis formicis per arbusta repentibus, quæ in summum cacumen, deinde in imum inanes aguntur. . . .

CAP. XIV. Faciles etiam nos facere debemus, ne nimis destinatis rebus indulgeamus; transeamus in ea, in quæ nos casus deduxerit: nec mutationes aut consilij, aut status pertimescamus: dummodo nos levitas, inimicissimum quieti vitium, non excipiat. Nam & pertinacia necesse est anxia, & misera sit, cui fortuna sæpe aliquid extorquèt; & levitas multò gravior, nusquam se continens: utrumque infestum est tranquilitati, & nihil mutare posse, & nihil pati. . . .

LU-

LUGARES SELECTOS

DE LACTANCIO FIRMIANO.

DIVINAR. INSTITUT. LIBR. I. CAP. XV.

QUIBUS ex rebus, cùm constet illos Deos (*a*) homines fuisse: non est obscurum, qua ratione Dij cœperint nominari. Si enim nulli reges ante Saturnum, vel Uranum fuerunt, propter hominum raritatem, (*b*) qui agrestem vitam sine ullo rectore vivebant: non est dubium, quin illis temporibus homines regem ipsum totámque gentem (*c*) summis laudibus, ac novis honoribus jactare cœperint: ut etiam Deos appellarent, sive ob miraculum virtutis, (hoc veré putabant rudes adhuc, & simplices) sivè, ut fieri solet, in adulationem præsentis potentiæ, sivè ob beneficia, quibus erant ad

(*a*) illos Deos, *los falsos Dioses de la gentilidad.*

(*b*) propter raritatem *por la desunion, ó dispersion.*

(*c*) totam que gentem *y à toda su familia.*

hu-

humanitatem compositi. (*a*) Deinde ipsi reges cum cari fuissent jis, quorum vitam compoſuerant: (*b*) magnum sui desiderium mortui reliquerunt. Itaque homines, eorum ſimulachra finxerunt, ut haberent aliquod ex imaginum contemplatione ſolatium: progreſsíque longius per amorem meriti, memoriam defunctorum colere cœperunt, ut & gratiam referre bene meritis viderentur; & ſucceſſores eorum allicerent ad bene imperandi cupiditatem. Quod Cicero de natura Deorum docet, dicens: Suſcepit autem vita hominum, conſuetudóque communis, ut beneficijs excellentes viros in Cœlum famâ, ac voluntate tolleret. Hinc Hercules, hinc Caſtor, hinc Pollux, hinc Æſculapius, hinc Liber. Et alio loco: Atque adeo in pleriſque civitatibus intelligi poteſt, acuendæ virtutis gratiâ, aut quò libentius Reipublicæ causâ periculum adiret optimus quiſque, virorum fortium memoriam honore Deorum immortalium conſecratam. Hac ſcilicet ratione Romani, Cæſares ſuos conſecraverunt, & Mauri reges ſuos. Sic paulatim religiones eſſe cœpêre, dum illi primi, qui eos noverant, eo ritu ſuos liberos, ac nepotes,

(*a*) ad humanitatem compoſiti *reducidos á vida racional.*

(*b*) compoſuerant *avian arreglado.*

de-

deinde omnes posteros imbuerunt. Et hi tamen summi reges ob celebritatem nominis, in provincijs omnibus colebantur. Privatim vero singuli populi, gentis, aut urbis suæ conditores, seu viri fortitudine insignes erant, seu fœminæ castitate mirabiles, summâ veneratione coluerunt: ut Ægyptij Isidem, Mauri Iubam, Macedones Cabyrum, Pœni Urani, Latini Faunum, Sabini Sancum, Romani Quirinum. Eodem utique modo, Athenæ Minervam, Samos Iunonem, Paphos Venerem, Lemnos Vulcanum, Naxos Liberum, Apollinem Delphi. Sic per populos, atque regiones varia sacra (*a*) suscepta sunt; dum grati homines esse in principes cupiunt, & quos alios honores vitâ carentibus deferant, invenire non possunt. Præterea pietas [*b*] eorum, qui successerant, plurimum contulit ad errorem, qui (ut divinâ stirpe nati viderentur) divinos honores parentibus detulerunt, deferríque jusserunt. . . .

M. Tullius, qui non tantum perfectus Orator, sed etiam philosophus fuit, siquidem solus extitit Platonis imitator, in eo Libro, (*c*) quo se ipsum de morte filiæ consolatus est,

(*a*) varia sacra *varias Religiones, esto es supersticiones.*

(*b*) pietas, *la veneracion, el amor.*

(*c*) in eo Libro. *Este Libro se ha perdido.*

non

non dubitavit dicere: Deos qui publicè colèrentur, homines fuisse. Quod ipsius testimonium eo debet gravissimum judicari, quod & augurale (*a*) habuit sacerdotium, & eosdem se colere, venerarique testatur. Itaque intra paucos versiculos duas res nobis dedit. Nam dum imaginem filiæ, eodem modo se consecraturũ esse profiteretur, quo illi à veteribus sunt consecrati: & illos mortuos esse docuit, & originem vanæ superstitionis ostendit. Cum verò, inquit, & mares, & fœminas complures ex hominibus in deorum numero esse videamus; & eorum in urbibus, atque agris augustissima delubra veneremur: assentiamur (*b*) eorum sapientiæ, quorum ingenijs, & inventis, omnem vitam legibus, & institutis excultam, constitutàmque habemus. Quod si ullum unquam animal (*c*) consecrandum fuit: illud (*d*) profecto fuit. Si Cadmi aut Amphitryonis progenies, aut Tyndari in Cœlum tollenda fama fuit: huic idem honos certè

[*a*] augurale *de agorero. Exercicio superticioso, que era un ministerio sagrado entre los Romanos.*

[*b*] assentiamur *supl.* oportet, ut,

[*c*] ullum animal, *algun mortal.*

[*d*) illud, *esto es, su hija Tulia.*

di-

dicandus est, quod quidem faciam: (a) teque omnium optimam, doctissimámque, approbantibus Dijs immortalibus ipsis in eorum cœtu locatam, ad opinionem omnium mortalium consecrabo. Fortasse dicat aliquis, præ nimio luctu delirâsse Ciceronem. Atqui omnis illa oratio, & doctrinâ, & exemplis, & ipso loquendi genere perfecta, non ægri, sed constantis animi, ac judicij fuit, & hæc ipsa sententia nullum præfert judicium doloris. Neque enim puto illum tam varie, tam copiose, tam ornate scribere potuisse, nisi luctum ejus, & ratio ipsa, & consolatio amicorum, (b) & temporis longitudo mitigasset...

[a] faciam. *Ciceron hizo todos los preparativos para erigir un Templo á Tulia, pero las turbaciones de la Republica, y sus grandes cuidados le embarazaron su fabrica. En tiempo de Sixto IV. se descubrio en un sepulcro de la Via Apia, frente del de Ciceron, el cadaver de Tulia embalzamado, é incorrupto al cabo de* 1500. *años, y con los cabellos trenzados de Oro. Llevaronlo á Roma, y en tres dias se pudrió.* [*Cel. Rhodig. Lect. Ant. Libr.* 3. *Cap.* 24.]

[b] consolatio amicorum. *Plutarco dice, que los Philosophos concurrieron de todas partes á consolarlo. Vease la Disertacion sobre el* fanum *de Tulia, en la Academia de las Inscripc. Tom. I.*

Quis ergo tam demens, qui consensu, & placito innumerabilium, stultorum aperiri Cœlum mortuis arbitretur? aut aliquem, quod ipse non habeat, dare alteri posse? Apud Romanos Deus Julius, (*a*) quia hoc scelerato homini placuit Antonio: [*b*] Deus Quirinus, (*c*) quia hoc pastoribus visum est, cum alter gemini fratris (*d*) extiterit, alter patriæ parricida. Quod si Cos. non fuisset Antonius, C. Cæsar pro suis in Remp. meritis, etiam defuncti hominis honore caruisset....

[*a*] Julius, *Julio Cesar.*

(*b*) Antonio *à M. Antonio.*

[*c*] Quirinus *Romulo.*

(*d*) fratris *de Remo.*

LIBR. II. CAP. VII.

QUARE oportet in ea re maximè, in qua vitæ ratio (*a*) versatur, sibi quemque confidere, suóque judicio, ac propriis sensibus niti ad investigandam, & perpendendam veritatem, quàm (*b*) credentem, alienis erroribus decipi, tanquam ipsum rationis expertem. Dedit omnibus Deus pro virili portione (*c*) sapientiam, ut & inaudita investigare possent, & audita perpendere. Nec

(*a*) ratio *la conducta.* (*b*) quàm *supl.* potiùs.

[*c*] pro virili portione, *por partes iguales.*

quia

quia nos, illi temporibus antecesserunt, sapientiâ quoque antecesserunt, quæ si omnibus æqualiter datur, occupari ab antecedentibus non potest. Illibabilis (*a*) est tanquam lux, & claritas solis: quia ut sol oculorum, sic sapientia lumen est cordis humani. Quare cùm sapere, id est, veritatem quærere, omnibus sit innatum: sapientiam sibi adimunt, qui sine ullo judicio inventa majorum probant, & ab alijs pecudum more ducuntur. Sed hoc eos fallit, quod majorum nomine posito, non putant fieri posse, ut aut ipsi plus sapiant, quia minores vocantur; aut illi desipuerint, quia majores nominantur. Quid ergo impedit, quin ab ipsis sumamus exemplum, ut quomodo illi, qui falsa invenerant, posteris tradiderunt; sic nos, qui verum invenimus, posteris meliora tradamus?...

[*a*] illibabilis *incapaz de diminucion.*

LU-

LUGARES SELECTOS

Del Dialogo DE ORATORIBUS.

CAP. V.

SECURUS sit (inquit Aper,) & Salejus Bassus, & quisquis alius studium poeticæ, & carminum gloriam fovet, cùm causas agere non posit: & ego enim, quatenus arbitrum litis hujus inveni, non patiar Maternum societate plurium defendi, sed & ipsum solum apud vos arguam, quod natus ad eloquentiam virilem, [a] & oratoriam, qua parare simul, & tueri amicitias, adsciscere nationes, complecti (b) provincias posit: amittit studium, quo non aliud in civitate nostrâ vel ad utilitatem fructuosius, vel ad dignitatem amplius, vel ad Vrbis famam pulchrius, vel ad totius imperij, atque omnium gentium notitiam illustrius excogitari potest. Nam si ad utilitatem vitæ omnia consilia, factáque nostra dirigenda sunt, quid

[a] virilem *mascula, no afeminada, esto es, robusta, fuerte, sin afeytes.*

[b] complecti *aficionar.*

erit

erit tutius quàm eam exercere artem, qua semper armatus præsidium amicis, opem alienis, salutem periclitantibus, invidis verò & inimicis metum, & terrorem ultrò feras: ipse securus, & velut quadam perpetuâ potentiâ, ac potestate munitus? Cujus vis, & utilitas rebus probè fluentibus, [a] aliorum præsidio, & tutelâ (b) intelligitur: sin proprium periculum increpuit, non hercule lorica, aut gladius in acie firmius munimentum, quàm reo, & periclitanti eloquentia præsidium (c) simul, & telum, quo propugnare pariter, & incessere, vel in judicio, sive in senatu, sive apud principem posìsis. . . .

CAP. VI. Ad voluptatem oratoriæ eloquentiæ transeo, cujus jucunditas non uno alióve momento, sed omnibus propè diebus, & propè omnibus horis contingit. Quid enim dulcius libero, & ingenuo animo, (d) & ad voluptates honestas nato, quàm vidॆre plenam semper, & frequentem (e) domum, concursu splendidissimorum hominum? idque

[a] rebus probè fluentibus, *corriendo bien las cosas: en tiempo de bonanza.*

[b] præsidio, & tutelâ *supl.* sub.

(c) præsidium *defensa*, telum *ofensa.*

(d) libero & ingenuo animo, *à una alma noble.*

(e) frequentem *freqnentada,*

sci-

ſcire non pecuniæ, non orbitati (a) neque officij alicujus adminiſtrationi, ſed ſibi ipſi dari? illos quinimo orbos, & locupletes, & potentes venire plerumque ad juvenem & pauperem, ut aut ſua, aut amicorum diſcrimina commendent. Ulla ne tanta ingentium opum, ac magnæ potentiæ voluptas, quàm ſpectare homines veteres, (b) & ſenes, & totius orbis gratiâ ſubnixos, in ſummâ omnium rerum abundantiâ, confitentes id quod optimum ſit, (c) ſe non habere? Iam vero, qui togatorum [d] comitatus, [e] & egreſſus! quæ in publico ſpecies! (f) quæ in judicijs veneratio! quod gaudium conſurgendi, aſsiſtendique inter tacentes, in unum (g) converſos: coire populum, & circumfundi coram, & accipere affectum quemcumque orator in-

[a] non orbitati *no á la perdida de hijos, y padres: eſto es, de herederos neceſſarios, que ſuele ſer motivo de repetir viſitas, los que pretenden ſerlo voluntarios.*

[b] homines veteres, *hombres de nobleza antigua; lo contrario de* novi homines,(*Cic.*) *hombres de fortuna.* (c) optimum ſit, *eſto es la eloquentia.*

[d] togatorum *de los ciudadanos Romanos.*

[e] comitatus *cortejo,* & egreſſus, *y ſalida: eſto es, acompañamiento á la ſalida de ſu caſa.*

(f) ſpecies *figura, repreſentacion.*

(g) in unum *á el ſolo.*

duce

duxerit. Vulgata dicentium gaudia, & imperitorum quoque oculis exposita percenseo. Illa secretiora, & tantum ipsis orantibus nota majora sunt. Sive accuratam meditatámque affert orationem, est quoddam, sicut ipsius dictionis, ita gaudij pondus, & constantia, sive novam, & recentem curam non sine aliquâ trepidatione animi attulerit, ipsa solicitudo commendat eventum, & lenocinatur (a) voluptati. Sed extemporalis audaciæ, atque ipsius temeritatis vel præcipua jucunditas est. Nam ingenio quoque, sicut in agro, quamquam alia diu serantur, atque elaborentur, gratiora tamen, quæ suâ sponte nascuntur. . . :

CAP. XXVIII. . . Quis ignorat & eloquentiam, & ceteras artes descivisse ab istâ vetere gloriâ, non inopiâ hominum, sed desidiâ juventútis, & negligentiâ parentum, & inscientiâ præcipientium, & oblivione moris antiqui? quæ mala primum in urbe nata, mox per Italiam fusa, jam in provincias manant: quamquam nostra nobis notiora sunt. . . .

Iam primum suus cuique filius ex castâ parente natus, non in cellâ emptæ nutricis, sed gremio, ac sinu matris educabatur; cujus præcipua laus erat, tueri domum, & inservire liberis: Eligebatur autem aliqua ma-

(a) lenocinatur *alhaga, lisonjea, sazona.*

jor

jor natu propinqua, cujus probatis specta-
tiique moribus, omnis cujuspiam familiæ su-
bole, committeretur: coram qua, neque di-
cere fas erat, quod turpe dictu, neque face-
re, quod inhonestum factu videretur. Ac
non studia modo, curásque, sed remissio-
nes [a] etiam, lusúsque puerorum, sanctita-
te quadam ac verecundiâ temperabat. Sic
Corneliam Gracchorum, sic Aureliam Cæ-
saris, sic Attiam Augusti matrem præfuisse
educationibus, ac produxisse principes libe-
ros accepimus. Quæ disciplina, ac severitas eò
pertinebat, ut sincera & integra, & nullis
pravitatibus detorta uniuscujusque natura, to-
to statim pectore, arriperet artes honestas:
& sive ad rem militarem, sive ad juris scien-
tiam, sive ad eloquentiæ studium inclinasset,
id solum ageret, id universum hauriret.

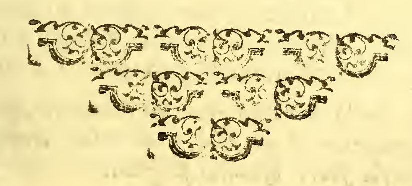
CAP. XXIX. At nunc natus infans de-
legatur Græculæ alicui ancillæ, cui adjungi-
tur unus, aut alter ex omnibus servis, ple-
rumque vilissimus, ne cuiquam serio mi-
nisterio accommodatus. Horum fabulis, & er-
roribus, teneri statim, & rudes animi im-
buuntur. Nec quisquam in totâ domo, pen-
si habet, (b) quod coram infante domino aut
dicat, aut faciat: quando etiam ipsi paren-

(a) remissiones, *las recreaciones.*

[b] pensi habet, *cuida.*

res nec probitati, neque modestiæ parvulos assuefaciunt, sed lasciviæ & libertati, per quæ paullatim impudentia irrepit, & sui alienique contemptus. . . .

CAP. XXX. . . Notum est vobis utique Ciceronis Liber, qui *Brutus* inscribitur, in cujus extemâ parte, (nam prior commemorationem veterum Oratorum habet,] sua initia, suos gradus, suæ eloquentiæ velut quandam educationem refert. *Se apud Q. Mutium jus civile didicisse; apud Philonem Academicum, & apud Diodorum Stoicum omnis Philosophiæ partes penitus hausisse: neque his doctoribus contentum, quorum ei copia in urbe contigerat; Achajam quoque, & Asiam, peragrasse, ut omnem omnium artium varietatem complecteretur.* Itaque, hercule, in libris Ciceronis deprehendere licet, non Geometriæ, non Musicæ, non Grammaticæ, non denique ullius ingenuæ artis scientiam ei defuisse. Ille Dialecticæ subtilitatem, ille Moralis partis utilitatem, ille rerum motus, causásque cognovit. . . .

LUGARES SELECTOS.

DE SENECA el Rhetorico.

CONTROV. LIBR. I. PROOEM.

SENECA NOVATO, SENECÆ, MELÆ, filijs, Salutem.

EXIGITIS rem magis jucundam mihi, quam facilem Iubetis enim, quid de his declamatoribus (*a*) sentiam, qui in ætatem meam inciderunt, indicare, & si qua memoriæ meæ nondum elapsa sunt, ab illis dicta colligere: ut quamvis notitiæ vestræ subducti sint, tamen non credatis tantum de illis, sed etiam judicetis. Est, fateor, jucundum mihi redire in antiqua studia, melioresque ad annos respicere, & vobis querentibus quod tantæ opinionis viros audire non potueritis, detrahere ipsam temporum injuriam. Sed cum multa jam mihi ex me de-

(a) declamatores *eran los Rhetoricos, que para exercitar la eloquencia, componian oraciones, ò discursos sobre asuntos fingidos.*

side-

ſideranda (*a*) ſenectus fecerit, oculorum aciem (*b*) retuderit, aurium ſenſum hebetaverit, nervorum firmitatem fatigaverit: inter ea quæ retuli, memoria eſt, res ex omnibus partibus animi maximè delicata, & fragilis: in quam primam ſenectus incurrit. Hanc aliquando in me floruiſſe, ut non tantum ad uſum ſufficeret; ſed in miraculum uſque procederet, non nego. Nam, & duo millia nominum recitata, quo ordine erant dicta, reddebam: & ab his, qui ad audiendum præceptorem noſtrum convenerant, ſingulos verſus à ſingulis datos, cùm plures quam ducenti efficerentur, ab ultimo incipiens, uſque ad primum recitabam. Nec ad complectenda tantum, quæ vellem, velox erat mihi memoria: ſed etiam ad continenda, quæ acceperat. Nunc autem, & ætate quaſſatâ, (*c*) & longâ deſidiâ, quæ juvenilem quoque animum diſſolvit, eo perducta eſt, ut etiam ſi poſsit âliquid præſtare, tamen promitere non poſsit: & diu ab illa nihil repetivi. Solebat bonæ fidei eſſe. (*d*) Nunc quia jubetis, quid poſsit experiar; & illam cum

[*a*] deſideranda, *eſto es, que he perdido, ó me hazen falta.* (*b*) oculorum aciem *la viſta.*

(*c*) quaſſata *ſupl.* memoria.

(*d*) bonæ fidei eſſe *ſer de buena fé: eſto es, bolver fielmente lo que le daba à guardar.*

cu-

cura ſcrutabor. Ex parte enim ſpero benè. Nam quæcumque apud illam aut puer, aut juvenis depoſui, quaſi recentia, & modo audita ſine cunctatione profert. At ſi qua illi intra proximos annos commiſi, ſic perdidit, & amiſit, ut etiam ſi ſæpius ingerantur, totiens tanquam nova audiam. Itaque ex memoria, quantum vobis ſatis ſit, supereſt. Neque enim de his interrogatis, quos ipſi audiſtis: ſed de his, qui ad vos uſque non pervenerunt.

Fiat quod vultis: mittatur ſenex in ſcholas. Illud neceſse eſt impetrem, ne me quaſi certum aliquem ordinem velitis ſequi, in contrahendis (a) quæ mihi occurrerint. Neceſſe eſt enim per omnia ſtudia mea errem, & paſsim, quicquid obvenerit, apprehendam. Controverſiarum ſententias fortè ponam pluribus locis, in unâ declamatione dictas. Non enim dum quæro aliquid, invenio: ſed ſæpe quod quærenti non comparuit, aliud agenti præſto eſt. Quædam vero, quæ obverſantia mihi, & jam ex aliqua parte ſe oſtendentia non poſſum occupare, eadem ſecuro & repoſito animo, ſubito emergunt. Aliquando etiam ſeriam rem agenti, & occupato, ſententia diu fruſtra quæſita, intempeſtivè moleſta eſt. Neceſſe eſt ergo me ad deli-

(a) in contrahendis *ſupl.* ſententijs *en juntar.*

cias

cias (a) componam [b] memoriæ meæ, quæ mihi jam olim (c) precario [d) paret. Facitis autem, juvenes mei, rem necessariam, & utilem, quod non contenti exemplis seculi vestri, prioris quoque vultis cognoscere. . .

Quiquid Romana facundia habet, quod insolenti Græciæ, aut opponat, aut præferat, circa Ciceronem effloruit. Omnia ingenia, quæ lucem nostris studijs attulerunt, tunc nata sunt. In deterius deinde quotidie data res est: (e) sive luxu temporum, (nihil est enim tam mortiferum ingenijs, quàm luxuria,) sive cúm præmium pulcherrimæ rei (f] cecidisset, translatum est omne certamen ad turpia, multo honore, quæstúque vigentia: sive fato quodam, cujus maligna perpetuáque in omnibus rebus lex est, ut ad summum perducta, rursus ad infimum, velocius quidem quàm ascenderant, relabantur. Torpent ecce ingenia desidiosæ juventutis, nec in ullius honestæ rei labore vigilatur. Somnus, languórque, ac somno, & languo-

(a) ad delicias *al gusto.*

(b) componam *me acomode.*

(c) jam olim, *ya haze mucho tiempo.*

[d] precario *á mis instancias, pero mientras ella quiere. Tal es la energía de la voz* precario.

[e] in deterius data est, *ha ido à peor.*

(f) pulcherrimæ rei, *esto es* eloquentiæ.

re turpior, malarum rerum induſtria, învaſit animos. Cantandi, ſaltandíque nunc obſcœna ſtudia effœminatos tenent: & capillum frangere, (a) & ad muliebres blanditias vocem extenuare, mollitie corporis certare cum fœminis, immundiſsimis ſe excolere mundijtis, noſtrorum adoleſcentium ſpecimen eſt. Quis equalium veſtrorum, quid dicam ſatis ingenioſus, ſatis ſtudioſus, immo quis ſatis vir eſt? Emolliti, enervéique, quod (b) nati ſunt, inviti manent: expugnatores alienæ pudicitiæ, negligentes ſuæ. In hos nec Dij tantum mali permittant, ut cadat eloquentia: quam non mirarer, niſi animos, in quos ſe conferret, eligeret.

Erratis, optimi juvenes, niſi illam vocem, non M. Catonis, ſed oraculi creditis. Ille ergo vir, quid ait? Orator eſt, Marce filij, vir bonus, dicendi peritus. Ite nunc, & in iſtis vulſis, (c) atque expolitis, & nuſ-

(a) capillum frangere, *enrizar el cabello.*

(b) quod, *eſto es,* id quod. *Lo que nacieron, ó conforme nacieron.*

[c] vulſis *de* vello is, *que ſe arrancan los pelos del cuerpo, para que no vuelvan á nacer: lo que era indignidad entre los Antiguos, de que fue notado Julio Ceſar: (Suet. in Cæſ. Cap. 45.) y aſsi* viri volſi, ò vulſi, *ſon hombres mui afeminados, y deſpreciables.*

quam

quam nisi in libidine viris, quærite oratorem. Meritò talia habent exempla, qualia ingenia. Quis est, qui nunc memoriæ studeat? Quis, qui non dico magnis viris, sed suis placeat? Sententias à disertissimis viris factas, facilè in tantâ hominum desidiâ pro suis dicunt: & sacerrimam eloquentiam, quia præstare non possunt, violare non desinunt. Eo libentius, quod exigitis faciam....

Omnes autem magni in eloquentia nominis, excepto Cicerone, videor audîsse. Nec Ciceronem quidem ætas mihi eripuerat, sed bellorum civilium furor, qui tunc totum orbem pervagabatur, intra coloniam meam me continuit. Alioquin in illò atriolo, in quo duos grandes prætextatos, [a] ait, secum declamare solitos, potui illud ingenium, quod solum Populus Romanus par imperio suo habuit, cognoscere: & quod vulgo de alio dici solet, sed de illo propriè debet, potui vivam vocem audire....

In alijs autem an beneficium vobis daturus sim, nescio: in uno accipio. [b] Latronis enim Porcij, [c] carissimi mihi sodalis, me-

(a) duos grandes prætextatos, *dos niños viejos, los Consules Hircio, y Pansa.*

(b) accipio. *lo apruebo, lo siento.*

(c) Porcij. *Era este Porcio Español, nacido en Cordoba.*

mo-

moriam sæpius cogar retractare,[a) & à prima pueritia usque ad ultimum ejus diem perductã familiarem amititiam, cum voluptate maxima repetam. [b] Nihil illo viro gravius, nihil suavius, nihil eloquentiâ suâ dignius. Nemo plus ingenio suo imperavit: nemo plus indulsit. In utràque parte, vehementi viro modus deerat: nec intermittere studia sciebat, nec repetere. [c] Cum se ad scribendum concitaverat, jungebantur noctibus dies: & sine intervallo gravius sibi instabat, nec desinebat, nisi defecerat. Rursus cum se dimiserat, in omnes lusus, & in omnes jócos se resolvebat. Cum verò se silvis, montibusque tradiderat, omnes illos agrestes in silvis, ac montibus natos, laboris patientiâ, ac venandi solertiâ provocabat: & in tantam sic vivendi pervenerat cupiditatem, ut vix posset ad priorem consuetudinem retrahi. At cum sibi manum injecerat, & se blandiendo, unde abduxerat, revocârat, tantis viribus incumbebat in studium, ut non tantum nihil perdidisse, sed multum acquisivisse desidiâ videretur. Omnibus quidem prodest, subinde animum relaxare. Excitatur enim

(a) retractare *recorrer.*

(b) repetam *traheré à la memoria.*

[c] repetere *bolver á empezar.*

otio

otio vigor; & omnis tristitia, quæ continuatione pertinacis studij abducitur, feriarum hilaritate discutitur. . .

Cum discipuli essemus apud Marillium rhetorem, hominem satis aridum, paucissima belle, sed non vulgato genere dicentem: cum ille exilitatem orationis suæ imputaret controversiæ, & diceret: *Necesse est me per spinosum locum ambulantem suspensos pedes ponere;* (a) aiebat Latro: *Non me, hercules,* (b) *tui pedes spinas calcant, sed habent.* Et statim ipse dicebat sententias. . .

[a] suspensos pedes ponere, *andar de puntillas.*

(b) hercules *supl.* ita me adjuvet. *juramento de Gentiles, como* Me Castor, *ó* medius Fidius, *ó* Edepol, *abreviatura de* Me Deus Pollux, *supl.* adjuvet. *Assi me ayude Hercules, Castor, el Dios Fidio, ó el Dios Polux. Tambien se dice* Me Hercule, *ò* me hercule, *ó* hercle *solamente, que son expressiones abreviadas.*

LIBR. IV. PROOEM.

DEclamatoriæ virtutis *Latronem Porcium* unicum exemplum, cum pro reo in Hispania Rustico Portio propinquo suo diceret, usque eo esse confusum, (a) ut à solœcismo inciperet: nec ante potuisse confirmari, [b] tectum, ac parietes desiderantem,

(a) confusum *supl.* ferunt.

[b] confirmari *recobrarse.*

quàm impetravit, ut judicium ex foro in basilicam (*a*) transferretur. Usque eo ingenia in scholasticis exercitationibus delicate nutriuntur, ut clamorem, silentium, risum, cœlum denique pati nesciant. Non est autem utilis exercitatio, nisi quæ operi simillima est illi ad quod exercet: itaque durior solet esse vero certamine. Gladiatores gravioribus armis discunt, quam pugnant: diutius illos magister armatos, quam adversarius sustinet. Luctantes binos simul ac ternos fatigant, ut facilius singulis resistant. Cursores, quód intra exiguum spatium de velocitate eorum judicetur, id sæpe in exercitatione decurrunt, quod semel decursuri sunt in certamine. Multiplicatur ex industria labor, quo condiscimus, ut levetur, quo decernimus (*b*] ...

(*a*) in basilicam *al salon, ò sala publica.*

(*b*) decernimus *combatimos.*

EX EXCERPT. CONTROV. LIBR. I. DECL. V.

Raptor duarum.

LEX. Rapta, Raptoris, aut mortem, aut indotatas nuptias optet. *Thema.* Una nocte quidam rapuit duas. Altera mortem optat, altera nuptias.

Declamatio. Stupro accusatur, stupro de-

defenditur. Cum alterâ rapta litigat, alteram advocat. Vindicate Patres. Fortior publicæ disciplinæ severitas surgat, jam binæ rapiuntur. Coit Populus, velut publico metu territus, vix credens duos fuisse raptores. Alteram injuriæ rapuit, alteram patrocinio. Perieras jam raptor, nî bis perire meruisses. Si te ante rapuisset, & nuptias optasses, deinde hanc vitiasset antequam nuberes, negares illum, jubente raptâ, debere mori? Nihil amplius raptori præstare potest, quàm ne lege tua pereat. Contra alienam legem nullum jus habes. Tu raptori præstas, ut illum ipsa non occidas. Non potest præstare, ne quis occidat.

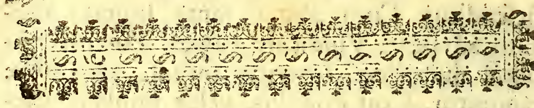
Pars altera. Inter pares sententias mitior vincat. Refert Virginiam,[*a*] dic Lucretiam (*b*) Plures tamen Sabinæ (*c*) sunt. Contumeliosum mihi erit, te dignam videri, in cujus honorem homo occidatur: me dignam non videri, in cujus honorem servetur.

(*a*) Refert Virginiam, *cuenta el caso de Virginia.* [*suprà. pag.* 136.]

(*b*) dic Lucretiam. *Di el de Lucrecia. Por el estupro de esta, fueron hechados los Reyes de Roma.*

(*c*) Sabinæ. *Estas despues de robadas por los Romanos, rogaron á sus Padres, y Maridos que los perdonassen.*

LU-

LUGARES SELECTOS

DE VELEYO PATERCULO.

HISTOR. ROMANÆ LIBR. I.

CAP. V.

CLarisſimum deinde Homeri illuxit ingenium, ſine exemplo maximum: qui magnitudine operis, & fulgore carminum ſolus appellari Poeta meruit. In quo hoc maximum eſt, quod neque ante illum, quem ille imitaretur; neque poſt illum, qui eum imitari poſſet, inventus eſt; neque quemquam alium, cuius operis primus auctor fuerit, in eo (*a*) perfectiſsimum, præter Homerum, & Archilochum, reperiemus. . . .

. CAP. XII. . . Ita eodem tempore P. Scipio Æmilianus, vir avitis P. Africani, paterniſque L. Paulli virtutibus ſimillimus, omnibus belli, ac togæ [*b*] dotibus, ingeniiſque ac ſtudiorum eminentiſsimus ſæculi ſui, qui nihil in vitâ niſi laudandum aut fecit, aut

(*a*) in eo *ſupl.* opere, *eſto es*, *ſolo eſtos dos Poetas han logrado juntar en ſus obras la invencion, y la perfeccion.* [*b*] togæ *de la paz.*

di-

dixit, ac ſenſit; quem Paullo genitum, adoptatum à Scipione Africani filio diximus, ædilitatem (*a*) petens (*b*) Conſul creatus eſt.

Bellum Carthagini, jam ante biennium à prioribus Conſulibus illatum, majore vi intulit. . . . Eamque urbem, magis invidiâ imperij, quàm ullis ejus temporis noxis invisam Romano nomini funditus ſuſtulit, fecítque ſuæ virtutis monumentum, quod fuerat avi ejus clementiæ. . . .

CAP. XIII. . . Eodem anno, quo Carthago concidit, L. Mummius Corinthum funditus eruit . . . Diverſi Imperatoribus mores, diverſa fuere ſtudia: quippe Scipio tam elegans liberalium ſtudiorum, omníſque doctrinæ, & autor, & admirator fuit, ut Polybium, Panætiumque præcellentes ingenio viros, domi, militiæque ſecum habuerit. Neque enim quiſquam hoc Scipione elegantius intervalla negotiorum otio diſpunxit: ſempèrque aut belli, aut pacis ſervijt artibus; ſemper inter arma, ac ſtudia verſatus, aut

(*a*) ædilitatem *el cargo de Edil. Cuidaba eſte Magiſtrado entre otras coſas, de los edificios publicos, y privados, y por eſſo ſe llamaba Edil* ab ædibus. *Era el primer eſcalon, para llegar à ſer Conſul.*

(*b*) petens &c. *èſto es, pidiendo lo infimo, le dieron lo ſupremo.*

cor-

corpus periculis, aut animum diſciplinis exercuit. Mummius tam rudis fuit, ut captâ Corintho, cum maximorum artificum perfectas manibus tabulas, ac ſtatuas, in Italiam portandas locaret, juberet prædici conducentibus, ſi eas perdidiſsent, novas eos reddituros.

CAP. XVI. Cum hæc particula operis velut formam propoſiti (a) exceſſerit, [b] quamquam intelligo, mihi in hac tam præcipiti feſtinatione, quæ me rotæ, pronive (c) gurgitis, ac verticis modo, (d) nuſquam patitur conſiſtere, pæne magis neceſſaria prætereunda, quam ſupervacua amplectenda: nequeo tamen temperare mihi, (e) quin rem ſæpè agitatam animo meo, neque ad liquidum (f) ratione perductam, ſignem ſtylo. Quis enim abundè mirari poteſt, quod emi-

[a] formam propoſiti, *á la idea de mi deſignio; eſto es, aviendome detenido mas de lo que penſé.*

(b) velut exceſſerit, *aya como excedido, eſto es, caſi aya propaſſado.*

[c] pronive, *y de un rapido.*

(d) modo *ſupl.* pro, *á manera.*

(e) temperare mihi *ſupl.* modum, *moderarme, contenerme.*

[f] ad liquidum *haſta lo cierto, ò lo claro, ò como vulgarmente ſe dize, haſta lo liquido.*

nen-

nentiſsima cujuſque profeſsionis ingenia, in eandem formam, [a] & in idem artati, (b) temporis congruant (c) ſpatium? Et quemadmodum clausâ capsâ, alióque ſepto diverſi generis animalia, nihilo minus (d) ſeperata alienis, (e) in unum quoque corpus congregantur: itá cujuſque clari operis capacia ingenia, in ſimilitudinem, & temporum, & profectuum, ſemetipſa ab alijs ſeparaverunt? Una, neque multorum annorum ſpatio diviſa ætas, per divini ſpiritus viros Æſchylum, Sophoclem, Euripidem, illuſtravit Tragœdias....

CAP. XVII.... At Oratio, ac vis forenſis, perfectúmque proſæ eloquentiæ decus.... itá univerſa ſub principe operis ſui, erupit Tullio: ut delectari ante eum paucíſsimis, mirari verò neminem poſsis, niſi aut ab illo viſum, aut qui illum viderit... Huius ergo, præcedentiſque ſæculi, ingeniorum ſimilitudines congregantis, & in ſtudium par, & in emolumentum, cauſsas cùm ſemper requiro, numquam reperio,

(a) in eadem formam *en la miſma belleza.*
(b) artati, *los Sabios, ó profeſſores de las Artes.*
[c] congruant *concuerden, ò concurran.*
[d] nihilo minus *aunque.*
[e] alienis *ſupl.* corporibus, *por cuerpos deſemejantes, ù opueſtos.*

quas

quas esse veras confidam, sed fortasse verisimiles: inter quas, has maximè. Alit emulatio ingenia, & nunc (*a*) invidia, nunc admiratio incitationem accendit: naturaque, quod summo studio petitum est, ascendit in summum, difficilisque in perfecto mora est, naturaliterque; quod procedere non potest, recedit. Et ut primò ad consequendos, (*b*) quos priores [*c*] ducimus, accendimur: ità, ubi aut præteriri, aut æquari eos posse desperavimus, studium cum spe senescit; [*d*) & quod assequi non potest, sequi desinit: & velut ocupatam [*e*) relinquens materiam; quærit novam, præteritóque eo, in quo eminere non possumus, aliquid in quo nitamur, (*f*) conquirimus: sequitúrque, ut frequens, ac mobilis (*g*) transitus, maximum perfecti operis impedimentum sit. . . .

[*a*] nunc *ya*, nunc *ya*.
[*b*] ad consequendos *para alcanzar.*
(*c*) priores *los mejores.* ducimus *creemos.*
(*d*) senescit *se debilita*, *se vá acabando.*
(*e*) occupatam *tomada, tratada antes por otro.*
(*f*) nitamur *trabajemos.*
(*g*) mobilis *inconstante.*

LIBR. II.

CAP. XXIX. . . Cn. Pompejus, fuit genitus matre Luciliâ, stirpis senatoriæ, forma

excellens, non eâ qua flos commendatur ætatis, ſed ex dignitate (*a*) conſtanti, (*b*) quæ in illam conveniens amplitudinem, fortunam quoque ejus, ad ultimum vitæ comitata eſt diem: innocentiâ eximius, ſanctitate præcipuus, eloquentiâ medius: potentiæ, quæ honoris cauſsâ ad eum deferretur, non ut ab eo occuparetur, (*c*) cupidiſsimus; dux bello peritiſsimus, civis in togâ (niſi ubi vereretur, nè quem haberet parem,) modeſtiſsimus: amicitiarum tenax, in offenſis exorabilis, in reconciliandâ gratiâ fideliſsimus, in accipiendâ ſatisfactione facillimus: potentiâ ſuâ numquam, aut raro ad impotentiam (*d*) uſus: pænè omnium vitiorum expers, niſi numeratetur inter maxima, in civitate liberâ, dominâque gentium, indignari, cùm omnes cives jure haberet pares, quemquam æqualem dignitate conſpicere...

CAP. XXXV... M. Cato... homo virtuti ſimillimus, & per omnia ingenio dijs, quam hominibus propior, qui numquam rectè fecit, ut facere videretur, ſed quia ali-

(*a*) ex dignitate *de la gravedad.*

(*b*) conſtanti *que ſe componia: eſto es, que conſiſtia en la mageſtad.*

(*c*) non ut ab eo occuparetur, *no para tomarla por ſi.*

(*d*) ad impotentiam *contra la flaqueza.*

ter facere non poterat; cuique id ſolum viſum eſt rationem habere, quod haberet juſtitiam; omnibus humanis vitijs immunis, ſemper fortunam in ſuâ poteſtate habuit. . . .

CAP. XXXVI. Conſulatui Ciceronis, non mediocre adjecit decus, natus eo anno D. *Auguſtus* abhinc annos LXXXII: omnibus omnium gentium viris magnitudine ſuâ inducturus caliginem. Iam pænè ſupervacaneum videri poteſt, eminentium ingeniorum notare tempora. Quis enim ignorat, diremtos gradibus ætatis [a] floruiſſe hoc tempore Ciceronem, Hortenſium, ſenèmque Craſſum, Catonem, Sulpitium, moxque Brutum, Calidium, Cœlium, Calvum, & proximum Ciceroni Cæſarem, eorúmque velut alumnos Corvinum, ac Pollionem Aſinium, æmulúmque (b) Thucydidis Salluſtium: auctoréſque carminum Varronem, ac Lucretium, neque ullo in ſuſcepti operis ſui carmine minorem Catullum. Pænè ſtulta eſt inhærentium oculis [c] ingeniorum enumeratio: inter quæ, maximè noſtri ævi, eminent, princeps carminum Virgilius, Rabi-

(a) diremptos gradibus ætatis, *ſeparados en los años de la edad: con edades deſiguales.*

(b) æmulumque *y al imitador.*

(c) inhærentium oculis, *que eſtán delante de los ojos.*

riuſ-

riúſque, & conſecutus [a] Salluſtium Livius, Tibullúſque, & Naſo, perfectiſsimi in formâ operis ſui: nam vivorum ut magna admiratio: ità cenſura difficilis eſt.

CAP. XLI. Secutus deinde eſt Conſulatus C. Cæſaris, qui ſcribenti manum injicit, & quamlibet feſtinantem, in ſe morari cogit. Hic nobiliſsimâ Iuliorum genitus familiâ, & quod inter omnes antiquiſsimos conſtabat, ab Anchiſe, ac Venere deducens genus, formâ omnium civium excelentiſsimus, vigore animi acerrimus, munificentiæ effuſiſsimus, animo ſuper humanam, & naturam, & fidem evectus, magnitudine cogitationum, celeritate bellandi, patientiâ periculorum, Magno illi Alexandro, ſed ſobrio, neque iracundo ſimillimus: qui denique ſemper & ſomno, & cibo in vitam, non in voluptatem uteretur....

CAP. LXXIX. Creſcente in dies & claſſe, & famâ Pompeij, Cæſar molem (b) belli ejus ſuſpicere ſtatuit. Ædificandis navibus, contrahendóque (c) militi, ac remigi, navalibúſque adſueſcendo certaminibus, atque exercitationibus præfectus eſt M. Agrippa: virtutis nobiliſsimæ, làbore, vigiliâ periculò invictus:

(a) conſecutus *que ſe ſigue.*

[b] molem *la gran dificultad.*

(c) contrahendóque, *y para juntar.*

paren-

parendíque, sed uni scientissimus, alijs sanè imperandi cupidus, & per omnia extrà dilationes positus, (*a*) consultísque (*b*) facta conjungens. . . .

CAP. LXXXVIII. . . . Tunc Urbis custodijs præpositus C. Mæcenas, æquestri, sed splendido genere natus, vir, ubi res vigiliam exigeret, sanè exsomnis, providens, atque agendi sciens, simul verò aliquid ex negotio remitti posset, (*c*) otio, ac mollitijs pænè ultrà feminam (*d*) fluens: (*e*) non minus Agrippâ Cæsari carus, sed minus honoratus: quippe vixit angusto clavo (*f*] pæ-

(*a*) extrà dilationes positus, *que no podia esperar: mui pronto.*

(*b*) consultísque &c. *y que juntaba las execuciones con los designios.*

(*c*) posset *supl.* ut, *esto es* simul ut, *luego que.*

(*d*) ultrà feminam, *mas que una muger.*

(*e*) fluens *abandonado, dissoluto.*

(*f*] angusto clavo, *con el Orden Equestre, con ser Caballero solamente, sin querer subir á Senador. La Toga de los Romanos estaba entretexida de unas faxas, ó tiras largas de purpura, ò de oro, que se llamaban* clavi *por su figura. En los Senadores eran anchas, y en los Caballeros angostas: y por ellas se significan los dos ordenes: el primero* latus clavus, *el segundo* angustus clavus. (*Veasé al P. Montf. Ant. expl. Tom.* 3. *pag.* 21.)

nè

nè contentus; nec minora consequi potuit, sed non tam concupivit....

CAP. LXXXIX. Cæsar autem reversus in Italiam atque Urbem, quo occursu, quo favore omnium hominum, ætatium, ordinum exceptus sit: quæ magnificentia triumphorum ejus, quæ fuerit munerum, ne in operis quidem justi materiâ, ne dum hujus tam recisi, dignè exprimi potest. Nihil deinde optare à Dijs homines, nihil Dij hominibus præstare possunt, nihil voto concipi, nihil felicitate consummari, quod non Augustus, post reditum in Urbem, reip. populóque Rom. terrarúmque orbi repræsentavit....

LUGARES SELECTOS
DE JULIO FRONTINO.

STRATEGEMATUM LIBR. II. CAP. VII.

L. Lucullus, cum animadvertisset Macedonas equites, quos in auxilio habebat, subito consensu ad hostem transfugere, signa canere jussit, & turmas, quæ eos sequerentur, immisit: hostis committi prœlium ratus, transfugientes telis excepit Macedones; qui cum viderent, neque recipi se ab adversarijs, & premi ab his, quos deserebant: necessario ad justum prœlium conversi, hostem invaserunt. . . .

LIBR. III. CAP. VI.

Alcibiades in Sicilia, cum Syracusanos capere vellet, ex Catanensibus, apud quos tum exercitum continebat, quendam exploratæ solertiæ submisit Syracusanis: is in publicum consilium introductus, persuasit infestissimos esse Catenenses Athenensibus, & si

si adjuvarentur à Syracusanis, futurum ut opprimerent eos, & Alcibiadem. Qua re adducti Syracusani, universis viribus Catanam petituri processerunt: relicta ipsorum urbe, quam à tergo adortus Alcibiades, desolatam, ut speraverat, aflixit.

CAP. IX. C. Marius, bello Iugurthino, apud flumen Mulucham, cum oppugnaret castellum in monte saxeo situm, quod unâ & angustâ semitâ adibatur, ceterâ parte, velut consulto, præcipiti, nuntiato sibi per Ligurem quendam ex auxiljs gregalem militem, (qui forte àquatum progressus, dum per saxa montis cochleas legit, ad summum pervenerat,) eripi posse castellum: paucos centuriones, quibus perfectissimos, cum velocissimis militibus, æneatores immiscuerat, misit: capite pedibúsque nudis, ut prospectus nisúsque per saxa facilior foret, scutis gladijsque à tergo aptatis. Hi, Ligure duce, & telis & clauis, quibus in ascensu nitebantur, adjuti, cum ad posteriora & ob id vacua defensoribus, castelli pervenissent, concinere & tumultuari, ut præceptum erat, cœperunt: ad quod constitutum Marius constantius adhortatus suos, acrius instare castellanis cœpit: quos ab imbelli multitudine suorum revocatos, tanquam capti á tergo essent, insecutus, castellum cepit.

CAP. XIII. L. Lucullus Cyzicenos obse-

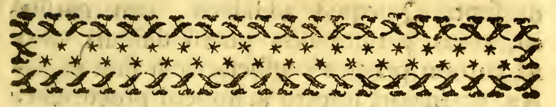
ſeſsos à Mithridate, ut certiores adventus ſui faceret, cum præſidijs hoſtium teneretur introitus urbis, qui unus & anguſtus ponte modico inſulam continenti jungit, militem è ſuis ſciolum nandi, & nauticæ artis peritum, juſsit inſidentem duobus inflatis utribus, litteras inſutas habentibus, quos ab inferiore parte duabus regulis inter ſe diſtantibus commiſerat, ire ſeptem millium paſſuum trajectum. Quod ita perite gregalis fecit, ut cruribus velut gubernaculis dimiſsis, curſum dirigeret, & procul viſentes, qui in ſtatione erant, marinæ ſpecie belluæ deciperet.

LIBR. IV. CAP. I.

L. Papyrus Curſor Dictator, Fabium Rutilium Magiſtrum equitum, quod adverſus edictum ejus, quamvis proſpere pugnaverat, virgis popoſcit cæſum, ſecuri percuſſurus: nec contentioni aut precibus militum conceſsit animadverſionem, eúmque profugientem Romam perſecutus eſt: nec ibi quidem remiſſo prius ſupplicij metu, quam ad genua ejus, & Fabius cum patre provolveretur, ac pariter Senatus ac populus rogarent.

* * *
* *
*

LU-

LUGARES SELECTOS.

DE FLAVIO VEGECIO.

DE RE MILITAR. LIBR. I. CAP. IX.

Ad gradum militarem, & cursum, & saltum exercendos tyrones.

PRIMIS ergo meditationum (*a*) auspicijs, tyrones militarem edocendi sunt gradum. [*b*] Nihil enim magis in itinere vel in acie custodiendum est, quàm ut omnes milites incedendi ordinem servent. Quod aliter non potest fieri, nisi ut asiduo exercitio ambulare celeriter, & æqualiter discant. Periculum enim ab hostibus semper gravisimum sustinet divisus, & inordinatus exercitus. Militari ergo gradu, viginti millia passuum, horis quinque duntaxat æstivis conficienda sunt. Pleno autem gradu, (*c*) qui citatior est, totidem horis, viginti quatuor millia peragen-

(*a*) meditationum, *de los exercicios.*
(*b*) gradum, *la marcha, el modo de caminar.*
(*c*) Pleno gradu, *à passo largo.*

da

da ſunt. Quicquid addideris, jam curſus eſt, cujus ſpatium non poteſt diffiniri. Sed ad curſum præcipuè aſſuefaciendi ſunt juniores, ut majore impetu in hoſtem procurrant; ut loca opportuna celeriter, cum uſus advenerit, occupent, vel adverſarijs idem facere volentibus, præoccupent: ut ad explorandum alacriter pergant, alacrius redeant: ut fugientium terga faciliùs comprehendant. Ad ſaltum etiam quo vel foſsæ tranſiliuntur, vel impediens aliqua altitudo ſuperatur, exercendus eſt miles; ut cùm ejuſmodi difficultates evenerint, poſsit ſine labore tranſire. Præterea in ipſo conflictu ac dimicatione telorum, bellator cum curſu ſaltúque veniens, adverſarij perſtringit oculos, mentémque deterret, priúſque plagam infligit, quàm ille ad cavendum vel ad reſiſtendum certè ſe præparet. De exercitio Gn. Pompeij Magni Salluſtius hoc memorat: Cum alacribus ſaltu, cum velocibus curſu, cum validis vecte certabat. Neque enim ille aliter potuiſſet par eſſe Sertorio, niſi ſeſe, & ſuos milites, frequentibus exercitijs præparaſſet ad prœlia.

CAP. X.

Ad uſum natandi exercendos tyrones.

NATANDI uſum æſtivis menſibus omnis

nis æqualiter debet tyro condiſcere, non enim pontibus ſemper flumina tranſeuntur; ſed & cedens & inſequens (*a*) natare cogitur frequenter exercitus. Sæpè repentinis imbribus vel nivibus ſolent exundare torrentes. Et ignorantia non ſolùm ab hoſte, ſed etiam ab ipſis aquis diſcrimen incurrit: ideóque Romani veteres, quos tot bella, & continuata pericula, ad omnem rei militaris erudierant artem, campum Martium vicinum Tyberi delegerunt: in quo juventus poſt exercitium armorum, ſudorem pulverémque dilueret; ac laſsitudinem curſus, natandi labore deponeret. Non ſolùm autem pedites, ſed & equites, ipſóſque equos vel lixas (*b*) (quos galerios vocant) ad natandum exercere percommodum eſt, ne quid imperitis, cum neceſſitas incumbit, eveniat. . . .

CAP. XII.

Non cæſim, ſed punctim ferire docendos tyrones.

PRæterea non cæſim, ſed punctim ferire diſcebant. Nam cæſim pugnantes non ſolùm facilè vicêre, ſed etiam derisêre Romani. Cæſa (*c*) enim quovis impetu veniat, non

(*a*) cedens, & inſequens, *el que va de retirada, y el que ſigue el alcanze.*

(*b*) lixas, *vivanderos.* galerios, *mochileros.*

(*c*) Cæſa, *la herida de corte.* puncta, *la herida de punta.*

fre-

frequenter interficit: cùm & armis vitalia defendantur, & ossibus. At contrà puncta, duas uncias (a) adacta, mortalis est. Necesse est enim, ut vitalia penetret, quicquid immergitur. Deinde dum cæsa infertur, brachium dextrum latúsque nudatur. Puncta autem tecto corpore infertur, & adversarium sauciat ante quàm videatur. Ideóque ad dimicandum hoc præcipuè genere usos esse constat Romanos. . . .

CAP. XVIII.

Quemadmodum ad ascendendos equos tyrones exercendi sint.

NON tantùm autem à tyronibus, sed etiam à stipendiarijs militibus salitio equorum districtè est semper exacta. Quem usum usque ad hanc ætatem, licet jam cum dissimulatione, pervenisse manifestum est. Equi lignei hyeme sub tecto, æstate ponebantur in cāpo: super hos, juniores primò inermes, dum consuetudine proficerent, demum armati cogebatur ascendere. Tantáque cura erat, ut non solùm à dextris, sed etiam à sinistris partibus & insilire & desilire condiscerent; evaginatos etiam gladios, vel contos (b) tenentes. Hoc enim assiduâ meditatione faciebant, scilicet ut in tumultu prœlij, sine morâ ascenderent, qui tam studiose exercebantur in pace. .

[a] duas uncias, *dos pulgadas.* (b) contos, *picas.*

LU-

LUGARES SELECTOS
DE VALERIO MAXIMO.
EXEMPLOR. MEMORABIL. LIBR. V. CAP. IV

CORiolanus maximi vir animi, & altissimi consilij, optiméque de republica meritus, iniquissimæ damnationis ruinâ prostratus, ad Volscos infestos tunc Romanis confugit. Magno ubique pretio virtus æstimatur. Itaque quo latebras quæsitum venerat, ibi brevi summum adeptus est imperium. Evenítque ut quem pro se salutarem imperatorem cives habere noluerant, pene pestiferum adversus se ducem experirentur. Frequenter enim fusis exercitibus nostris, victoriarum suarum gradibus, aditum juxta mœnia urbis Volsco militi struxit. Quapropter fastidiosus ille in æstimandis bonis suis populus, qui reo non pepercerat, exuli est coactus supplicare. Missi ad eum deprecandum legati, nihil profecerunt. Missi deinde sacerdotes cum infulis, (a) æquè sine effectu

(a) cum infulis. *Eran unas vendas blancas de lana, conque se ceñian los Sacrificadores la cabeza, dexando sueltos los extremos por detras.*

redierunt. Stupebat ſenatus, trepidabat populus, viri pariter ac mulieres exitium imminens lamentabantur. Tunc Veturia Coriolani mater, Volumniam uxorem ejus, & liberos ſecum trahens, caſtra Volſcorum petijt. Quam ubi filius aſpexit: Expugnaſti, inquit, & viciſti iram meam, patria, precibus hujus admotis: cujus utero, te quamvis merito mihi inviſam, dono. Continuóque Romanum agrum hoſtilibus armis liberavit. Ergo pectus dolore acceptæ injuriæ, ſpe potiundæ victoriæ, verecundiâ detrectandi miniſterij, metu mortis refertum, totum ſibi pietas vacuefecit: uniúſque parentis aſpectus, bellum atrox ſalutari pace mutavit.

LIBR. VIII. CAP. VII.

CATO (a) ſextum & octogeſimum annum agens, dum in republ. tuenda juvenili animo perſtat, ab inimicis capitali crimine accuſatus, ſuam cauſsam egit. Neque aut memoriam ejus quiſquam tardiorem, aut firmitatem lateris (b) ulla ex parte quaſſatam, aut os hæſitatione impeditum animadvertit. Quia omnia iſta in ſtatu ſuo æquali ac perpetuâ induſtriâ continebat. Quinetiam in ipſo diu

(a) Cato, *el Cenſor.*

(b) lateris, *del vigor, del aliento.*

tiſ

tiſsimè actæ vitæ fine, diſertiſsimi oratoris Galbæ accuſationi defenſionem ſuam pro Hiſpania oppoſuit.

Idem Græcis literis erudiri concupivit: quam ſero, inde æſtimemus, quod etiam Latinas pene jam ſenex didicit. Cumque eloquentiâ magnam jam gloriam partam haberet; id egit, ut juris civilis quoque eſset peritiſsimus.

Cujus mirifica proles, proprior ætati noſtræ Cato, (a) ita doctrinæ cupiditate flagravit, ut ne in Curia quidem, dum ſenatus cogitur, temperaret ſibi, quo minus libros Græcos lectitaret. Qua quidem induſtriâ oſtendit, alijs tempora deeſſe, alios temporibus ſupereſſe.

Terentius autem Varro humanæ vitæ exemplum, ætatisque ſpatium [b] nominandus: non annis, quibus ſeculi tempus æquavit, quam ſtylo vivacior [c] fuit. In eodem enim lectulo & ſpiritus ejus, & egregiorum

(a) Cato, *el pretor de Utica, biſnieto del Cenſor.*

(b) ætatis ſpatium, *la duracion de la vida.*

[c] vivacior. *Antes pudiera decir, que vivio muchos mas Libros, que años.* Gelio *refiere* [L. 3. c. 10.] *que* Varron *decia, que aviendo llegado á la duodecima ſemana de años, eſto es á los* 78, *avia ya compueſto ſetenta ſemanas de Libros, eſto es* 490: *y es cierto, que no llegó à ſer nonagenario.*

ope-

operum curſus extinctus eſt.

Conſimilis perſeverantiæ Livius Druſus, qui ætatis viribus, & acie oculorum defectus, jus civile populo benigniſsime interpretatus eſt: utiliſsimáque diſcere id cupientibus monimenta compoſuit. Nam ut ſenem illum natura, cæcum fortuna facere potuit: ita neutra interpellare valuit, ne non animo & videret, & vigeret.

CAP. IX. Piſiſtratus dicendo tantum valuiſſe traditur, ut ei Athenienſes regium imperium oratione capti permitterent: cum præſertim ex contraria parte amantiſsimus patriæ Solon niteretur. Sed alterius ſalubriores erant conciones, alterius diſertiores: quo evenit, ut alioqui prudentiſsima civitas libertati ſervitutem præferret.

Pericles autem feliciſsimis naturæ incrementis, ſub Anaxagora præceptore, ſummo ſtudio perpolitus & inſtructus, liberis Athenarum cervicibus jugum ſervitutis impoſuit: egit enim ille urbem, & verſavit arbitrio ſuo. Cumque adverſus voluntatem populi loqueretur, jucunda nihilominus & popularis ejus vox erat. Itaque veteris comœdiæ maledica lingua, (*a*) quamvis potentiam viri per-

[*a*] maledica lingua. *En las Comedias Griegas era coſtumbre no ſolo corregir el vicio, ſino deſhonrar las perſonas, nombrandolas.*

ſtrin-

ſtringere cupiebat, tamen in labris ejus hominis melle dulciorem leporem fatebatur habitare: inque animis eorum, qui illum audierant, quaſi aculeos quoſdam relinqui prædicabant. Fertur quidam, cum admodum ſenex, primæ concioni Periclis adoleſcentuli intereſſet, idemque juvenis Piſiſtratum jam decrepitũ concionantem audîſſet: non temperâſſe ſibi quo minus exclamaret: Caveri illum civem oportere, quod Piſiſtrati orationi ſimillima ejus eſſet oratio. Nec hominem aut æſtimatio eloquij, aut morum augurium fefellit. Quid enim inter Piſiſtratum & Periclem interfuit? niſi quod ille armatus, hic ſine armis tyrannidem geſſit?

Quantum eloquentiâ valuiſſe Hegeſiam Cyrenaicum philoſophum arbitramur? qui ſic mala vitæ repræſentabat, ut eorum miſeranda imagine audientium pectoribus inſerta, multis voluntariæ mortis oppetendæ cupiditatem ingeneraret? Ideóque à rege Ptolemæo ulterius hac de re diſſerere prohibitus eſt....

.... CAP. XI. Præcipuæ artis pictor equum ab exercitatione venientem, modo non (*a*) vivum, labore induſtriæ ſuæ comprehenderat: cujus naribus ſpumas adjicere cupiens, tantus artifex in tam parvula materia multum ac diu fruſtra tenebatur. Indignatione

(*a*) modo non, *caſi.*

dein-

deinde accenſus, ſpongiam omnibus imbutam coloribus forte juxta ſe poſitam apprehendit, & veluti corrupturus opus ſuum, tabulæ illiſit, Quam fortunâ ad ipſas equi nares directam, deſiderium pictoris coëgit explere. Itaque quod adumbrare non valuit, caſus imitatus eſt....

LIBR. IX. CAP. XII.

Vix veriſimile eſt in eripiendo ſpiritu idem gaudium potuiſſe, quod fulmen; & tamen potuit. Nuntiatâ enim clade, quæ ad lacum Thraſymenum inciderat: altera mater ſoſpiti filio ad ipſam portam facta obviam, in complexu ejus expiravit. Altera cum falſo mortis filij nuntio domi mœſta ſederet: ad primum conſpectum redeuntis exanimata eſt. Genus caſus (a) inuſitatum. Quas dolor non extinxerat, lætitia conſumpſit....

Æſchyli vero poëtæ exceſſus, quemadmodum non voluntarius, ſic propter novitatem caſus referendus eſt. In Sicilia, mœnibus urbis in qua morabatur egreſsus, aprico in loco reſedit. Super quem aquila teſtudinem ferens, eluſa ſplendore capitis, (erat enim capillis vacuum) perinde atque lapidi eam illiſit, ut fractæ carne veſceretur. Eoque ictu, origo & principium fortioris tra-

(a) caſus, *de deſdicha.*

goe-

tragediæ [a] extinctus eſt.

Non vulgaris etiam Homeri mortis cauſſa fertur: qui in inſula, quia quæſtionem á piſcatoribus propoſitam ſolvere non potuiſſet, dolore abſumptus creditur.

Sed atrocius aliquanto Euripides finitus eſt. Ab Archelai enim regis cœna in Macedonia domum hoſpitalem repetens, canum morſibus laniatus obijt. Crudelitas fati tanto ingenio non debita.

Sicut illi exceſſus illuſtrium poëtarum & moribus & operibus indigniſsimi. Sophocles ultimæ jam ſenectutis, cum in certamine tragœdiam dixiſſet: ancipiti ſententiarum eventu diu ſolicitus, aliquando tamen unâ ſententiâ victor, cauſſam mortis gaudium habuit.

Philemonem autem vis riſus immoderati abſtulit. Paratas ei ficus atque in conſpectû poſitas aſello conſumente, puerum ut illum abigeret, inclamavit. Qui cum jam comeſtis omnibus ſuperveniſſet: Quoniam, inquit, tam tardûs fuiſti, da nunc merum aſello. Ac protinûs urbanitatem dicti crebrò anhelitu cachinnorum proſecutus, ſenile guttur ſalebris ſpiritus prægravavit.

.... Anacreonti quoque, quamvis ſta-

[a] fortioris tragediæ. *Eſchylo fue el inventor de la Tragedia.*

tum

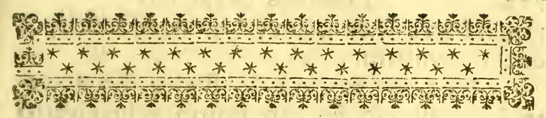
tum humanæ vitæ modum ſupergreſſo, quem uvæ paſſæ ſucco tenues & exiles virium reliquias foventem, unius grani pertinacior in aridis faucibus humor abſumpſit. . . .

Polydamas athleta tempeſtate ſpeluncam ſubire coactus, nimio & ſubito incurſu aquæ labefacta ea ac ruente, cæteris comitibus fugâ periculum egreſsis, ſolus reſtitit, tanquam humeris ſuis totius ruinæ molem ſuſtentaturus. Sed pondere omni corpore humano potentiore preſſus, imbris cauſsâ petitam latebram, dementis fati (*a*) ſepulchrum habuit. Poſſunt hi præbere documentum, nimio robore membrorum vigorem mentis hebeſcere: quaſi abnuente naturâ utriuſque boni largitionem. Ne ſupra mortalem ſit felicitatem, eundem & valentiſsimum eſſe, & ſapientiſsimum.

(*a*) dementis fati, *de una muerte necia.*

LU-

LUGARES SELECTOS
DE MACROBIO.

SATURNAL. CONVIVIOR. LIBR. II. CAP. I.

... QUia Saturnalibus[*a*]optimo dierum (*b*) (ut ait Veronensis poëta) [*c*] nec voluptas nobis ut Stoicis tanquam hostis repudianda est, nec ut Epicureis summum bonum in voluptate ponendum: excogitemus alacritatem lasciviâ carentem. Et, nî fallor, inveni, ut jocos veterum ac nobilũ virorum edecumatos(*d*)ex multijugis libris (*e*) relatione mutua (*f*)

[*a*] Saturnalibus, *en las fiestas de Saturno, que eran del mayor regocijo. Empezaban en* 17 *de Diciembre, y duraban* 7 *dias.*

(*b*) optimo dierum, *supl.* tempore, *en el mejor tiempo del año, en el mas alegre.*

(*c*) Veronensis Poëta, *Catúlo, que nacio en el territorio de Verona.* ait, *Epigr.* 14.

[*d*] edecumatos, *escogidos de cada dies uno, esto es excelentes.*

(*e*) ex multijugis libris, *de varios libros.*

(*f*) relatione mutua, *en conversacion.*

proferamus. Hæc nobis ſit litterata lætitia, & docta cavillatio. . . (*a*)

Hæc res & curâ & ſtudio digna veteribus viſa eſt. Et jam primo animadverto duos, quos eloquentiſsimos antiqua ætas tulit, comicum Plautum & oratorem Tullium eos ambos etiam ad jocorum venuſtatem cæteris præſtitiſſe. Plautus quidem ea re clarus fuit, ut poſt mortem ejus comœdiæ, quæ incertæ ferebantur, [*b*] Plautinæ tamen eſſe, de jocorum copia, noſcerentur. Cicero autem quantum in ea re valuerit, quis ignorat, qui vel (*c*) liberti ejus libros, quos is de patroni jocis compoſuit, [*d*] quos quidam ipſius putant eſſe, legere curavit? Quis item neſcit conſularem eum ſcurram (*e*) ab inimicis appellari ſolitum? Quod

(*a*) cavillatio, *gracejo, chiſte.*

[*b*] quæ incertæ ferebantur, *que corrian, ſin ſaberſe ſu Autor.* (*c*) vel *por* etiam. liberti, *Tyronis.*

(*d*) compoſuit. *Quintiliano duda, ſi fue Tyron el Autor de eſta* Ana, *que ſe publicó deſpues de la muerte de ſu amo. Otras muchas ſe hicieron viviendo Ciceron, pero falſas; la que él leyo, y aprobo fue la de ſu Amigo Trebonio.* (Ep. fam. 15. 21.)

(*e*) ſcurram. *El dize de ſi.* Ego autem, exiſtimes quod lubet, mirificè capior facetijs, maximè noſtratibus. [Ib. 9. 15.) *Pero en los negocios publicos uſaba del chiſte con modera-*

in

in oratione etiam sua Vatinius (*a*) posuit. Atque ego (nî longum esset) referrem (*b*) in quibus caussis cùm nocentissimos reos tueretur, victoriam jocis adeptus sit. . . .

Si ergo probatis inventum, agite; quod cuique de dictis talibus in mentem veniet, vicissim memoriam nostram excitando referamus. Placuit vniversis lætitiæ excogitata sobrietas, & ideo ut Prætextatus incipiendo authoritatem de exemplo præberet, hortati sunt.

CAP. II. Tum ille &c. . . Eustathius deinde: Publius (*c*) Mutium in primis malevolum cùm vidisset solito tristiorem: Aut Mutio, inquit, nescio quid incommodi accessit: aut nescio cui, aliquid boni. . . .

CAP. III. . . . M. Cicero, cùm apud Damasippum cœnaret: & ille mediocri vino posito diceret: Bibite Falernum [*d*] hoc, an-

cion. En las conversaciones particulares, principalmente en la mesa, era donde se abandonaba à la risa, y à la chanza. (Ib. 9. 24. & 26.)

(*a*) Vatinius, *Estaba bien picado de las preguntas que Ciceron le hizo en la oracion, que se conserva con el titulo* de Interrogacion.

[*b*] referrem. *El P. Vavasor recogiò una gran cantidad de estos passages en su libro* de Ludicrâ Dictione. (*c*) Publius *Publio Syro.*

[*d*] Falernum. *El vino mas celebre entre los Romanos, era el de un terreno llamado* Falernum, *cerca de Capua.*

no-

norum quadraginta eſt: Bene inquit ætatem fert. (*a*)

Idem cùm Lentulum generum ſuum, exiguæ ſtaturæ hominem, longo gladio accinctum vidiſset: Quis, inquit, generum meum ad gladium alligavit?

Nec Q. Ciceroni fratri circa ſimilem mordacitatem pepercit: Nam cùm in ea provincia quam ille rexerat, (*b*) vidiſſet clypeatam imaginem ejus, ingentibus liniamentis uſque ad pectus ex more pictam: erat autem Quintus ipſe ſtaturæ parvæ, ait: Fratrer meus dimidius [*c*] major eſt quàm totus.

In conſulatu Vatinij, quem paucis diebus geſsit, notabilis Ciceronis urbanitas [*d*] circunferebatur. Magnum oſtentum, inquit, anno Vatinij factum eſt: quòd illo Conſule, nec bruma, nec ver, nec æſtas, nec autumnus fuit.

Querenti deinde Vatinio, quod gravatus eſset domum ad ſe infirmatum venire, reſpondit: Volui in Conſulatu tuo venire,

(*a*) ætatem fert. *cuenta ſu edad, porque era poco, ſe avia conſumido.*

(*b*) rexerat. *Fue Quinto, Governador de la Aſia deſpues de aver ſido Pretor en Roma.*

(*c*) dimidius, *ſu Buſto, ſu retrato, que no repreſentaba mas que la cabeza, pecho, y eſpalda.*

[*d*] urbanitas, *chanza corteſana.*

ſed

ſed nox me comprehendit. . . .

Pompejus Ciceronis facetiarum impatiens fuit. Cujus hæc de eo dicta ferebantur. Ego verò quem fugiam, habeo: quem ſequar, non habeo. Sed & cum ad Pompejum veniſſet, dicentibus ſerò eum veniſſe, reſpondit: Minimè ſerò veni: nam nihil hic paratum video. Deinde interroganti Pompejo, ubi gener ejus Dolabella eſſet, reſpōdit: Cum ſocero tuo. (*a*) Et cum donaſſet Pompejus transfugam civitate Romana, O hominem bellum, inquit, Gallis civitatem promittit alienam, qui nobis noſtram non poteſt reddere. Propter quæ meritò videbatur dixiſſe Pompejus: Cupio ad hoſtes Cicero tranſeat, ut nos timeat.

In Cæſarem quoque mordacitas Ciceronis dentes ſuos ſtrinxit. Nam primum poſt victoriam Cæſaris interrogatus: Cur in electione partis erraſſet, reſpondit: Præcinctura me decepit. Iocatus in Cæſarem, qui ita togâ præcingebatur, ut trahendo laciniam, velut mollis incederet. Adeò ut Sylla tanquam providus dixerit Pompejo: Cave tibi illum puerum malè præcinctum. . . .

Vigebat in eo excedens jocus & ſeria mordacitas, ut hoc eſt ex epiſtola ad C. Caſſium dictatoris (*b*) violatorem: Vellem Idi-

(*a*) Cum ſocero tuo. *Ceſar era Suegro de Pompeyo* [*b*] dictatoris, *de Ceſar.* Idibus Martijs.

bus

bus Martijs me ad cœnam invitasses: profectò reliquiarum nihil fuisset, nunc me reliquiæ ve ſtræ exercent. Idem Cicero de Piſone genero & M. Lepido lepidiſsimè cavillatus eſt...

CAP. IV.. Auguſtus, cùm ei quidam libellum, trepidus offerret: & modò proferret manum, modò retraheret: Putas, inquit, te aſsem elephanto dare?...

Galbæ, cujus informe gibbo erat corpus, agenti apud ſe cauſſam, & frequenter dicenti: Corrige [a] in me ſi quid reprehendis, reſpondit: Ego te monere poſsum, corrigere non poſſum.

Cum multi Severo Caſsio acuſante abſolverentur: & architectus fori Auguſti expectationem operis diu traheret, ita jocatus eſt: Vellem Caſsius & meum forum accuſaſſet. (b)

Vectius cum monumentum patris exaraſſet, (c) ait Auguſtus: Hoc eſt verè monu-

Eſte dia mataron á Ceſar. reliquiarum, *habla de M. Antonio.*

(*a*) corrige *advierte.* corrigere, *enderezar.*

(*b*) acuſaſset. *El donayre eſtá en el equivoco del verbo* abſolvere, *que ſignifica abſolver, y tambien acabar, ò perficionar.*

(*c*) exaraſset. *Eſte es otro equivoco, que conſiſte en que* exaro *ſignifica eſcribir, y cultivar la tierra*, y colo *ſignifica tambien cultivar, y reverenciar.*

men-

mentum patris colere.

Cum audiſſet inter pueros, quos in Syria Herodes rex Iudæorum intra bimatum iuſsit interfici, filium [a] quoque ejus occiſum, ait: Melius eſt Herodis porcum eſſe (b) quàm filium....

Exceptus eſt à quodam cœnâ ſatis parcâ, & quaſi quotidianâ. Nam penè nulli ſe invitanti negabat. Poſt epulum igitur inops, ac ſine ullo apparatu diſcedens, vale dicenti, hoc tantum inſuſurravit: Non putabam me tibi tam familiarem....

Relatâ ad ſe magnitudine æris alieni, quam quidam eques Romanus dum vixit excedentem ducenties (c) L L S. celaverat, culcitram emi cubicularem in ejus auctione ſibi juſsit. Et præceptum mirantibus, hanc rationem reddidit: Habenda eſt ad ſomnum culcitra, in qua ille, cum tantum deberet,

(a) filium ejus. *Eſte fue Antipatro ſu primogenito, á quien ya grande, mandò matar Herodes por Traydor, poco deſpues de la muerte de los Inocentes. Veaſe á Huet. Dem. Ev. prop. 9. cap. 15.*

[b] porcum eſse. *Herodes, como todos los Judios, y Arabes tenian horror á los puercos, y no los mataban, ni comian ſu carne.*

[c] ducenties, *ſupl.* centena millia. I I S ſeſtertium, *eſto es, 20 millones de ſeſtercios, que hazen* 390625. ps.

dor-

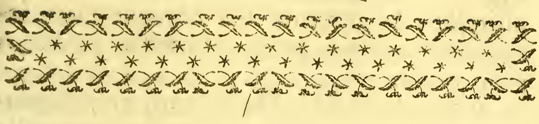
dormire potuit. . . .

Soleo in Augusto magis mirari quos pertulit jocos, quàm ipse quos protulit, quia major est patientiæ, quam facundiæ laus: maximè, cum æquanimiter aliqua etiam jocis mordaciora pertulerit. Cujusdam provincialis jocus asper innotuit. Intraverat Romam simillimus Cæsari, & in se omnium ora converterat. Augustus perduci hominem ad se jussit, visúmque hoc modo interrogavit: Dic mihi adolescens, fuit aliquando mater tua Romæ? Negavit ille; nec contentus, adjecit: Sed pater meus sæpe. . . .

Solebat descendenti à Palatio Cæsari honorificum aliquod epigramma porrigere Græculus. Id cum frustra sæpe fecisset, rursúsque cum id facturum vidisset Augustus: breve manu sua in charta exaravit Græcum Epigramma. pergenti deinde ad se obviam misit. Ille legendo laudare, mirari tam voce, quam vultu. Cumque accessisset ad sellam, demissâ in fundam pauperem manu, paucos denarios protulit, quos Principi daret. Adjectus hic sermo Non secundum fortunam tuam, Auguste, si plus haberem, plus darem. Secuto omnium risu, dispensatorem Cæsar vocavit, & sestertia centum millia (a) Græculo numerari jussit.

(a) ceterum millia, *cerca de dos mil pesos.*

LU-

LUGARES SELECTOS

DE SUETONIO TRANQUILO.

LIBR. II. *DE CÆS. AUGUSTO.* CAP. LXXXIV.

AUGUSTUS Eloquentiam ſtudiáque liberalia (*a*) ab ætate primâ & cupide, & aborioſiſsimè exercuit. Mutinenſi bello in tanta mole rerum, & legiſſe, & ſcripſiſſe, & declamaſſe quotidie traditur. Nam deinceps, neque n ſenatu, neque apud populum, neque apud nilites locutus eſt umquam, niſi meditatâ, & compoſitâ oratione: quamvis non deficeret ad ſubita, ex temporali facultate. Ac ne periculum memoriæ adiret, aut in ediſcendo tempus abſumeret, inſtituit recitare (*b*) omnia. Sermones quoque cum ſingulis, etiam cum Livia (*c*) ſua graviores, nonniſi in ſcriptis, & è libello habebat. ne plus minúſque loqueretur ex tempore. Pronunciabat dulci, & proprio quodam oris ſono: dabátque aſsiduè

(*a*) liberalia *proprios de un Caballero.*

(*b*) recitare *hablar leyendo, ó leer lo que queria hablar.* [*c*] Livia *era muger de Auguſto.*

pho

phonaſco (*a*) operam: ſed nonnumquam infirmatis faucibus, præconis voce ad populum concionatus eſt.

CAP. LXXXV. Multa varij generis proſâ oratione compoſuit, ex quibus nonnulla in cœtu familiarum, velut in auditorio recitavit: ſicut *Reſcripta* [*b*] *Bruto de Catone*. Quæ volumina cum jam ſenior ex magna parte legiſſet, fatigatus, Tiberio tradidit perlegenda. Item *Hortationes ad philoſophiam*: & aliqua *De vitâ ſua*, quam tredecim libris, Cantabrico tenus bello, nec ultra expoſuit. Poëticam ſummatim attigit. Unus liber exſtat ſcriptus ab eo hexametris verſibus, cujus & argumentum, & titulus eſt: *Sicilia*. Exſtat alter æque modicus *Epigrammatum*, quæ fere tempore balnei meditabatur. Nam tragediam magno impetu exorſus, non ſuccedente ſtylo abolevit: quærentibuſque amicis *quidnam Ajax ageret*? reſpondit, *Ajacem* (*c*) *ſuum i*

(*a*) phonaſco, *al Maeſtro de pronnnciacion cuyo oficio era exercitar la voz, variando à propoſit ſus inflexiones, para hablar con gracia, y ſin fatiga*

(*b*) Reſcripta &c *Eſte era el titulo de la o bra*. reſcripta *reſpueſtas*.

(*c*) Ajacem &c. *Queriendo ſignificar, que bor rò con una eſponja, ſu tragedia de Ayax, diz que ſu Ayax ſe recoſtò ſobre la eſponja: aludienc al Ayax verdadero, que ſe matò, cargandoſe ſ bro ſu eſpada.*

ſpor

ſpongiam incubuiſſe.

CAP. LXXXVI. Genus eloquendi ſecutus eſt elegans, & temperatum: vitatis ſententiarum ineptijs, atque inconcinnitate, & *reconditorum verborum*, ut ipſe dixit, *fœtoribus.* Præcipuámque curam duxit, ſenſum animi quam aperriſsimè exprimere: quod quo facilius efficeret, aut necubi lectorem, vel auditorem obturbaret, ac moraretur, neque præpoſitiones verbis addere, neque conjunctiones ſæpius iterare dubitavit, quæ detractæ afferunt aliquid obſcuritatis, etſi gratiam augent. Cacozélos, (*a*) & antiquarios, (*b*) ut diverſo genere vitioſos, pari faſtidio ſprevit. Exagitabat nonnumquam in primis Mæcenatem (*c*) ſuum, cujus *myrobrechîs* [*d*] ut ait (*e*) *cincinnos* [*f*] uſque quaque perſequitur, & imitando [*g*] per jocum irridet. Sed

[*a*] Cacozèlos, *á los imitadores afectados.*

[*b*] antiquarios, *á los que guſtan de vozes antiguas.* [*c*] Mecenas *era Amigo mui querido de Auguſto.*

(*d*) myrobrechîs *voz griega, que ſignifica* unguentis delibutos: *eſto es untados con azeytes oloroſos.* (*e*) ut ait, *ſupl.* Auguſtus.

(*f*) cincinnos, *los rizos, ó bucles, eſto es, los adornos afectados, y ridiculos de ſu eſtilo.*

(*g*) imitando. *Auguſto ſolia eſcribir á Mecenas en el miſmo eſtilo por donayre, y correccion. Veaſe á Macrobio. Saturn. Lib. 2. cap. 4.*

nec

nec Tiberio parcit, & exoletas interdum, & reconditas voces aucupanti. M. quidem Antonium, ut inſanum, increpat: quaſi ea ſcribentem, quæ mirentur potius homines, quam intelligant. Deinde ludens malum, & inconſtans in eligendo genere dicendi ingenium ejus, addidit hæc: *Tuque dubitas, Cimberne Annius, an Veranius Flaccus (a) imitandi ſint tibi? ita ut verbis, (b) quæ C. Salluſtius excerpſit ex Originibus Catonis [c] utaris? an potius Aſiaticorum (d) oratorum inanibus ſententijs, verborum volubilitas [e] in noſtrum ſermonem (f) transferenda?* Et quadam epiſtolâ, Agrippinæ neptis ingenium collaudans; *Sed opus eſt*, inquit, *dare te operam, ne moleſte ſcribas, aut loquaris.* Quotidiano ſermone quædam frequentius, & no-

(a) Cimber Annius, Veranius Flaccus. *Rhetoricos, que uſaban palabras antiguas.*

(b) verbis, *ſe entiénde* obſoletis.

(c) ex Originibus Catonis, *eſto es de la obra de M. Porcio Caton, intitulada* De Originibus Pop. Roman.

(d) Aſiaticorum. *Por eſſo el eſtilo difuſo, y pompoſo ſe llama* Aſiatico; *á diſtincion del perfecto, en que nada ſobra, ni falta, que ſe dize* Atico

[e] Verborum volubilitas, *la facilidad de hablar.*

[f] in noſtrum ſermonem, *al Latin.*

ta-

tabiliter usurpasse eum, litteræ ipsius autographæ (a) ostentant. In quibus identidem cum aliquos numquam soluturos significare vult: *Ad Kalendas Græcas* (b) *soluturos*, (c) ait: & cum hortatur ferenda esse præsentia, qualiacumque sint, *Contenti simus hoc Catone*; (d) & ad experimendam festinatæ rei velocitatem, *Velocius, quam asparagi coquantur.*

CAP. LXXXVII. Ponit assiduè & pro stulto, *baceolum*: & pro pullo, *pullejaceum*: & pro cerito, *vacerrosum*: & *vapide sese habere*, pro male: & *betissare*, pro *languere*, quod vulgo *lachanissare* dicitur. Item *simus* pro *sumus*, & *domos* genitivo casu singulari, pro *domus*. Nec umquam aliter hæc duo, ne quis mendam magis, quam consuetudinem putet. Notavi & in chirographo ejus illa præcipuè: non divídit verba, nec ab extrema parte versuum (e)

[a] autographæ, *escritas de su mano.*

(b) ad Kalendas Græcas, *esto es nunca, porque los Griegos no tenian* Calendas, *sino* Neomenias, *ò Novilunios, cuyo primero dia, era el dia primero del mes.* (c) soluturos, *que pagarian. Porque los intereses de la plata prestada se pagaban en las Calendas, esto es, cada mes el dia primero.*

(d) Contenti simus hoc Catone: *esto es. Ya que no hai hombres de aquella integridad de Caton, contentemonos con lo que hai, como si fuera lo mejor.*

(e) versuum *de los renglones,* á vertendo.

Gg abun-

abundantes litteras in alterum transfert, sed ibidem statim subjicit, circumducitque.

CAP. LXXXVIII. Orthographiam, id est formulam rationémque scribendi à Grammaticis institutam, non adeo custodijt: ac videtur eorum sequi potius opinionem, qui perinde scribendum, ac loquamur existiment. Nam quod sæpe non litteras modo, sed syllabas aut permutat, aut præterit, communis hominum error est. Nec ego id notarem, nisi mihi mirum videretur, tradidisse aliquos, legato eum consulari successorem dedisse, ut rudi & indocto, cujus manu *ixi*, pro *ipsi* scriptum animadverterit. Quoties autem per notas (*a*) scribit, *b*, pro *a*: *c*. pro *b*, ac deinceps eâdem ratione sequentes litteras ponit; pro *z* autem, duplex *aa*.

CAP. LXXXIX. Ne Græcarum quidem disciplinarum leviore studio tenebatur: in quibus & ipsis præstabat largiter, magistro dicendi usus Apollodoro Pergameno, quem jam grandem natu, Apolloniam quoque secum ab urbe juvenis adhuc eduxerat. Deinde etiam eruditione variâ repletus Sphæri, Arei philosophi, filiorúmque ejus Dionysij, & Nicanoris contubernium inijt: non tamen ut aut loqueretur expeditè, aut componere aliquid auderet. Nam & quid res exigeret, latinè formabat, vertendúmque alij dabat.

(*a*) per notas, *por cifras.*

Sed

Sed plane poëmatum quoque non imperitus, delectabatur etiam comœdiâ veteri, & sæpe eam exhibuit publicis spectaculis. In evolvendis utriusque linguæ auctoribus, nihil æque spectabatur quam præcepta, & exempla publicè vel privatim salubria: eaque ad verbum excerpta, aut ad domesticos, aut ad exercituum provinciarúmque rectores, aut ad urbis magistratus plerumque mittebat: prout quique monitione indigerent. Etiam libros totos, & senatui recitavit, & populo notos per edictum sæpe fecit: ut orationes Q. Metelli; *De prole augenda*, & Rutilij *De modo ædificiorum*: quo magis persuaderet, utramque rem non à se primo animadversam, sed antiquis jam tunc curæ fuisse. Ingenia seculi sui omnibus modis fovit. Recitantes & benignè & patienter audivit: nec tantum carmina, & historias, sed & orationes, & dialogos. Componi tamen aliquid de se nisi & serio & à præstantissimis offendebatur: admonebátque Prætores, ne paterentur nomen suum commissionibus (*a*) obsolefieri.

LIBR. XI. *DE TITO*. CAP. VII.

... DENIQUE *Titum* propalam alium Neronem, & opinabantur, & prædicabant. At illi ea fama pro bono cessit, (*b*) conver-

(*a*) commissionibus, *en los certamenes de Poetas, ú Oradores* [*c*] pro bono cessit, *le sirvió de beneficio*.

sa-

fa, que est in maximas laudes: neque ullo vitio reperto, & contrà virtutibus summis. Convivia instituit jucunda magis, quam profusa. Amicos elegit, quibus etiam post eum principes, ut & sibi, & Reip. necessarijs, acquieverunt, præcipuéque sunt usi. Beronicem statim ab urbe dimisit invitus invitam. Quosdam è gratissimis delicatorum, (a) quamquam tam artifices saltationis, [b] ut mox scenam tenuerint, (c) non modo fovere prolixius, sed spectare omnino in publico cœtu supersedit. Nulli civium quidquam ademit: abstinuit alieno, ut si quis umquam: ac ne concessas quidem, ac solitas collationes recepit. Et tamen nemine ante se munificentiâ minor. Amphitheatro (d) dedica-

[a] delicatorum *de los Petimetres.*

[b] artifices saltationis, *Maestros de danza, ò insignes bailarines.* (c) scenam tenere, *es dominar, ó ser el primero en el Theatro.*

(d) Amphiteatro. *El Amphiteatro era un Cosso, ó plaza cerrada, de figura redonda, ú oval, elevada por gradas, que servian de asientos, y destinada à los espectaculos, esto es á los combates de gladiatores, ò fieras. Havia muchos en la Antiguedad. El mas soberbio era este, que empezò Vespasiano, y perficionò su hijo Tito, en medio de la Ciudad de Roma. Admitia* 87. *mil espectadores, y se conserva todavia un gran resto de el.*

to, (a) thermísque (b) juxtà celeriter extructis, munus [c] edidit apparatissimum, largissimúmque. Dedit & navale prælium in veteri naumachiâ; (d) Ibidem & gladiatores, atque uno die quinque millia omne genus ferarum.

CAP. VIII. Natura autem benevolentis-

[a] dedicato, *eſtrenando, en el eſtreno.*

(b) thermis, *Caſas de baños calientes. Eran mui ſuntuoſas, y tenian fuera de todas las comodidades para el baño, otros lugares eſpacioſos para exercitar la juventud en el ſalto, la lucha, la carrera, y otros juegos de fuerza, y agilidad, y en el manejo de todas armas. Las mas magnificas fueron las de Caracala, y las de Diocleciano.*

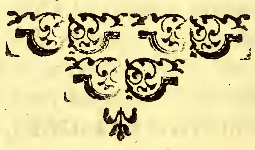
(c) munus *eſpectaculo.*

[d] in veteri naumachiâ. *Uno de los eſpectaculos Romanos, y el mas cruel, era el combate naval, en que regularmmente perecian caſi todos los combatientes, que eran eſclavos habidos en la guerra, ó malhechores. Eſta fieſta ſe llamaba* Naumachia, *y tambien el lugar donde ſe hazia, que era un gran lago cercado, y con aſsientos, en forma de amphiteatro. Havia varios en Roma, pero en los primeros tiempos, el* Circo maximo, *que era una plaza mui grande deſtinada á los juegos publicos de ſalto, carrera* &c. *ſervia á eſte fin, introduciendole el agua por conductos ſubterranos. Aſsi* in veteri naumachia, *es en el Circo maximo.*

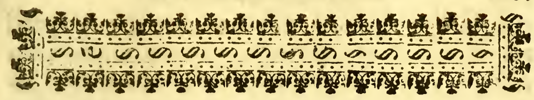
fi-

ſimus, cum ex inſtituto Tiberij omnes dehinc Cæſares, beneficia à ſuperioribus conceſſa principibus, aliter rata non haberent, quam ſi eadem ijſdem, & ipſi dediſſent: (a) primus præterita omnia uno confirmavit edicto: nec à ſe peti paſſus eſt. In cæteris veró deſiderijs omnium hominum, obſtinatiſsimè tenuit, ne quem ſine ſpe dimitteret. Quin & admonentibus domeſticis, *quaſi plura policeretur, quam præſtare poſſet. Non oportere*, ait, *quemquam, á ſermone principis triſtem diſcedere.* Atque etiam recordatus quondam ſuper cœnam, quod nihil cuiquam toto die præſtitiſſet, memorabilem illam, meritòque laudatam vocem (b) edidit: AMICI, DIEM PERDIDI. Populum inprimis univerſum tantâ per omnes occaſiones comitate tractavit: ut propoſito gladiatorio munere, *non ad ſuum, ſed ſpectantium arbitrium, editurum ſe* profeſſus ſit. Et planè ita fecit. Nam neque negavit quidquam petentibus; & ut quæ vellent, peterent, ultro adhortatus eſt....

(a) quam ſi dediſſent, *ſino dando.*
(b) vocem, *ſentencia.*

LU-

LUGARES SELECTOS
DE CORNELIO TACITO.
ANNAL. LIBR. II. CAP. XXXIII.

PROXIMO ſenatus die, multa in luxum civitatis dicta à Q. Haterio conſulari, Octavio Frontone prætura functo: decretúmque, *ne vaſa* (a) *auro ſolida miniſtrandis cibis fierent, ne veſtis ſerica viros fœderet.* [b] Excesſit [c] Fronto, ac poſtulavit modum [d] argento, ſuppellectili, familiæ. Erat quippe adhuc frequens ſenatoribus, ſi quid e Rep. [e] crederent, loco ſententiæ promere. Con-

(a) vaſa, *los vaſos, eſto es la vaxilla. Eſte lugar baſta por prueba de la gran riqueza de los Antiguos.* [b] fædaret *deſhonraſſe.*

(c) Excesſit, *paſsó mas adelante.*

[d] modum *ſupl.* definiri, *que ſe puſieſſe limite.* argento *á la vaxilla de plata,* ſupellectili *al menage,* familiæ *al numero de criados.*

(e) è Rep. *ſupl.* eſſe, *que era interes de la Republica.* promere *decir claramente,* loco ſententiæ, *en el lugar de ſu dictamen, en ſu vez de hablar.*

tra

trá Gallus Asinius disseruit: Auctu imperij adolevisse etiam privatas opes: idque non novum, sed è vetustissimis moribus; aliam [a] apud Fabricios, aliam apud Scipiones pecuniam, & cuncta (b) ad Remp. [c] referri: qua tenui, (d) angustas civium domos; postquam eo magnificentiæ (e) venerit, gliscere singulos, neque in familia, & argen-

(a) aliam &c. *que uno fue el caudal de C. Fabricio Lusco, y otro el de los Scipiones. Aquel vivio, y murio mui pobre: y siendo Censor, depuso al Senador Corn. Rufino, que havia sido Dictador, por averle hallado dies libras de plata en algunos utensilios. Estos se portaron con esplendor, y desde su tiempo, esto es desde la destruccion de Cartago, empezó el luxo de los Romanos.*

(b) & cuncta, *y ambas cosas.*

[c] ad Remp. *al tiempo de la Republica.*

(d) qua tenui, *supl.* sub, *la qual siendo pequeña.* angustas *pobres, supl.* fuisse.

[e] eo magnificentiæ, *esto es* ad ea negocia, *á tal grado: porque* eo, quo, illo *son terminaciones neutras del acus. de plural*, quos, quas, quæ, *vel* quo: eos, eas, ea, *vel* eo, &c. *como en* duo, y ambo; *y asi se entiende el* quocirca, *esto es*, circa quæ negotia: eo tendit &c. *y tambien* eo magnificentiæ, *siendo constante, que este gen. es regido de algun substantivo, con quien concuerda* eo.

to, quæque ad usum parentur, nimium aliquid, aut modicum, nisi ex fortuna possidentis: distinctos senatus (a) & equitum census, non quia diversi naturâ, sed (b) ut locis, ordinibus, dignationibus, antistent alijs quæ ad requiem animi, aut salubritatem corporum parentur, nisi fortè clarissimo cuique plures curas, majora pericula subeunda; delinimentis curarum & periculorum carendum esse. Facilem adsensum Gallo, sub

(a) senatus, *esto es* Senatorum. Census *los patrimonios. El de un Caballero fue siempre* 400 *mil sest. ó cerca de* 8. *mil pesos. El de un Senador era doblado en el tiempo de la Republica; y triplado en el de Augusto, que lo ampliò á un millon, y* 200 *mil sestercios.*

(b) sed *supl.* quia. ut, *por* qnemadmodum. locis, ordinibus, dignationibus, *supl.* antistant, *se aventajan: se entiende unos respecto de otros, y ambos respecto de la plebe.* antistent *supl.* &, *tambien se aventajen.* alijs *supl.* in rebus. quæ parentur, *que se ordenan, ò previenen* &c. *Este lugar estaba sin duda corrompido. Muchos Sabios Criticos lo han emendado, y sin embargo quedaba mui obscuro. Yo conservo casi enteramente la lectura antigua, y solo mudo con Lipsio, y Grocio tales que, en* alijs quæ, *equivocacion mui natural de Copistas: pero lo explico de un modo, que la construccion sale integra, y el sentido claro.*

nominibus honestis, (*a*) concessio vitiorum, & similitudo audientium dedit. Adjecerat, & Tiberius, non id tempus censuræ; (*b*) nec si quid in moribus labaret, defuturum corrigendi auctorem. (*c*)

CAP. XXXIV. Inter quæ L. Piso ambitum fori, (*d*) corrupta juditia, (*e*) sævitiam oratorum, [*f*] accusationes minitantium (*g*) increpans, abire se, & cedere urbe, victurum in aliquo abdito, & longiquo rure testabatur, simul curiam relinquebat. Commotus est Tiberius, & quamquam mitibus verbis Pisonem

(*a*) sub nominibus honestis, *baxo de pretextos especiosos.* concessio *la licencia.* audientium, *supl.* Senatorum.

(*b*) censuræ, *del oficio de Censor. Era este un magistrado, que examinaba los caudales, y costumbres de los Ciudadanos, y castigaba severamente sus desordenes. Elegianse dos cada 5. años.*

[*d*] auctorem. *el mismo Tiberio, que era ya Censor perpetuo.*

(*d*) ambitum fori, *los enredos partidos, y cabalas del Foro, ó de los Tribunales.*

[*e*] corrupta juditia, *las sentencias corrompidas por interes, ó passion de los Juezes.*

[*f*] oratorum, *esto es* delatorum. *Avia muchos, por lisonja al genio suspicáz de Tiberio.*

(*g*) minitantium, *De esta suerte hazian temblar á la inocencia, y la tenian oprimida.*

per-

permulfiffet, propinquos quoque ejus impulit, ut abeuntem, autoritate, vel precibus tenerent. Haud minus liberi doloris documentum idem Pifo mox dedit, vocatâ in jus Urgulaniâ, quam fupra leges amicitia Auguftæ (*a*) extulerat. Nec aut Urgulania obtemperavit, in domum Cæfaris fpreto Pifone vecta; aut ille abftitit, quamquam Augufta *fe violari*, (*b*) *& imminui* quereretur. Tiberius hactenus indulgere matri, civile ratus, ut fe iturum ad prætoris tribunal, adfuturum [*c*] Vrgulaniæ diceret: procefsit palatio, procul fequi jufsis militibus. Spectabatur occurfante populo, cōpofitus(*d*) ore,& fermonibus varijs tempus,atque iter ducens: donec propinquis Pifonem fruftra coërcentibus, (*e*) deferri Augufta pecuniam, quæ petebatur juberet. Ifque finis rei, ex qua nequePifo inglorius,&Cæfar maiore fama fuit. Ceterum Vrgulaniæ potentia adeo nimia civitati erat, ut teftis in cauffa quadam, quæ apud fenatum tractabatur, venire(*e*) dedignaretur; mifsus eft Prætor, qui domi interrogaret: cum Virgines Veftales in foro, & judicio

(*a*) Auguftæ, *efto es, á Livia, Madre de Tiberio.*

(*b*) fe violari, *que fe le perdia el refpeto.* & imminui, *y que fe le rebaxaba la authoridad.*

(*c*) adfuturum, *que defenderia como abogado.*

[*d*] cōpofitus *difsimulado.* ducens *alargando.*

(*e*) coercentibus *conteniendo, procurando aquietar.* (*e*) venire *comparecer.*

audi-

audiri, quotiens teſtimonium dicerent, [a] vetus mos fuerit. . . .

LIBR. IV. CAP. LXII.

M. Licinio, L. Calpurnio Coff. ingentium bellorum cladem æquavit malum improviſum. Ejus initium ſimul & finis extitit. [b] Nam cœpto apud Fidenam [c] amphitheatro, Atilius quidam libertini generis, [d] quo ſpectaculum gladiatorum celebraret: neque fundamenta per ſolidum ſubdidit; neque firmis nexibus ligneam compagem ſuperſtruxit:ut qui non abundantiâ pecuniæ, nec municipali ambitione, [e] ſed in ſordida mercede (f) id negotium quæſiviſſet. Adfluxere avidi talium imperitante Tiberio, procul voluptatibus habiti: (g) virile

(a) teſtimonium dicere, *deponer, teſtificar.*

(b) extitit, *eſto es, todo ſucedió en un momento.*

[c] apud Fidenam: *Ciudad á 5. millas de Roma.* [d] libertini generis, *de caſta de libertos, como el poeta Horacio.*

[e] municipali ambitione, *por aquel deſeo de gloria, que ſolian tener los Ciudadanos de los Municipios, eſto es de las Ciudades, que gozaban de los derechos, y privilegios de Roma.*

(f) in mercede, *eſto es,* propter mercedem.

[g] habiti. *Tiberio avia quitado caſi enteramente los combates de gladiatores, que eran tan del guſto de aquellos Pueblos.* ac

ac muliebre ſexus, omnis ætas, ob propinquitatem loci effuſius. Unde gravior peſtis [a] fuit, conferta mole, dein convulſa, dum ruit intus, aut in exteriora effunditur: immensàmque vim [b] mortalium ſpectaculo intentos, aut qui [c] circum adſtabant, præceps trahit, atque operit. Et illi quidem quos principium ſtragis in mortem adflixerat, ut tali ſorte, (d) cruciatum effugêre. Miſerandi magis, quos abrupta parte corporis, nondum vita deſeruerat: qui per diem viſi, per noctem ululatibus & gemitu, conjuges, aut liberos noſcebant. Iam ceteri famâ exciti, hic fratrem, propinquum ille, alius parentes lamentari. (e) etiam quorum diverſa de cauſſa amici, aut neceſſarij aberant, pavere tamen: neque dum comperto (f) quos illa vis perculiſſet, latior ex incerto metus.

CAP. LXIII. Ut cœpere dimoveri obruta; concurſus ad exanimos, complectentium, oſculantium: & ſæpe certamen, ſi

[a] peſtis *el daño comun.*

[b] vim *muchedumbre.*

[c] aut qui *ſupl.* eos.

(d) ut tali ſorte, *ſupl.* poterant, *como podian en tal fatalidad.*

(e) lamentari *ſupl.* cœperant.

(f) neque dum comperto, *eſto es*, & nondum, *y no ſabido aùn*, *ò mientras no ſe ſupo.*

con-

confuſior facies, (*a*) & par forma, aut ætas, errorem adgnoſcentibus fecerat. Quinquaginta hominum millia eo caſu debilitata, [*b*] vel obtrita ſunt. Cautúmque in poſterum ſenatusconſulto, *Ne quis gladiatorum munus ederet, cui minor quadringentorum millium* [*c*] *res; neve amphitheatrum imponeretur, niſi ſolo firmitatis ſpectatæ.* (*d*) Atilius in exſilium actus eſt. Ceterum ſub (*e*) recentem cladem patuere procerum domus, fomenta, & medici paſsim præbiti: fuitque urbs (*f*) per illos dies, quamquam mæſta facie, veterum inſtitutis ſimilis, qui magna poſt prælia ſaucios, largitione, & curâ ſuſtentabant. . . .

LIBR. VI. CAP. VI.

INſigne (*g*) viſum eſt earum Cæſaris (*h*) litterarum initium. nam his verbis exorſus eſt: *Quid ſcribam vobis P. C. aut quomodo ſcribam, aut quid omnino non ſcribam, hoc tempore, dij me, deæque pejus perdant, quam peri-*

(*a*) certamen fecerat facies, ſi confuſa &

(*b*) debilitata *eſtropeados.*

(*c*) quadringentorum millium, *cerca de* 8. *mil peſos.*

(*d*) ſpectatæ *reconocida por peritos.*

[*e*] ſub *por* poſt. (*f*) Urbs *Roma.*

[*g*] inſigne, *notable.* (*h*) Cæſaris, *Tiberij.*

re

re quotidie ſentio, ſi ſcio. Adeo facinora atque flagitia ſua ipſi quoque in ſupplicium verterant. Neque fruſtra præſtantiſsimus ſapientiæ [a] firmare ſolitus eſt, ſi recludantur tyrannorum mentes, poſſe aſpici laniatus & ictus; quando ut corpora verberibus, ita ſævitiâ, libidine, malis conſultis animus dilaceretur. Quippe Tiberium non fortuna, non ſolitudines protegebant, quin tormenta pectoris ſuáſque ipſe pœnas fateretur. ..

LIBR. XI. CAP. V

COntinuus inde, & ſævus accuſandis reis Suilius, multíque audaciæ ejus æmuli. Nam cuncta legum, & magiſtratuum munia in ſe trahens Princeps, [b] materiam prædandi patefecerat: nec quidquam publicæ mercis tam venale fuit, quam advocatorum perfidia: adeo ut Samius inſignis eques Romanus, quadringentis nummorum (c) millibus Suilio datis, & cognita prævaricatione, ferro in domo ejus incubuerit. Igitur incipiente C. Silio Conſule deſignato, cujus de potentia & exitio, in tempore memorabo, conſurgunt patres, legémque Cinciam flagitant. qua cavetur antiquitus, *ne quis ob cauſam oran-*

(a) præſtantiſsimus ſapientiæ, *Socrates.*
[b] Princeps, *Claudio.*
[c] nummorum *de ſeſtercios.*

dam

dam pecuniam, donúmve accipiat.

CAP. VI. Deinde obstrepentibus his, quibus ea contumelia parabatur, discors Suilio Sulius acriter incubuit, veterum oratorum exempla referens, qui famam in posteros, præmia eloquentiæ cogitavissent pulcherrima. alioquin, & bonarum artium principem sordidis ministerijs fœdari: ne fidem quidem integram manere, ubi magnitudo quæstuum spectetur. Quod si in nullius mercedem negotia tueantur, pauciora fore: nunc inimicitias, acusationes, odia & injurias foveri, ut quomodo vis morborum prætia medentibus, sic fori tabes pecuniam advocatis ferat. Meminissent C. Asinij & Messallæ, ac recentiorum Arruntij, & Æsernini. Ad summa provectos incorruptâ vitâ & facundiâ. Talia dicente Consule designato, consentientibus alijs, parabatur sententia, qua, *Lege repetandarum* (*a*) *tenerentur*; cum Suilius, & Cofsutianus, & ceteri, qui non judicium, (*b*) (quippe in manifestos) (*c*) sed pœnam statui videbant, circum-

(*a*) repetundarum *supl.* pecuniarum. *Esta Ley castigaba los cohechos con pena de destierro, ù otra mayor segun las circustancias. L. 1. & 7. D. ad L. Iul. Repetund.*

[*b*] non judicium, *no el processo.*

(*c*) in manifestos *supl.* reos, *notorios, convencidos.*

si-

ſiſtunt Cæſarem, ante acta deprecantes. [*a*] Et poſtquam annuit tacens ,incipiunt.

CAP. VII. , Quem illum tantâ ſuperbiâ
, eſſe , ut æternitatem famæ ſpe præſumat ? u-
, ſui & rebus ſubſidium præparari, ne quis ino-
, piâ advocatorum potentioribus obnoxius ſit.
, neque tamen eloquentiam gratuito cõtinge-
, re:[*b*]omitti curas familiaris,[*c*] ut quis ſe alie-
, nis negotijs intendat. multos militiâ,quoſdam
, exercendo agros,tolerare vitã.Nihil á quoquã
, experi,niſi cujus fructus ante præviderit.Faci-
, le Aſinium , & Meſſallam, inter Antonium,
, & Auguſtum bellorum præmijs refertos, aut
, ditium familiarum heredes Æſerninos,& Ar-
, runtios magnum animum induiſſe: prompta
, ſibi exempla quantis mercedibus P. Clodius,
, aut C. Curio concionari ſoliti ſint. ſe mo-
, dicos ſenatores, quietâ Rep. nulla niſi pacis
, emolumenta petere. Cogitaret [*d*] plebem,
, quæ toga eniteſceret: ſublatis ſtudiorum pre-
, tijs, etiam ſtudia peritura. Ut minus deco-

(*a*) ante acta deprecantes , *pidiendole , que perdonaſſe las coſas paſſadas.*

[*b*] neque gratuito contingere, *ni ſe adquiere de valde.*

(*c*) familiaris *acuſ. plur : que ſe abandonan los cuidados proprios.*

(*d*) cogitaret *ſupl.*oportere ut. *Que conſideraſſe Tiberio,la plebe que* &. togâ *en la eloquencia forenſe.*

ra hæc, ita haud frustra dicta princeps ratus, capiendis pecunijs posuit modum usque ad dena sestertia, (*a*) quem [*b*] egressi, repetundarum (*c*) tenerentur....

LIBR. XVI. CAP. XVIII.

De C. Petronio supra (*d*) pauca repetenda sunt. Nam illi dies per somnum, nox officijs, & oblectamentis vitæ transigebatur. Utque alios industria, ita hunc ignavia ad famam protulerat; habebatúrque non ganeo, & profligator, ut plerique sua haurientium, (*e*) sed erudito luxu. (*f*) Ac dicta factáque ejus quanto solutiora, (*g*) & quan-

(*a*) dena sestertia *supl.* millia, *cerca de* 200 *pesos. ó* 100. *escudos de oro, que son los* centum aurei *que señala Ulpiano, por el honorario mayor de un Abogado.* (L. 1. §. 12. D. de extr. cogn.) *y que puede, y debe ser menor* pro modo litis, próque advocati facundiâ, & fori consuetudine, & judicij. (Ibid. §. 10.) *y no cobrarse hasta que sea fenecida la causa, segun el edicto de Trajano, de que haze mencion Plinio* Libr. 5. epist. 21.

(*b*] quem *supl.* modum.

[*c*] repetundarum *supl.* lege.

(*d*) suprà, *desde arriba, ò desde el principio.*

[*e*] haurientium *supl.* ex numero. sua *supl.* bona. (*f*) erudito luxu, *de profusion discreta.*

(*g*) quanto solutiora, *quanto mas libres.*

dam

dam ſui negligentiam præferentia, tanto gratius in ſpeciem ſimplicitatis accipiebantur. Proconſul tamen Bithyniæ, & mox Conſul, vigentem ſe, ac parem negotijs oſtendit. Dein revolutus ad vitia, ſeu vitiorum imitationem, [a] inter paucos familiarium, Neroni adſumptus eſt elegantiæ arbiter, [b] dum nihil amœnum, [c] & molle affluentiâ putat, niſi quod ei Petronius aprobaviſſet. Unde invidia Tigellini, quaſi adverſus æmulum, & ſcientiâ voluptatum potiorem. Ergo crudelitatem principis, cui ceteræ libidines cedebant, aggreditur, amicitiam Scevini [d] Petronio objectans, corrupto ad indicium ſervo, ademptáque defenſione, & majore parte familiæ in vincla raptâ.

CAP. XIX. Fortè illis diebus Campaniam petiverat Cæſar, & Cumas uſque progreſsus, Petronius illic attinebatur. (e) Nec tulit ultra timoris aut ſpei moras, neque tamen præceps vitam expulit, ſed inciſas ve-

(a) imitationem. *Petronio por liſongear á Neron, ſe fingia mas vicioſo, de lo que era.*

[b] elegantiæ arbiter, *Juez de la delicadeza, del buen guſto, Intendente de ſus placeres.*

[c] amœnum *agradable,* molle *delicioſo.*

(d) Scevini, *de Flavio Cevino, que avia conſpirado contra Neron.*

[e] attinebatur, *era pueſto preſſo.*

nas;

nas, ut libitum obligatas, aperire rurſum, & alloqui amicos, non per ſeria, aut quibus conſtantiæ gloriam peteret. Audiebátque referentes, nihil de immortalitate animæ, & ſapientium placitis, ſed levia carmina, (*a*) & faciles verſus. Servorum alios largitione, quoſdam verberibus affecit. Inijt & vias, (*b*) ſomno indulſit, ut quamquam coacta mors, fortuitæ ſimilis eſſet. Ne codicillis quidem [quod plerique (*c*) pereuntium,] Neronem aut Tigellinum, aut quem alium potentium adulatus eſt; ſed flagitia principis ſub nominibus exoletorum, feminarúmque, & novitate cujuſque ſtupri perſcripſit, atque obſignata miſit Neroni, (*d*) fregitque annu-

(*a*) levia carmina, *poeſias vanas, de poco momento.* faciles verſus, *verſos dulces, agradables.*

(*b*) inijt & vias, *paſſeò tambien las calles.*

[*c*] plerique. *Muchos de aquellos infelizes dexaban la mayor parte de ſus bienes à Neron, ò â algun valido, de cuyo orden morian inocentes. Solo aſsi podian ſalvar alguna parte á beneficio de ſus hijos, ó herederos.*

(*d*) miſit Neroni. *Eſta fue una pieza graciosa, que jugò Petronio á Neron, un momento antes de morir. Embiòle ſu teſtamento cerrado, para hacerle creer, que lo dexaba por heredero; y aviendolo èſte abierto, ſe hallò con una menuda relacion de ſus mas ocultas maldades.*

lum,

lum, (*a*) ne mox usui esset [*b*] ad facienda pericula.

CAP. XX. Ambigenti Neroni quonam modo noctium suarum ingenia notescerent, offertur Silia matrimonio Senatoris haud ignota, ac Petronio perquam familiaris. Agitur in exsilium tanquam [*c*] non siluisset, quæ viderat, pertuleratque proprio odio... [*d*]

(*a*) annulum, *el sello. Era este entre los Romanos un anillo con alguna figura, que se imprimia en greda de Asia, ó cera, para cerrar, y sellar las cartas, ò instrumentos.*

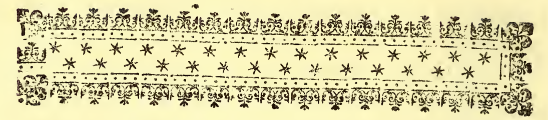
(*b*) nè esset. *Tendria presente el remedo, que se avia hecho poco antes de la letra del Poeta Lucano, para quitar la vida à Mela su Padre.*

(*c*) tamquam. *este era el pretexto.*

(*d*) proprio odio. *este era el motivo, el aborrecimiento, que la tenia.*

LU-

LUGARES SELECTOS

DE CRISPO SALUSTIO.

DE BELL. CATILIN. CAP. V.

L. Catilina nobili genere natus, fuit magna vi & animi, & corporis, sed ingenio malo, pravóque. Huic ab adolescentia bella intestina, cædes, rapinæ, discordia civilis grata fuere: ibique juventutem suam exercuit. Corpus patiens inediæ, vigiliæ, algoris, suprà quam cuiquam credibile est: animus audax, subdolus, varius, cujus rei libet simulator, ac dissimulator, alieni appetēs, sui profusus, ardens in cupiditatibus: satis eloquentiæ, sapientiæ parum. Vastus animus, immoderata, incredibilia, nimis alta semper cupiebat. Hunc, post dominationem L. Sullæ libido maxima invaserat Reip. capiundæ: neque id quibus modis adsequeretur, dum sibi regnum pararet, quidquam pensi habebat. Agitabatur magis, magisque in dies animus ferox, inopiâ rei familiaris, & conscientiâ scelerum: quæ utraque

que his artibus auxerat, quas ſupra memoravi: incitabant præterea corrupti civitatis mores, quos (*a*) peſsuma ac diverſa inter ſe mala, luxuria, atque avaritia vexabant. Res ipſa hortari videtur, quoniam de moribus civitatis tempus admonuit, ſupra repetere, ac paucis inſtituta majorum, domi militiæque, (*b*) quomodo Remp. habuerint, quantámque reliquerint, ut paulatim immutata, ex pulcerrima & optima, peſsuma ac flagitioſiſsima facta ſit, diſſerere.

CAP. XIV. In tanta tamque corrupta civitate, Catilina id quod factu facillimum erat, omnium flagitiorum [*c*] atque facinorum circum ſe, tamquam ſtipatorum catervas habebat. Nam, quicumque impudicus, adulter, ganeo; manu, ventre, bona patria laceraverat, quique alienum æs grande conflaverat, quo flagitium, aut facinus redimeret; præterea, omnes undique parricidæ, ſacrilegi, convicti judicijs, aut pro factis judicium timentes, ad hoc, (*d*) quos manus,

(*a*) quos *ſupl.* cives. (*b*) domi, militiæque *ſupl.* in loco, *en la paz, y en la guerra.*

(*c*) flagitiorum, *pone en lugar de* flagitioſorum, facinorum *de* facinoroſorum, *por excuſar eſtas vozes mui largas.*

(*d*) ad hoc. *Terenc. y Cic. dizen* ad hæc *ſupl.* adde. *Demas de eſto.*

at-

atque lingua, perjurio, & civili ſanguine alebat: poſtremo, omnes quos flagitium, egeſtas, conſcius animus exagitabat, hi Catilinæ proxumi, familiaréſque erant. Quod ſi quis etiam á culpa vacuus in amicitiam ejus inciderat, quotidiano uſu, atque illecebris, facile par ſimiliſque ceteris efficiebatur. Sed maxime adoleſcentium familiaritates appetebat: eorum animi molles, & ætate fluxi, dolis haud difficulter capiebantur. Nam uti cujuſque ſtudium ex ætate flagrabat, alijs canes, atque equos mercari: (a) poſtremo neque ſumptui, neque modeſtiæ ſuæ parcere, dum illos obnoxios, fidóſque faceret....

CAP. XV. Iamprimum adoleſcens Catilina multa nefanda fecerat, cum Virgine nobili, cum ſacerdote Veſtæ, alia hujuſcemodi contra jus fáſque. Poſtremo captus amore Aureliæ Oreſtillæ, cujus præter formam, nihil umquã bonus laudavit: quod ea nubere illi dubitabat, timens privignum adultum ætate: pro certo creditur, necato filio, vacuam domum ſceleſtis nuptijs feciſſe. Quæ quidem res mihi in primis videtur cauſſa fuiſſe facinoris maturandi. [b] Namque animus impurus, dijs hominibúſque infeſtus, neque vigilijs, neque quietibus ſedari poterat. Itá conſcientia mentem excitam

(a) mercari, *ſupl.* ſolebat.

(b) maturandi *de acelerar.*

ve-

vexabat. Igitur colos (a) ejus exſanguis, fœdi oculi: citus modo, modo tardus inceſſus: prorſus in facie, vultúque vecordia inerat.

CAP. XVI. Sed juventutem, quam, ut ſupra diximus, illexerat multis modis, mala facinora edocebat: ex illis teſtes, ſignatoréſque falſos commodare: fidem, fortunas, pericula vilia habere. [b] Poſt, ubi eorum famam, atque pudorem attriverat, majora alia imperabat. Si cauſa peccandi in præſens minus ſuppetebat, nihilominus inſontes ſicuti ſontes, circumvenire, jugulare. Scilicet ne per otium torpeſcerent manus aut animus, gratuito potius malus, atque crudelis erat. His amicis ſocijſque confiſus Catilina, ſimul quod æs alienum per omnes terras ingens erat: & quod pleríque Sullani milites, largius ſuo uſi, rapinarum, & victoriæ veteris memores, civile bellum exoptabant: opprimundæ Reip. conſilium cepit. In Italia nullus exercitus: Cn. Pompejus in extremis terris bellum gerebat: ipſi conſulatum petundi magna ſpes: ſenatus nihil ſanè intentus: tutæ tranquilæque res omnes: ſed ea prorſus opportuna Catilinæ.

CAP. XVII. Igitur circiter Cal. Iun. L.

(a) colos, *por* color.

[b] vilia habere, *tener en poco, deſpreciar.*

Cæsare, & C. Figulo Coss. primo singulos appellare, (a) hortari alios, alios tentare; opes suas, imparatam Remp, magna præmia conjurationis docere. Ubi satis explorata sunt, quæ voluit: in unum omnis (b) convocat, quibus maxuma necessitudo, & plurimum audaciæ inerat....

CAP. XX. Catilina, ubi eos quos paullo ante memoravi, convenisse videt; tametsi cum singulis multa sæpe egerat; tamen in rem fore credens universos appellare, & cohortari, in abditam partem ædium secessit; atque ibi omnibus arbitris procul amotis, orationem hujuscemodi habuit: *Ni virtus, fidésque vestra satis spectata mihi forent; nequicquam opportuna res cecidisset; spes magna, dominatio in manibus frustra fuissent; neque ego per ignaviam, aut vana ingenia, incerta, pro certis captarem. Sed quia multis, & magnis tempestatibus vos cognovi fortes, fidósque mihi: eo animus ausus est, maxumum atque pulcherrumum facinus incipere: simul, quia vobis eadem, quæ mihi bona, maláque esse intellexi. Nam idem velle, at-*

(a) appellare, *supl.* cœpit.

[b] omnis *por* omnes. *Este Autor usa mucho en el acus. de plural de la tercera decl. la termin.* is, *que era en su tiempo mas de moda, que la de* es, *ò* eis, *como prueba el Card. Noris Cen. Pis. diss. 4. cap. 3.*

que

que idem nolle, ea demum firma amicitia est. Sed ego quæ mente agitavi, omnes jam antea diversi (a) audistis. Ceterum mihi in dies magis animus accenditur, cum considero, quæ conditio vitæ futura sit, nisi nosmet ipsos vindicamus in libertatem. Nam postquam Resp. in paucorum potentium jus, atque ditionem concessit: semper illis reges, tetrarchæ vectigales esse: (b) populi, nationes stipendia pendere. Ceteri omnes, strenui, boni, nobiles, atque ignobiles, vulgus fuimus: sine gratia, sine autoritate, his obnoxij, quibus, si Resp. valeret, formidini essemus. Itaque omnis gratia, potentia, honos, divitiæ apud illos sunt, aut ubi illi volunt: nobis reliquêre pericula, repulsas, juditia, egestatem. Quæ quousque tandem patiemini fortissimi viri? nonne emori per virtutem præstat, quam vitam miseram, atque inhonestam, ubi alienæ superbiæ ludibrio fueris, per dedecus amittere?

CAP. XXI. *Verum enim vero, prô Deûm atque hominum fidem! Victoria in manu nobis est. viget ætas: animus valet. contra illis, annis, atque divitijs, omnia consenuerunt. tantummodo incœpto opus est: cætera res expediet. Etenim quis mortalium, cui virile ingenium inest, tolerare potest, illis divitias superare, quas profundant in exstruendo mari, & montibus coæquandis; nobis rem familiarem etiam ad necessaria deesse? illos binas, aut amplius domos*

(a) diversi, *separados.*

[b] esse, . . . pendere *supl.* apparent.

continuare; nobis larem familiarem nusquam ullum esse? cum tabulas, [a] *signa, toreumata emunt, nova diruunt, alia ædificant: postremo omnibus modis pecuniam trahunt, vexant: tamen summâ libidine divitias suas vincere nequeunt.* (b) *At nobis est domi inopia, foris æs alienum: mala res, spes multo asperior. Denique quid reliquì habemus, præter miseram animam? Quin igitur expergiscimini? en illa, illa, quam sæpe optastis, libertas. præterea, divitiæ, decus, gloria in oculis sita sunt. Fortuna ea omnia victoribus præmia posuit. Res, tempus, pericula, egestas, belli spolia magnifica, magis, quam oratio mea, vos hortentur. Vel imperatore, vel milite me utimini. Neque animus, neque corpus à vobis aberit. Hæc ipsa ut spero, vobiscum una Consul agam: nisi forte animus fallit, & vos servire magis quam imperare, parati estis. . . .*

CAP. XXVI. Sed in his erat Sempronia, quæ multa sæpe virilis audaciæ facinora comiserat. Hæc mulier genere atque formâ, præterea viro atque liberis satis fortunata fuit: litteris Græcis, & Latinis docta: psalere, & saltare elegantius, quam necesse est probæ: multa alia, quæ instrumenna luxu-

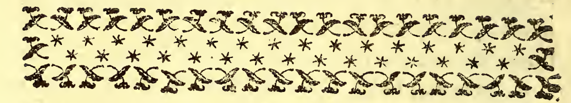
[a] tabulas, *pinturas.* signa, *estatuas.* toreumata, *vaxillas de oro, ò plata gravadas.*

[b] nequeunt, *porque tienen mas de lo que pueden desear,*

riæ

riæ ſunt. Sed ei cariora ſemper omnia, quam decus, atque pudicitia fuit. Pecuniæ, an famæ minus parceret, haud facile diſcerneres. . . . Sed ea, ſæpe antehac fidem prodiderat, creditum abjuraverat, cædis conſcia fuerat, luxuriâ atque inopiâ præceps abierat. Verum ingenium ejus haud abſurdum: poſſe verſus facere, jocum movere, ſermone uti vel modeſto, vel molli, vel procaci. Prorſus multæ facetiæ, multúſque lepos inerat.

CAP. XXVII. His rebus comparatis, Catilina nihilo minus in proxumum annum Conſulatum petebat; ſperans, ſi deſignatus foret, facile ſe ex voluntate Antonio uſurum. Neque interea quietus erat, ſed omnibus modis inſidias parabat Ciceroni. Neque illi tamen, ad cavendum dolus, aut aſtutiæ deerant. Namque á principio Conſulatus ſui, multa pollicendo per Fulviam, effecerat, ut Q. Curius, de quo paullo antè memoravi, conſilia Catilinæ ſibi proderet. Ad hoc, collegam ſuum Antonium pactione Provinciæ perpulerat, ne contra Remp. ſentiret: circum ſe præſidia amicorum, atque clientium occultè habebat. Poſtquam dies comitiorum venit, & Catilinæ neque petitio, neque inſidiæ, quas conſulibus in Campo fecerat, proſperè ceſsêre: conſtituit bellum facere, & extrema omnia experiri; quoniam, quæ occultè tentaverat, aſpera, fœdáque evenerant. . . . LU-

LUGARES SELECTOS.

DE TITO LIVIO.

HISTORIAR. LIBR. I. CAP. XXIV.

FORTE in duobus tum exercitibus (*a*) erant trigemini fratres, [*b*] nec ætate, nec viribus diſpares. Horatios Curiatióſque fuiſſe, ſatis cõſtat, nec ferme res antiqua alia eſt nobilior. Tamen in re tam clara, nominum error [*c*] manet; utrius populi Horatij, utrius Curiatij ſuerint. Autores utroque trahunt: [*d*] plures tamen invenio, qui Romanos Horatios vocent. Hos ut ſequar, inclinat animus. Cum trigeminis agunt reges, ut pro ſua quiſque patria dimicent ferro. Ibi imperium fore, unde victoria fuerit. Nihil recuſatur: tempus & locus convenit. Priuſquam dimicarent,

(*a*) in duobus exercitibus, *de Roma, y de Albania.*

(*b*) trigemini fratres, *tres hermanos mellizos.*

(*c*) error, *ignorancia.*

foe-

fœdus ictum (a) inter Romanos, & Albanos est his legibus, ut cujusque populi cives eo certamine vicissent, is alteri populo cum bona pace imperitaret....

CAP. XXV. Fœdere icto, trigemini, sicut convenerat, arma capiunt. Quum sui utrosque adhortarentur, *Deos patrios, patriam ac parentes, quidquid civium domi, quidquid in exercitu sit, illorum tunc arma, illorum intueri manus*: feroces, & suopte ingenio, & pleni adhortantium vocibus, in medium inter duas acies procedunt. Consederant utrinque pro castris duo exercitus, periculi magis præsentis, quam curæ expertes. quippe imperium agebatur, in tam paucorum virtute atque fortuna positum. Itáque ergo erecti suspensíque, in minime gratum spectaculum animo intenduntur.[b] Datur signum. infestísque armis, velut acies, terni juvenes magnorum exercituum animos gerentes, concurrunt: nec his, nec illis periculum suum; publicum imperium servitiúmque obversatur animo: [c] futuráque ea deinde patriæ fortuna, quam ipsi fecissent. Ut primo statim concursu increpuêre arma, micantésque fulsêre gladij, horror ingens spec-

[a] fœdus ictum *supl.* fuit, *se hizo un tratado, se capituló.* (b) animo intenduntur, *se aplican con toda el alma.*

(c) obversatur animo, *se presenta à su consideracion.* tan-

tantes perſtringit: & neutro inclinata ſpe, torpebat vox ſpiritúſque. Conſertis deinde manibus, (*a*) quum jam non motus tantum corporum, agitatióque anceps telorum armorúmque, ſed vulnera quoque & ſanguis ſpectaculo eſſent; duo Romani, ſuper alium alius, vulneratis tribus Albanis, exſpirantes corruerunt. Ad quorum caſum, quum conclamâſſet gaudio Albanus exercitus, Romanas legiones jam ſpes tota, nondum tamen cura deſeruerat exanimes vice unius, [*b*] quem tres Curiatij circumſterant. Forte is integer fuit, ut (*c*) univerſis ſolus nequaquam par, ſic adverſus ſingulos ferox. Ergo, ut ſegregaret pugnam eorum, capeſsit fugam, ita ratus ſecuturos, [*d*] ut quemque vulnere afectum corpus ſineret. Iam aliquantum ſpatij ex eo loco, ubi pugnatum eſt, aufugerat, quum reſpiciens videt magnis intervallis ſequentes: unum haud procul ab ſeſe abeſſe. in eum magno impetu redit. Et dum Albanus exercitus inclamat Curiatijs, ut opem ferant fratri, jam Horatius cæſo hoſti vi-

(*a*) conſertis manibus, *peleando de mas cerca, viniendo á las manos,*

(*b*) vice unius *ſupl.* pro, *por la ſuerte del unico.*

(*c*) ut, *aſsi como,*

(*d*) ut, *ſegun que.*

victor secundam pugnam petebat. Tum clamore, qualis ex insperato (a) faventium solet, Romani adjuvant [b] militem suum: & ille defungi prœlio (c) festinat. Prius itaque quam alter, qui nec procul aberat consequi posset; & alterum Curiatium conficit. Iamque æquato Marte (d) singuli supererant; sed nec spe, nec viribus pares. alterum intactum ferro corpus, & geminatâ victoriâ ferocem in certamen tertium dabant: alter fessum vulnere, fessum cursu, trahens (e) corpus, victúsque fratrum ante strage, victori objicitur hosti. nec ilud prœlium fuit. Románus exultans, *Duos, inquit, fratrum Manibus (f) dedi: tertium, causæ belli hujusce, ut Romanus Albano imperet, dabo.* Male sustinenti arma, gladium superne jugulo defigit: jacentem spoliat. Romani ovantes ac gratulantes, Horatium accipiunt: eo majore cū gaudio, quo prope metum res fuerat. Ad sepulturam in de suorum nequaquam paribus animis vertuntur, quippe imperio alteri aucti, alteri ditionis alienæ facti. Sepulchra extant,

[a] ex insperato, *supl.* eventu.

(b) adjuvant, *alientan.*

(c) defungi prœlio, *libertarse de la lid, concluirla.* (d) æquato Marte, *hecho igual el combate.*

(e) trahens, *forzando.* [f] Manibus *supl.* Dijs, *á los Dioses subterraneos.*

quo quisque loco cecidit: duo Romana uno loco propius Albam, tria Albana Romam versus; sed distantia locis, ut & pugnatum est.

LIBR. XXVI. CAP. L.

Captiva deinde à militibus adducitur ad eum adulta virgo, adeo eximiâ formâ, ut quacumque incedebat, converteret omnium oculos. Scipio percunctatus patriam parentésque, inter cætera accepit, desponsam eam principi Celtiberorum adolescenti, cui Allucio [a] nomen erat. Extemplo igitur parentibus sponsoque ab domo accitis, quum interim audiret deperire eum sponsæ amore: vbi primum venit, acuratiore eum sermone quam parentes alloquitur. *Iuvenis*, inquit, *juvenem appello: quo minor sit inter nos hujus sermonis verecundia. Ego quum sponsa tua capta á militibus nostris ad me ducta esset, audirémque eam tibi cordi esse, & forma faceret fidem; quia ipse si frui liceret ludo ætatis, (præsertim recto, & legitimo amore) & non Respublica animum nostrum ocupasset,*

(a) Allucio, *en lugar de* Allucius, *ó* Allucij. *Aquel Dativo es helenismo de atraccion, esto es imitacion de la Lengua Griega, en que un caso atrahe otro: como en aquel lugar de Horacio, que no entendio Lambino.* Occurrunt animæ, quales nec candidiores terra tulit, *por* qualibus. &c.

ve-

veniam mihi dari sponsam impensius amanti vellem: tuo, cujus possum, amori faveo. Fuit sponsa tua apud me eâdem, qua apud soceros tuos parentésque suos verecundiâ: servata tibi est, ut inviolatum, & dignum me teque dari tibi donum posset. Hanc mercedem unam pro eo munere paciscor; amicus populo Romano sis: & si me virum bonum credis esse, quales patrem patruumque meum jam ante hæ gentes norant, scias multos nostri similes in civitate Romana esse: nec ullum in terris populum hodie dici posse, quem minus tibi hostem, tuisque esse velis, aut amicum malis. Adolescens, simul pudore & gaudio perfusus, dextram Scipionis tenens, Deos omnes invocare ad gratiam illi pro se referendam; quoniam sibi nequaquam satis facultatis pro suo animo atque illius erga se merito, esset. Parentes inde cognatíque virginis appellati: qui quoniam gratis sibi redderetur virgo; ad quam redimendam satis magnum attulissent auri pondus; orare Scipionem, ut id ab se donum acciperet, cœperunt: haud minorem ejus rei apud se gratiam futuram esse, affirmantes, quam redditæ inviolatæ foret virginis. Scipio, quando (a) tanto opere peterent, accepturum se pollicitus; poni ante pedes jussit: vocatóque ad se Allucio, *Super dotem*, inquit, *quam accepturus á socero es, hæc tibi*

(a) quando, *porque, pues que*

bi á me dotalia dona accedent: aurúmque tollere ac sibi habere jussit. His lætus donis honoribúsque, dimissus domum, implevit populares, laudibus meritis Scipionis: Venisse Dijs simillimum juvenem, vincentem omnia, quum armis, tum benignitate ac beneficijs. Itaque delectu clientium habito, cum delectis mille, & quadrigentis equitibus intra paucos dies ad Scipionem revertit. . . .

LIBR. XXXVIII. CAP. L.

. . . . P. Scipioni Africano (ut Valerius Antias (*a*) autor est) duo Q. Petillij (*b*) diem dixerunt. (*c*) Id prout cujusque ingenium erat, interpretabantur. Alij non tribunos plebis, sed universam civitatem, quæ id pati posset, incusabant. *Duas maximas orbis terrarum urbes ingratas uno prope tempore in principes (d) inventas, Romam ingratiorem: si quidem victa Carthago victum Annibalem in exilium ex-*

(*a*) Valerius Antias, *Analista de Roma, de quien cita Gelio hasta el Libro 75. (N. Att. Libr. 7. cap. 9.) y se ha perdido enteramente su Obra.*

(*b*) duo Q. Petillij. *Eran Tribunos de la plebe estos dos primos hermanos, acusadores de Scipion, por el influxo de Caton, su enemigo dissimulado.*

(*c*) diem dixerunt, *citaron para que compareciesse ante las Tribus.*

(*d*) in principes, *contra los primeros hombres.*

per-

pulisset; Roma victrix victorem Africanum expellat. Alij, *Neminem unum civem tantum eminere debere, ut legibus interrogari (a) non possit: nihil tam æquandæ libertatis [b] esse, quam potentissimum quemque posse dicere causam. (c) Quid autem tuto cuiquam, nedum summam Rempubl.(d) permitti, si ratio non sit reddenda? qui jus æquum pati non possit, in eum vim haud injustam esse.* Hæc agitata sermonibus donec dies dicendæ caussæ venit. [e] Nec alius antea quisquam, nec ille ipse Scipio consul censorve, majore omnis generis hominum frequentiâ, quã reus illo die, in forum est deductus. Iussus dicere causam sine ulla criminum mentione, orationem adeo magnificam de rebus ab se gestis est exorsus, ut satis constaret, neminem umquam neque melius, neque verius laudatum esse. Dicebantur enim ab eodem animo ingenióque, à quo gesta erant: & aurium fastidium aberat; quia pro periculo, non

(a) interrogari, *ser residenciado.*

[b] tam æquandæ libertatis, *tan proprio de nuestra libertad, que debe conservarse igual.*

[c] dicere caussam, *Orar en su defensa.*

(d) summam Rempubl, *en lugar de* summam Reipubl, *la suprema authoridad de la Republica.*

[e] dies venit. *el termino ordinario era de 27 dias.*

in gloriam referebantur.

CAP. LI. Tribuni plebis vetera luxuriæ crimina [a] Syracuſanorum hibernorum, & Locris Pleminianum tumultum, [b] quum ad fidem præſentium criminum retuliſſent; ſuſpicionibus magis, quam argumentis, pecuniæ captæ reum accuſarunt. *Filium captum ſine prætio redditum, (c) omnibúſque alijs rebus Scipionem, tamquam in ejus unius manu pax Romana bellúmque eſſet, ab Antiocho cultum. Dictatorem [d] cum Conſuli, non legatum in provincia fuiſſe: nec ad aliam rem eo profectum, quam ut id quod Hiſpaniæ, Galliæ, Siciliæ, Africæ jampridem perſuaſum eſſet, hoc Græciæ Aſiæque, & omnibus ad orientem verſus regibus gentibúſque appareret; unum hominem, caput columenque imperij Romani eſſe: ſub umbra Scipionis civitatem*

(a) vetera luxuriæ crimina, *los antiguos cargos de la profuſion.* Syracuſarorum hibernorum *de los quarteles de Invierno de Syracuſa; eſto es, de aver invernado allí antes de paſſar à la Africa,*

[b] Locris Plemin. tumultum. *La ſedicion, que ſe hizo en Locres, Ciudad antigua de Italia, contra el Governador Q. Plemínio, [nombrado por Scipion] por ſus crueldades, y extorſiones.*

[c] redditum, *por Antioco Rey de Syria.*

(d) Dictatorem &c. *Que ſe avia portado con el Conſul ſu hermano, no como ſu Theniente General, ſino como Xefe ſupremo.* de-

dominam orbis terrarum latere: nutus ejus pro decretis Patrum, [a] *pro populi jussis esse.* Infamiâ intactum, invidiâ qua possunt, urgent. Orationibus in noctem perductis, prodicta dies est. [b] ubi ea venit, tribuni in Rostris prima luce consederunt. Citatus reus, magno agmine amicorum clientiumque per mediam concionem ad Rostra (c) subijt, silentióque facto: *Hoc* inquit, *die, tribuni plebis, vosque Quirites, cum Annibale, & Carthaginiensibus signis collatis* [d] *in Africa bene ac feliciter pugnavi. Itaque quum hodie litibus, & jurgijs supersederi æquum sit, ego hinc extemplo in Capitolium* (e) *ad Iovem optimum maximum, Iunonemque, & Minervam, cateró(s)que Deos, qui Capitolio, atque arci præsident, salutandos ibo: hisque gratias agam, quod mihi, & hoc ipso die, & sæpe alias egregie Reipubl. gerendæ mentem facultatem-*

(a) Patrum, *de los Senadores.*

(b) prodicta dies est, *se señaló nuevo termino, se difirio el dia.*

(c) ad Rostra, *à la Tribuna, en que se oraba al Pueblo, la qual era hecha de Espolones de Galeras enemigas, y estaba en medio de la Plaza mayor de Roma.*

(d) signis collatis, *á banderas desplegadas.*

(e) in Capitolium, *al Templo de Jupiter, que estaba en uno de los 7. Montes de Roma, llamado el Capitolino.*

que

que dederunt! Vestrum quoque quibus commodum est, ite mecum Quirites; & orate Deos, ut mei similes principes habeatis. Ita, si ab annis septendecim ad senectutem, semper vos ætatem meam honoribus vestris anteistis, ego vestros honores rebus gerendis præcessi. Ab Rostris in Capitolium ascendit: simul se universa concio avertit, & secuta Scipionem est. adeo, ut postremo scribæ viatorésque (*a*) tribunos relinquerent, nec cum ijs præter servilem comitatum, & præconem, qui reum ex Rostris citabat, quisquam esset. Scipio non in Capitolio modo, sed per totam urbem, omnia templa Deûm cum populo Romano circumijt. Celebratior is prope dies favore hominum & æstimatione veræ magnitudinis ejus fuit, quam quo triumphans de Syphace rege, & Carthaginiensibus urbem est invectus.

(*a*) scribæ, viatorésque, *Escribanos, y Alguaziles.*

LUGARES SELECTOS
DE PLINIO *el Mayor*.

Naturalis Histor. Libr. I.

ITER est, non tritâ auctoribus viâ, nec qua peregrinari animus expetat. Nemo apud nos qui idem tentaverit, nemo apud Græcos qui unus omnia ea tractaverit. Magna pars, studiorum amœnitates quærimus. [*a*] Quæ verò tractata ab alijs dicuntur immensæ subtilitatis, obscuris rerum tenebris premuntur. Iam omnia attingenda, quæ Græci *Encyclopædiam* [*b*] vocant, & tamen ignota aut incerta ingenijs facta. Alia vero ita multis prodita, ut in fastidium sint adducta. Res ardua vetustis novitatem dare, novis auctoritatem, obsoletis nitorem, obscuris lucem, fastiditis gratiam, dubijs fidem, omnibus verò naturam, [*c*] & naturæ suæ (*d*) omnia. Itaque etiam non assecutis, voluisse,

(*a*) Magna pars quærimus. *Sylepsis. vid. supr, pag.* 143. (*b*)Encyclopædiam,*coleccion de todas las ciencias.* [*c*] naturam, *su fuerza natural.*

(*d*) naturæ suæ, *à su essencia, à la naturaleza de cada cosa.* omnia, *todas sus propriedades.*

abundè pulchrum atque magnificum eſt. Equidem ita ſentio, peculiarem in ſtudijs cauſam eorum eſſe, qui difficultatibus victis, utilitatem juvandi prætulerunt gratiæ placendi: idque jam & in alijs operibus ipſe feci: & profiteor mirari me T. Livium, auctorem celeberrimum, in hiſtoriarum ſuarum, quas repetit ab origine Urbis, quodam volumine (a) ſic orſum: Satis jam ſibi gloriæ quæſitum, & potuiſſe ſe deſinere, nì animus inquies paſceretur (b) opere. Profecto enim populi gentium victoris, & Romani nominis gloriæ, non ſuæ compoſuiſſe illa decuit. Majus meritum eſſet, operis amore, non animi causâ [c] perſeveraſse: & hoc populo Romano præſtitiſſe, non ſibi. Viginti millia rerum dignarum curâ, (quoniam ut ait Domitius Piſo, theſauros oportet eſſe, (d) non libros) ex lectione voluminum circiter duûm millium, quorum pauca admodum ſtudioſi attingunt, propter ſecretum materiæ, ex exquiſitis auctoribus centum, incluſimus triginta ſex voluminibus, abjectis (e) rebus plurimis, quas aut ignoraverant priores, aut poſtea inve-

(a) quodam volumine. *Eſte ſe ha perdido.*

[b] paſceretur, *ſe divirtieſſe.*

(c) animi causâ, *por entretenerſe.*

[d] eſſe *ſupl.* libros, *que los libros ſean arcas de riquezas, no libros como quiera.*

(e) abjectis, *no entrando en quenta.*

ne-

nerat vita. Nec dubitamus, multa esse, quæ & nos præterierint. Homines enim sumus, & occupati officijs: subcisivísque temporibus (a) ista curamus, id est, nocturnis, ne quis vestrum putet, his cessatum horis. [b] Dies vobis (c) impendimus: cum somno valetudinem computamus: (d) vel hoc solo præmio contenti, quod dum ista [ut ait M. Varro] musinamur, [e] pluribus horis vivimus. Profecto enim vita vigilia est. Quibus de causis atque difficultatibus nihil auso promittere, hoc ipsum tu præstas, quod ad te scribimus. Nec fiducia operis hæc est, sed indicatura. [f] Multa valde pretiosa ideo videntur: quia sunt templis dicata....

Proinde occupantibus locum (g) faveo; ego

[a] subcisivis temporibus, *en los ratos cercenados de otras ocupaciones.*

[b] his horis, *esto es* nocturnis.

(c) vestrum... vobis, *habla con Tito, y Vespasiano.* (d) computamus, *ajustamos, medimos: esto es, duermo solamente lo que necessita mi salud. En lugar de* cum valetudine somnum, *dize* cum somno valetudinem; *que es especie de Sylepsis, como en* dare classibus austros, [*Virg.*] *por* dare austris classes.

(e) musinamur, *escribimos despacio.*

[f] indicatura, *manifestacion.*

[g] occupantibus locum, *á los Autores que han tratado esta materia, antes que yo.* ve-

verò & posteris, quos scio nobiscum decertaturos, sicut ipsi fecimus cum prioribus. Argumentum hujus stomachi mei [a] habebis, quod in his voluminibus auctorum nomina prætexui. Est enim benignum [ut arbitror] & plenum ingenui pudoris, fateri per quos profeceris: non ut plerique ex ijs quos attigi, fecerunt. Scito enim conferentem auctores me deprehendisse á juratissimis (b) & proximis veteres transcriptos ad verbum, neque nominatos: non illa Virgiliana virtute, (c) ut certarent: non Ciceroniana simplicitate, qui in libris de Republica, Platonis se comitem profitetur: in Consolatione filiæ, *Crantorem*, inquit, *sequor*: item *Panætium de Officijs*, [d] quæ volumina ejus ediscenda, non modo in manibus quotidie habenda, nosti. Obnoxij [e] profecto animi, & infelicis ingenij est, deprehendi in furto malle, quam mutuum reddere, (f) cùm

(a) hujus stomachi mei, *de este mi genio.*

[b] à juratissimis, *por los Autores mas seguros, de mas credito.*

(c) virtute, *excelencia. Virgilio tomò de los Poetas Griegos, pero para tratar la misma materia, à competencia de ellos.* (d) de Officijs, *supl.* in libro.

[e] obnoxij, *ruin.*

[f] mutuum reddere. *Quando un Autor toma algo de otro, con citarlo le vuelve el prestamo.*

præ-

præsertim sors fiat (g) ex usura...:

Libr. VII. Cap. XXX.

INgeniorum gloriæ quis possit agere delectum, per tot disciplinarum genera, & tantam rerum operúmque varietatem? nisi forte Homero vate Græco, nullum [b] felicius extitisse convenit, sive operis fortuna, sive materia æstimetur. Itaque Alexander Magnus [etenim insignibus judicijs optime citráque invidiam, tam superba [c] censura peragetur] inter spolia Darij Persarum regis unguentorum (d) scrinio capto, quod erat auro gemmísque ac margaritis pretiosum, varios ejus usus amicis demonstrantibus: (quando tædebat unguenti bellatorem & militia sordidum) immò, Hercule, inquit, librorum Homeri custodiæ detur: ut pretiosissimum humani animi opus, quã maximè diviti opere servaretur. Item Pindari vatis familiæ penatibúsque (e)

[a) sors fiat, *se haze caudal proprio, se adquiere el principal.* ex usurâ, *por el interes, esto es, pagandole la usura. Desuerte que considera Plinio á la citacion, primero como restitucion del principal: y despues, como paga solamente de la usura.* (b) nullum, *supl.* ingenium.

(c) superba, *arrogante.*

[d) unguentorum, *de perfumes liquidos.*

(e) penatibus, *á sus casas.*

juf-

jussit parci, cum Thebas caperet. Aristotelis philosophi patriam condidit: tantæque rerum claritati, (a) tam benignum testimonium miscuit. Archilochi poetæ interfectores (b) Apollo arguit (c) Delphis. Sophoclem tragici cothurni [d] principem defunctũ sepeliri Liber Pater (e) jussit, obsidentibus mœnia Lacedæmonijs: Lysandro eorum rege in quiete sæpius admonito, ut pateretur humari delicias suas. (f) Requisivit rex, quis supremum diem Athenis obijsset: nec difficulter ex ijs, quem Deus significasset, intellexit: pacémque funeri dedit.

CAP. XXXI. Platoni sapientiæ antistiti Dionysius tyrannus, aliàs sævitiæ superbiæ-

(a) tantæ claritati *á tan grande fama.* rerum, *de las cosas de Aristoteles, esto es, de su talento y doctrina.*

(b) interfectores, *plur.* por *sing. El matador fue uno, llamado Archias.*

(c) arguit, *descubrio, reprehendio. Galeno ha conservado el verso de Apolo, que traducido del Griego, dice:*

Musarum famuli occisor, templo procul esto.

[d] tragici cothurni, *del estilo grave de las Tragedias.*

(e) Liber pater, *el Dios Baco.*

(f) delicias suas, *todo su querer.*

que

que natus, vittatam (*a*) navem misit obviam: ipse quadrigis albis egredientem in littore excepit. Viginti talentis (*b*) unam orationem Isocrates vendidit. Æschines Atheniensis summus orator, cum accusationem qua fuerat usus, Rhodijs legisset, legit & defensionem Demosthenis, qua in illud pulsus fuerat exsilium: mirantibúsque, tum magis fuisse miraturos dixit, si ipsum (*c*) orantem audivissent: in calamitate testis ingens factus inimici. Thucydidem imperatorem (*d*) Athenienses in exsilium egêre, rerum [*e*] conditorem revocavêre, eloquentiam mirati, cujus virtutem damnaverant. Magnum & Menandro in comico socco (*f*) testimonium regum Ægypti & Macedoniæ contigit, classe & per legatos petito: majus, (*g*) ex ipso, (*h*) regiæ

[*a*] vittatam, *adornada de listones, y gallardetes.* (*b*) viginti talentis, *en cerca de* 200 *pesos.*

(*c*) ipsum *supl. Demosthenem.*

(*d*) Imperatorem, *siendo su Comandante.*

(*e*) rerum (*esto es,* suarum) conditorem, *despues que fue su Historiador: porque Thucydides escribio las guerras de Athenas, y Esparta en los* 20 *años de su destierro.*

(*f*) in comico socco, *en el succo comico, esto es, en el estilo llano de las Comedias.*

(*g*) majus *supl.* testimonium.

(*h*) ex ipso *supl.* præbuit Menander, *lo dio major, él de si mismo.*

fortunæ prælatâ litterarum conſcientiâ. (*a*) Perhibuêre & Romani proceres etiam exteris teſtimonia. Cn. Pompejus confecto Mithridatico bello, intraturus Poſidonij ſapientiæ profeſsione clari domum, fores percuti de more à lictore vetuit: & faſces litterarum januæ ſubmiſit is, cui ſe oriens occidénsque ſubmiſerat. Cato Cenſorius, in illa nobili trium [*b*] ſapientiæ procerum ab Athenis legatione, audito Carneade, quamprimum legatos eos cenſuit dimittendos: quoniam illo viro argumentante, quid veri eſſet haud facile diſcerni poſſet. Quanta morum commutatio? Ille ſemper alioquin [*c*]univerſos ex Italia pellendos cenſuit Græcos: at pronepos ejus Uticenſis Cato, (*d*) unum (*e*) ex tribunatu [*f*] militum philoſophum, alterum [*g*]

(*a*) litterarum conſcientiâ, *el conocimiento de las Ciencias.*

(*b*) trium. *Los tres Philoſophos Embajadores fueron Diogenes el Eſtoico, Critolao Peripatetico, y Carneades Academico.*

(*c*) alioquin, *ſin eſto.*

[*d*] Uticenſis, *el Pretor de Utica.*

(*e*) unum. *Eſte fue Athenodoro Eſtoico.*

(*f*) ex Tribunatu, *del Tribunado, que tuvo en Macedonia. El Tribuno de ſoldados, mandaba una cohorte, ò compañia de 600. hombres.*

(*g*) alterum *eſte era Zenon.*

ex Cypria legatione deportavit. (*a*) Eandémque linguam (*b*) ex duobus Catonibus, in illo (*c*) abjecisse, in hoc (*d*) importasse, memorabile est. Sed & nostrorum gloriam percenseamus. Prior Africanus (*e*) Q. Ennij statuam sepulchro suo imponi jussit: clarúmque illud nomen (*f*) imo verò spolium ex tertiâ orbis parte (*g*) raptum, in cinere supremo (*h*) cum Poëtæ, (*i*) titulo legi. Diuus Augustus carmina Virgilij cremari contra testamenti ejus verecundiam (*j*) vetuit: (*k*) majúsque ita va-

(*a*) deportavit, *transportò á Roma.*

[*b*] Linguam, *Græcam*

(*c*) in illo, *en Caton el mayor.*

(*d*) in hoc, *en Caton el menor.*

(*e*) Africanus, *esto es, P. Cornelio Scipion, que obtuvo este renombre, por aver conquistado á Carthago en Africa.* prior, *á distinccion de Scipion su nieto adoptivo, que tuvo despues el mismo renombre, por averla destruido.*

(*f*) illud nomen, *de Africano.*

[*g*] ex tertiâ orbis parte, *de la Africa.*

(*h*) in cinere supremo *en lo mas alto del sepulcro.* [*i*) Poëtæ, *de Q. Ennio.*

(*j*) contra verecundiam, *sin embargo de la modestia.* [*k*] vetuit. *Sobre cuyo assunto, se atribuye á Augusto una Poesia, de que son una parte los versos siguientes*

Ergone supremis potuit vox improba verbis.

ti testimonium contigit, quàm si ipse sua carmina probavisset. M. Varronis in Bibliotheca, quæ prima in orbe ab Asinio Pollione ex manubijs publicata (a) Romæ est, unius viventis posita imago est: haud minore (ut equidem reor) gloria, principe oratore & cive, ex illa ingeniorum, quæ tunc fuit, multitudine, uni hanc coronam dante, quam cum eidem Magnus Pompejus piratico ex bello navalem [b] dedit. Innumerabilia deinde sunt exempla Romana, si persequi libeat: cum plures una gens in quocunque genere eximios tulerit, quam cæteræ terræ.

Sed & quo te, M. Tulli, piaculo taceam? quóve maxime excellentem insigni (c) prædicem? quo potius quam universi populi illius gentis (d) amplissimi testimonio, è tota vita tua Consu-

> Tam dirum mandare nefas? ergo ibit in ignes,
> Magnáque doctiloqui morietur Musa Maronis? &c.
> Pulcher Apolo veta, Musæ prohibete Latinæ. &c.

[a] publicata, *hecha publica, ó expuesta al uso de todos.*

[b] navalem *supl.* coronam. *Era de oro, y se daba al que tomaba una embarcacion enemiga, ó saltaba en ella el primero.* (c) insigni *supl.* testimonio. [d] illius gentis, *Romana.*

la-

latus tantum operibus electis? Te dicente, (*a*) legem agrariam, hoc est, alimenta sua, abdicaverunt tribus: [*b*] te suadente, Roscio [*c*] theatralis auctori legis (*d*) ignoverunt, notatásque se [*e*] discrimine sedis æquo animo tulerunt: te orante, proscriptorum liberos honores petere puduit: tuum Catilina fugit ingenium: tu M. Antonium proscripsisti. Salve primus omnium parens patriæ appellate, (*f*)

(*a*) Te dicente, *orando tu, en fuerza de tu eloquencia.* legem Agrariam, *la ley que dividia las tierras entre los Soldados.*

(*b*) tribus. *El Pueblo se dividia en 35 Tribus.* (*c*) Roscio. *á L. Roscio Othon, Tribuno de la plebe.*

(*d*) theatralis legis. *Esta Ley separò à los Caballeros de los Plebeyos en los asientos del Theatro.*

[*e*] notatásque se, *supl.* esse, *y que ellas fuessen deshonradas.*

(*f*) appellate, *supl.* ò Cicero. *Lorenzo Vala corrige este lugar, defendiendo, que si dize* primus, *ha de poner* appellatus; *y si pone* appellate, *ha de decir* prime. *Pero se engaña: porque en los Autores Latinos se vé à cada passo, que estando el substantivo en Voc, se pone el adjetivo, ya en Voc. ya en Nomin.* Nutritus duro Romule lacte lupæ. [*Propert.*] Dardaniâ stratus dextrâ, miserande jaceres. [*Virg.*] Have mi Cai, meus ocellus jucundissimus. [*Augustus apud*

pri-

primus in toga triumphum, linguæque lauream merite, & facundiæ Latiarúmque literarum parens: atque (ut dictator Cæsar, hostis quondam tuus de te scripsit) (*a*) omnium triumphorum(*b*)laureā,adepte majorem,quanto plus est, ingenij Romani terminos in tantum promovisse, (*c*) quàm imperij (*d*) reliquis animi bonis. (*e*) ....

Gell.] &c. *Esta es una especie de Helenismo, ó imitacion de la Lengua Griega, donde siempre son semejantes estos casos, y assi se permutan en Latin. Pero la construccion se reduce á regular, distinguiendo dòs Oraciones, y supliendo á la segunda*, Tu qui es.

(*a*) scripsit. *en sus Libros de Analogia.* vid. *supr. pag.* 80.

(*b*) omnium triumphorum, *supl.*præ laureâ.

(*c*) promovisse, *supl.* eloquentiâ.

(*d*) quam Imperij, *supl.* terminos promovisse.

(*e*) reliquis animi bonis, *con las demas dotes del Alma, esto es con el valor, la ciencia belica, la observancia de las Leyes.* &c.

FINIS.

INDICE

DE LOS AUTORES DE ESTAS SELECTAS.

El primer numero indica la pag. de las Vidas, *el segundo la de las* Selectas.

Ma-

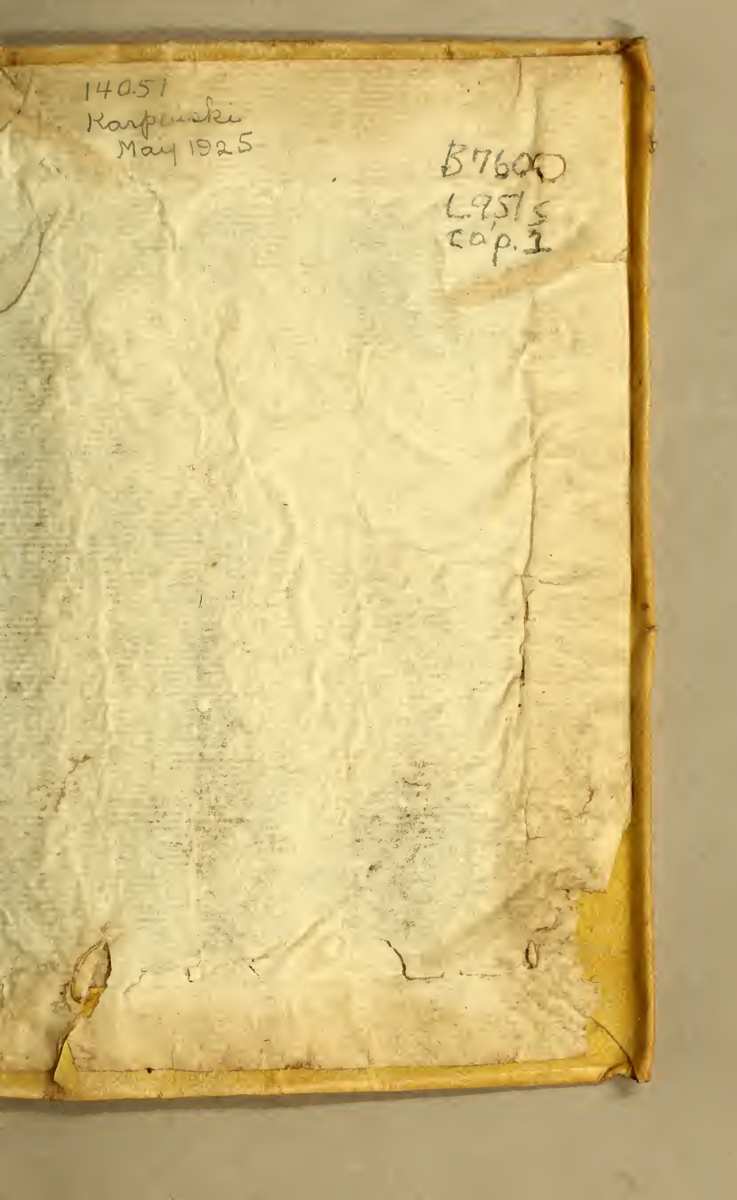
ERRATAS

EN LAS SELECTAS.

Pag. 1. Lin. 4. Magiſtratum, *lee* Magiſtrum
P. 3. L. 11. invidias, *lee* invideas.
P. 6. L. 9. aliquit, *lee* aliquid.
P. 15. L. 1. priculum, *lee* periculum.
Ibid. L. 18. iuvidia, *lee* invidia.
Ibid. L. *fin*. is cui, *lee* eum cui.
P. 20. L. 21. peſpicio, *lee* perſpicio.
P. 32. L. 22. es la mirada, *lee* es el precipicio, ò la mirada.
P. 50. L. 28. ad ſua *añade*, ò conceſſerit, *retiró, ſacó.*
P. 57. L. 20. in numerum, *lee* in numero.
P. 58. L. 22. facilitò, *añade*, ò bien: relatum *con* in numerum (*ſi ſe conſerva eſta lectura*] *pueſto en la liſta*, expedivit *libro*.
P. 59. L. 17. coſnpici, *lee* conſpici.
P. 62. L. 9. Republicæ, *lee* Reipublicæ.
Ibid. L. 21. volumnia, *lee* volumina.
P. 78. L. 1. Moris, *lee* Mores.
Ibid. L. 6. facilimè, *lee* facillimè.
Ibid. L. 9. inpotenter, *lee* impotenter.
P. 79. L. 15. quantum, *lee* quantam.
Ibid. L. fin. indicium, *lee* judicium.
P. 81. L. fin. compaz, *lee* compàs.
P. 82. L. 21. omitramus, *lee* omittamus.

Pag.

P. 106. L. 16. optime, *lee* optimæ.
P. 116. L. 18. poteſt, *lee* potes.
P. 119. L. 18. nequieverit, *lee* nequiverit.
P. 125. L. 17. ſomni, *lee* ſomnij.
P. 127. L. 28. da *lee* de.
P. 134. L. 10. Romulus, *lee* Remus.
P. 141. L. 5. Actiatico, *lee* Actiaco.
P. 152. L. 2. colonis, *lee* colonus.
P. 156. L. 22. coſpicitur, *lee* conſpicitur.
P. 160. L. 17. ipſi, *lee* ipſis.
P. 161. L. 27. con, *lee* por.
P. 164. L. 10. ſalutis, *lee* ſaluti.
P. 168. L. 8. quæſtus, *lee* queſtus.
P. 172. L. 9. traſeamus, *lee* tranſeamus,
P. 177. L. 10. judicium, *lee* indicium.
P. 185. L. 7. extema, *lee* extrema.
P. 190. L. 19. filij, *lee* fili.
P. 195. L. 11. & 14. poteſt, *lee* potes.
P. 204. L. 11. pænè, *lee* pene.
P. 206. L. *fin.* Catenenſes, *lee* Catanenſes.
P. 230. L. 6. familiarum, *lee* familiarium.
P. 238. L. 10. policeretur, *lee* polliceretur.
P. 282. L. 17. ampliſsimi, *lee* ampliſsimo.

140.51
Karpinski
May 1925
B7600
L951s
cop.1

